

TYT - AYT

İçerik Dolu Defter

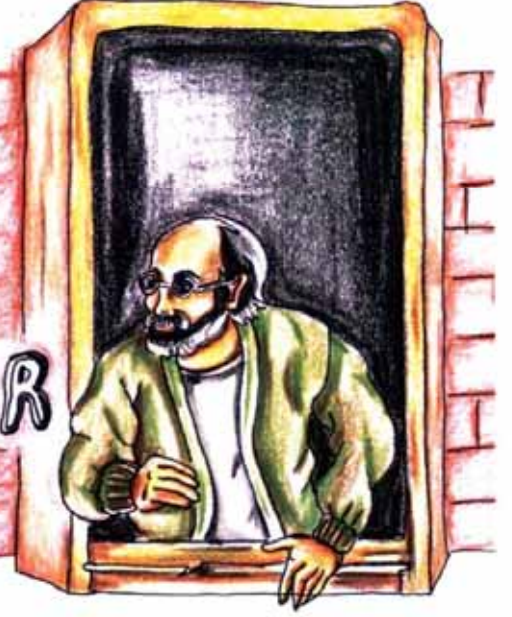
Tarih

Tamamı el yazması konu anlatımı ve sorulardan oluşur.
Akıllı tahtaya uyumludur. Sınıfın en çalışkan ve düzenli öğrencisinin
özenle yazdığı gibidir. Motive edici yazı ve resimler barındırır.
Eğlenceli görsel ve resimlerle bezenmiştir.
YouTube Hiper Zeka kanalında tüm konuların
video anlatımları yapılmıştır.

 HiperZeka.

Hiper Gençler Üstün Zekalar Kulübü

SEVİM KOŞ DEFTER YAZMIŞLAR

Sevgili Arkadaşlar

Elinize aldığınız kankamın notlarından "Tarikapi Defteri" sistemin tarih yolculuğunda en iyi arkadaşınız olması için hazırlanmıştır. Bu defterin en önemli özelliği el yazması formatında hazırlanmasının yanında içerisinde konuların madde madde yalın bir dille anlatılması, uyarı, dikkat et, not ve örnekler sayesinde konunun önemli yerlerini okunuzda tutacak ikonlarla belirtilmesidir. Konu anlatımının yanında defterin içerisinde yer alan görseller ve haritalar tarih gibi soyut bir dersin anlaşılmasında size büyük kolaylık sağlayacaktır. Tarih, konu ve kapsom olarak geçmişten günümüze birçok medeniyete ve devlete ait yaşamları ele alan geniş kapsamlı bir derstir. Hepinizin bir yerde okuduğu ya da bir yerden duyduğu "Olimpiyatlar, Sende mi Brütüs?, Gordian Düğümü, Ergenekon Destanı, Kral Darius ve Hezarfen Ahmet Çelebi ile ilgili anekdotlar da yer almaktadır.

Keyifle çalışacağınızı düşündüğüm bu defteri hazırlamam da ön ayak olan Hiperzeka Yayınlarına ve defteri hazırladığım süreçte emeği geçen herkese sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Hepinize çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim. Tarihle kalın...

ÖZLEM BİYİKLİ

ANLAT SANA BİRAZ

ÖRNEK ... razi değil
... razi değil ^{redif}

• Sunulan bilgiyi daha somut hâle getirmek için kullanılan örnek kullanım durumlarını sunan belirtidir.

• Anlatımı destekleyici, anlatımdırmaı kolaylaştırıcı gerekli ya da ilave olarak verilen bilgilerin kullanıldığı belirtidir.

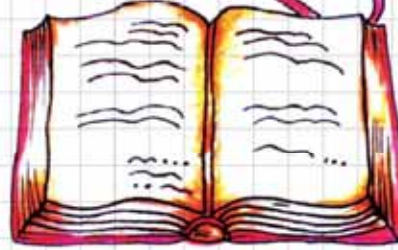
NOT
Plan ve topografya haritaları büyük ölçekli haritalardır.

UYARI
Tarihî olayların daha kolay incelenmesi ve öğrenilmesi için...

• Anlatılan konunun can alıcı ve önemli noktalarının vurgulandığı, işaretlerin sunulduğu belirtidir.

• Sınırlarda sıklıkla yer verilen noktalar ve sonuçlarda gırtlama ihtimali yüzünden bilgilerin verilirken kullanılan belirtidir.

DİKKAT
Ad aktarması yapılırken benzetme amacı olmaz.

İÇİM DİŞİM
BİR

TARİH VE ZAMAN	1
TARİH BİLİMİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	3
TARİHİN SINIFLANDIRILMASI	4
TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER	6
TARİH YATIRILILIĞININ GELİŞİMİ	8
TARİHİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ	10
İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ	12
İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI	19
Mezopotamya Uygarlıkları	19
Mısır Uygarlığı	25
Anadolu Uygarlıkları	27
Gin Uygarlığı	34
Hint Uygarlığı	35
İran Uygarlıkları	36
Doğu Akdeniz Uygarlıkları	37
Ege ve Yunan Uygarlığı	39
Roma Uygarlığı	42
İskender İmparatorluğu	45
İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI	48
ORTA ASYA'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI	50
ORTA ASYA VE AVRUPA'DA KURULAN DEVLET VE TOPLULUKLAR	61

İÇİM DİŞİM
BİR

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİ'NDE KÜLTÜR VE UYGARLIK	69
İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU	86
İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya	86
İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı	91
Dört Halife Dönemi	100
Emeviler Dönemi (661 - 750)	105
Abbassiler Dönemi (750 - 1258)	108
İSLAM TARİHİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK	109
TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULU VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ	119
Türklerin İslamiyet'i Kabulü	119
İlk Türk İslam Devletleri	121
Mısır'da Kurulan Türk İslam Devletleri	132
TÜRK İSLAM DEVLETLERİ'NDE KÜLTÜR VE UYGARLIK	137
VERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ	152
TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	162
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302 - 1453)	170
14. Yüzyıl Başlarında Yakın Doğu, Anadolu ve Avrupa	170
14. Yüzyıl Başlarında Balkanlar ve Avrupa	171
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453 - 1595)	180
DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI	193
DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595 - 1774)	198
OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	208
DEVİMLER VE DEĞİŞİMLER	223
Fransız İhtilali (1789)	223
Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuruluşu	224
Sanayi İhtilali	225
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGELER STRATEJİSİ (1774 - 1914)	227

İÇİM DİŞİM
BİR

18. Yüzyılda Genel Durum	227
19. Yüzyıl Başlarında Asya ve Avrupa'nın Genel Durumu	238
Dağılmayı Önlemeye Yönelik Fikir Akımları	258
20. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ	260
Trablusgarp Savaşı (1911)	260
I. Balkan Savaşı (1912 - 1913)	261
II. Balkan Savaşı (1913)	262
I. Dünya Savaşı (1914 - 1918)	262
MİLLÎ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ	275
MİLLÎ MÜCADELEDE BASIN	288
KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER	292
Doğu Cephesi	292
Güney Cephesi	293
Botı Cephesi	294
Lozan Barış Konferansı (24 Temmuz 1923)	304
TÜRK İNKILABI	309
Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar	310
Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar	312
Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar	317
Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar	319
ATATÜRK İLKELERİ	322
ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DİŞ POLİTİKASI	326
İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA	331
II. DÜNYA SAVAŞI	337
SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ	348
YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI	357
KÜRESELLEŞEN DÜNYA	369

TARİH VE ZAMAN

- Tarih, geçmişte yaşamış insan ve insan topluluklarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek neden - sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayandırarak inceleyen bilimdir.
- Tarih, bilinmeyenlere yönelerek onu kendi yöntemleriyle keşfetmeye çalışır ve bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için kaynaklardan yararlanır.

KAYNAK

Birinci El Den Kaynaklar

- Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır.

Para

Kitabe

Abide

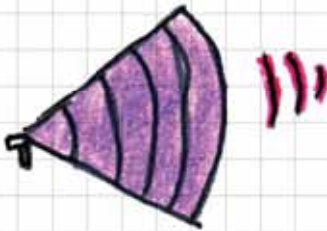
Arkeolojik buluntular

İkinci El Den Kaynaklar

- Olayın geçtiği döneme yakın ya da dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir.

Sözlü Kaynaklar

- Hikâye, Şiir
- Destan, Menkıbe
- Atasözü, Fıkra

Yazılı Kaynaklar

- Mühür
- Gazete
- Hatıra

Sesli ve Görsel Kaynaklar

- Resimler
- Fotoğraflar
- Film, video

Gerçek Eşya ve Nesneler

- Kemik
- Mezar
- Dolmen

Tarihî Olay

- ⇒ İnsanlığı ilgilendiren sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik vb. alanlardaki anlık, kısa süreli olaylardır.
- ⇒ Başlangıcı ve bitışı bellidir.
- ⇒ Talas Savaşı, Erzurum Kongresi, Lozan Barış Antlaşması,

Tarihî Olgu

- ⇒ İnsanlığı ilgilendiren sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik vb. alanlarda uzun sürede oluşan gelişmelerdir.
- ⇒ Başlangıcı ve bitışı belli değildir.
- ⇒ Anadolu'nun İslamlaşması, Avrupa'da Feodalite'nin yayılması, Hristiyanlığın yayılması.

**TARİH YAZMAK TARİH YAPMAK KADAR ÖRÖDÜR.
YAZAN YAPANA SADIK KALMAZSA DEĞİŞMEYEN
HAKİKAT İNSANLIĞI ŞAŞIRTACAK BİR MANİYET
ALIR.**

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

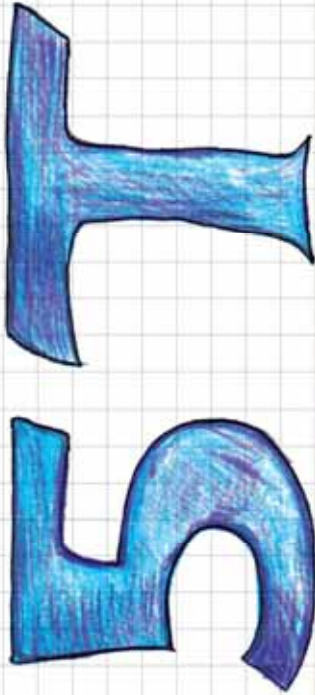
Tarih Öğrenmenin Faydaları

- ✓ Milletlerarası ilişkileri aydınlatır ve bunların düzenlenmesine yardımcı olur.
- ✓ Devletlerarası anlaşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesine katkıda bulunur.
- ✓ Vatan ve millet sevgisini artırır. Millî birlik ve bütünlük duygusunun gelişmesine katkıda bulunur.
- ✓ Geçmişte yaşanan deneyimlerden ders alarak günümüzdeki olaylar karşısında nasıl davranmamız gerektiğini öğretir.
- ✓ Tarihî incelemeler ve yorumlar milletlerin kısa ve uzun vadeli hedeflerini belirtebilir.
- ✓ Bireylerin ortak değerlere sahip çıkarak din, dil ve ırk gibi ayrımlara girmeden barış içinde yaşamayı öğrenmesine katkı sağlar.

**Kimse geçmişe gidip yeniden başlamak ama
herkes bugün karar verip yeni bir son verebilir.**

TARİH BİLİMİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- ❖ Tarih, sosyal bir bilim olduğu için genel kurallara ve kurallara dayanmaz.
- ❖ Tarih yazımında önce konu seçilir sonra konu hakkında kaynak taraması yapılır.
- ❖ Tarih bilimi yönteminin amacı, tarihî olayları inceleyerek anlatmak ve açıklamaktır.
- ❖ Tarihî olaylar hakkında doğru bilgi edinmek ancak o dönemden kalan ve olayı tanımlık edebilecek bulgu ve belgelerin değerlendirilmesiyle mümkündür.

→ **Tarama (Kaynak Arama):** Araştırma konusuyla ilgili kaynakların toplandığı aşamadır. Devrin kaynaklarından yararlanarak oluşturulması gerekmektedir.

→ **Tasnif (Sınıflandırma):** Belge ve kaynak eserler zaman ya da konu alanlarına uygun olarak kendi içinde sınıflandırılır.

→ **Tahkil (Gözümleme):** Toplanan verilerin kaynak değeri açısından yeterliliğinin incelenmesidir.

→ **Tenkit (Eleştiri):** Kaynak incelenmesinden sonra kitaplarda konu hakkında farklı görüş ve önerilerin bulunduğu görülür.

Dış Tenkit

Eserin yazarı, adı, basıldığı yer ve tarihi tespit edilir.

İç Tenkit

Verilen bilgilerin farklı kaynaklarda ne şekilde yer aldığına bakılır.

→ **Terkip (Sentez):** Elde edilen tüm bilgiler gözden geçirilir. Eserin yazım aşamasına geçilir.

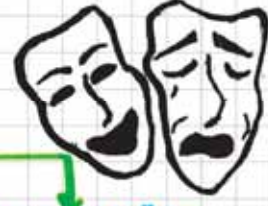

NOT

Tarih yönteminin sırası değiştirilemez.

Tarihsî olayları dönemin şartlarına göre değerlendirmelidir.

TARİHİN SINIFLANDIRILMASI

Zamana Göre

- Fatih Dönemi
- 19. yy. Tarihi
- İlk Çağ Tarihi

Mekâna Göre

- Orta Asya Tarihi
- Türkiye Tarihi
- Avrupa Tarihi

Konuya Göre

- Sanat Tarihi
- Dinler Tarihi
- Bilimler Tarihi

UYARI

Tarihî olayların daha kolay incelenmesi ve öğrenilmesi için sınıflandırma yapılmıştır.

Zamana Göre Sınıflandırma

- Tarihî olaylar çağlara ve yüzyıllara ayrılarak kronolojik dilimler hâlinde incelenir.
- Bu sınıflamada tarih; tarih öncesi çağlar ve tarihî çağlar olarak ikiye ayrılmıştır.
- Tarih öncesi çağların ayrılmasında araç gereçler belirleyici olmuştur.
- Tarihî çağlar ise evrensel olaylara göre ayrılmıştır.
- Tarihî çağların başlangıcı olarak seçilen olaylar kimi tarihçilere göre değişiklik arz etmektedir.

milattan önce (mÖ)				Milattan Sonra (ms)			
99 - 0 1. yüzyıl				0 - 99 1. yüzyıl			
99 - 50 1. yüzyılın ilk yarısı		49 - 0 1. yüzyılın yarısı 2. yüzyılın yarısı		0 - 49 1. yüzyılın ilk yarısı		50 - 99 1. yüzyılın 2. yarısı	
99-75 1. Geyrek	74-50 2. Geyrek	49-25 3. Geyrek	24-0 4. Geyrek	0-24 1. Geyrek	25-49 2. Geyrek	50-74 3. Geyrek	75-99 4. Geyrek

UYARI

Herhangi bir çağda veya yüzyılda dünyanın her yerinde aynı sosyokültürel, siyasi özelliklerin görülmesi beklenemez. Anadolu Demir Çağı'nı yaşarken başka bir yer maden Çağı'na henüz girmemiş olabilir.

Mekânâ Göre Sınıflandırma

- Tarihî olayın geçtiği coğrafyaya göre sınıflandırılmasıdır.
- Olayın geçtiği şehir, ülke, bölge veya kıta temele alınır.

Konuya Göre Sınıflandırma

- Toplumların sosyal, kültürel, dinî, siyasi, ekonomik ve hukuki yönlerine göre ayrı ayrı incelenmesidir.

Eğer soruda zamana göre sınıflandırmayı soruyorsa soruda tarih arayacaksınız. Eğer soruda mek na göre sınıflandırmayı soruyorsa soruda mek n, yer, kıta, şehir ve ülke kelimelerini arayacaksınız.

Eğer soruda konuya göre sınıflandırmayı soruyorsa soruda araştırılan bir durum, olay ya da bölümü arayacaksınız.

DİKKAT ET

ZAMAN VE TAKVİM

- İnsanlar tarihin okı ı içerisinde zaman ölçü birimi olarak  esitli takvimler kullanmıştır.
- Sümerler gerçekleştirmiş ve Ay yılı esaslı takvimi bulmuşlardır.
- 360 günden oluşan ay yılını 30 günlük 12 aya b lm  lerdir. Ay'ın Dünya çevresinde 12 kez dönmesi bir ay yılını oluşturmuştur.
- Mısırlılar G ne  yılı esaslı takvimi bulmuşlardır. Yılı 365 gün kabul edip 12 aya b lm  lerdir.
- G ne  yılı esaslı takvim daha sonra Roma İmparatoru Julius Caesar (Jül Sezar) tarafından geliştirilip Gregoryen Takvimi ismi verilmiştir.

**Sabır, biraz da zaman;
G  ster,   keden daha yaman.**

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TARVİMLER

12 HAYVANLI TÜRK TARVİMİ

- Türklerin kullandığı en eski tarvîmdir. Güneş yılı esaslıdır.
- Yıl 365 gün, 5 saat'tir.
- Aylar sayılarla, yıllar ise hayvan isimleriyle belirtilmiştir.
- Başlangıç Nuru'at'ı'dır.
- Tatvîmde kullanan hayvan isimleri; topalak, ejderha, tavşan, fare, öküz, yılan, ot, maymun, tavuk, domuz, köpek ve koyundur.

Rumi Tarvîm

- Güneş yılı esaslıdır.
- Başlangıç tarihi 584 olarak kabul edilir.
- Osmanlı Devleti'nde mali abdo kullanılmıştır.
- 1 Mart mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.

Hicri Tarvîm

- Hz. Ömer Dheni'nde Hz. Muhammed'in Hicret'i esas alınarak oluşturulmuştur.
- Ay yılı esaslıdır. Yıl 354 gündür.
- 12 aydan oluşur.
- Muharrem, Safer, Rebüllevvel, Rebüllohir, Cemaziyellevvel, Cemaziyelahir, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade, Zilhicce'dir.

Tarvîm-i Garbi

- Osmanlı Devleti'nde 1917 yılında kullanılmaya başlanmıştır.
- Güneş yılı esaslıdır.
- Yıl 365 gün 6 saat'tir.

Celâli Tarvîm

- Büyük Selçuklu Sultanı Melîşah tarafından hazırlanmıştır.
- Güneş yılı esaslıdır. Yıl 365 gün 6 saat'tir.
- Başlangıç tarihi 1079'dur.
- Tarvîm-i Melîşahi de denmiş, Babür ve Harzemşah Devletleri de kullunmıştır.

Miladi Tarvîm

- Güneş yılı esaslıdır.
- Yıl 365 gün 6 saat'tir.
- Hz. İsa'nın doğumu başlangıç sayılmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1 Ocak 1926 tarihinden itibaren kullunmaya başlanmıştır.

TARİH YAZICILIĞININ GELİŞİMİ

- ✳ İnsanların olayları kaydetme ihtiyacı tarih yazıcılığını ortaya çıkarmıştır.
- ✳ Tarih yazıcılığı insanların beklentileri, gereksinimleri, dönemin kültürel, sosyoekonomik, siyasi ve dinî özelliklerine göre değişiklikler göstermiştir.

ÖRNEK

Hititlerin anıtları, Köktürklerin kitabeleri ve Osmanlı Devleti'nin vakayinameleri tarih yazıcılığına örnek gösterilebilir.

Türklerde Tarih Yazıcılığı

- ✓ Türklerde tarih yazıcılığının ilk örnekleri II. Köktürk Devleti'nden kalan Orhun Abideleri'dir.
- ✓ İlk Türk tarih yazıcılığı vezir Tonyukuk ile başlamıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde vakanüvistlerden önce olayların kaydını şehnameci adı verilen görevliler tutmuştur.
- ✓ Cumhuriyet Dönemi'nde yeni tarih anlayışının ortaya çıkmasında Atatürk'ün büyük rolü olmuştur.
- ✓ Atatürk'ün 1931'de kurduğu Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) Türk tarihinin araştırılmasında en önemli gelişme olmuştur.

Hikâyeci (Rivayetçi) Tarih

- ✖ Tarihçiler olayları sadece anlatırlar.
- ✖ Hikâyeler ve efsaneler örneğindedir.
- ✖ Yer ve zaman belirtilirken olayların neden - sonuç bağı üzerinde durulmaz.
- ✖ Herodot'un Tarih (Historia) adlı eseri bu türün ilk örneğidir.
- ✖ Herodot Tarih'in Babası olarak nitelendirilmiştir.
- ✖ Epikler (destanlar) hikâyeci tarihte değer kazanmıştır.

Öğretici (Pragmatik) Tarih

- ✖ Hikâyeci tarih yazıcılığının etkisiyle ortaya çıkan tarih yazıcılığıdır.
- ✖ Öğretici tarihin kurucusu Antik Yunan Tarihçisi Thukydides'tir.
- ✖ Thukydides'e göre, tarihin amacı masal ve hikâyeye anlatılmak değil siyasi olayları tespit etmektir.
- ✖ Thukydides siyasi tarih yazıcısı olarak da kabul edilmiştir.

Araştırmacı Tarih

- ✖ Neden nasılcı tarih olarak da kabul edilmiştir.
- ✖ Bu tür tarih yazıcılığında amaç "neden böyle oldu?" sorusuna cevap aramaktır.
- ✖ Tarihî olaylar kaynaklara dayandırılarak araştırılıp yorumlanan kaynaklar oluşturulan eserlerde dipnot olarak belirtilir.
- ✖ Olayların gelişimi, yer ve zamanı neden ve sonuçları ve bunlar arasındaki bağ bir bütün olarak ele alınmıştır.

Sosyal Tarih

- ✖ Öğretici tarihin duygusal unsurlarından arındırılmış nasihat vermeyi amaçlamayan tarih yazıcılığıdır.
- ✖ Toplum merkezli olup toplumların dinî, inançları, örf ve âdetlerini, sosyoekonomik anlayışları alanında çalışmaları içermektedir.

Kronik Tarih

- ✖ Bu tür tarih yazıcılığında olayların ismi ve gerçekleştirdiği zaman diktate alınmıştır.
- ✖ Olaylar arasında neden - sonuç ilişkisi gösterilmeden sıralanmıştır.

TARİHİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

Coğrafya: Tarihî olaylar belirli bir coğrafi metânda meydana gelmiştir. Tarihî olayların oluşumunda coğrafi şartlar büyük rol oynar.

Arkeoloji: Kazı bilimidir. İnsaniğin kültürel geçmişini, kültürlerin değişimini ve birbirleriyle ilişkilerini inceler.

Kronoloji: Zaman bilimidir. Olayların meydana geldiği tarihin bilinmesi olaylar arasında neden - sonuç ilişkisi kurulmasına yardımcı olur.

Paleografya: Eski yazıların okunmasını sağlayan ve bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalıdır.

Epigrafi: Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve üzerine yazılan yazıları inceler.

Etnoğrafya: Toplamların yaşayış, gelenek, örf ve âdetlerini inceleyen bilim dalıdır.

Filoloji: Dil bilimidir. Dünyada bulunan dil ailelerini inceler. Toplumun kullandığı dilin geldiği yer hakkında da bilgi vermektedir.

Diplomatika: Belgeler bilimidir. Berat, ferman, hüküm, devletlerarası anlaşma metinleri gibi belge türlerini şekil ve içerik bakımından değerlendiren bilim dalıdır.

Nümiomatik (mestükât): Para bilimidir. Eski paraları inceler. Bu paraların ait olduğu medeniyetler ile ilgili bilgi edinilmesinde tarih bilimine yardımcı olur.

Onomatoloji: İsim bilimidir. Yer adlarını inceleyen bilim dalıdır.

Heraldik: Arma bilimidir.

Sicilografi: Mühür bilimidir.

Antroponomi: Şahıs adlarını inceleyen bilimdir.

Hukuk: Hukuk alanında yapılan incelemeler toplum hayatına ait önemli verilere ulaşılmasını sağlar.

Sosyoloji: Genel olarak toplumu inceleyen bilim dalıdır.

İstatistik: Elde edilen verilerin matematiksel analizi sonucunda topluma yönelik bazı tespitlerde bulunulmasında faydalıdır.

Kimya: İle geçen eserin hangi döneme ait olduğunun belirlenmesinde kullanılır.

1. Tarih biliminin özellikleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tarihin değişmezlik kuralı vardır.
- B) İnsan faaliyetlerini incelediği için sosyal bir bilimdir.
- C) Temel yasaları ve kuralları bulunmayan tek bilimdir.
- D) Tarihte olayın yer ve zamanının belli olup olmaması önemlidir.
- E) Olaylar aynen tekrarlanmadığından deney ve gözlem metodu kullanılamaz.

2. Hitler, yıl boyunca yaptıkları faaliyetleri "Anal" adı verilen yıllıklara yazmışlardır.

Analılar, aşağıda verilen hangi tarih türünde yazılmıştır?

- A) Hikâyeci tarih
- B) Sosyal tarih
- C) Genel tarih
- D) Kronolojik tarih
- E) Bölgesel tarih

3. Hicret'in gerçekleştiği yılın yazılı setlindeki okunuşu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Milattan sonra 7. yüzyılın ilk yarısının birinci çeyreği
- B) Milattan sonra 6. yüzyılın ilk yarısının birinci çeyreği
- C) Milattan sonra 6. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
- D) Milattan sonra 7. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
- E) Milattan sonra 7. yüzyılın ikinci yarısının üçüncü çeyreği

4. Aşağıdakilerden hangisinde tarih biliminin araştırma yönteminin aşamaları doğru olarak verilmiştir?

- A) Tahlil - Tenkit - Tertip - Tasnif - Tarana
- B) Tarana - Tasnif - Tahlil - Tenkit - Tertip
- C) Tasnif - Tarana - Tenkit - Tahlil - Tertip
- D) Tarana - Tasnif - Tahlil - Tertip - Tenkit
- E) Tarana - Tahlil - Tasnif - Tenkit - Tertip

5. Kitabeleri ve kitabeler üzerindeki yazıları inceleyen tarihe yardımcı bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arkeoloji B) Epigrafi C) Antropoloji
- D) Etimoloji E) Toponimi

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
A	A	A	B	B
C	B	D	D	A
D	A	B	E	C
E	C	A	B	D
B	D	C	E	A

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

A, A, A, B, B

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

Taş Devri

- Eski Taş (Paleolitik)
- Orta Taş (Mezolitik)
- Yeni Taş (Neolitik)

Maden Devri

- Bakır Çağ (Kalkolitik)
- Tunç Çağı
- Demir Çağı

- * Prehistorya veya Tarih Öncesi Çağlar insanlığın yazıyı bulmasından önceki dönemi içerir.
- * Arkeoloji bilimi tarafından araştırılır.
- * Topluluklar tarih öncesi dönemleri aynı anda yaşamamıştır. Bunun nedeni her toplumda aynı zamanda aynı malzemelerin, araç gereçlerin kullanılmasıdır.
- * Sümerlerin yazıyı buluşu m.ö 3200 iken Anadolu'da bu zamanda yazının kullanılması tarihi çağlara geçişte farklılığın olduğunu gösterir. Çünkü Anadolu'ya yazı m.ö 1900 - 1800 arası Asurlular tarafından getirilmiştir.
- * Tarih öncesi çağlar insanlığın en uzun süreli dönemi olmuştur.

Eski Taş (Paleolitik - Yontma Taş) (m.ö 2 milyon - 12 bin)

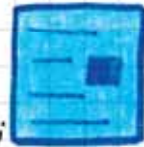
- ✓ İnsanın ilk atalarının ortaya çıktığı dönemdir.
- ✓ Avcılık ve toplayıcılık temel uğraştır.
- ✓ Aile yapısının klan tipidir. Konargöçer yaşam vardır.
- ✓ Yaşam alanları mağaralar ve ağaç kavuklarıdır.
- ✓ Av resimlerine mağaralarda rastlanır. Bu resimler sanatın başlangıcı sayılmıştır.
- ✓ Taştan aletler yapılmıştır.
- ✓ Antalya - Karain mağarası dönemin tüm evrelerini süreklilik içinde gösteren tek yerdir.

UYARI

Paleolitik (Yontma Taş) Dönemi'ne ait ilk bulgular İspanya'daki Altamira ve Fransa'daki Lascaux mağaralarında görülmüştür.

ÖRNEK

Anadolu'da Paleolitik Döneme ait ilk yerleşim yeri İstanbul Yarımburgaz mağarası'dır. Antalya'da Karain, Öküzini, Bekdibi ve Belboş mağaraları; Antalya'da Gevlik mağarası; Adıyaman Paleolitik Döneme ait merkezlerdir. Şanlıurfa Göbeklitepe'deki tapınaklar suana kadarki bulunan en eski tapınaktır.

Yeni Taş (Neolitik - Cibik) (mÖ 8.000 - 5.000)

- ✓ İliman iklimle birlikte bitki ve hayvan türlerinde çoğalma günümüzde benzer doğal ortamların oluşmasını sağlamıştır.
- ✓ Cilalı Taş Çağı Orta Doğu, Ön Asya ve Uzak Doğu'da gelişme göstermiştir.
- ✓ Ön Asya'nın hayvan ve bitki türlerinin doğal yaşamına uygun olması Cilalı Taş Çağı'nın ilk kez burada başladığını düşündürmektedir.
- ✓ Yerleşik yaşam ile birlikte ilk köy toplulukları oluşmuştur.
- ✓ Avcılık ve toplayıcılık yerini tarım ve hayvancılığa bırakmıştır.
- ✓ Hayvanlar evcilleştirilmiştir. (İlk evcilleştirilen hayvan köpektir.)
- ✓ Üretim toplumuna geçilmiştir. Bitki liflerinden giysiler yapılmıştır.
- ✓ Toprak ve kilden yapılan kaplar ateş sayesinde pişirilmiş ve çanak çömlek ve seramik sanatının doğmasını sağlamıştır.
- ✓ Bu dönemde ölümler evlerin tabanı yerine yerleşim yerlerinin dışına gömülmüştür.
- ✓ Ticaret tatas ile yapılmıştır.
- ✓ Menhir ve Dolmenlere ilk kez bu dönemde rastlanılmıştır.

Menhir: 10-12 metre uzunluğundaki mezar taşıdır.

Dolmen: Toprak zemin üzerinde yan yana dizilmiş birkaç büyük yassı taşla bunların üstüne yatay olarak yerleştirilen taşlardan oluşur.

ÖRNEK

Anadolu'da Neolitik dönem köklü merkezleri; Diyarbakır-Gaydanlı (ilk köy yerleşimi), Konya-Catalhöyük (ilk şehir yerleşimi) Gaziantep - Sakçagözü, Aksaray-Aşıklıhöyük, Malatya - Caferhöyük, Niğde - Köşkhöyük, Burdur - Kuruçayhöyük, Mersin - Yumuktepe, Burdur - Hacılar, Karaman - Çor Han, Burdur - Kuruçay, İstanbul - Fikirtepe, Şanlıurfa - Nevala Çori, Batman - Hallan Çemihöyük, Tarsus - Gâzîkule

Orta Taş (Mezolitik - Epipaleolitik) (mÖ 12.000 - 10.000)

- ✓ Buzulların erimesi ve iklimin normale dönmesi ile insanlar yeni alanlara ulaşmıştır.
- ✓ Avcılık ve toplayıcılık devam ederten sulak alanlarda ve nehir kıyılarında balıkçılık gelişmiştir.
- ✓ İnsanlar artık yerleşim yeri olarak nehir ve göl kenarlarında basit küçük köy yerleşim alanları oluşturmuştur.
- ✓ Mikrolit adı verilen 3cm'den ufak farklı biçimlere sahip taş aletler bu döneme özgü alet teknolojisi'dir.
- ✓ Alet yapımında ham madde genellikle "Garnak taşı" ve "Obsidyen" olmuştur.

Obsidyen: Siyah renkli volkanik kökenli lav ya da cam taşıdır.

- ✓ Tarımın testi doğrultusunda ilk adımlar bu dönemde atılmıştır. Örneğin; yabani tahıl toplama, depolama olarak benzeri kesici alet yapımı, havan taşları ve havan elleri arkeolojik buluntular sonucunda ortaya çıkmıştır.

UYARI

- Mezolitik Dönemde en eski yerleşim yeri Güney Tacitiston'daki Ceyhan Nehri'nin yutarı kısmında yer alan Kuldara Bölgesi'dir.

ÖRNEK

Anadolu'daki merkezler ise; Ankara - Macuntöy, Gölçer Yöresi (Burdur), Baradiz, Samsun - Teketöy, Antalya Beldibi ve Öküzini, Konya - Pınarbaşı'dır.

Batır (Kalkolitik) Çağ (mÖ 5000 - 3000)

- ✓ Güney Mezopotamya'da Uruk ve Uruk, Kuzey Mezopotamya'da Halaf bu çağda gelişmiştir.
- ✓ Bu dönemde ilk kez "ekonomik çıkar bölgesi" oluşmuştur.
- ✓ Köyler kentlere dönüşmüş ve kent toplumu doğmuştur.
- ✓ İnsanlığın kullandığı ilk maden batırdır.
- ✓ Mezopotamya'da kur tarımdan sulu tarıma geçilmiştir.
- ✓ Erken Kalkolitik Dönem'de evlerde ilk kez pencere kapı yer almıştır.
- ✓ Bu dönemde ölümler höyük pozisyonunda gömülmüştür.

Hoker: Ölünün anne komındaki pozisyonundaki gibi gömülmesidir.

Höyük: Aynı yerde farklı zamanlarda üst üste kurulmuş yerleşim yerlerinin yığıntılarından oluşan yapay tepedir.

Tümülüs: Ahşap veya taşta yapılmış mezar odasının üzerine büyük miktarda toprak ve çakıl yığılması ile oluşturulan bir tür tepe, anıt veya yığma mezardır.

NOT

Sümerler Kalkolitik Dönem'in sonlarında m.ö 3200'de yazıyı icad ettiği için Tarih Öncesi Çağlardan Tarihî Devirlere geçilmiştir.

ÖRNEK

Kalkolitik Dönem'de Anadolu'daki merkezler; Gorum-Alacahöyük, Samsun - İkiztepe, Denizli - Beycesultan, Gatakkale - Truva ve Kumtepe, Elâzığ - Tülintepe, Van - Tilkitepe, Makiya - Değirmen tepe, Adana - Domuztepe, İzmir - Baklotepe ve Limontepe

TUNÇ ÇAĞI (m.ö 3000 - 1200)

- ✓ Bakır ve kalayın karışımı ile tunç (bronz) elde edilmiştir.
- ✓ Şehir devletleri ve büyük devletler kurulmuştur. (Sümer, Asur ve Akad gibi)
- ✓ Gümüş ve Altın madenleri bu dönemde işlenmiştir.
- ✓ Tunç Çağı Anadolu'da üç dönemde yaşanmıştır.

UYARI

Orta Tunç Çağında Asurluların koloniler kurması Anadolu'da "Asur Ticaret Kolonileri Çağı" olarak adlandırılmıştır.

ÖRNEK

Tunç Çağı'nda Anadolu'daki yerleşim merkezleri; Antakya - Ahlatlıbel / Efiyokusu, Kayseri - Kültepe, Yozgat - Alişar, Gaziantep - Beycesultan, Elâzığ - Norşuntepe, İzmir - Yeşilova Höyüğü, Eskişehir - Demircihöyük, Antalya - Semahöyük, Mersin - Tarsus Samsun - İkiztepe, Makiya - Arskentepe, Erzurum - Pulurhöyük

Demir Çağı (mÖ 1200 - 750)

- ✓ Demir madeni tarihin önemli buluşlarından birisidir.
- ✓ Demir madeni sayesinde araç gereçler yapılmıştır.
- ✓ İlk merkezî krallık Babil Kralı Hammurabi tarafından bu dönemde kurulmuştur.
- ✓ Dayanıklı olmasından dolayı demirle beraber; ticaret ve silah yapım teknikleri gelişmiş, toplumlar arasında ticaret ve etkileşim artmış site denilen küçük devletlerin yerine büyük devletler kurulmaya başlamıştır.

UYARI

Eğer bir medeniyet tarımla uğraşıyorsa kesinlikle yerleşik hayata geçmiştir.

Sorularda geldirici olarak yerleşim yerinde bulunan tahıl ambarlarının bulunması tarımın yapıldığına kesin kanıt olarak gösterilebilir. Fakat bu kesin bir yargı olamaz. Çünkü tahıllar ticaret yoluyla yerleşim yerine gelmiş olabilir.

DİKKAT ET

TARİHİ ÇAĞLAR

İLK ÇAĞ
(mÖ 3200 - m. 375)

ORTA ÇAĞ
375 - 1453

YENİ ÇAĞ
1453 - 1789

YAKIN ÇAĞ
1789 - ...

İLK ÇAĞ (MÖ 3200 - MS 375)

- # Sümerlerin çivi yazısını icadıyla dönem başlamıştır.
- # Çok Tanrılı din yaygındır. Semavi dinler Musevilik ve Hristiyanlık'tır.
- # Şehir devletleri ve merkezi krallıklara rastlanır.
- # Özgür düşünce gelişmiş demokratik devletler kurulmuştur. (Yunan, Roma gibi)
- # Anadolu'daki Kral Yolu haricinde İpet Yolu, Baharat Yolu ve Kürk Yolu önem kazanmıştır.
- # Deniz ticaret koloniciliği (İyon - Fenike - Yunan) ve kara ticaret koloniciliği (Asur) başlamıştır.
- # Fenikeliler ilk alfabeyi icat etmiştir.
- # Yazı ve kâğıt sayesinde kültürel etkileşim hızlanmıştır.
- # Lidyalılar ile birlikte para kullanımına başlamıştır. Bu durum tatas usulüne son vermiştir.
- # Bu dönemde Türkler Avrupa'ya geçmiştir.
- # İlk Çağ Kavimler Göçü (375) ile sona ermiştir.

ORTA ÇAĞ (375 - 1453)

- # Avrupa'da Feodalite kurulup merkezi krallıklar parçalanmıştır.
- # Avrupa'da skolastik düşünce ile birlikte "Karanlık Çağ" başlamıştır.
- # İslamiyet ilk vahiy ile birlikte doğmuştur (610).
- # Türk İslam dünyasında "Aydınlanma Çağı" yaşanmıştır.
- # Batı ve Doğu kiliseleri kesin olarak birbirinden ayrılmıştır.
- # Haçlı Seferleri ilk kez bu çağda düzenlenmiştir.
- # Hz. Muhammed'in veda Hutbesi bütün insanlığı kapsayan ilk İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir.
- # Bu çağda Osmanlı Devleti kurulmuştur.
- # Orta Çağ İstanbul'un Fetih'i ile sona ermiştir.

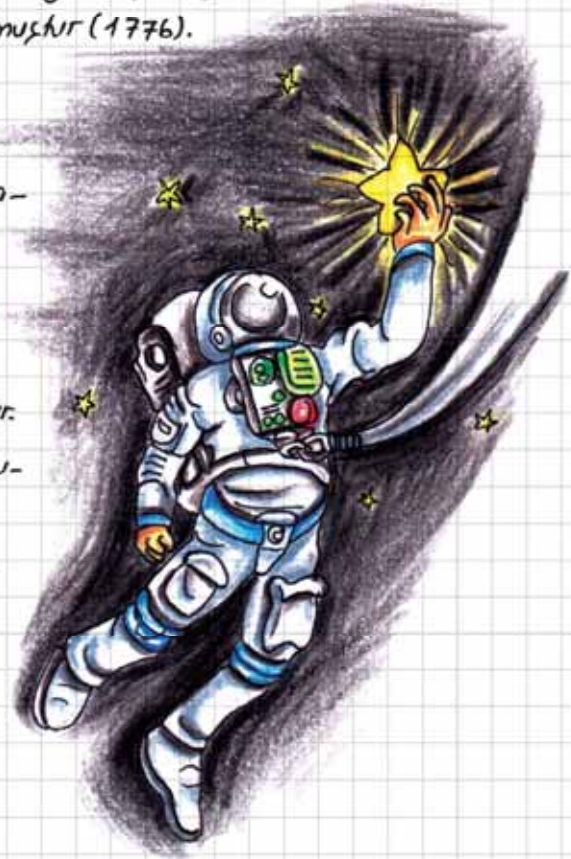

YENİ ÇAĞ (1453 - 1789)

- # Avrupa'da Feodalite yıkılmış yerine merkezi krallıklar kurulmuştur.
- # Hımanizm ve Rönesans'ın etkisiyle Avrupa'da Stokastik düşünce sona ermiştir.
- # Avrupa'da Reform ile birlikte yeni mezhepler ortaya çıkmıştır.
- # Coğrafi Keşifler ile dünyada sömürgecilik doğmuştur.
- # Katolik Kilisesi'nin egemenliği sona ermiştir.
- # Avrupa'da Karanlık Çağ zihniyeti son bulmuş, Aydınlanma Çağı'na geçilmiştir.
- # ABD sömürgecilğe karşı bağımsızlığını kazanan ilk devlet olmuştur (1776).

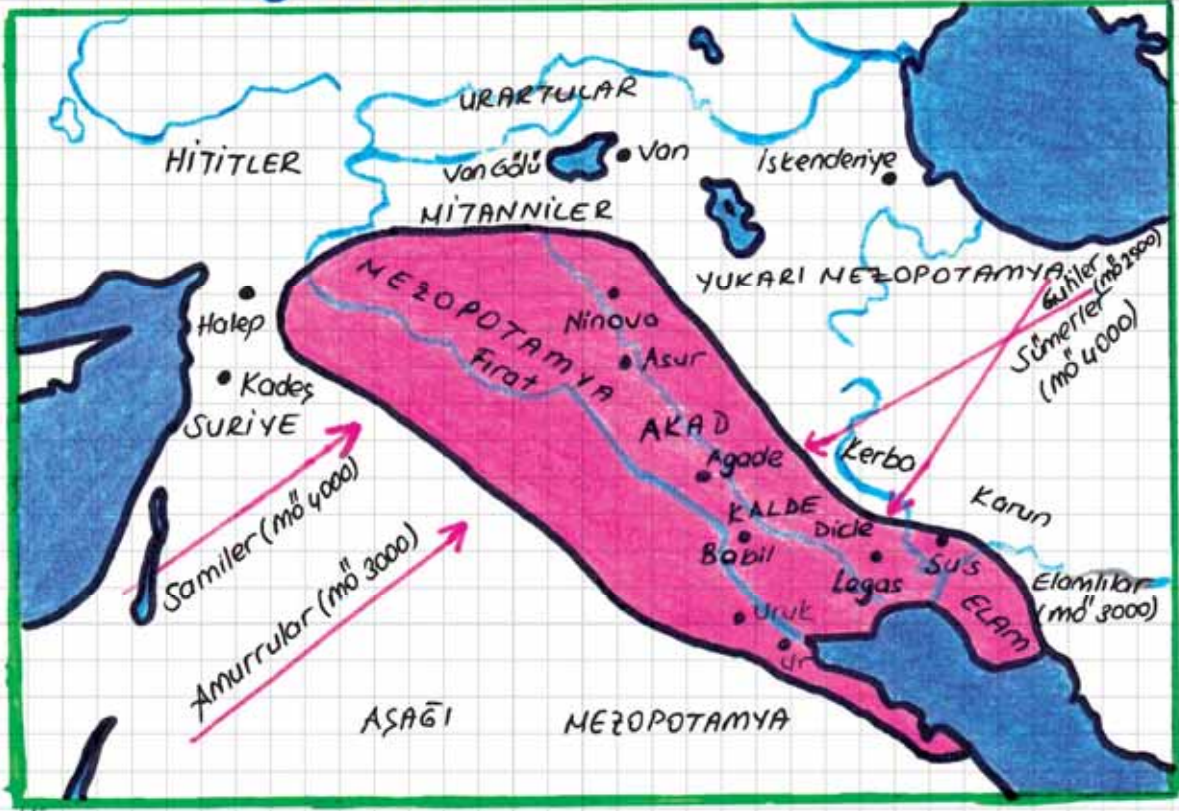
YAKIN ÇAĞ (1789 -)

- # Bu çağ Fransız İhtilali ile başlamıştır.
- # Millî devletler kurulurken imparatorluklar parçalanmıştır.
- # Sanayi İhtilalı ile sömürgecilik emperyalizm boyutu kazanmıştır.
- # I. ve II. Dünya Savaşları bu çağda yaşanmıştır.
- # Türkiye'de Kurtuluş Savaşı millî destanın kuruluşu olarak başarı ile sonuçlanmıştır.
- # Bu çağda 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu sona ermiştir.
- # II. Dünya Savaşı sonrasında ABD ve SSCB arasında Soğuk Savaş Dönemi başlamıştır.
- # Soğuk Savaş'ı SSCB kaybetmiştir ve 1991 yılında dağılmıştır.
- # 1991 yılında Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmıştır.

İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

Mezopotamya Uygarlıkları

- ✓ Mezopotamya, iki nehir arası anlamında Dicle ve Fırat nehirlerinin arasında kalan bölgeye verilen isimdir.
- ✓ Günümüzde Güneydoğu Anadolu, Irak ve Suriye'nin kuzeydoğusu ile İran'ın güneybatısını oluşturur.
- ✓ Bölgede taş az olduğu için mimari örnekler günümüze ulaşmamıştır.

Mezopotamya'da kurulan uygarlıkları

ASABE

olarak kodlayabilirsiniz.

Asurlar > Sümerler > Akadlar > Babiller > Elamlar

- ✓ Mezopotamya'nın verimli topraklara sahip olması sık sık istilaya uğramasına neden olmuştur.

Sümerler (mÖ 4000 - mÖ 2350)

- Mezopotamya'da ilk şehir devletlerini Sümerler kurmuştur. Şehir devletlerine "site" adını vermişlerdir. Ur, Uruk, Lagas, Eridu, Nippur, Kiş, Umma, Akşak ve Lirs önemli site devletleridir.
- Siyasi ve ekonomik sebeplerden dolayı siteler arasında savaşlar yaşanmıştır.
- Siteletin başında patesi veya ensi adı verilen krallar bulunuyordu ve ülkeyi Tanrı adına yönetiyorlardı.
- Patesi sitelerle sahip olursa lugal tüm Sümer coğrafyasına sahip olursa lugal krala unvanını alırdı.
- Devlet yönetiminde krala yardımcı dan danışma meclisi vardı.

UYARI

Sümerleri soni kökenli olmayan topluluklar kurmuştur.

- Politeist (çok tanrılı) inanca sahip Sümerlerin tapınaklarına Ziggurat adı verilmiştir.
- 7 katlı toplam 3 bölümden oluşan tapınağın ilk katları erzak deposu olarak, orta katları okul ve tapınak, son katları ise gözetlemevi (rasathone) olarak tesis edilmiştir. Güneş yazısının serüveni bu tapınağa ilgilidir.

İlk yazı mÖ 3200'de Uruk şehrinde kullanılmıştır.

DİKKAT ET

- ✖ Enki, Anu, Enlil, İştör, Nanna, Nimmah ve Utu gibi Tanrıları vardır.
Utu: Güneş, Enki: Bilgelik, Nanna: Ay, Anu: Gök, İştör: Bereket Tanrıları'dır.
- ✖ Sümerler sanat ve bilim alanında; tekerleğin icadı, aritmetik ve geometrinin temellerini, çarpma ve bölme cetvellerini bulmuşlardır. Daireyi 360°, Ayı 30, yılı 360 gün bulmuşlardır. Güneş saatini icat etmişlerdir.
- ✖ Sümerler hukuk alanında ilk yazılı kuralları oluşturmuşlardır. Cezalarda tıssas değil tazminat uygulanmıştır.

Urutagina (Urgatına) kanunları dünyanın ilk yazılı yasaları olduğu için ilk hukuk Sümerler ile başlamıştır (Lagaş kralı Urgatına yasaları (mÖ 2750).

DİKKAT ET

- ✖ Ur - Nammu, Ana İttuşu ve Lipit - İştör Kanunları Sümerce yazılı kanunlardır.
- ✖ Sümerlerde toplum; din adamları, askerler ve köle olarak sınıflara ayrılmıştır. Krallar aynı zamanda din adamıdır (Rahip - kral Anlayışı).
- ✖ Sümerlerde çivi yazısı resim yazısına dayanmaktadır.
- ✖ Tufan, Yaradılış ve Gilgames Destanları Sümerlere aittir.

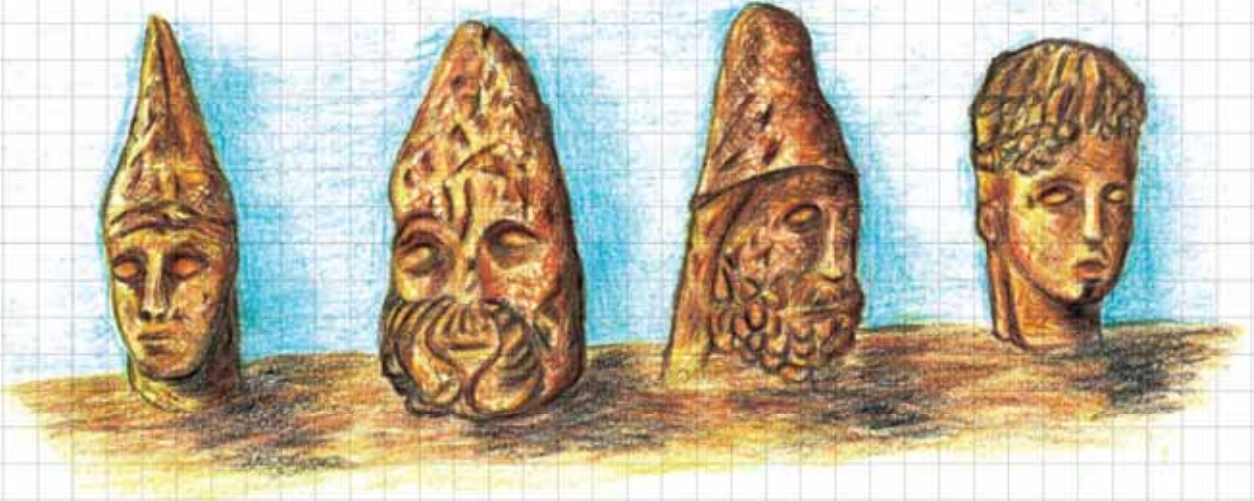
UYARI

Tarihin en önemli destanı Gilgames Destanı'dır.

- ✖ Sümerlere Elamlar ve Akadlar son vermiştir.

Asurlar (mÖ 2000 - 609)

- Asya kökenli kavimlerle Arabistan kökenli Semilerin karışımından oluşan Asurlar Yukarı Mezopotamya'da yaşamışlardır.
- Başkentleri Assur, Kabb ve Ninova'dır.
- Yaşadıkları topraklar tarıma elverişli olmadığı için hayvancılık ve ticaret ile uğraşmışlardır.
- Askeri güçle dayalı bir imparatorluk kurmuşlardır.
- Asurlar, Nemrut Dağı Tapınağı'ndaki arslan heykellerinde kralların savaş sahnelerini tasvir etmişlerdir.

- Asurlar, Anadolu'da Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de ticaret kolonileri kurmuşlardır.

Korum: Asur ticaret merkezlerine verilen isimdir.

Vabartum: Tüccarların konaklaması için inşa edilen yapılardır.

UYARI

Kayseri Kültepe'deki Kanış Korumu Anadolu'daki Asurların ilk ticaret merkezidir.

- Anadolu'daki ilk yazılı tablet örneği Kültepe tabletleridir (mÖ 1950-1750).

Asurlar, Hammurabi Yasaları'ndan yararlanarak daha ağır konular hazırlamışlardır.

Ticarette ilerleyen Asurlar Sard'dan Ninova'ya uzanan Kral Yolu'nu kullanmışlardır.

Tarihin bilinen ilk kütüphanesi olan Ninova Kütüphanesi Asurlar Dönemi'ne aittir.

DİKKAT ET

Asurlar, Mezopotamya'da kurulan diğer devletler gibi çivi yazısını kullanmışlardır.

Heykeltıraşlıkta önemli gelişmeler gösteren Asurların tabartmaları önemlidir.

Asurlar en parlak dönemini Kral Asurbanipal Dönemi'nde yaşamışlardır.

Akadlar (mÖ 2350 - 2100)

Başkenti Akad olan Sami kökenli devletin kurucusu Kral Sargon'dur.

Kral Sargon Dönemi'nde dünyanın ilk düzenli ordusu kurulmuş ve ilk imparatorluk oluşturulmuştur.

Dünya Hakimî unvanını ilk kez Kral Sargon kullanmıştır.

Akadlar Sümer kültürünün etkisinde kalmışlardır.

Naram-Sin Dönemi'nde Akadlar en parlak dönemlerini yaşamışlardır.

Akadlarda Sümerlerin kent krallığı yerine Tanrı - Kral anlayışı benimsenmiştir.

Akadlarda çok tanrılı inans hakimdir.

Akadlara Gutiler son vermiştir.

Elamlar (mÖ 3000 - 640)

Elamlar, Mezopotamya bölgesinin dışında Sümer ülkesinin doğusunda yaşamışlardır.

Sümer egemenliğine son veren Elamlar ilk dönemlerinde şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir.

mÖ 3000 yıllarında Sus sitesi prensi, diğer siteleri de egemenliği altına alarak merkez Sus olmak üzere Elam Krallığı'nı kurmuştur.

Elamlar madencilik, çömlek yapımı ve seramik sanatında ilerlemişlerdir.

Elamlar çivi yazısını kullanmışlardır.

Elamlarda çok tanrılı inans hakimdir.

Elamlara Asurlular son vermiştir.

Babiller (mÖ 2100 - 539)

- ✗ Orta Mezopotamya'da Semi kökenli Amurlular başkent Babil olmak üzere iki devlet kurmuşlardır.
- ✗ I. Babil Devleti'nin Hititler tarafından yıkılmasından sonra mÖ 612'de II. Babil Devleti kurulmuştur.
- ✗ I. Babil Devleti'nin en güçlü kralı Hammurabi dine dayalı devlet anlayışı yerine, güçlöl ordudan alan mutlak krallık anlayışını getirmiştir.

UYARI

Hammurabi yasaları Sümer kanunlarından etkilenecek oluşturulmuştur. Bu yasalarda kısaca kısas ilkesi hakimdir. Yasalar Akadca yazılmıştır.

- ✗ Hammurabi ceza, mülkiyet ve ticaret alanlarında dönemin en gelişmiş kanunlarını yapmıştır.
- ✗ Tarım ve ticaretle uğraşan Babiller Sümerler gibi tapınoklara ziggurat adını vermişlerdir.

NOT

Mimaride Mezopotamya'nın en gelişmiş uygarlığı Babiller'dir. Babil'in Asma Bahçeleri bu alandaki en güzel örnektir.

- ✗ Babiller tıp ve astronomi alanında ilerlemişlerdir.
- ✗ Dünya'nın Yedi Harikası'ndan biri olan Babil'in Asma Bahçeleri II. Babil Devleti Kralı Nebukadnezar tarafından eşi Amyitis adına yaptırılmıştır. Piramitleri andıran bahçeler 100 metre yüksekliğinde 30 metre genişliğindedir.
- ✗ II. Babil Devleti mÖ 539 yılında Persler tarafından ortadan kaldırılmıştır.

- ✓ Mısır uygarlığında toplum; Firavun, rahipler, askerler ve katipler, tüccarlar ve zanaatkarlar, çiftçiler ve kölelerden oluşmaktadır.
- ✓ Mısır ekonomisi tarım, hayvancılık ve madencilik üzerine dayanmıştır.
- ✓ Mısırlılar Asya ve Avrupa ülkeleri ile ticari ilişkilerde bulunmuşlardır.
- ✓ Mısırlılar hiyeroglif adı verilen resim yazısını kullanmışlardır. Yazılarını papirüs adı verilen kâğıtlara yazmışlardır.
- ✓ Çok tanrılı dine inanan Mısırlılar ölümden sonraki yaşama inanışları için ölümlerini mumyalamışlardır.

NOT

mumyalama teknikleri sayesinde insan vücudunu tanıyan Mısırlılar tıp alanında ve eczacılıkta gelişmişlerdir.

- ✓ Matematikte ondalık sayı sistemini bulmuşlar, ilk defa dört işlemi kullanıp pi sayısını bugünkü değerine yakın hesaplamışlardır.
- ✓ Mısırlılar geometride de önemli ilerlere kaydetmişlerdir.

Geometrinin gelişmesinde Nil Nehri'nin önemi büyüktür. Nil Nehri'nin taşmasıyla arazilerin belirlenmesi geometrinin gelişmesinde etkili olmuştur.

DİKKAT ET

- ✓ Mısırlılar Nil Nehri'nin taşmasını önlemek ya da önceden bilmek için birtakım çalışmalar yapmışlar ve diğer medeniyetlerin de katkısıyla bugünkü miladi takvimin temelini oluşturmuşlardır.
- ✓ Mısırlılar astronomi alanında da gelişerek bir yıl 365 gün ve 12 aya bölmüşlerdir.

UYARI

Alfabe, takvim birçok milletin katkısıyla oluşmuştur. Bu durum medeniyetler arasındaki kültürel etkileşim ile açıklanabilir.

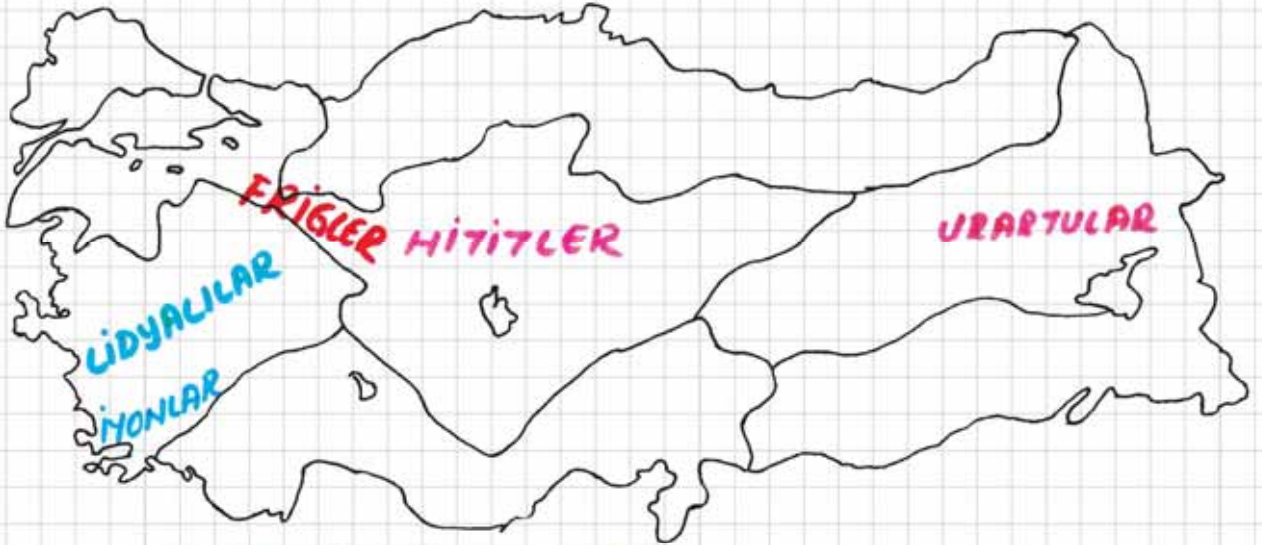
- ✓ Mısır'da firavunlar için piramitler, halk için labirent adı verilen mezarlar yapılmıştır. En önemli piramitleri Keops, Kefren, Mikerinos, Giza, Sakkarra ve Snetru'dur.
- ✓ Mısırlılar mezarlara her türlü araç gereç ve yiyecekler koymuşlardır.

UYARI

Bu anlayış Mısırlıların ölümden sonraki yaşama inanışlarına konudur.

Anadolu Uygarlıkları

Hattiler (mÖ 2500 - 1700)

- ✖ Anadolu'nun bilinen en eski adı Hatti, bilinen ilk yertli halkı da Hattiler'dir.
- ✖ mÖ 2500 - 1700 yılları arasında Anadolu'da büyük bir uygarlık oluşturmuş olan Hattiler hakkında ekte edilen bilgiler oldukça kısıtlıdır.
- ✖ Hattilerin göçler sonucunda Anadolu'ya geldikleri tahmin edilmektedir.
- ✖ Yapılan araştırmalara göre, Hititlerin kÖİNÖr ve inans, batımından Hattilerden oldukça etkilendikleri ortaya çıkmıştır.

UYARI

Hatti kÖİNÖrüne ait en önemli eserler Alacahöyük'te bulunmuştur. 1935'te Atatürk'ün himayesinde başlayan kazılar sonucu bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen güneş kursları, altın kupalar ve heykelticikler gibi birçok eser ortaya çıkmıştır.

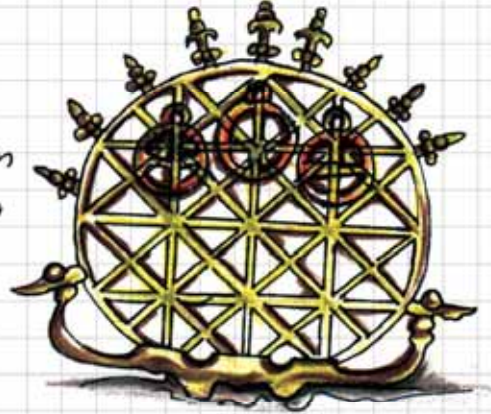
Hititler (mÖ 1700 - mÖ 100)

✖ Hititler, mÖ 2000 yılı başlarında Kafkaslardan Orta Anadolu'ya gelerek Kızılırmak boylarına yerleşmişlerdir.

✖ Başkentleri Hattuşaş (Boğazköy)'tir.

✖ Bu dönemin en önemli siyasi gelişmesi Hitit Kralı III. Hattuşili ve Mısır Fırovanı II. Ramses arasında imzalanan Kadeş Antlaşması'dır. (mÖ 1280)

✖ Asur tehlikesinden dolayı antlaşma ertene alınmış ve Suriye'nin kuzeyi Hititlerin olmuştur.

UYARI

Tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma Kadeş Antlaşması'dır.

NOT

Kadeş Antlaşması'nda Hitit Kraliçesi Puduhepa'nın da mührünün olması Hititlerde kraliçenin de yönetimde söz sahibi olduğunun göstergesidir.

- ✖ Hititlerde krallar yerine göre başkomutan, başyargıs ve başrahipti.
- ✖ Hititlerin ilk döneminde kralın yetkileri soylulardan oluşan Pantuş medisi tarafından sınırlandırılmıştır.
- ✖ Hitit krallarına Labarna (Tabarna), kraliçeye Tavananna denilmiştir.
- ✖ Tavananna devlet yönetiminde kraldan sonra en yetkili kişiydi.
- ✖ Tavananna, dinî törenlere başkanlık yapar, kral savaşa gittiğinde ülkeyi yönetirdi.
- ✖ Hititler, Mezopotamya'dan aldıkları kanunlara eklemeler ve düzeltmeler yaparak Anadolu'daki ilk kanunları oluşturmuşlardır. Medeni Hukuk ve Cezâ Hukuku büyük gelişme göstermiştir. Hitit kanunları hür vatandaşlara olduğu kadar kölelere de mülkiyet hakkı tanımıştır.

- ✖ Anallar (Yıllıklar) hazırlanmıştır.

UYARI

Anahtar (Yılıtlar) Hükümet tarafından Tanrılarına hesap vermek için yazılmıştır.

Hititlere ait Anıtlar (Yıllıklar) objektif tarih yazıcılığına örnek belgelerdir.

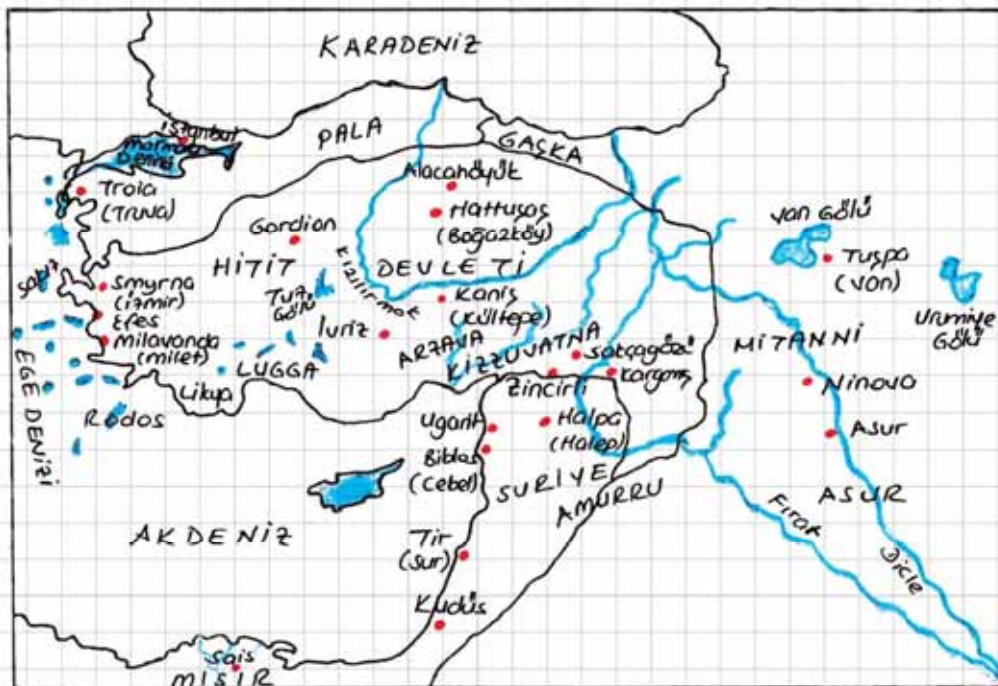
- ♥ Hitit Ülkesine Bin Tonnlı İli denilmiştir. Baş Tanrıları Fırtına Tanrısı, Tesup'ur.

Panteon: Tanrılar ailesine verilen isimdir. Tanrılar insan şetlinde tasvir edilmiştir.

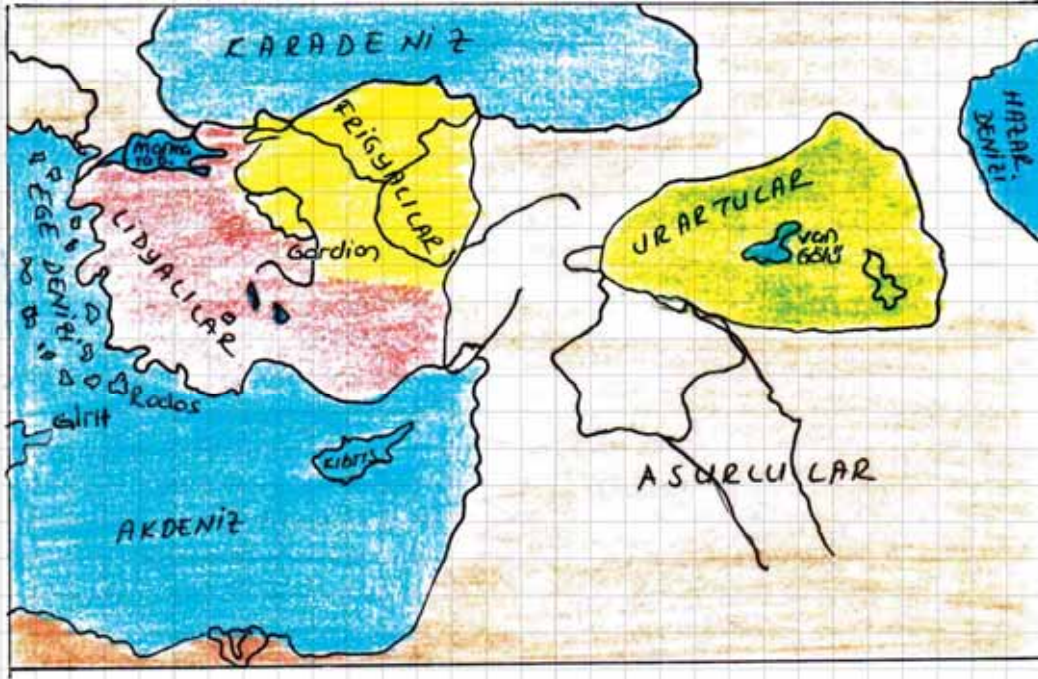
- ♥ Hitlerlerde Güneş Tanrısı Arinno'dır. Arinno adaleti temsil etmiştir.

- ✖ Hitit sanatı, Mezopotamya sanatının etkisinde gelişmiştir. Heykeltçilik ve kabartma sanatı gelişmiştir. Günümüzde Konya'daki İvriz Kabartmaları ve Gorum'daki Yazılıkaya Kabartmaları en önemli sanat eserleridir.

- ☒ Güneş kursu *flititler*'in sembolü'dür.

HİTİT DEVLETİ

Frigler (mö 800 - mö 676)

- ✖ Frigler ilk siyasi birliklerini mö 750'li yıllarda kurmuşlardır.
- ✖ Friglerin bilinen ilk kralı Gordias'tır.
- ✖ Ülkenin başkenti Gordion adını Kral Gordias'tan almıştır.
- ✖ Frigler çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşmışlar, tarımı korumak ve geliştirmek için özel kanunlar ve kuralları koymuşlardır. Kanunlarda tarıma ilgili ağır cezalar öngörmüşlerdir. Bu kanunlara göre, öküz kesenin veya saman kıranın cezası ölmektir.
- ✖ Friglerin Bereket Tanrıçası Kibele'dir. Frigler Kibele'yi ana tanrıça ilan etmişlerdir.
- ✖ Dinlerinin merkezi Yazılıkaya olup burada taş anıtları yapmışlardır.
- ✖ Frig soyluları tümülüs adı verilen taş mezarlarına gömülmüşlerdir.
- ✖ Friglerin yazı sistemi ve dilleri henüz olarak çözülememiştir. Ancak Frig dilinin Hint-Avrupa kökenli olduğu tahmin edilmektedir.
- ✖ Frigler ilk fabl (hayvan hikâyeleri) örneklerini Anadolu'ya kazandırmışlardır.
- ✖ Tarımda su kanalları açıp, dokumacılıkta ilerlemişlerdir.

Topotes: Friglerin tendilerinin dokuması olduğu ve kullandığı kilimlere verilen isimdir.

- ✖ Frigler kaval, flüt ve ney gibi müzik aletlerini kullanmışlardır.
- ✖ Frigler çengelli iğne (Fibula) kullanmışlardır.
- ✖ Frig sanatının ve mimarisinin en önemli örnekleri Gordian ve Midas şehirlerindeki kayalar içine oyulmuş sığınaklardır.
- ✖ Frigler Üzerlerinde hayvan figürleri olan çorak ve çömlekler yapmışlardır.
- ✖ Frigler dokumacılıkta ileri gitmişlerdir.
- ✖ Frigler önce Lidyalıların daha sonra da Perslerin egemenliğine girmiştir.

Lidyalılar (mÖ 687 - mÖ 546)

- ✖ Lidyalılar, mÖ 1200'lerde Anadolu'ya gelmişlerdir. Gediz ve Kızıl Menderes vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır.
- ✖ Lidya Devleti Kral Giges tarafından Friglerin ve Urartuların son dönemlerini yaşadığı sıralarda kurulmuştur.
- ✖ Devletin başkenti Sardes (Sard) şehridir.
- ✖ Lidya Devleti feodal bir sisteme dayanmıştır.
- ✖ Ticaret faaliyetleriyle zenginleşen Lidyalılar, Anadolu'da ücretli askerlik sistemine dayalı bir ordu kurmuşlardır.
- ✖ Lidyalılarda kralın yanında tüccar ve toprak sahiplerinden oluşan seçkin bir zümre vardı. Kırsal alandaki halk, büyük toprak sahiplerinin arazilerinde ücretsiz olarak çalışmıştır.

Lidyalıların uygarlık tarihine yaptıkları en önemli katkı tarihte ilk defa parayı kullanmalarındır.

DİKKAT ET

- ✖ Lidyalılarda çok tanrılı inanç hakimdir. Ana Tanrıça Kibele'dir. (Frig ettisi) Yunan Tanrılarından Apollo ve Zeus gibi tanrılara da inmişlerdir.
- ✖ Pers saldırılarına dayanamayan Lidyalılar mÖ 546 yılında yıkılmıştır.

İyonlar (MÖ 1200 - 546)

- ✧ Tarihte İyonya İzmir ile Büyük Menderes Nehri arasındaki bölgeye verilen isimdir.
- ✧ Dorların baskısı sonucunda Ataların bir kısmı Yunanistan'dan Batı Anadolu'ya göç etmişler ve burada şehir devletleri kurmuşlardır. İzmir (Smyrna), Saki2, Milet, Foça, Efes ve Midilli (Lesbos) bu şehir devletlerinin en tanınmışlarıdır.

İyonların şehir devletleri kurmaları siyasi birliğin olmadığını kanıtlar.

DİKKAT ET

- ✧ Deniz koloniciliğinde ilerleyen İyonların kolonileri Orasinda, Amasra, Trabzon, Sinop, Kafa, Niş ve Napoli yer almaktadır.
- ✧ İyon Ülkesinde özellikle Yunan Tanrılarına (Zeus, Artemis, Apollon gibi) inanış ön plandadır.

UYARI

İyonlar özgür düşüncenin ve pozitif bilimlerin öncüsü olmalarıyla tanınırlar.

- ✧ Hipokrat tıbbın kurucusu, Tales felsefenin kurucusu, Pisagor geometri, Diyojen felsefe, Anaksimenes felsefe - astronomi, Anaksimandros, Herakles ve Homeros gibi düşünürler bu dönemde yaşamışlardır.

NOT

İlt Gög'in Rönesans dönemi İyonlar için kullanılmıştır.

- ✧ İyonlar Fenike alfabesini kullanmışlardır.
- ✧ İyonlar saray ve tapınak mimarisinde gelişmişlerdir.
- ✧ İyonlar Pers istilasına karşı mücadele vermişler ve buna İyon ihtilali (Ayaklanması) denilmiştir.

Peleponnes Savaşları: Sparta ile Atina birlikleri arasında yaşanmıştır. Persler Spartalıları; İyonlar Atinalıları desteklemiştir. Peleponnes Savaşlarını Spartalıları kazanmıştır.

- ✧ İyonlar önce Büyük İstender'in ardından da Romalıların istilasına uğramışlardır.

Urartular (mö 900 - mö 600)

- ♥ Urartular, Doğu Anadolu'da Asya kökenli Hurritler tarafından kurulmuştur.
- ♥ Başkentleri Tuşpa (Van)'dır.
- ♥ Urartuların en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılıktır.
- ♥ Hayvancılığın yanında tarım için Kral Menua Dönemi'nde Şamran sulama kanalını inşa etmişlerdir.
- ♥ Urartuların baş tanrısı Savaş Tanrısı Haldi'dir. Diğer tanrıları Ebanî, Arni, Suinina, Şivini ve Teişeba'dır.
- ♥ Urartularda mağara, dağ, sulama kanalları ve kayalıklar kutsal sayılmıştır.
- ♥ Van, Altintepe ve Çavuştepe kaleleri Urartulara aittir.

Van Kalesi Urartu Krallığı'nın kurucusu I. Sarduri Dönemi'nde inşa ettirilmiştir.

DİKKAT 87

- ♥ Urartularda ülkenin başında kral bulunmaktaydı.

Ennom: Urartularda eyaletlerde yer alan yöneticilere verilen isimdir.

- ♥ Urartular çivi yazısı ve hiyeroglif yazısını kullanmışlardır.
- ♥ Devletin kurulmasında Hurritler rol aldığı için Hurrite etkisi görülmektedir.

UYARI

Urartular maden ve metal işlemeciliğinde diğer uygarlıkları etkilemişlerdir.

- ♥ Asurlar mö 743 tarihinde Tuşpa'yı kuşatınca Urartu egemenliğine büyük bir darbe vurmuştur.
- ♥ Aynı dönemde kuzeyden Kimmerlerin saldırıları başlamıştır. Bu nedenle Urartular mö 6. yüzyılın sonlarında Van Gölü yöresine çekilmek zorunda kalmışlardır.
- ♥ Urartular Asurların istilası ve baskılarından büyük zarar görmüşlerdir. Asurlar sık meşe ormanlarıyla kaplı Van yöresini tahrip etmişlerdir.

Asur kralının diktiği kitabe üzerinde "Güzel fidanları dağıttım, suum bağlarını geniş ölçüde tahrip ettim, sazlık kadar sık ormanları kestirdim..." ibaresi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

- ♥ Kimmer atılarıyla sarsılan Urartu Devleti'ne mö 600 tarihinde Medler son vermiştir.

Gin Uygarlığı

- ✓ Gın uygarlığı dünyanın en eski uygarlıklarından biridir. (mÖ 2500)
- ✓ Gın, Asya kıtasının güneydoğusunda yer alır ve geniş topraklara sahiptir.
- ✓ Birçok uygarlıkla kültür alışverişinde bulunan Gın uygarlığının meydana gelmesinde Türk, Moğol ve Tibet kültürlerinin de etkisi olmuştur.
- ✓ Gın ülkesi genellikle hanedankar tarafından yönetilmiştir. "Tanrının Oğlu" unvanını taşıyan imparatorlar kutsal kabul edilmiştir.
- ✓ Gınlilerde ordu yayı ve atlı askerlerden oluşmuştur.

UYARI

Gınliler atlı askerler konusunda Türklerden etkileneşlerdir.

- ✓ Gın'de en yaygın dinler Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm'dir.
- ✓ Gın'de ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Tarımın yanında iplik, ipek, porselen ve kumaş üretimi de yapılmıştır.
- ✓ Gınlı tüccarlar İpek Yolu aracılığıyla Gın'den Roma'ya kadar olan bölgede ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- ✓ Gın mimarisinde çok katlı kuleler, tapınaklar ve saraylar önemli bir yer tutar. Gın Seddi bu mimari eserler içerisinde en başta gelir.
- ✓ Yazı, edebiyat ve sanat alanında da önemli gelişmeler gösteren Gınliler kâğıt üretiminde, ipeksilikte ve çiniilikte ileri bir seviyeye ulaşmışlardır.
- ✓ Kâğıt, mürekkep, matbaa, pusula ve barutu bulan Gınliler dünyada birçok gelişmeye öncülük etmişlerdir.
- ✓ Müslüman Türkler tarafından da kullanılan bu teknik gelişmeler Haçlı Seferleri'nden sonra Avrupa'ya taşınmıştır.

Hint Uygarlığı

- ✓ Hindistan, Asya Kıtası'nın güneyinde Hint Okyanusu'na doğru uzanan büyük bir yarımadadır.
- ✓ Hindistan'da ilk uygarlık m.ö. 4000'li yıllarda İndus Nehri boyunca ortaya çıkmıştır.
- ✓ Doğal kaynakları açısından zengin olan Hindistan tarih boyunca bu özelliğinden dolayı birçok kavmin istilasına uğramıştır. Bu kavimlerin en önemlisi Aritler'dir.
- ✓ Aritler, m.ö. 1500'lerde Orta Asya'dan Hindistan'a gelmişler; siyasi, sosyal ve kültürel yapılarını bu bölgeye taşımışlar ancak burada merkezi bir otorite sağlayamamışlardır.

NOT

Hindistan Rocalık adı verilen küçük prenslikler tarafından yönetilmiştir.

UYARI

Aritler, Hindistan'a gelmeleriyle birlikte Kast sistemini bölgeye taşımışlardır.

- ✓ Kast sistemi, meslekleri babadan oğula geçen ve aynı geleneklere bağlı bulunan çeşitli sosyal sınıflardan oluşan bir sistemdir. Bu sistemde brahmanlar, din adamları, ksatriyalar, aster ve asiller, vaşiyalar, Alccar ve çiftçiler, südralar, zanaatkar ve işçilerden oluşmuştur. Kast sisteminin dışında kalanlar pariyaları meydana getirmiştir.

NOT

Hindistan ile ilgili ilk bilgilere Veda adı verilen dini içerikli metinlerden ulaşılabilir. Aritler bölgeye geldiklerinde vedaları geliştirerek Hinduizm hayat veren Brahmanizm'in ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

- ✓ Farklı toplulukların Brahmanizm dinine girmemesi nedeniyle bu din Hindistan'da fazla yayılamamıştır. Hinduizm ve Brahmanizm'den başka Hindistan'da Taoizm, Konfüçyüsçülük ve Maniheizm dinleri varlık göstermiştir.

İran Uygarlıkları

Medler (mÖ 625 - 550)

- ✗ mÖ VII. yüzyıl ortalarında siyasi bir güç oluşturmışlar, Keyetsar döneminde (mÖ 625 - 585) bağımsız olmuşlardır.
- ✗ Medler Asur Krallığı'na son vermişlerdir.
- ✗ Keyetsar'ın ölümünden sonra ülke içinde huzursuzluklar çıkmıştır.
- ✗ Medlere mÖ 550'de Persler son vermiştir.

UYARI

Medlere Yunan kaynaklarında medya; Asur yazıtlarında moda denilmiştir.

Persler (mÖ 550 - 248)

- ✗ İranlıların ismiyet öncesinde kullandıkları addır.
- ✗ Başkentleri Persopolis'tir.

NOT

Kral Doreias (Darius) ülkeyi satraplık denilen yirmi bölgeye ayırmıştır.

- ✗ Satraplıklar "satrap" adı verilen görevliler tarafından yönetilmiştir. Satraplar her yıl krallığın görevlendirdiği kişiler tarafından teftiş edilmiştir. Yönetimde yetersiz görülen satraplar görevden alınmış ya da cezalandırılmıştır.

UYARI

Persler, dünyanın ilk posta teşkilatını kurmuşlardır.

- ✗ Persler, Zerdüşt dinini benimsemişlerdir. Bu dinde iyiliği "Ahuramazda", kötülük ve kötülüğü de "Ahriman" temsil etmiştir. Zerdüştlüğün özüml iyilikle kötülüğün mücadelesi olmuştur. Gök tanrılı Zerdüşt dininin tapınaklarına "atesgede" adı verilmiştir.
- ✗ Persler, Selamis Deniz Savaşı'nda Sparta'ya yenilmiştir. Maraton Savaşı'nda Atina'ya yenilmiştir.
- ✗ Perslerin Atina ve İyon birliğini yendiği savaş Mitale Savaşı'dır.

Doğu Akdeniz Uygarlıkları Fenikeliler (m.ö. 2000 - 750)

♥ Fenikeliler Lübnan ve Akdeniz arasındaki kıyı şerhinde Sur, Sayda, Biblos, Samariye Sicilya, Atka, Trablus ve Tyros gibi deniz kolonileri kurmuşlardır.

♥ Fenikelilerin deniz ticaret kolonilerinin vatan görmemesi kolonicilikte kalıcı olmalarını engellemiştir. Kıbrıs, Malta, Sicilya, Tunus, Sardunya, Güney İspanya ve Cezayir kolonilerinde kalıcı olmaları gibi.

NOT

Bölgenin tarım ve hayvancılığa elverişsiz olması Fenikelileri deniz koloniciliğine yönlendirmiştir.

UYARI

Fenikeliler yelken yapımında ve con üretiminde ilk medeniyettir.

♥ Fenikeliler ürünlerini satmak ve ihtiyaç duydukları altın, gümüş, bakır ve kalay gibi madenleri temin etmek için Akdeniz kıyılarında ticaret kolonileri meydana getirmişlerdir.

NOT

Ticaret aracılığıyla doğu İteleri ile Akdeniz İteleri arasında kültürel bir etkileşim sağlamışlardır.

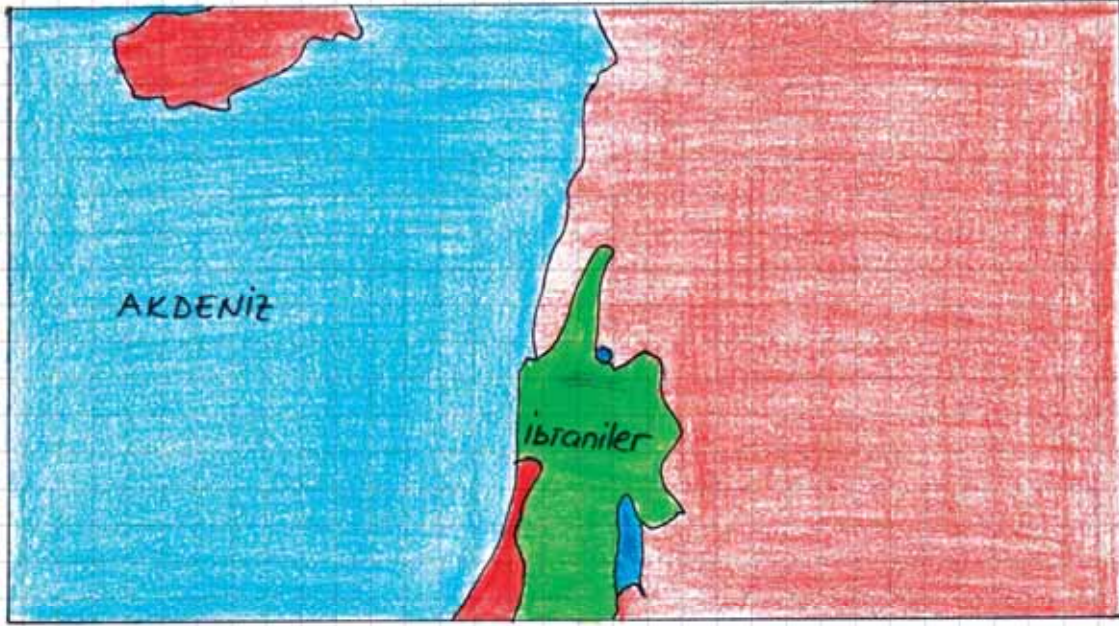
Fenikelilerin uygarlığı en büyük katkıları harf yazısını bulmak ve 22 harften meydana gelen Fenike alfabesini oluşturmalarıdır.

DİKKAT ET

♥ Fenike alfabesini daha sonraki dönemlerde Yunanlılar ve Romalılar yeniden düzenlemişlerdir. Bu alfabaya yeni harfler ekleyerek bugünkü Latin alfabesini meydana getirmişlerdir.

♥ Fenikeliler m.ö. VI. yüzyılda Perslerin istikasına uğramıştır. Daha sonra Büyük İskender tarafından zapt edilen Fenikeliler m.ö. 65 yılında Roma'nın Suriye eyaletine bağlanmıştır.

İbraniler

- ✧ Soni asıllı bir kavim olan İbraniler Eski Çağ'da Suriye ile Mezopotamya arasında göçebe olarak yaşamışlar, daha sonra Hz. İbrahim önderliğinde Filistin'e yerleşmişlerdir.
- ✧ Filistin'de MÖ 1040'lara doğru bir krallık kurmuşlardır. Bu krallığın başına geçen Hz. Davut Kudüs şehri kurarak başkent yapmıştır.

UYARI

Kudüs, üç semavi dinin kutsal merkezidir. Musevilik ve Hristiyanlık bu şehirde doğmuştur. İslamiyet'e göre de ilk Kible Kudüs olmuştur.

- ✧ Hz. Davut'un oğlu Hz. Süleyman Dönemi'nde Akdeniz Ülkeleri, Mısır, Mezopotamya ve Arabistan ile ticaret yapılmış bu sayede ülke zenginleşmiştir.
- ✧ Hz. Musa Dönemi'nde Kudüs başkentli Filistin devletleşmiştir.
- ✧ Hz. Davut Dönemi'nde krallık oluşturulmuştur. Hz. Davut Dönemi'nde inşası başlayıp vefatından sonra oğlu Hz. Süleyman Dönemi'nde tamamlanan Mescid-i Aksa ibadete açılmıştır.
- ✧ Hz. Süleyman'ın ölümünden sonra İbraniler arasında birlik bozulmuş İsrail ve Yuda (Yahudi) olmak üzere iki devlet hâline gelmişlerdir.

İbraniler tarihte tek tanrılı dine inanan ilk millettir.

DİKKAT ET.

Ege ve Yunan Uygarlığı

- ✓ Ege ve Yunan uygarlığı, Ege Denizi'ndeki adalar Yunanistan, Makedonya, Trakya, Batı ve Güneybatı Anadolu'da yaşayan toplulukların meydana getirdiği bir uygarlıktır.
- ✓ MÖ 2000'den itibaren Eski Yunan'da ve Ege'de polis adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır (Atina, Sparta, Korint, Larissa ve Megara gibi).

NOT

Ege ve Yunan uygarlığının koloniciliğe yönelmelerinde toprağın tarıma elverişsiz oluşu, demografik unsurlar ve ticari kaygılar belirleyici olmuştur.

- ✓ Yunan uygarlığı Büyük İskender'in fetihleri sonucu Asya kültürleriyle kaynaşarak Helenistik kültürü meydana getirmiştir.

Yunan uygarlığı, daha sonraki dönemde ortaya çıkan Roma uygarlığının da temelini oluşturmuştur.

DİKKAT ET

- ✓ Şehir devletlerinin hüküm sürdüğü Yunanistan'da halk siyasi haklara sahip olan yurttaşlar, siyasi hakları olmayan yurttaşlar, toprağa bağlı hiçbir hakkı olmayan köylüler ve köleler olmak üzere sınıflara ayrılmıştır.
- ✓ Sınıflar arası mücadeleden dolayı sosyal yaşama yönelik birtakım hukuki düzenlemeler yapılmıştır.

Drakon Kanunları: Drakon tarafından yapılan kanunlardır. Soyluların keyfi yönetimini orta sınıf lehine düzenlemiştir.

Solon Kanunları: Toprak reformu getirilerek toprağa bağlı kölelik kaldırılıp, köylünün borçları silinmiştir. Doğruca gelen soyluluğa son veren kanunlardır.

Klistenes Kanunları: Halk yardımıyla Arhon seçilen Klistenes, sınıf farklılıklarını ortadan kaldırıp Beşyüzlü Meclisi ile Atina'da tam anlamıyla demokrasi uygulanmıştır. Doğruca gelen soyluluk tamamen son bulmuştur. Böylece soyluların oluşturduğu aristokratik cumhuriyetten halk cumhuriyetine geçilmiştir.

✓ Çok tanrılı bir dine inanan Eski Yunanlılarda tanrıkar insan şeklinde ve ölümsüz olarak düşünölmüştür. Bu düşünce onları tanrıların heykellerini yapmaya yöneltmiştir. Eski Yunanlılarda heykel sanatı ve mimari gelişmiştir.

ÖRNEK

Eski Yunan mimarisine Knossos Sarayı örnek olarak gösterilir.

UYARI

Yunan sanat anlayışı dinî ve gücölük yaşamları hakkında önemli bilgiler vermiştir.

✓ Yunan uygarlığı tarih, tıp, aritmetik, geometri, astronomi ve felsefe alanlarında da öne çıkmıştır.

Yunan felsefesinin ilk temsilcileri Sokrates, Platon ve Aristoteles'dir.

DİKKAT EY

✓ Ege ve Yunan uygarlıkları politeist (çok tanrılı) tir. En büyük tanrıları Gök Tanrısı Zeus'tur, Sanat ve Müzik Tanrısı Apollon'dur, Zekâ ve Bilgelik Tanrısı Athena'dır, Bereket Tanrısı Hera'dır, Aşk Tanrısı Afrodite'tir, Savaş Tanrısı Ares'dir.

✓ Bilimde ilerleyen Yunanlılar Güneş yılı esaslı takvime ve Fenike alfabesine katkı sağlamışlardır.

Yunan - Pers Savaşları: Perslerin Anadolu'yu işila ettiğı dönemde İyonların Yunan desteğı ile isyan etmeleri bu savaşlara neden olmuştur. Sırasıyla Maraton, Termopile Savaşı (Persler Yunanlıları yenmiştir.), Ölümlü Deniz Savaşı, Platea Savaşı ve Mitale Savaşı yapılmıştır.

Heredot Historia adlı eserinde bu savaşlardan bahsetmiştir.

DİKKAT EY

Peloponnes Savaşları: Sparta (Hellen Birliği Devletleri) ile Atina arasında Akdeniz kolonizölüğü nedeniyle savaş başlamıştır. Sparta askeri nitelikli Liturg Konunları'na bağılı askeri oligarsinin güçlü olduğu polis devletidir. Atina ise demokrasinin hakim olduğu polis devletidir. Peloponnes Savaşları mÖ 460'da başlayıp 27 yıl sürmüştür. Savaşı Perslerin yardımıyla Spartalılar kazanmıştır.

Ege ve Yunan Uygarlıkları 3 dönemde ele alınmaktadır.

Girit Uygarlığı (mÖ 3500 - mÖ 1200)

- * Ege medeniyetlerinin en estisi olan bu uygarlık Girit Adası'nda kurulmuştur.
- * Girit uygarlığı en parlak dönemini mÖ 2400 - mÖ 1400 tarihleri arasında yaşamıştır.
- * Knossos en önemli yerleşim yerleridir.
- * Giritliler coğrafi konum özelliklerinden dolayı deniz ticaretine önem vermiş Yunanistan, Mısır ve Anadolu uygarlıklarıyla etkileşim içerisinde bulunmuş ve ticari ilişkileri geliştirmişlerdir.
- * Çat tanrıları ve Ahiret inancı vardır.

NOT

Girit uygarlığına ait Sicilya'daki Pantalica Kayı mezarları 2005'te Dünya Mirasları Listesi'ne alınmıştır.

- * Yunan medeniyetinin temelini oluşturan Girit uygarlığına Dorlar son vermiştir.

Miken (Mika) Uygarlığı (mÖ 2000 - mÖ 1200)

- * Atalar mÖ 2000 yıllarında Mora Yarımadası'na gelerek Miken Şehrini kurup daha sonra Mora'nın tamamına sahip oldular.
- * Çanakkale Boğazı'na hakim olmak için Truva'yı işgal etmişlerdir. mÖ 1194 - 1184 yılları arasında yapılan savaşta Atika Kralları Agamemnon Truvalıları yenmiştir.
- * Çat tanrıları olan Atalarda Ahiret inancı vardır.
- * Kuyu mezarları yapıp duvarları oturmuş çetkile görmüşlerdir.
- * Trins ve Mikenas Şatoları Ataların mimari örneklerindendir.

UYARI!

İyonyalı Homeros'un İlyada Destanında bu savaşın (Miken - Truva Savaşı) bahsedilmiştir. Odessa Destanında ise savaş değişik anlatılmıştır.

- * Dorlar mÖ 1200 yılında Atalara son vermiştir.

Eski Yunan Uygarlığı (mÖ 1200 - mÖ 337)

- * Dorlar, Ataların egemenliğine son verip Yunanistan ve Ege Adaları'nı ele geçirerek polis adlı verilen şehir devletleri kurdular.
- * Atina, Sparta, Korint ve Tebai en önemli şehir devletleridir.
- * Şehir devletlerinin baskın trol bulunuyordu. Sonraki güçlenen soykuburları devirerek yönetimi ele geçirmişlerdir. Yunan şehir devletlerinde aristokratik yönetimler bulunmuydu.
- * **Akron:** Köylüler ile birleşip yönetimi ele geçiren zengin tüccarlardır.
- * Atınlar sınıf farklılıklarını ortadan kaldırarak için kanunlar hazırlamışlardır.
- * Sparta ile Atina şehir devletleri birbirleriyle savaşmışlardır. Peloponnes Savaşları'nda Spartalılar üstün gelmiştir.

Roma Uygarlığı (mÖ 753- ms 395)

- ✓ mÖ 3000 yılların sonlarına doğru İtalya'ya Avrupa'dan çeşitli kavimler gelmiştir.
- ✓ İtalya'ya ilk göç eden kavmin İtalikler olduğu tahmin edilmektedir. Daha sonra mÖ 1000 yıllarında deniz yoluyla İtalya'ya gelen Etrüskler bölgenin batı kıyılarına yerleşmişlerdir.

UYARI

Etrüskler İtalya'ya şehir kültürünü getirmişlerdir.

- ✓ Uygarlığa adını veren Roma şehri mÖ 753 yılında Romulus tarafından kurulmuştur.
- ✓ mÖ 1. yüzyılda Roma Uygarlığı'nın sınırları batıda Atlas Okyanusu kıyılarına, doğuda Fırat Irmağı'na kadar genişlemiştir.
- Anadolu'ya hakim olan Romalılar Anadolu'yu bir tahıl ambarı olarak görmüş, her türlü ihtiyaçlarını buradan karşılamışlardır.
- Romalılar ticareti geliştirmek için Anadolu'da önemli yollar yapmışlardır.
- Önceleri çok tanrılı bir din anlayışına sahip olan Romalılar İ. Konstantin Dönemi'nde 313 yılında Milano Fermanı ile Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nda serbest bırakılmıştır.
- Romalılar İyon ve Yunan etkisiyle Fenike alfabesini öğrenip Latin (Roma) alfabesine dönüştürmüşlerdir.
- Resmi dinleri 381 yılında Hristiyanlık olmuştur.
- Resmi dilleri Latince'dir.
- Romalılar Mısırlılara ait Güneş yılı esaslı takvimi geliştirip önce Julien sonra da Gregoryen Takvimine dönüştürmüşlerdir.

NOT

Miladi Takvimin temeli Gregoryen Takvimi'dir.

- Romalılar ordularında paralı askerlere (lejyon) yer vermişlerdir.
- Roma sanatı, büyük ölçüde Yunan ve Helenistik sanatının etkisiyle başlamış ve gelişmiştir.

- Roma mimarisinde kemer ve kubbe önemli bir yer tutmuştur. Romalılar Dönemi'nde Bergama, Efes, Antakya, Perge, Aspendos ve İskenderiye önemli kültür merkezleri hâline gelmiştir.

ÖRNEK

Roma imparatorluğu'nun Anadolu'daki mimari örnekleri;
 Bozdağın Kemer (İstanbul), Çemberlitaş Sütünü (İstanbul),
 Dikilitaş (İstanbul), Aspendos Tiyatrosu (Antalya),
 Roma Hanımı - Elmadağ Su Yolu (Ankara),
 Aizanoi Zeus Tapınağı (Kütahya), Celsus Kütüphanesi
 (İzmir), Hadrianus Kapısı (Antalya), Augustus Tapınağı
 (Ankara), Meryem Ana Kilisesi (İzmir)

Patriciler: Roma'nın yerli halkı olan soylu sınıftır. Kapalı klan tipi aile yapılanmasına sahiptir. İhtiyarlar Meclisi'ni patriciler oluşturmuştur. Patriciler yöneten sınıf olup askerlik ve memurluk hakkına sahiptirler. Patriciler Halk Meclisi'ne de girmişlerdir.

UYARI

Mülkiyet hakkı toplumda patricilere aitti.

Plepler: Roma'ya sonradan gelip yerleşenlerdir. Siyasi hakları yoktur. Patricilerle evlenemezlerdi. tıyvonculuk, tarım, ticaret ve sanatla uğraşmışlardır. Patrici - Plep mücadelesi en büyük iç sorun olmuştur.

Köleler: Patricilerin işlerinde çalışan savaş esirleridir.

- Cumhuriyet Dönemi'nde Ülkeyi iki konsül yönetmiştir.
- Konsülün görevleri; Senato ve Kuria'yı toplamak, orduyu komuta etmek, savaş vergisi koymak ve toplamak, devlet işlerini diğer konsül ile ortaklaşa yönetmek ve birbirlerini denetlemektir.
- Roma'da olağanüstü dönemlerde tüm yetkiler Diktatör Imperium adında yüksek memurlara 6 aylığına verilir ve konsüller onların emrine girerdi.

Cumhuriyet Dönemi'nde patrici - plep çatışmalarına son vermek için On İki Levha Kanunları hazırlanmıştır (mÖ 451). Pleplere birtakım haklar veren bu kanunlar Roma ve Avrupa hukukunun temelini oluşturmuştur.

DİKKAT ET

- On iki Levha Kanunları patrici - plep çatışmalarını sonlandırmıştır.
- Pleplere bu kanunlar ile memurluk ve askerlik hakkı tanınmıştır.
- Romalılar, Makedonya'yı Makedon Savaşları'nda yenmiştir.

Pön (Kartaca) Savaşları (MÖ 264-146): Bu savaşlarda Kartacalılar (Fenike sömürgesi) Romalılar yenmiştir ve Tunus alınmıştır.

Hannibal (MÖ 247-183): Kartacalı komutandır. Anadolu'da sürgün hayatı döneminde Bitinya Krallığı'nın kendisini Roma'ya teslim etme girişiminden dolayı intihar etmiştir.

- Cumhuriyet Dönemi'nde Jül Caesar (Jül Sezar) Galya'da kendine bağlı ordu kurmak ve Roma üzerine gidip diktatör olmak istemiştir. Jül Sezar önce Galya'yı Roma İmparatorluğu'na kattıktan sonra Roma üzerine yürüyüp kendini diktatör ilan etmiştir. Ancak bu durum Roma'da iş savaşına neden olmuştur. (MÖ 50) Gizli bir örgüt kuran saygılar Jül Sezar'ı öldürmüştür.

UYARI

Spartaküs (Gladatör) Savaşı Spartaküs önderliğinde Roma'ya karşı düzenlenen ve başarısızlıkla sonuçlanan köle isyanıdır.

- Hunların yol aşığı Kovimler Göçü (375) sırasında Roma İmparatorluğu kendi sınırlarını koruyacak durumda değildi. İmparatorluk 395 yılında Batı ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Batı Roma'nın başkenti Roma, Doğu Roma'nın başkenti ise Bizans olmuştur. Batı Roma İmparatorluğu 476 yılında, Doğu Roma İmparatorluğu ise Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesiyle 1453 yılında yıkılmıştır.

Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu (395-1453)

- ✓ Doğu Roma İmparatorluğu başkentinin Bizans olması nedeniyle Bizans İmparatorluğu adıyla anılmıştır.
- ✓ Bu imparatorluğun toprakları üzerinde yaşayanlar Latin kültüründen çok eski olan Yunan ve Helenizm kültürüyle yoğrulmuş ve Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinin kabul etmişlerdir.

NOT

Osmanlı Devleti kendi halından olan Bizanslılara Romalı ankarına gelen Rum demiştir.

- ✓ Doğu Roma İmparatorluğu kendi sınırları dışındaki toplulukları barbar olarak nitelendirmişlerdir.
- ✓ Bizans, en parlak dönemini Justinianos (Jüstinien) dönemi'nde yaşamıştır (527-565). Ayasofya bu dönemde inşa edilmiştir.
- ✓ XI. yüzyıla kadar gelişmesini sürdüren Bizans, 1071 yılında Büyük Selduklu Devleti ile Malazgirt Savaşı'nı, Anadolu Selduklu Devleti ile Miryokefalon Savaşı'nı yapmıştır. Bizanslılar her iki savaşta da yenilince Anadolu'nun hakimiyetini Türklere bırakmak zorunda kalmıştır.
- ✓ Resmî dili Grekçe (Yunanca) olan Bizans Latin kültürünü değil Helen kültürünü benimsemiştir.
- ✓ Doğu Roma İmparatorluğu Batı Roma İmparatorluğu'ndan farklı olarak ülkeyi eyaletlere (thema) bölüp valiler (tekfur) atamışlardır.

ÖRNEK Doğu Roma İmparatorluğu'nun mimari örnekleri; Ayasofya Kilisesi, Binbirdirek Yerebatan sarnıçları, Sergias ve Batı Kilisesi, Aya İrini Kilisesi, Hora Kilisesi, Galata Kulesi ve Köprüsü, Justinianus Köprüsü (Sakarya Köprüsü)

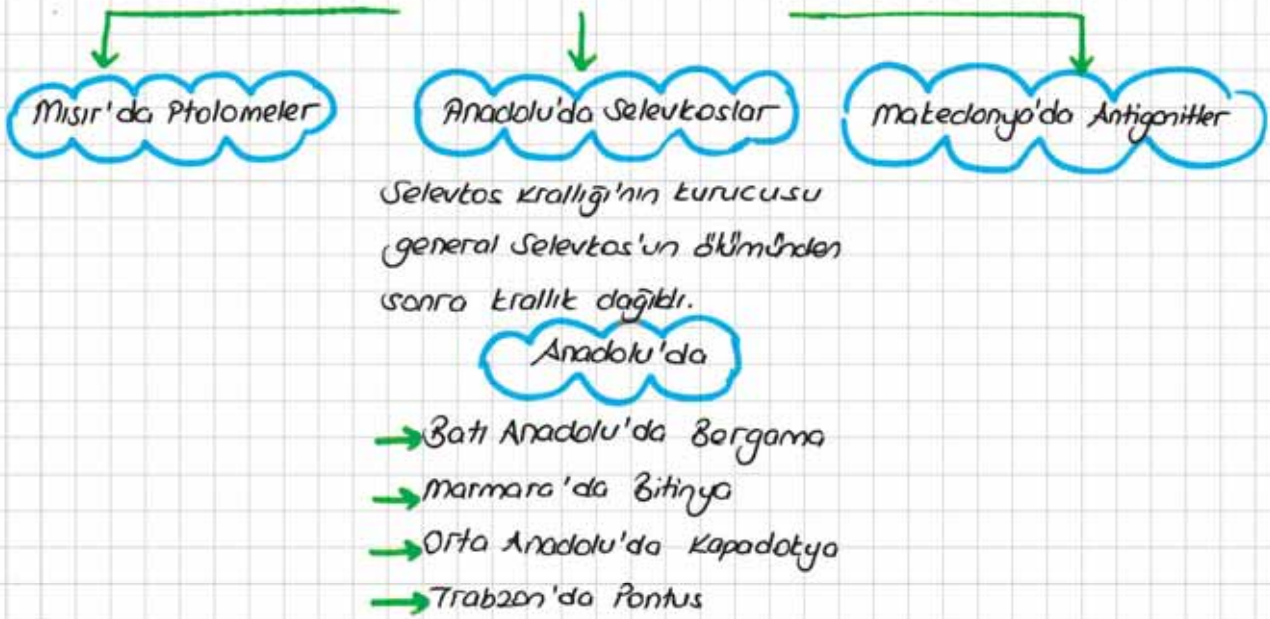

İskender İmparatorluğu (mÖ 336 - mÖ 323)

- ✓ Makedonya Kralı II. Philip Balcanların büyük bir kısmı ile Yunanistan'ı egemenliği altına alarak Helen Birliği'ni kurarak Asya'yı fethetmeyi amaçlamıştır.
- ✓ mÖ 336 yılında önce yenge oğlu Büyük İskender geçmiştir.
- ✓ Filozof Aristo'nun öğrencisi olan Büyük İskender'in en büyük amacı bir dünya devleti kurmak, Doğu ile Batı medeniyetini bir potada eritme idi.
- ✓ Büyük İskender Büyük Asya Seferi'ne çıkmıştır. Persleri Granikos (Gonattale-Bigo), Issos (Hotay - Dörtöl) ve Gavgamela (Suriye) Savaşları'nda yeneret bu devletin varlığına son vermiştir. Büyük İskender Perslere son verdikten sonra Asya Kralı olmuştur.
- ✓ Anadolu ve İran'ı ele geçiren Büyük İskender daha sonra Hindistan'a yönelmiştir. Ancak ordusunun yorulması üzerine geri dönmek zorunda kalmıştır.

- ✓ Büyük İskender'in mÖ 323'te Babil'de ölümüyle imparatorluk komutanlar arasında paylaşılmıştır.

- ✓ Büyük İskender'in başlattığı Eski Yunan uygarlığı ile Doğu uygarlıklarının karışmasıyla ortaya çıkan ve 300 yıl süren (mÖ 330 - mÖ 30) uygarlığa Hellenistik Dönem Uygarlığı adı verilmiştir.

- ✓ Helen Dönemi'nde Dünya'nın çevresini hesaplayan kişi Eratosthenes'tir.
- ✓ Batlamyus bu dönemde Coğrafya kılavuzu adlı eserini hazırlamıştır.
- ✓ İskenderiye kütüphanesi Ptolomeler Krallığı tarafından Mısır'ın İskenderiye kentinde kurulmuştur. Papirüs kâğıdı bu kütüphanede çoğunlukla kullanılmıştır.

Kommagene Krallığı: Maraş, Antep ve Adıyaman etresini Selevtos Krallığı'na bağlı olarak yaşamış zamanla bağımsızlığını elde etmiştir. Nemrut Dağı'ndaki Tanrı ve kral heykelleri (Adıyaman) ile Zeugma Antik Kenti (Gaziantep) Kommagene Krallığı'na aittir.

Bergama Krallığı: Bu dönemde Kral II. Eumenes tarafından Anadolu'nun ilk kütüphanesi kurulmuştur (Bergama kütüphanesi). Papirüs'ün ihracatını yasaklaması sonrasında Bergama Krallığı Anadolu'nun ilk kâğıdı olan Parşömeni icat etmişlerdir. Papirüs bitki liflerinden oluşturulurken parşömen koyun ve keçi derisinden oluşturulan kâğıttir. Parşömen kâğıdı sayesinde yazıların kırıkmaması / buruşmaması için kâğıdın böşelerine ince tahtalar çakılmış ve böylece codex (kodex) adı verilen ilk kitap oluşturulmuştur. mÖ 4. yüzyılda Asklepeion Sağlık merkezi Bergama'da açılan hastanedir.

1. Tarih öncesi çağlarda siyasi örgütlenmeler kurulmuş ve devletler ile imparatorluklar gibi oluşumlar belli zamanlarda tarih sahnesinde yer almıştır. Kurulan siyasi örgütlenmelerin belli konuları vardır.

Verilen bilgiye göre, aşağıdakilerden hangisi krallıkların siyasi varlığı ile ilgili kesin konut olabilir?

- A) Kesici demir silahların yapılmış olması
- B) Kayalara oyularak yapılmış kral mezarlarının yer alması
- C) Bitki liflerinden yapılmış kumaş parçalarının elbise yapılması
- D) Tanıt öğretmeye yarayan değirmen taşlarının olması
- E) Toprakta yapılmış ana tanrıça heykellerine rastlanılması

2. Paleolitik Çağı araştıran bir tarihinin en çok yararlanacağı tarihe yardımcı bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Antropoloji
- B) Etnografya
- C) Etnoloji
- D) Arkeoloji
- E) Geneoloji

3. I. Gilgames

II. Tufan

III. Yaradılış

Yukarıda verilen destanlardan hangileri Sümerlere aittir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) I ve III E) I, II ve III

4. Tarihle bilinen ilk kullu phone aşağıdaki ilk Çağ Devletleri'nden hangisinin döneminde kurulmuştur?

- A) Mısır B) Sümerler C) Asurlular
- D) Babiller E) Hititler

5. Mısır uygarlığı'nda görülen;

I. tarım ürünlerinden alınan vergilerin hesaplanması

II. Nil Nehri'nin taşma zamanının hesaplanmasında karşılaşılan güçlükler

gibi durumlar aşağıdakilerden hangilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur?

- A) Matematik - Astronomi - Geometri
- B) Yazı - Dil - Takvim
- C) Tarım - mimari
- D) mimari - Takvim
- E) Ticaret - Eğitim

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
B	D	E	C	A
E	A	D	A	D
A	B	C	E	D
D	C	B	E	A
E	B	C	D	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyin, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

B, D, E, C, A

İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI

Türk Adı ve Anlamı

- ✓ Türk adına gerek kaynaklarda gerekse araştırmalarda çeşitli anlamlar verilmiştir.
- ✓ Türk adı; Çin kaynaklarına göre "miğfer", Kaşgarlı Mahmut'a göre "algınlık çağı", A. Wombery'e göre "türemek", Ziya Gökalp'e göre, "konun ve nizon sahibi" anlamlarına gelmektedir.
- ✓ Türk adına çeşitli anlamlar verilmesine rağmen "güc, kuvvet" anlamına geldiği 1911'de yayımlanan eski bir Türkçe metinden anlaşılmıştır.

UYARI

Türk adı, 552'de bağımsızlığını ilan eden Köktürk Devleti ile resmîyet kazanmıştır.

- ✓ Türkiye kelimesi ilk olarak 11. yüzyılda Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılmıştır.
- ✓ Bizans kaynakları IX. ve X. yüzyıllarda Volga'dan Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya da Türkiye adını vermiştir.
- ✓ XI. ve XIII. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'ye Türkiye demiştir.
- ✓ Anadolu ise XII. yüzyıldan itibaren Türkiye olarak tanınmaya başlamıştır.

Türk Göçlerinin Sebepleri ve Sonuçları

- ✓ Türkler ana yurtları Orta Asya'dan 2000'li yıllardan başlayarak 20. yüzyıla kadar Asya, Avrupa ve Afrika kıtasının çeşitli bölgelerine göç etmişlerdir.
- ✓ Türklerin göç etme nedenleri;

Ekonomik

- ✱ Hayvan hastalıkları
- ✱ Aşırı nüfus artışına bağlı olarak mevcut toprakların yeterli olmaması
- ✱ Miras yoluyla toprakların giderek azalmaya başlaması

İklim Değişikliği

- ✱ Aşırı sıcak ve soğuklar
- ✱ Kuraklık ve göllerin kuruması
- ✱ Otlak ve meraların azalması

Sosyal ve Siyasal

- ✱ Çin, İran ve Moğolların
- ✱ Türk boy ve klanları arasındaki siyasi mücadeleler
- ✱ Türklerin bağımsızlıklarına düşkün olmaları
- ✱ Yeni yurtlar elde etme düşüncesi

Türk Göçleri Sonucunda;

- ✓ Orta Asya ıssızlaştı.
- ✓ Türkler gittikleri bölgelerde yaşayan insanlara atı evcilleştirmeyi ve demir madenini işlemeyi öğretmişlerdir.
- ✓ Türk medeniyeti ve kültürü geniş bir alana yayılmıştır.
- ✓ Türkler Orta Çağ Avrupa sanatı ve daha sonra da İslam uygarlığı üzerinde etkili olmuşlardır.
- ✓ Türk boyları arasında dini, kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal farklılıklar meydana gelmiştir.
- ✓ Göç ettikleri yerlerde değişik adlarla devlet kurmuşlardır.
- ✓ Yabancı toplumları kültür, devlet yönetimi, askerî teşkilat, ticari ve ekonomi alanlarında etkilemişlerdir.

Orta Asya Uygarlıkları

Anav Kültürü (mÖ 4000 - mÖ 1000)

- ✗ Batı Türkistan'da Aşkabad yakınlarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmış en eski kültürdür.
- ✗ Bu dönemde Türkler hayvancılıkla ve tarımla uğraşmış, kerpiç evlerde oturmuşlardır.

Afanasyevo Kültürü (mÖ 2500 - mÖ 1700)

- ✗ Altay - Sayan Dağları'nın kuzeybatısında yaşamışlardır.
- ✗ Bu dönemde avcı ve savaşçı olan Türkler at ve deve gibi hayvanları evcilleştirmişlerdir.
- ✗ Batıdan savaş araçları ve süs eşyaları yapmışlardır.

Andronova Kültürü (mÖ 1700 - mÖ 1200)

- ✗ Altaylar'dan Ural Dağlarına ve Hazar Denizi'nin kuzeydoğusuna kadar etkili olmuşlardır.
- ✗ Türkler bu dönemde tuz ve altın madenlerini işlemeyi öğrenmişlerdir.

Karasuk Kültürü (mÖ 1200 - mÖ 700)

- ✗ Jenisey Irmağı'nın kolu olan Karasut Nehri civarında yaşamışlardır.

Tagar Kültürü (mÖ 700 - mÖ 300)

- ✗ Abatan bölgesinde yaşamışlardır. Yapılan kazılarda Tagar kültürüne ait ok uçları, iğne, bilezik, küpe, tarat vb. eşyalar bulunmuştur.
- ✗ Tagar kültürü en gelişmiş kültürdür.

ORTA ASYA'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

İskitler (Sokolar)

- ✓ Orta Asya ve Karadeniz'in kuzeyinde önemli uygarlık kuran topluluklardan biri de İskitler'dir.
- ✓ İskitler m.ö VII. ve m.ö II. yüzyıllar arasında yaşamışlardır.
- ✓ Savaşçı bir topluluk olan ve Kafkasya üzerinden Anadolu'ya seferler yapan İskitler, Medlerle birleşerek Urartu Devleti'ni yıkmışlar Sünye'yi geçerek Mısır'a kadar ilerlemişlerdir.

NOT

İskit - Pers Savaşları, İskitlerin Alp Er Tunga, İranlıların Şehname adlı destanlarına konu olmuştur.

- ✓ Genellikle konargöçer hâlde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan İskitler çadır şekline getirilmiş arabalar içinde yaşamışlardır.
- ✓ At üzerinde ok atmakla ünlü olmuşlardır.

İskitler altın ve gümüş işçiliğinde uzmandır. "Bozkırların Kuyumcuları" olarak tanınmışlardır.

DİKKAT ET

- ✓ İskit sanatında hayvan üslubu önemli yer tutmuştur. Özellikle bozkır hayvan üslubunu yansıtan eserler altın ve gümüşle işlenmiştir.
- ✓ İskitler Gök Tanrı dinine inanmışlardır.

Asya Hun Devleti (mÖ 220 - ms 216)

- ✓ Orta Asya'da bilinen ilk teşkilatlı Türk devleti Hunlar tarafından kurulmuştur.
- ✓ Güçlü bir devlet kuran Hunlar Ökten'i başkent yapmışlardır.

NOT

Hunların bilinen ilk kağanı "büyüklük ve genişlik" anlamına gelen Şanyü veya Tanhu unvanını taşıyan Tuman (Teoman)'dır.

- ✓ Teoman zamanında Çin topraklarının bir kısmı ele geçirilmiştir.
- ✓ Mete Han mÖ 209'da babası Teoman'ı tahttan indirerek Hunların başına geçmiştir. mÖ 209 günümüzde Kara Kuşvetlen'in kuruluş tarihidir.
- ✓ Mete Han cesaretli ve teşkilatçılığı sayesinde kısa bir sürede ülke güvenliğini sağlayarak Hun Devleti'nin sınırlarını genişletmiştir.
- ✓ Mete Han hükümdarlığı boyunca Orta Asya'da yaşayan bütün Türk boylarını ele geçirmiştir.
- ✓ Türklerde ordu-millet kaynaşması ve dayanışması söz konusudur. Türk milleti "vatan sevgisi ve bağımsızlık" anlayışı ile tarihte büyük zaferler elde etmişlerdir.
- ✓ Mete Han, Asya Hun Devleti açısından bir tehlike olarak gördüğü Çin'i baskı altına almaya çalışmış bu yüzden Çin'e birçok sefer düzenlemiştir. Mete Han'ın bu baskısından kurtulmak isteyen Çin mÖ 200 yılında Hunlarla bir antlaşma yapmıştır.
- ✓ Bu antlaşma gereğince; Çin'in topraklarındaki baskırlar Hunlara bırakılmış, Çinliler Hunlara yıllık vergi vermeyi kabul etmiştir.

Mete Han, Çin'i tamamen etkisiz hâle getirdiği hâlde Çin topraklarına yerleşmek istememiş, bunu devletin geleceği açısından sakıncalı bulmuştur. Çünkü Türklerin bu kalabalık kavim arasında benliklerini kaybedeceğini düşünmüştür.

DİKKAT ET

- ✓ Mete Han zamanında Asya Hun Devleti ile Çin arasında ticaret antlaşmaları yapılmıştır. Bu antlaşmaların yapılmasında İpek Yolu'nun etkisi büyüktür.

UYARI

Pai - Teng Antlaşması Doğu Asya tarihinde iki büyük devlet arasında yapılan ilk millerlararası antlaşmadır.

- ✓ Mete Han zamanında Asya Hun Devleti en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
- ✓ Hun Devleti Doğu ve Batı olmak üzere m. 54'te ikiye ayrılmıştır. Çişi önderliğinde Batı Hunları'na m. 36'da Çin imparatorluğu son vermiştir. Çin hâkimiyetinde Doğu Hunları ise tetrar bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Ancak taht kavgaları nedeniyle Hunlar Güney ve Kuzey olmak üzere tetrar ikiye ayrılmıştır.
- ✓ Kuzey Hunları bölgedeki diğer kavimlerin baskısına dayanamayarak 155 yılından itibaren Moğolistan'ı boşaltmak zorunda kalmışlardır. Çin hâkimiyetinde bulunan Güney Hunları'na ise Çin imparatorluğu son vermiştir (216).

Tabgaç Devleti

- ✓ Asya Hunları sonrasında Çin'de kurulan bir Türk Devleti'dir.
- ✓ Kuzey Şansi'de Tai başkent olmak üzere Birinci Tabgaç Devleti'ni kurmuşlardır.
- ✓ Birinci Tabgaç Devleti'nin bilinen ilk hükümdarı Şamo Han'dan itibaren diğer küçük Hun devletleri ve Siyenpi topluluklarıyla mücadele etmişlerdir.
- ✓ 5. yüzyılda bütün Çin'i tek idare altında toplamayı başarmışlardır.
- ✓ Tabgaçlar Tao zamanında en parlak dönemlerini yaşamışlardır.
- ✓ Çin'e hakim olan Tabgaçlar Türklerin Çinlileşmemesi için Budizmi hâlt içinde yasatmışlardır.
- ✓ Tao'dan sonra gelen hükümdarlar Türk millî kültürü lehinde olan Budizm yasasını geşetmişler ve bu din Türkler arasında yayılmaya başlamış Tabgaçlar Budizmi tabullenditçe Çinlileşip zayıflamışlardır.
- ✓ Millî benliklerini yitirmişlerdir.

Akhunlar (Eftalitler)

✓ Büyük Hun Devleti'nin yıkılışı sonrasında Çin egemenliğini kabul etmeyen Hunların bir bölümü Afganistan'ın kuzeyine yerleşmiş ve Aksuvar Kağan Önderliğinde Akhun Devleti'ni kurmuşlardır.

✓ Sasanilerde yaşanan Mazdek İsyanı'nın bastırılmasında etkili olmuşlardır.

mazdek isyanı: Sasoni Devleti'nde yaşanan kadın, mal ve servetin ortak olması durumunda her türlü huzursuzluğun ortadan kalkacağını savunan bir kişi olup bu anlayışa sahip kişilerin çıkardığı isyandır.

✓ Köktürk Devleti'nin Batı bölgelerini idare eden İstemi Yabgu İpek Yolu'na egemen olmak için Sasanilerle ortak hareket ederek Akhun Devleti'nin yıkılmasını sağlamıştır.

✓ Akhun Devleti'nin toprakları Sasoni ve Köktürk Devleti arasında paylaşılmıştır.

Kavimler Göçü (375)

* Orta Asya'da siyasal varlıklarını yitiren Hunlar batıya doğru yayıldılar.

* Hunların bir bölümü IV. yüzyılda Aral Gölü ile Hazar Denizi arasındaki bölgeyi Alanlarla savaşarak ele geçirdiler. Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya doğru ilerleyişlerini sürdürdüler.

* Hunlar, Balamir komutasında ilerleyerek Doğu Gotlara saldırıp onları bozguna uğrattılar (375). Bunun sonucunda Gotlar batıya doğru göç etmişlerdir.

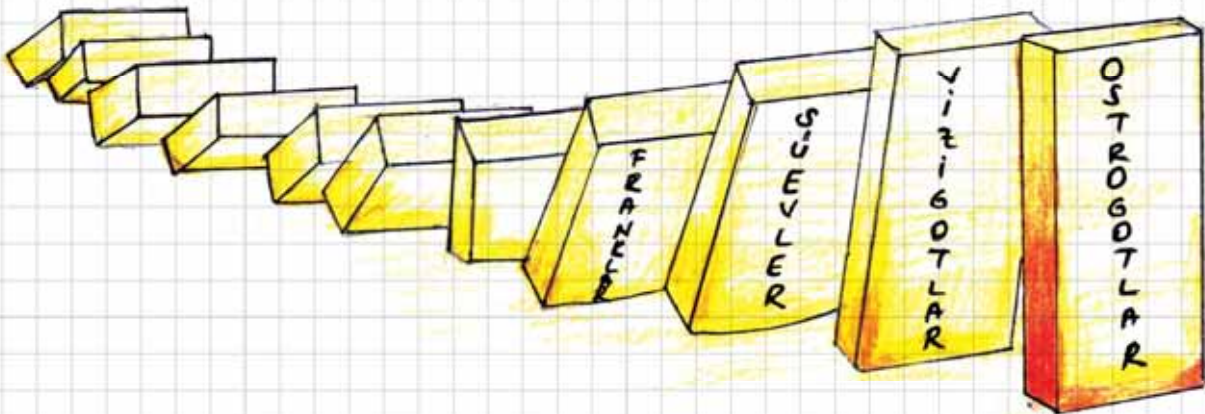
* Romalılar, Vizigotları Romanya'ya yerleştirdiler. Hunlar ilerleyişlerini sürdürdüler ve Karpat Dağları'nı aşarak Macaristan'a girdiler. Burada yerleşen Hunlar kısa sürede Slavları egemenlikten altına aldılar.

* Hunların yönetimi altına girmek istemeyen kavimler vandallar, Burgontlar, Vizigotlar ve Ostrogotlar göç etmek zorunda kaldılar. Bu kavimler dönemindeki kavimlerin de batıya doğru göç etmelerine neden oldular.

* Hunlar, Avrupa'nın sosyal ve siyasal yapısını büyük ölçüde etkileyen ve yüz yıl kadar süren Kavimler Göçü'nü başlattılar (375).

Kavimler Göçü'nün Sonuçları

- ✓ Batıya göç eden kavimler Avrupa'nın siyasal ve sosyal yapısını bozmuştur.
- ✗ Avrupa uzun yıllar göçlerle çalkalanmıştır.
- ✗ Kavimler Göçü ile merkezi otorite zayıflamış ve derebeylikler ortaya çıkmıştır. Avrupa'da Orta Çağ boyunca sürecektiken feodalitenin oluşumu başlamıştır.
- ✗ Barbar kavimler ve Germenler Hristiyanlığı kabul ederek bu dini Orta Çağ Avrupası'na egemen kılmışlardır.
- ✗ Avrupa'da skolastik düşünce etkili olmaya başlamıştır. Kilise tarafından ortaya atılan eleştiri ve göbeme dayanmayan skolastik düşünce bilimsel gelişmelerin yaşanmamasında etkili olmuştur.
- ✗ Derebeylik sisteminde üretim azaldı, ağır vergilerle halkın sefaleti arttı.
- ✗ Ağır borçlar, ekonomik sıkıntı ve vergi memurlarının bastısından kaçmak isteyen halk, büyük arazi sahibi kişilerin himayesine girmek zorunda kalmıştır.
- ✗ Hunlar sayesinde Türk kültürünü pek çok batımdan Avrupalı kavimleri etkilemiştir. Özellikle orduda atın kullanılması, onlu sistemin yayılması, cetet ve pantolonun kullanılması bu etkiler arasında yer alır.
- ✗ Kavimler Göçü ile bugünkü Avrupa devletlerinin temelleri atıldı.
- ✗ Roma İmparatorluğu Batı ve Doğu Roma İmparatorluğu olarak itkiye ayrıldı (395). Bir süre sonra Batı Roma İmparatorluğu yıkıldı (476).
- ✗ Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ilk Çağ sona erip Orta Çağ başlamıştır.

Aurupa Hun Devleti

- ✓ Hunlar, Balamir önderliğinde Karadeniz'in kuzeyinden batıya geçerek kısa sürede Tuna boylarına ulaşmışlardır (375).
- ✓ Balamir'den sonra Avrupa Hunları'nın başına Uldız geçmiştir (378).
- ✓ Uldız Dönemi'nde Avrupa Hunları iki kol halinde hareket etmişlerdir. Bunlardan biri Roma topraklarına girerken diğeri de Kafkaslar üzerinden Anadolu topraklarına girmiştir.

Uldız Dönemi'nde Türkler ilk kez Anadolu'ya ayak basmışlardır.

DİKKAT ET

- ✓ Uldız'dan sonra hunların yönetimine Karaton, Roma'dan sonra Attila ve Bleda birlikte geçmiştir.

UYARI

Avrupa Hunlarının en güçlü olduğu dönem Attila Dönemi'dir.

- ✓ Attila Doğu ve Batı Roma imparatorluklarını kendisine bağlamak için mücadeleler içine girmiştir. Doğu Roma üzerine yürüyerek I. ve II. Balkon Seferlerinde başarılı olmuştur. Bizanslılarla Margas Antlaşması'nı (434) imzalamıştır.
- ✓ Bizans imparatorluğu'nun Margas Antlaşması'nın koşullarına uymaması ve yıllık vergisini ödemek istememesi üzerine Attila II. Balkon Seferine çıkmıştır. Attila Büyüktetmece çöllerine gelince zor durumda kalan imparator antlaşma istemiştir. 447 yılında Bizans İmparatoru ve Attila arasında Anadolios Antlaşması imzalandı.
- ✓ Doğu Roma imparatorluğu'nu tamamen etkisiz hâle getiren Attila, Batı Roma üzerine yürümüştür.
- ✓ Attila'nın Roma'yı işgal etmesine hiçbir engel yokken geri dönmesinin nedenleri;
 - Roma'nın Hristiyan dünyası için kutsal bir merkez olması,
 - Batı Roma'nın gücünü kirdiğine inanması
 - Doğu'da bir tehlike olarak gördüğü Sasoni Devleti üzerine sefere çıkmak istemesidir.
- ✓ Avrupalı kavimler tarafından Attila ve Hunlar hakkında ültelere göre değişiklik gösteren efsaneler vardır.

Hristiyanlar, günahlarından dolayı Tanrı'nın kendilerini cezalandırmak maksadıyla Attila'yı gönderdiğini düşünmüşler ve ona "Tanrı'nın Kızı" unvanını vermişlerdir.

Nibelungen Destanı'nda Hun-Germen mücadeleleri anlatılmıştır. Bu hikâyelerde Attila "Etzel" adında büyük bir otoriteye sahip banyasever ve yalnız asilere karşı tılış kullanan asil ruhlu bir hükümdar olarak anlatılmıştır.

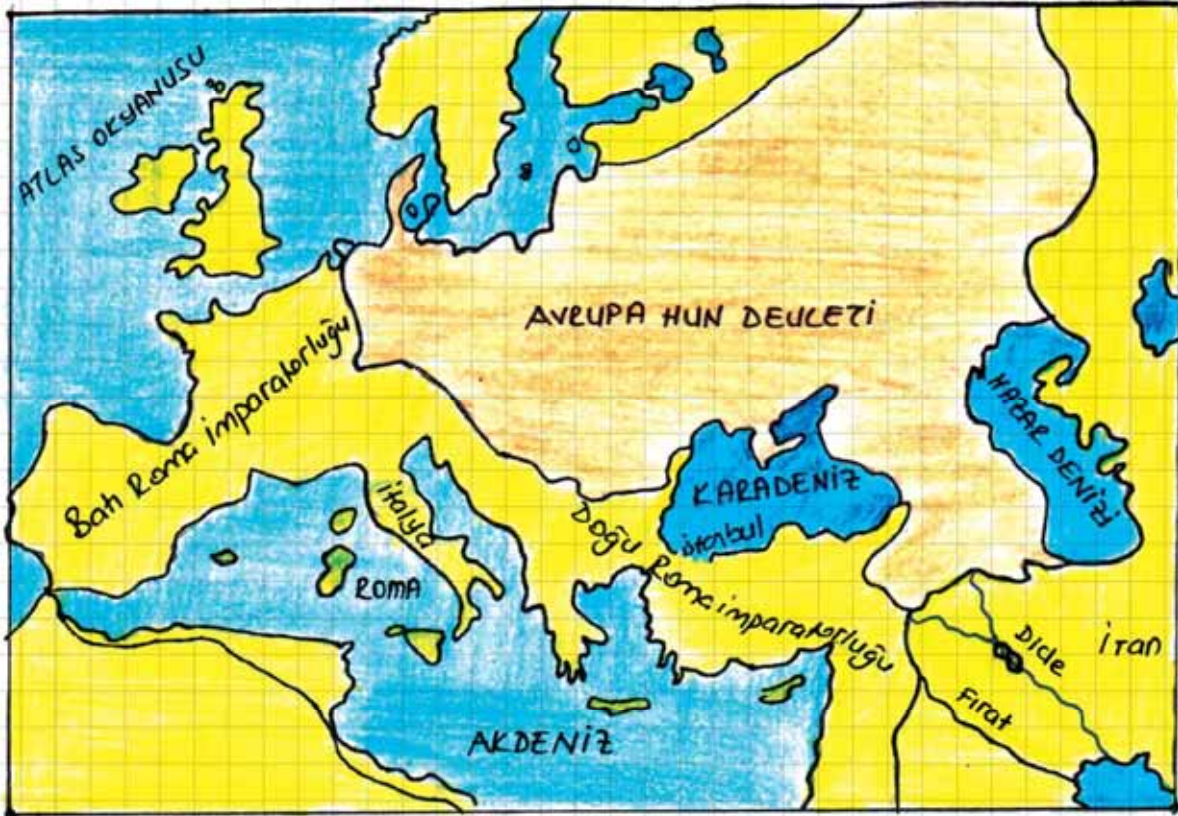
DİKKAT ET

- ✓ Macarlar da bilinen ilk liderleri Arpad'ın kökenini Attila ile ilişkilendirerek sayılarını Hunlara dayandırmışlardır.
- ✓ Attila, Roma Seferi'nden döndükten sonra hayatını kaybetmiştir.

UYARI

Hunlar pantolon ve ceket giyme, ot koşumları ve atları eyerleme konularında Avrupa'ya örnek olmuştur.

1. Köktürk Devleti (552 - 659)

- ✓ Köktürkler 552 yılında Bumin Kağan öncülüğünde ayaklanarak tarihte ilk kez Türk adıyla bir devlet kurmuşlardır. Ötüken'i kendilerine başkent yapmışlardır.

NOT

Türkler Ötüken'e Toprak Ana ismini vermişlerdir ve burayı kutsal kabul etmişlerdir.

- ✓ Bumin Kağan Türkler'deki "itili teştilat" geleneğine uyarak il Kağan unvanını alarak ülkenin doğu kanadını, batı kısmının idaresini ise kardeşi İstemi Yabgu'ya vermiştir.
- ✓ Köktürkler en parlak dönemlerini Mutan Kağan zamanında yaşamışlardır.
- ✓ Mutan Kağan devleti amcası İstemi Yabgu ile birlikte yönetmiştir. Devletin batısını amcası İstemi Yabgu'nun yönetimine bırakmıştır.
- ✓ İpek yolu ticareti büyük ölçüde At Hunların elindeydi. İstemi Yabgu, İpek Yolu'nun denetimini ele geçirmek için At Hunlara karşı Sasaniler ile iş birliği yapmıştır. Bu iki devletin saldırıları sonucu At Hun Devleti yıkılmıştır.
- ✓ Sasanilerin İpek ticaretini tetellerine almak istemeleri Köktürkler ile Bizanslıların anlaşmalarına yol açmıştır. Bizans İmparatoru İstemi Yabgu'ya bir elçi göndererek Köktürklerin yanında olduğunu bildirmiştir. Köktürklerle anlaşan Bizanslılar Sasanilere saldırılmıştır.

UYARI

Köktürlere elçi olarak giden ilk Bizans elçisi Zemerkaş'tır.

- ✓ İpek yolu ticaretinde etkinlikleri artan Köktürkler Asya'nın en güçlü devleti haline gelmiştir. Sasanî - Bizans çatışmaları sonucunda Sasaniler zayıflamış daha sonra da Müslüman Araplar tarafından yıkılmıştır.

Tapo Kağan Budizmi kabul ederek bu dinin halk arasında yayılmasına gayret göstermiştir. Onun bu görüşü Köktürk ileri gelenleri tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu yüzden halkıyla ters düşmüştür.

DİKKAT

- ✓ Köktürk Devleti yönetiminde taht kavgaları başlamıştır. Çin bu durumdan yararlanmak için Köktürkler arasındaki anlaşmazlıkları körüklemiştir.
- ✓ Köktürk Devleti 582 yılında Doğu ve Batı Köktürkler olarak ikiye ayrılmıştır.

11. Köktürk Devleti (682 - 744)

- ✓ Türkler 1. Köktürk Devleti'nin yıkılışından sonra 50 yılı aşkın bir süre Çin esaretinde yaşamak zorunda kalmış bu süre içerisinde tekrar bağımsızlıklarını kazanmak için birşat kez ayaklanmışlardır.

Bu ayaklanmaların en önemlisi Çin sarayını basmak isteyen Kürşat ve arkadaşlarının 639'daki baş kaldırışı Türk tarihindeki ilk bağımsızlık mücadelesi olarak bilinmektedir.

DİKKAT

- ✓ Kürşad Ayaklanması'nın ardından Türkler bağımsızlığı kazanma adına 648, 679 ve 681 yıllarında üç girişimde daha bulunmuşlardır.
- ✓ Köktürkler, Kutluk Kağan liderliğinde birleşerek bağımsızlıklarını elde etmişlerdir (682).
- ✓ Ötügen ve Çeuresini ele geçirerek 11. Köktürk Devleti'ni kuran Kutluk Kağan İltiş unvanını almıştır.
- ✓ **İltiş:** Devleti derleyen, toplayan demektir.
- ✓ Türkler Kutluk Kağan zamanında Çin'e 46 başarılı sefer düzenlemişlerdir.
- ✓ Kutluk İltiş Kağan devletin merkezini Karakorum'a taşımıştır.
- ✓ Bilge Kağan ilk iş olarak devletin başına büyük dört açan boyların isyanını bastırması ve devletin birliğini yeniden sağlamıştır.
- ✓ Bilge Kağan zamanı 11. Köktürk Devleti'nin en parlak dönemidir.
- ✓ Bilge Kağan'ın ölümünden sonra yönetime gelenler başarılı olmamıştır. Karluklar, Uygurlar ve Basmlerle birleşerek 11. Köktürk Devleti'nin yönetimini ele geçirmişlerdir (744).

UYARI

Gelişmiş bir ticaret hayatına sahip olan Köktürkler parayı değişim aracı olarak kullanmış 11. Türk Devleti'dir.

Uygur Devleti (744-840)

- ✓ Uygurlar, Asya Hun Devleti'ne bağlı obrok Orhun ve Selenge nehirleri kıyılarında yaşamışlardır.
- ✓ 11. Köktürk Devleti'nin son zamanlarında Basmiller ve Karluklarla birleşen Uygurlar bu devlete son vererek kendi devletleni kurmuşlardır (744).
- ✓ Uygurların merkezi Ötüken'dir.
- ✓ Uygurların ilk hakonı Kutluk Bilge Kül Kağan'dır.
- ✓ Kutluk Bilge Kül Kağan Dönemi'nde başkent Ötüken'den Orhun Nehri kıyısındaki Ordubalık (Karabalkasagun)'a taşınmış devletin sınırları Amur Irmağı boyarından Altay Dağları'na kadar varmıştır.
- ✓ Kutluk Bilge Kül Kağan'ın ölümünden sonra yine Uygurların en parlak dönemini yaşatan Moğen Gur geçmiştir (747-759).
- ✓ Moğen Gur başa geçtiğinde Çin'de büyük karışıklıklar yaşamaktaydı. Talas Savaşı (751) nedeniyle Çin imparatoruna karşı isyanlar çıkmıştı. Çin imparatoru zor durumda olarak Moğen Gur'dan yardım istemişti. Moğen Gur imparatorun bu isteğini geri çevirmemiştir. Bu durum Türk - Çin yakınlığına neden olmuştur.
- ✓ Moğen Gur'un ölümünden sonra yine oğlu Bağlı Kağan geçmiştir. Uygur Devleti bu dönemde oldukça zenginleşmiş ve büyük savaşlar bu dönemde yapılmıştır.

NOT

Bağlı Kağan Dönemi'nin en önemli olaylarından biri de Maniheizm dininin ülkeye girmiş olmasıdır.

- ✓ Maniheizm dinini kabul eden Bağlı Kağan Karabalkasagun şehrinde bir tapınak yaptırmıştır. Bağlı Kağan döneminde Mani dini devletin resmî dini hâline gelmiştir. Ancak bu din sadece kağan ve çevresinde kabul görmüştür.
- ✓ Maniheizm dini et yemeyi ve savaşmayı yasatladığı için Türk irracı ve yaşantısına uygun değildi. Bu özellikleri ile Uygurların savaşçı yetenekleri azalmıştır.

UYARI

Yerleşik hayata geçen ilk Türk Devleti Uygurlar'dır.

Manihaizm dininin Uygurlar Üzerinde olumlu etkileri;

- Uygurlar bu dinin etkisiyle yerleşik hayata geçmişlerdir.
- Yeni dinlerini halkın öğrenmesi amacıyla çok sayıda kitap yazmışlardır. Bu kitapların basımında matbaanın temeli sayılabilecek kalıplar kullanmışlardır.
- Yerleşik hayata geçen Uygurlar tarım ve ticaretle önemli gelişmeler kaydetmişlerdir.
- Tarım alanında sulama kanalları yapmışlardır.
- Ticari alanda daha çok Çinlilerle ilişki kurmuşlardır.
- ✓ Bögü kağan, Çin seferine karar verme konusunda çıkan bir anlaşmazlık bahanesiyle veziri Baga Tarkan tarafından öldürülmüştür (780).
- ✓ Baga Tarkan 780 - 789 yılları arasında Uygur Devleti'nin başına geçmiştir.
- ✓ Baga Tarkan ülkede düzeni sağlamak için bazı kanunlar çıkarmıştır.
- ✓ Uygurlar içinde bulunan Datus Ağualara karşı olumsuz tutum sergilemiş bu tutumu devlet içinde büyük karışıklıklara sebep olmuştur.
- ✓ Baga Tarkan ve daha sonraki kağanlar zamanında ortaya çıkan açlık, kıtlık ve salgın hastalıklar devleti iyice zayıflatmıştır.
- ✓ 840 yılında Kırgızlar Uygur Ülkesine girmişler başkenti olarak hakani öldürerek Uygur Devleti'ne son vermişlerdir.

Kansu Uygur Devleti (Sarı Uygurlar):

Uygur Devleti yıkıldıktan sonra Uygurların bir kısmı Çin'in kuzeyindeki Kansu bölgesine gelerek burada Kansu Uygur Devleti'ni kurmuşlardır. Kansu Uygurları Çin ile ticari ilişkilerde bulunmuşlardır. X. yüzyıldan itibaren bağımsız yaşamaya başladıkları da siyasi ve askeri bakımdan güçlenememişlerdir. 940 yılında önce Kuzey Çin'e hakim olan Kitanların sonra Tangutların daha sonra da Cengiz Han idaresindeki Moğolların egemenliği kabul etmişlerdir.

Turfan Uygurları: Beşbalık, Turfan ve Koçu bölgelerine yerleşen Uygurların 856'da kurdukları devlettir. Ticaret yaparak ekonomik yönden güçlenmişlerdir. 1209 yılında Moğolların egemenliğini tanımışlardır. Turfan Uygurları Moğol devlet kademelerinde memurluk, katiplik hatta yöneticilik yapmışlardır. Moğolların Türk kültüründen etkilenmesinde rol oynamışlardır.

ORTA ASYA VE AVRUPA'DA KURULAN DEVLET VE TOPLULUKLAR

Avarlar

- ✓ Çin kaynaklarında Juan-Juan Avar ve Bizans kaynaklarında Avar adıyla anılan bu kavim köktürkler tarafından da Avar olarak adlandırılmıştır.
- ✓ Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan Avarlar IV. yüzyılın sonlarında bugünkü Moğolistan'da bir devlet kurmuşlardır.
- ✓ Orta Asya'da kurdukları bu devlete köktürkler son verince batıya göç etmişlerdir.
- ✓ 558'de Kafkaslara ulaşmışlar kısa zamanda Tuna boylarına geçmişlerdir. Orta Avrupa'da Bayern Han'ın bulunduğu büyük bir devlet kurmuşlardır (562).
- ✓ Avarlar bir süre sonra İstanbul'u Sasanelerle birlikte 619 ve 626 yıllarında iki kez kuşatmışlar ancak sonuç alamamışlardır.

NOT

İstanbul'u kuşatan ilk Türk devleti Avarlar'dır.

- ✓ Balkanlarda ve Avrupa'da iki asırdan fazla devam eden Avar hâkimiyeti Orta Avrupa toplulukları üzerinde kültürel izler bıraktılar.
- ✓ Avarlar, Slavları ve Rusları ordu düzeni ve devlet örgütlenmesi alanlarında etkilediler.
- ✓ Günümüzde Kafkaslarda yaşayan ve kendilerine Avar denilen topluluğun bunların sayısından geldiği kabul edilmektedir.
- ✓ Avarlar ölümden sonraki yaşama inanmışlardır. Bu inanış onların yaşam şekillerini büyük ölçüde etkilemiştir.
- ✓ Avarlar mezarlara eşya, yiyecek ve içecek gibi şeyler koymuşlardır. Devlet adamlarının ölümlerini denize atarak lahit içine yerleştirmeleri de bu inanıştan kaynaklanmıştır.
- ✓ Avarlara ait mezarlarda yapılan arkeolojik tasarlarda at koşum takımı, çeşitli silahlar ekte edilmiştir.
- ✓ Üzengi kullanımı Avarlar ile birlikte ortaya çıkmıştır.
- ✓ Avar Devleti'ne 805 yılında Franklar son vermiştir.
- ✓ Hristiyanlığı kabul eden Avarlar bir süre sonra benliklerini kaybederek Slavlaşmışlardır.

Bulgarlar

- ✓ Avrupa Hun İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Karadeniz'in kuzeyine gelen Hunlar, buradaki değişik Türk boylarından oluşan Ogurlarla birleşmişlerdir. Ortaya çıkan bu yeni topluluk Bulgar adıyla anılmıştır.

Tuna Bulgar Devleti

- ✖ Büyük Bulgar Devleti'nin sona ermesiyle bir kısım Bulgarlar Kubrat'ın küçük oğlu Asparuh yönetiminde Tuna boylarında devlet kurmuşlardır (679).
- ✖ Tuna Bulgarları adıyla anılan bu devlet Bizanslılarla mücadele etmiş, Slavları yönetimleri altına almışlardır.
- ✖ Nüfuslarının az olması, hükümdarları Boris Han zamanında Hristiyanlığı kabul etmeleri nedenlerinden dolayı Slavların arasında eriyip yok olmuşlardır (864).
- ✖ Han unvanını terk edip Çar unvanını kullanmışlardır.

NOT

Çar unvanını kullanan ilk Türk hükümdar Simon'dur.

İtil (Volga) Bulgar Devleti

- ✖ İtil ve Kama nehirlerinin birleştiği bölgede kurulmuştur. Başkenti Bulgar şehridir.
- ✖ Bulgar şehri IX. ve XII. yüzyıllar arasında Avrupa'nın en önemli ticaret merkezlerinden birisidir.
- ✖ Bulgar şehri yerleşim alanı olarak geniş ve kalabalık bir şehir olup büyük mescitleri ve hanımları vardır.
- ✖ Bulgarlardan günümüze seramik ve maden işleme sanatına ait eserler kalmıştır.
- ✖ Bulgarlar Almış Han zamanında İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- ✖ İtil Bulgarları İslamiyeti kabul etmelerinden dolayı kimsikleri kurmuşlardır.
- ✖ İtil Bulgar Devleti'ne Altın Orda Devleti 1237 yılında son vermiştir.

Macarlar

- ✓ Macarlar, Avar ve Sibir baskılarıyla göç ederek adlarını verdikleri büyük Macaristan'a yerleşmişlerdir (896).
- ✓ XI. yüzyılın başlarında Hristiyanlığı kabul eden Macarlar zamanla Türk kimliklerini kaybetmişlerdir.
- ✓ Slavlara ve Ruslara karşı savaşlarda başarılı olmuşlardır.

Macarlar, Türk tarihinde ilk defa Türkoloji Enstitüsü'nü kurmuşlardır.

DİKKAT ET

Hazarlar

- ✓ Hazarlar, 1. Köktürk Devleti'nin yıkılmasından sonra, Karadeniz'in kuzeyi ve Kafkasya bölgesinde bir hakanlık olarak kurulmuşlardır (630).
- ✓ Hazarlar; Bizans, Sasani ve Müslüman Araplarla askerî, siyasi ve ticari ilişkilerde bulunmuşlardır.
- ✓ İran, Müslümanların eline geçmiştir. Böylece Hazarlar ve Müslümanlar karşı karşıya gelmişlerdir.

NOT

Hazarlar ile Müslüman Araplar arasındaki ilk savaş Hz. Osman Dönemi'nde meydana gelmiştir.

UYARI

Türk tarihinde ordusunda ücretli asker bulunduran ilk Türk Devleti Hazarlar'dır.

- ✓ Yönetici zümresinin Musevi olduğu Hazarlar arasında, diğer devletlerle kurdukları ilişkiler sonucunda İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik yayılmıştır. Dini hoşgörü'nün bulunduğu Hazar ülkesinde farklı dinlere inancılar ibadet ve ayinlerini serbestçe yapabilişlerdir. Hazarların bu dönemi Hazar Barış Çağı olarak adlandırılmıştır.

Museviliği kabul eden ilk ve son Türk devleti Hazarlar'dır.

DİKKAT ET

- ✓ Ruslar, Hazar Hakanlığı'na son vermişlerdir (968).

Pechenekler

- ✓ Baltas gölü çevresinde 1. Köktürk Devleti'ne bağlı olarak yaşayan Pechenekler Talas Savaşı'ndan sonra güçlenen Karlıkların baskısıyla batıya yönelerek Volga boylarına yerleşmişlerdir.

NOT

Ruslarla yüz yıldan fazla mücadele ederek onların güneye immesini engellemişlerdir.

UYARI

Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusundaki Pechenek kuvvetleri Selçukluların tarafına geçerek Türklerin savaşta kazanmalarında önemli rol oynamışlardır.

Kıpçaklar (Kumanlar)

- ✓ VII. yüzyıla kadar Asya'nın doğusunda yaşayan Kıpçaklar Karahitay baskıları sonucu Sibirya'dan batıya doğru göç ederek XI. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlara gelerek buraya yerleşmişlerdir.
- ✓ Kıpçaklar XIII. yüzyılda Moğolların ilerleyişi karşısında tutunamayıp geri çekilmişlerdir. Kıpçakların bir kısmı Macaristan'a giderek Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Milli benliklerini yitirmişlerdir. Bir kısmı da yurtlarında kalıp Altın Orda Devleti'nin hizmetine girmişlerdir. Bu devletin Türkleşmesinde önemli rol oynamışlardır.
- ✓ Kıpçakların bir kısmı Mısır'a göçtüğüne Eyyûbi ve Memlûk Devletleri'nin hizmetinde görev almışlardır.
- ✓ Kıpçaklar 1105 - 1111 tarihleri arasında Rus kuvvetleri üzerine dört defa atak yaparak Rusya'nın güneye inmesini önlemişlerdir.

NOT

Kıpçakların Ruslarla yaptıkları mücadeleler Igor Destanı'na konu olmuştur.

- ✓ Kıpçaklar dilleri ve dini törenleri ile Romanları etkilemişlerdir.

Kıpçakların en önemli eseri Codex Cumanicus adlı sözlüktür. Bu sözlük Kıpçak Türkçesini ve Hristiyanlığa ait dini terimleri içerir.

DİKKAT ET

UYARI

Kıpçakların yaşadıkları bölge isten kaynaklarında Dest-i Kıpçak, Batı kaynaklarında ise Comania olarak tanınmaktadır.

Oğuzlar (Uzlar)

- ✓ Köktürk Yazıtları'ndaki bilgilerden Oğuzların Orhun ve Selenge Nehirleri arasındaki bölgede yaşadıkları anlaşılmaktadır.
- ✓ Oğuz boy ve kabile anlamına gelmektedir.

NOT

Bizans Oğuzların bir kısmını Romanya'nın Dobruca bölgesine yerleştirmiştir. Günümüzdeki Gagavuz Türkleri buraya yerleşmiş olan Oğuzların soyundan gelmektedir.

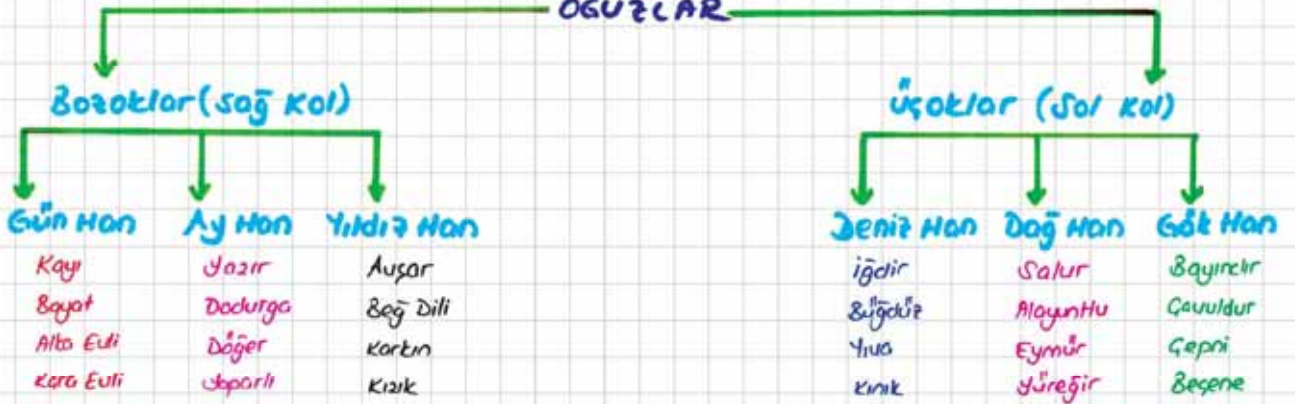
Balkanlara gelen Oğuzların bir kısmı Bizans ordusunda paralı askerlik yaparken Malazgirt Savaşı sırasında Selçuklu Devleti'nin tarafına geçerek savaşı Selçukluların kazanmasını sağlamışlardır.

DİKKAT ET

- ✓ Oğuzlar XI. yüzyılın sonlarına doğru Peşenet saldırıları sonucu siyasi varlıklarını yitirmişlerdir.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nden sonra Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti'ni ve Osmanlı Devleti'ni kurmuşlardır.

OĞUZLAR

Türgişler

- ✓ Talas ve Çu ırmakları Issık Gölü civarında yaşayan Türğişler Batı Köktürk Devleti'nin yıkılmasından sonra bağımsız olmuşlar ve bir süre sonra bulundukları bölgede bir devlet kurmuşlardır.

Türgişler, Uygurlardan sonra yerleşik hayata geçen ilk Türk devletidir.

DİKKAT!

- ✓ Türğişlerin bilinen ilk hükümdarı Baga Tartan'dır.

UYARI

Baga Tartan kendi adına para bastıran ilk Türk hükümdarıdır.

- ✓ Türğişler Su-lu Kağan Dönemi'nde Maveraünnehir bölgesine girmek isteyen Emevîlerle mücadele etmişler ve Emevîleri yeneret Orta Asya'da İslamiyet'in yayılmasını engellemişlerdir.
- ✓ Su-lu Kağan'ın ölümünden sonra siyasi iktidarı koruyamayan Türğişler Sarı ve Kara Türğişler olarak ikiye ayrılmışlardır. Sarı Türğişler Altay Dağları'nın kuzeyinde, Kara Türğişler Talas Vadisi'nde yaşamışlardır.
- ✓ VIII. yüzyılda Karlukların saldırıları sonucunda yıkılmışlardır.

NOT

Türgişler, Sogd alfabesinden esinlenerek bir alfabe oluşturmuşlardır.

Sabirler (Sibirler)

- ✓ Issık Gölü civarında Asya Hun Devleti'ne bağlı olarak yaşamışlardır.
- ✓ V. yüzyılda Avarların baskısı sonucunda Ural-Alтай Dağları bölgesine yerleşmişlerdir.
- ✓ VI. yüzyılın başlarında Doğu Avrupa'ya gelen Sabirler Sasanilerle birleşerek Bizanslılarla savaşmışlardır.
- ✓ Avarlar, Bizans ve Sasanilerle yaptıkları savaş sonucunda mağlup olmuşlardır.
- ✓ İstemi Tabgu zamanında Köktürk Devleti'ne bağlanan Sabirler daha sonra Hazarların egemenliğine girmişlerdir.

NOT

Bugünkü Sibirya adını Sabirlerden almıştır.

Karluklar

- ✓ Köktürk Devleti'ne bağlı olarak Altay Dağları'nın batısında yaşayan Karluklar Çin'in kıstırtmasıyla köktürlere karşı sık ayaklanmışlardır.
- ✓ Basmlı ve Uygurlarla birleşerek II. Köktürk Devleti'ni yıkmışlardır.
- ✓ Bir süre Uygur egemenliğinde yaşayan Karluklar daha sonra batıya göç etmişlerdir.

Karluklar 754 yılında Araplar ile Çinliler arasında meydana gelen Talas Savaşı'nda Arapların yanında yer alarak Çin'in geri çekilmesini sağlamışlardır.

- ✓ Talas Savaşı'ndan sonra Türkistan'a yerleşen Karluklar 766'da bir Karluk Devleti kurmuşlardır.
- ✓ Uygur Devleti yıkıldıktan sonra devletin başkentini Balasagun'a taşımışlardır.

İslamiyet'i kabul eden ilk Türk topluluğu olan Karluklar, Karahanlı Devleti'nin kuruluşunda rol oynamışlardır.

DİKKAT 87

- ✓ Karluklar IX. yüzyıldan itibaren zayıflamaya başlamışlardır.
- ✓ Karluklar XII. yüzyılda Karahitayların ve Moğolların hâkimiyeti altına girmişlerdir.

NOT

Karluklar, Cengiz Han'a itaat eden ilk müslüman Türk topluluğudur.

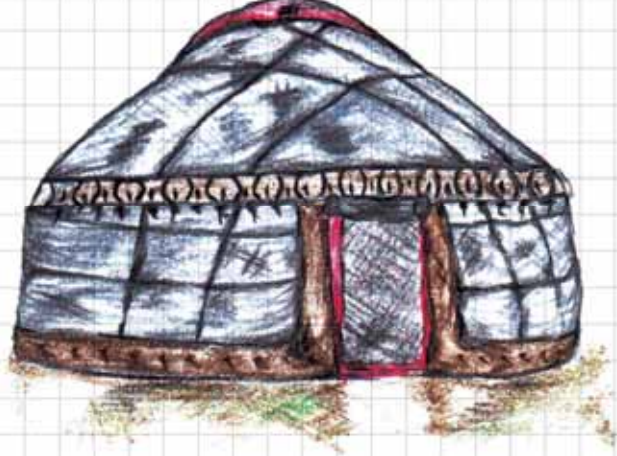

UYARI

Karluklar günümüzde Tacikistan, Özbekistan ve Fergana Vadisi'nde yaşamışlardır.

Kırğızlar

- ✓ Asya Hun Devleti zamanında İrtiş Nehri civarında yaşamışlardır.
- ✓ Hun, Köktürk ve Uygur hükümiyeti altında yaşayan Kırğızlar 840 yılında Uygurları yitirerek Ötügen mertez Olmak üzere bir devlet kurmuşlardır.
- ✓ Ölümlerini yatan tet kavim olan Kırğızların kanunları çok sert olup vatanı iharet edenler ve hırsızlık yapanlar idam edilmiştir.

NOT

Dünyanın en uzun destanı olan Manas destanı Kırğızlara aittir.

- ✓ Yenisey Yazıtları da Kırğızlarca aittir.
- ✓ Kırğızların en önemli eserleri Kopen mezarları, Uybat kurganı, Kapçal ve at koşum takımları, altın, gümüş kaplar, ok, yay, kılıç ve hançer gibi nesnelerdir.
- ✓ Cengiz Han Dönemi'nde Moğol hükümiyetine giren Kırğızlar XIX. yüzyılda Rusya'nın egemenliğine girmişlerdir.
- ✓ 1991'de Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla bağımsız olmuşlar ve Kırğızistan Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

Devlet Yönetimi

- ✓ İlk Türk devletlerinde Türk veraset anlayışı olarak bilinen "Ülke hanedan ve üyelerinin ortak malıdır." anlayışı benimsenmiştir. Bu anlayışa göre, hanedana mensup tüm ertet bireylerin tahta geçme hakkı vardır.

NOT

Bu anlayış eski Türk devletlerinde sık sık taht kavgalarının yaşanmasına ve Türk devletlerinin kısa sürede yitilmesine neden olmuştur.

- ✓ Türk devletlerinde devleti yönetme hakkının Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılmış bu anlayışa "Kut" adı verilmiştir.

Kut anlayışı: Gök Tanrı'nın Türk hükümdarına tüm dünyayı yönetme yetkisini verdiğine inanılmıştır. Bu durum Türk cihan hâkimiyeti düşüncesinin doğmasına yol açmıştır. Kut'un kan yoluyla babadan oğula geçtiğine inanılmıştır.

- ✓ Türkler devlete "il" ya da "el" adını vermişlerdir. Bağımsızlık "oksızlık" olarak nitelendirilmiştir.
- ✓ Türklerde devlet; Hükûmdar, Hükûmet (Ayut) ve Kurultaydan meydana gelmiştir.

"Bizim devlet idaresinde takip ettiğimiz prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların dogmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz, ilhamlarımızı gökten ve gâipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.

Mustafa Kemal Atatürk

HÜKÜMDAR

Hükümdarın Unvanları

- Han
- İlteriş
- Külterkin
- Hakan
- İlteber
- ilbeg
- Kağan
- Tanhu
- ilber
- Yabgu
- Şanyu
- ilkağan
- iditut
- Erkin
- Beg

Hükümdarlık Sembolleri

- Otağ (Çadır)
- Sancak
- Kılıç
- Taht (Örgün)
- Darul
- Kama
- Yortıg (Emir)
- Kamsı
- Koltu (Sorgus)
- Yay
- Unvan almak
- Kılıç

UYARI

Ok hükümdarlık sembolü değildir. Sadece hükümdarlara bağlılığı göstermektedir.

- ✓ Uygurlar Maniheizm dininin etkisiyle hükümdarlarına Ay Tengri unvanını vermişlerdir.

Hükümdarın Görevleri

- ✗ Ülkeyi ve halkı düşmandan korumak
- ✗ Bütün toplulukları bir devlet çatısı altında toplamak,
- ✗ Sosyal devlet anlayışını uygulamak,
- ✗ Halkın huzur ve refahını sağlamak,
- ✗ Orduyu komuta etmek,
- ✗ Töre adı verilen yazısız hukuk kurallarının uygulanmasını sağlamak,
- ✗ Kurultayı toplamak ve yönetmek,
- ✗ Adaleti tesis etmek,
- ✗ Fetihlerde bulunmak,
- ✗ Tanrı tarafından kendilerine verildiğine inandığı dünya hâkimiyetini sağlamak gibi görevleri vardır.

Hükümet (Ayutı)

- ✓ Eski Türklerde hükümet adı verilen yapılmış devlet yönetimi ile ilgili kararlar almak ve bu kararları uygulamak amacıyla oluşturulmuştur.
- ✗ Hükümetin başında Aygucı (Başvezir) bulunurdu.

Kurultay

- ✖ Kurultay, eski Türklerde devlet yönetiminin temelini oluşturmuştur.
- ✖ Devlet işlerinin görüldüğü bir danışma meclisidir ve son söze hâkimdara aittir.
- ✖ Kurultay karşılık olarak tengeş ve yigınok gibi tabirlerde kullanılmıştır.
- ✖ Kurultay başlangıçta dinî tören, yeme içme ve eğlenme gibi şölenin yapıldığı toy adı verilen bir devlet toplantısı şeklinde faaliyet göstermiştir. Bu nedenle ilk zamanlarda kurultaya toy adı da verilmiştir.

NOT

Kurultaya katılanlara Toygun adı verilmiştir.

- ✖ Büyük kurultaya kağan başkanlık ederdi. Burada halkın da katılımla boy beyi seçilirdi.

Kurultay kağan üyeleri; Hakan, Hatun, Aygucı, Tigin, Jabgu, Boy beyleri, Ordu komutanları ve Bağlı beylerin yöneticileridir.

DİKKAT

- ✖ Eski Türklerde kağanın eşi olan Hatun elçileri kabul etmiş, kurultaya katılabilmiş ve bazı devletlerde devleti yönetmiştir.

Kurultayın görevleri;

- Ülkenin genel politikasını belirlemek,
- Töre hükümlerini değiştirmek,
- Hanedan üyeleri arasından hakani seçmek,
- Kanun yapmaktır.

DEVLETİN TEMEL UNSURLARI

Bağımsızlık (Öksizlik)

- Türklerin göçebe hayat tarzını benimsemeleri, özgür bir yapıya sahip olmalarına dolayısıyla bağımsızlığın millî bir karakteristik özellik hâline gelmesine neden olmuştur.

Halk (millet)

- Türklerde hükümdarı başarılı kılan ve devleti yaşatan millettir.
- Türk milletinin sahip olduğu değerler tağınlar ve devlet adamları tarafından korunmuştur.
- Türk devletlerinde hükümdarın en önemli görevlerinden biri halkın mutluluğunu ve refahını sağlamaktır.

Ülke (Yurt)

- Türklerde devletin sahip olduğu ve halkın üzerinde yaşadığı topraklara yurt adı verilmiştir.
- Yurt vatan kavramı gibi kutsal bir anlam taşımıştır.

Teşkilat

- Türkler hiçbir devirde devletsiz kalmamış ve birçok topluluğa devlet teşkilatlanması konusunda örnek olmuştur.
- Türkler göçebe tûlânın getirdiği özellikler ve her an düşman ile karşılaşma ihtimalinden dolayı disiplinli ve teşkilatlı olmak zorundadır.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİNDEKİ MECLİSLER

Avrupa Hunları	→ Seçkinler Meclisi
Tobgaş Devleti	→ Nazırlar Meclisi
Hazarlar	→ İhtiyarlar Meclisi
Peçenekler	→ Komanton Meclisi
Tuna Bulgar Devleti	→ Millet Meclisi

✓ Eski Türk devletlerinde hâkimiyetin asıl sahibi Gök Tanrı idi. Gök Tanrı'nın mutlak hâkimiyetini kullanma yetkisini Türk kağanına verdiğine inanılırdı. Bu nedenle Türkler de hükümdarın Tanrı tarafından üstün güç ve yetenекlerle donatıldığına inanılmıştır. Köktürk kitabelerinde Tanrı bağışı olarak Türk hükümdarlarına verildiğine inanılır. Kut, Ülüg ve Küş gibi yetiler verilmiştir.

Kut: Türk kağanına ülkeyi yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılmasıdır. Kut kan yoluyla babadan oğula geçmiştir.

Ülüg veya Ülüş: Pay, hisse, nasip ve kısmet demektir. Tanrı'nın Türk ültesinde bolluk ve bereketi artırması, ekonomik bir güç vermesi ve kağanın da adil bir şekilde bunu halkına dağıtması anlamına gelmektedir.

Küş: Güç demektir. Gök Tanrı'nın Türk kağanına savaş güçü vermesi ve onu savaşlarda başarılı kılması anlamına gelmektedir.

Ülke Yönetimi

✓ Türkler doğu batı yönünde topraklarını genişlettikleri için devlet idaresi zorlaşınca Büyük Hun Devleti harış ülkeyi doğu batı olmak üzere iki koldan yönetmişlerdir.

✓ Asya Hun Devleti; orta, doğu ve batı olmak üzere üçlü devlet düzenine göre teşkilatlanmıştır.

✓ Kağan her daim doğuda oturduğu için doğu (sol) devletin merkezi ve üstün kabul edilmiş, batı (sağ) kağan'ın hâkimiyetini tanıyan iş işlerinde bağımsız dış işlerinde kağan'a bağlı olarak batı devletin yönetimini sürdürmüştür.

NOT

Federal yönetim anlayışı ya da ikili teşkilat olarak bilinen bu anlayış Türk devletlerinin kısa sürede yıkılmasına yol açmıştır.

✓ Hükümdar çocukları olan tiginler ülke yönetiminde tecrübe kazanmak amacıyla sad unvanını alarak aymatlara yönetici olarak gönderilmişlerdir.

Türklerden bahsediyorum... Düşmanına saldırırken amansız bir kasırgaya, korkunç bir denize ve insafsız bir yıldırıma benzeyen Türk; dost yanında ve silahsız düşman karşısında bir şehir yelidir, berrak bir göldür. Gönül aşan bu yeli yıldırıma, göz konuşturan bu gölü coşturan bir denize çevirmek tabiatla inciten bir gaflet olur.

TASSO

ÜLKE YÖNETİMİNDEKİ DİĞER GÖREVLİLER

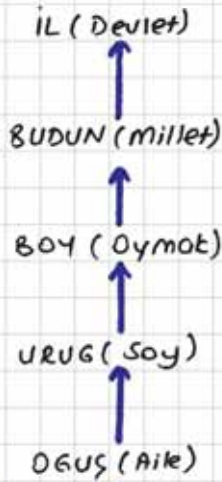
Buyruk	Batan
Aygucı	Vezir
Apa	Sivil yönetici
Tartan	Asterî yönetici
Tudun	Vergi memuru
Tetin / Tigin	Hükümdar oğlu
Ağıcı / Ağılığ	Hazine görevlisi
Bitikçi / Tomgacı	Katip / Yazıcı
Yargucu	Yargıs
Yalvac	Elçi
İnanç / İnal / Ataman	Tigin eğitmeni
Böri	Kağanın muhafız alayı
Ötacı	Hekim / Tabip
Şad	Hanedan üyesi komutan
Tutuk	Asterî vali
Subaşı	Ordu komutanı
Yarlıg	Hakanın emri

Toplumsal Yapı

- ✓ İslamiyet öncesi Türkler içinde yaşadıkları bozkır ikliminin tabiat şartlarına uygun olarak atlı göçebe (konar göçer) yaşam tarzını benimsemişlerdir.
- ✓ Yaşadıkları coğrafyanın sert iklimi ve zorlu koşulları Türklerde mücadeleci ve bağımsız yaşama karakterini şekillendirmiştir.
- ✓ Türkler yaylak ve kışlak olmak üzere iki şekilde yaşamışlardır. İlkbahar da hayvan sürülerine otlat ve su bulmak amacıyla yaylaklara, kış aylarında ise olumsuz iklim koşullarından dolayı kışlaklara yerleşmişlerdir. Her boyun belirli bir yaylağı ve otlağı vardır.
- ✓ Türklerde kağan tarafından yapılan ziyafetlerde her boyun oturacağı yer onun olarak belirlenmiş ve bu ziyafetlerde tüm halka et ülküş yani pay olarak verilmiştir.
- ✓ İslamiyet öncesi Türklerde toplumsal yaşam töreye göre düzenlenmiştir.
- TÜT:** Türklerde toplumsal yaşamı düzenlemek amacıyla yönetkilerle yönetenler arasında karşılıklı ilişkileri belirleyen yazısız antlaşmadır.
- ✓ At, Türklerin sosyal hayatında çok önemli bir yere sahip olmuştur. At sayesinde Türklerin mücadelecisi ruhu gelişmiştir.
- ✓ Türkler, Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayata geçerek şehirler kurmuşlardır.
- ✓ Türkler, Hunlardan itibaren toy adı verilen festivaller ve şenlenler yapmışlardır.
- ✓ Eski Türklerde toprak egemenliği olmadığı için toplumun tüm kısımları birbirine eşit kabul edilmiş kölelik ve aristokrasi görülmemiştir.

Toplumsal Yapının Birimleri

Oguş (Aile): Eski Türk ailesi çekirdek aile şeklindedir.

Urug (Soy, Sülale, Aileler Birliği): Türk toplumunda ailelerin birleşmesiyle urug adı verilen aileler birliği oluşmuştur.

Boy (Oymak): Urugların birleşmesiyle meydana gelen boyların başında boy beyi bulunmuştur.

Budun (millet): Boyların birleşmesiyle budunlar meydana gelmiştir.

Ekonomik Yapı

- ✓ Eski Türk devletlerinde bozkır hayatının doğal sonucu olarak ekonominin temelini hayvancılık oluşturmuştur. At ve koyun yetiştiriciliğine önem veren Türklerde gıda maddesi olarak da hayvansal ürünler önemlidir.
- ✓ Türkler hayvancılıkla beraber akarsu kenarları ve ovalarda tarım yapmışlardır. Tarımın gelişmesi yerleşik hayatın sonucu olarak Uygurlar döneminde görülmüştür.

NOT

Türklerin yerleşik yaşama geçmesinin kanıtları; Tarım aletleri, mimari eserler, tarımsal faaliyetler, sulama kanalları, tohumluk buğday, frest, matbaanın kullanılması, konut, ürün vergisi ve su değirmenleridir. Köktürkler döneminde Tolo adı verilen bir sulama kanalı yapılmıştır. Uygurlar döneminde inşa edilen sulama kanalları sayesinde tarım gelişmiştir.

Ticaret

İpek Yolu: Orta Çağ'da İpek Yolu Çin'den başlayıp Orta Asya'da birden fazla güzergâhı izleyerek Anadolu'yu geçerek Trakya üzerinden Avrupa'ya uzanmıştır. İpek Yolu'nun kuzey güzergâhı Köktürk ülkesinden geçer, Hazar Denizi'nin güneyinden İran'a Sasani Devleti'nin sınırlarından Anadolu'ya, Bizans sınırları içinden Avrupa'ya kadar uzanırdı. Ege kıyılarında Efes ve Milet, Karadeniz'de Trabzon ve Sinop, Akdeniz'de Akdeniz ve Antalya'da önemli limanları kullanarak deniz yolu ile Avrupa'ya ulaşılmıştır.

Kürk Yolu: Karadeniz'in kuzeyinden Hazar ve Bulgar bölgelerinden başlayan Ural, Güney Sibirya, Altay ve Sayan Dağları'nın üzerinden İpek Yolu'nu paralel bir biçimde takip ederek Çin ülkesine ulaşan tarihi ticaret yoludur.

HUKUK

- ✓ İslamiyet öncesi Türk devletlerinde hukukun temelini Töre adı verilen gelenek ve göreneklerden duşan yazısız hukuk kuralları oluşturmıştır.
- ✓ Türk devletlerinin temeli töreye dayanmış devlet ve toplum yapısı töreye göre şekillenmiştir.
- ✓ Törenin kaynaklarını; hükümdarın emri, kurultayın kararları, bay beylerin aldıkları kararlar ve halkın yaşam şekilleri oluşturmıştır.
- ✓ Türk devletlerinde devlet törelere göre idare edilmiştir. Yeni kurulan devlette kağanın ilk icraatı töreyi tespit etmektir.
- ✓ Töreye uymayan kağanlar Tanrı ve halkın nezdinde saygınlığını kaybederek kurultay tarafından uzaklaştırılmıştır.

NOT

Türk töresinin değıştirilmeyerek bazı özellikleri; Adalet (Kâhilit), iyilik (uzluk), Eşitlik (Tualet) ve İnsanlık (Kışilik) olarak sıralanır.

- ✓ Türklerde kağan dâhil herkes töre hükümlerine uymak zorunda olup töreye uymamak en büyük suç olarak görülmüştür. Bu durum hukukun üstünlüğünü gösterir.
- ✓ Türklerde adalet metonizmasının başında kağan yer almıştır.
- ✓ Türklerde adli teşkilat yargu adı verilen siyasi konularla ilgilenen yerel mahkemelerden oluşmuştur. Siyasi davalar kağan başkanlığında, yerel mahkemeler ise yargon (yargucu) başkanlığında görülmüştür.

Esti Türklerde konargöçer yaşamın etkisi ile uzun süreli hapis cezalarına rastlanılmamaktadır.

Uygurların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte bu dönemde yazılı hukuk kurallarına rastlanmıştır.

DİKKAT ET

Din ve İnanış

- ✓ Eski Türk devletlerinde Gök Tanrı inancı görülmüştür. Gök Tanrı inancına göre Tanrı tek ve saygıdır.
- ✓ Eski Türk devletlerinde Gök Tanrı'ya kurban kasma geleneği görülmüştür.
- ✓ Gök Tanrı inancında ölümden sonraki hayata inanılmış iyi insanların uşmağ (cennet), kötü insanların ise tamul cehennem) ya gideceği düşünölmüştür.
- ✓ Toplumsal hayatta özel bir statüsü olmayan din adamlarına tem, baksı ve saman adı verilmiştir.

Yuğ: İslamiyet öncesi Türklerde ölen kişilerin ardından yapılan cenaze merasimidir.

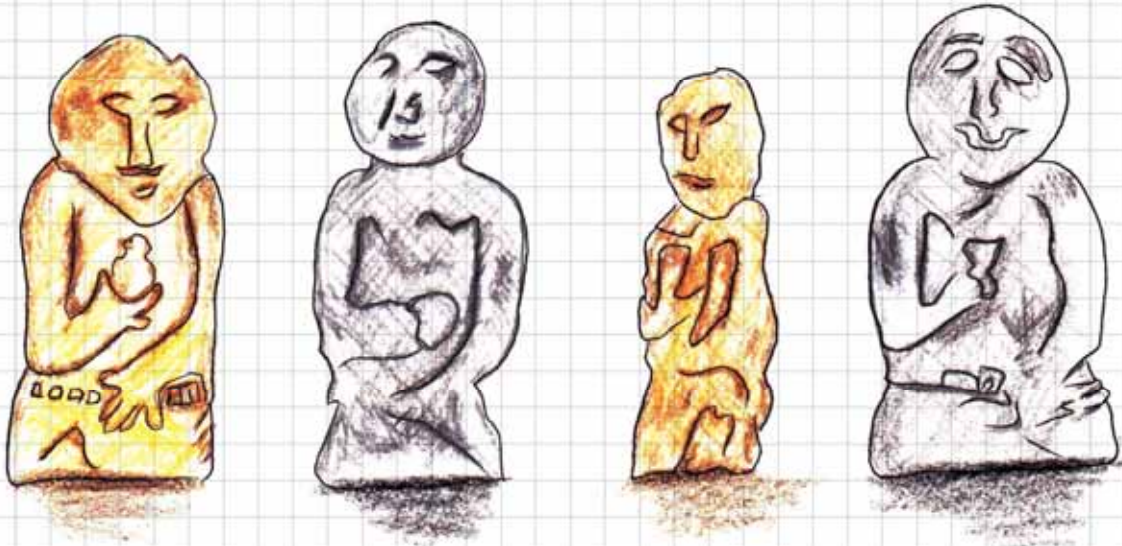
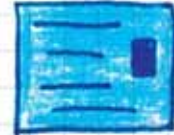
Yuğ Aşısı: Yuğ törenlerinde verilen yemeklerdir.

- ✓ Eski Türkler ölümlerini kurgan adı verilen mezarlara gömmüşlerdir. Yine ölümden sonraki hayata inancın doğal bir sonucu olarak ölen kişiler değerli eşyalarıyla birlikte kurganlara gömülmüşlerdir.

Balbal (Bengütas): Türk hükümdarı ve önemli kişiler öldükten sonra hayattayken savaşıp öldürdükleri kişi sayısına mezarlarının başına balbal (bengütas) adı verilen mezar taşları dikilmiştir. Balbalların öbür dünyada dirileceğine ve öldüren kişiye hizmetkâr olacağına inanılmıştır. Balbal adı verilen bu taşlar kahramanlık ve cesaretin sembolüdür.

ÖRNEK Önemli Türk Kurganları;

Esik, Pazınk, Katanda, Mağyenir, Arzhan, Şıbe, Berel, Bulgon, Sintaşta ve Noin - ula'dır.

✓ Eski Türkler ölen atalarının ruhlarının kendilerini koruduğuna inanmışlar ve atalarının ruhuna kurban kesmişlerdir. Bu inanca Atalar KÜLTÜ adı verilmiştir.

✓ Eski Türklerde dağ, tepe, kaya, su, ırmak ve ağaç gibi bazı tabiat kuvvetleri kutsal sayılmıştır. Bu inanış şekline Dağlar KÜLTÜ adı verilmiştir.

Şamanizm: Bir din olmayıp sihir ve gizli güçlere inanma şeklindeki bir inanıştır. Bu inancın temsilcilerine şaman denirdi.

Totemizm: En eski inanıştır. Kutsal varlıklara ongun adı verilir. Türkler için şahin, kurt, keşi, at, geyik ve boğa ongunu. Türklerde kapumbağa sonsuzluk anlamına gelmektedir.

✓ Türklerde Gök Tanrı inancının dışında Uygurlarda; Budizm ve Maniholam Macarlar, Bulgarlar, Kumanlar ve Peşenetler de Hristiyanlık, Hazarlar da Musevilik, Hristiyanlık ve İskaniyet benimsenen dinler arasındaydı.

Ordu

✓ Tarihte Türklerin büyük devletler kurmalarının en önemli nedeni güçlü bir orduya sahip olmalarıdır. Bozaz ikliminin özellikleri Türklerin mücadeleci bir yapıya sahip olmasına ve askerî faaliyetlere önem vermelerine yol açmıştır.

✓ Eski Türklerde askerlik özel bir meslek sayılmıştır. Herkes asker olarak yetiştirilmiştir. Hazarlar hariç Türklerde ücretli askerlik görülmemiştir. Oğuzlar ve Peşenetler Bizans ordusundaki paralı askerlik yapmıştır.

✓ Eski Türklerde kadın ertek aynılığına eli silah tutan herkes asker sayılmıştır. Bu durum Ordu-millet Anayasasının benimsenmesine neden olmuştur.

✓ Türklerde ordunun temeli şüvalilere dayanmış az da olsa yaya birliklere yer verilmiştir.

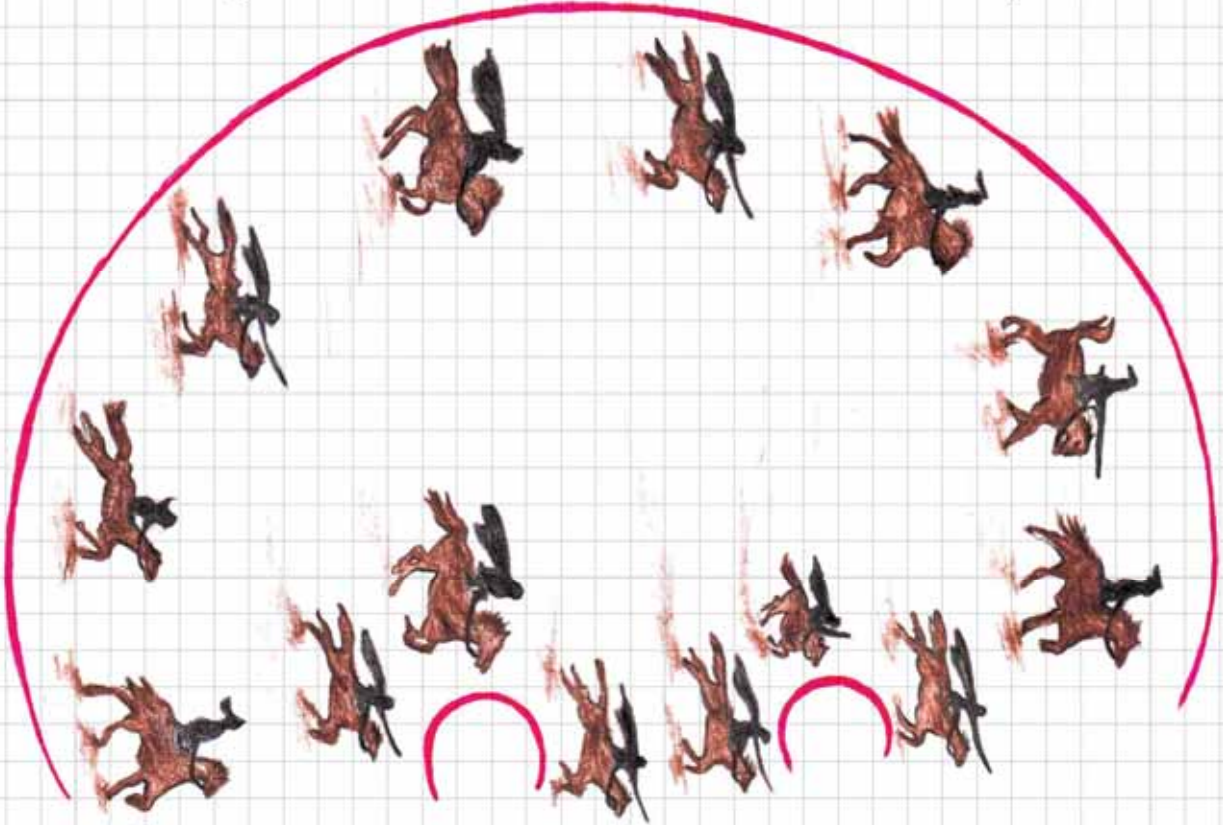
İlk düzenli ordu Büyük Hun Devleti Hükümdarı Mete Han tarafından kurulmuştur. Onlu sistem ile Türk kara ordusunun temelini atan Mete Han'ın tahtı çıkış tarihi olan m.ö 209 tarihi Türk kara kuvvetlerinin kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.

DİKKAT ET

✓ Türk tağınarı bizzat kendileri orduyu komuta etmişlerdir. Ordu merkeze, sağ ve sol olmak üzere üçe ayrılmıştır.

Yelme: ilk Türk devletlerinde savaş zamanında düşman ordusunun durumunu öğrenmek amacıyla gönderilen keşif koluna verilen isimdir.

- ✓ Büyük Hun Hükümdarı Mete Han tarafından bulunan ılık çatan atlar rüzgârın etkisiyle ses çıkarmış ve düşmanı korkutmuştur.
- ✓ Uygurlar mani dinini benimsedikten sonra bu dinin özelliklerinden dolayı savaşçı özelliklerini kaybetmişlerdir.
- ✓ Eski Türkler at üstünde ok atmada uzmandılar. Türklerde at toplumsal hayatta olduğu kadar orduda da önemli bir yer tutmuştur.
- ✓ Türkler düşman ordularının durumunu öğrenmek amacıyla gözetleme kuleleri yapmışlardır.
- ✓ Türklerin en önemli savaş stratejileri sahte ricat (geni çekilme) ve pusudur. Kaçıyor gibi geri çekilerek düşmanı tuzağa düşürüp onları yendikleri yöntem Turan Taktiği adını vermişlerdir.

Yazı Dil ve Edebiyat

- ✓ Türkler tarih boyunca Köktürk, Uygur, Sogd, Kiril, Brahmi, Süryani, Tibet, Çin, Arap ve Latin alfabelerini kullanmışlardır.
- ✓ Köktürk (Orhun) ve Uygur alfabeleri Türklerin millî alfabeleri arasında yer alır.
- ✓ Köktürk alfabesi Türklerin ilk millî alfabesi olup 36 harften oluşur ve sağdan sola doğru yazılır.
- ✓ Sogd alfabesinin geliştirilmesiyle hazırlanan Uygur alfabesi Türklerin ikinci millî alfabesidir. "A" sesli on beş sessiz toplam 18 harften oluşan bu alfabe Karahanlı Devleti'nin resmî alfabesi olmuştur.

UYARI

İslamiyet öncesi Türk şiirinde hece ölçüsü kullanılmıştır. İlk Türk şairi Arın Gur Tigin'dir.

Sözlü Edebiyat Ürünleri

Koşuk: Kopuz adı verilen saz eşliğinde söylenen aşk, doğa ve yiğitlik gibi konuları işleyen şiirlerdir.

Sov: İslamiyet öncesi Türklerde atasözüne verilen isimdir.

Sogu: Yuğ adı verilen cenaze merasimlerinde yakılan öğitlerdir.

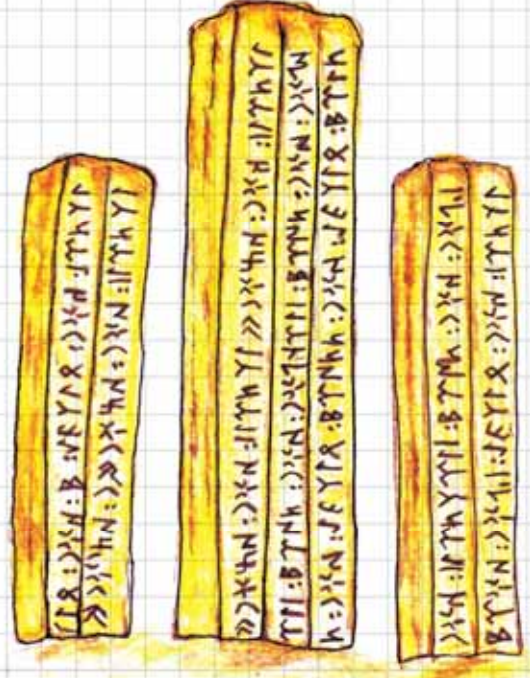
Destan: Gelenek, görenek, inanç ve yaşam tarzları gibi konularda bilgi veren eserlerdir.

İSLAMİYET'TEN ÖNCEKİ TÜRK DESTANLARI	
Alp Er Tunga Destanı	İskitler
Şu Destanı	İskitler
Bozkurt Destanı	Köktürkler
Ergenekon Destanı	Köktürkler
Türeyiş Destanı	Uygurlar
Göç Destanı	Uygurlar
Qıyız Kağan Destanı	Hunkar
Attila Destanı	Arunpa Hunkarı
Manas Destanı	Kırgıtlar

Yazılı Edebiyat Ürünleri

Köktürk Yazıtları (Orhun Abideleri)

- ❖ 11. Köktürk (Kutluk) Devleti'ne aittir.
- ❖ Türk dilinin ve Türk edebiyatının ilk yazılı Türkçe metinleri olan Köktürk Yazıtları (Orhun Abideleri) Köktürk alfabesiyle yazılmıştır.
- ❖ Orhun Abideleri Tonyukuk (725), Kültigin (732) ve Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir.
- ❖ Yolluğ Tigin tarafından kaleme alınan bu kitabeler 1893 yılında Danimarkalı Wilhelm Thomsen tarafından okunmuştur.
- ❖ Devletin ve halkın barışlılığı gösteren belirlendiği bu kitabeler Türk devlet anlayışının öğrenilmesi açısından önemli bir kaynaktır.
- ❖ Siyasetname niteliği taşıyan kitabelerde sarı devlet anlayışına büyük önem verilmiştir.
- ❖ Bir yab'u Gince bir yab'u Türkçe olan kitabeler hem Türk tarihi hem de edebiyatı açısından büyük önem taşımaktadır.

Türk adının geçtiği ilk Türkçe yazılı eser olan bu kitabelerde Türk milliyetçiliği önemli bir yer tutmuştur.

DİKKAT ET

Sanat

- ✓ Orta Asya sanatının temeli atlı göçebe kültürüne dayanmaktadır.
- ✓ Konargöçer bir yaşam tarzı benimseyen ilk Türk devletlerinde sanat eserleri taşınabilir malzemeden yapılmıştır.
- ✓ Uygurların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kalıcı sanat eserleri görülmüştür.
- ✓ İlk Türklerde konargöçer yaşam tarzının sonucu olarak çadır sanatı gelişmiş yurt adı verilen kışaklardan çadırlar yapılmıştır.

- ✓ Uygurlar yerleşik hayatı benimseyince anıt mezarları çadırın esinlenerek kubbeli yapmışlardır.
- ✓ Maden işlemeciliği Türklerin millî sanatıdır. Türkler demircilik, dokumacılık, dericilik, maden ve ahşap işçiliği gibi sanatlarla uğraşmışlardır.
- ✓ Sanat eserlerinde hayvan figürleri oldutça sık kullanılmış Türk sanatındaki bu süslemeye hayvan üslubu adı verilmiştir.

UYARI

Kazakistan'ın Almatı şehrindeki Esik Kurganında Hunlara ait Altın Elbiseli Adam Heykeli bulunmuştur. Altın Elbiseli Adam Zırhı Hermitaj Müzesinde sergilenmektedir.

- ✓ Türk tiyatrasunun temeli olan Orta Oyunu ilk kez Uygurlarda görülmüştür.

Dokumacılık

- ✓ Türklerde yaşam tarzının doğal sonucu olarak dokumacılık oldutça gelişmiştir.
- ✓ Hayvancılığın temel geçim kaynağı olmasından dolayı hayvan yünlerinden keçe, çadır ve giysiler yapılmıştır.

Altaylarda bulunan Pazırık Kurganında Hunlara ait dünyanın ilk halısı olarak bilinen Pazırık Halısı bulunmuştur. Pazırık Halısı Türk düğümü olarak bilinen Gordes düğümüyle dokunmuştur. Pazırık Halısı Hermitaj Müzesinde sergilenmektedir.

DİKKAT ET

Resim

- ✓ Türk resim sanatının temeli Uygurlar Dönemi'nde atılmıştır.
- ✓ Uygurlar Dönemi'nde tapınakları süslemek amacıyla fresko adı verilen duvar resimleri yapılmıştır.
- ✓ Uygurlar kitaplari süslemek amacıyla mihyakır adı verilen resimler yapmışlardır.
- ✓ Gini sanatı ilk kez Uygurlar Dönemi'nde görülmüştür.
- ✓ Uygur ressamlarına bediazi denilmiştir.

Mimari

- ✓ Eski Türklerde konargöçer yaşamdan dolayı mimari gelişmemiştir. Uygurların yerleşik hayata geçişiyle birlikte mimari eserler görülmeye başlanmıştır.
- ✓ Uygurlar etrafı surlarla çevrili şehirlerine Balık adını vermişlerdir.
- ✓ Uygurlar Stupa adı verilen kubbeli tapınaklar yapmışlardır. Stupalarda duvar ile kubbe arasındaki boşluğu sağlamat için üçgenler kullanılmıştır. Daha sonra Selçuklu ve Osmanlı mimarisinde Türk üçgeni olarak adlandırılmıştır.
- ✓ Manihaizm dininin etkisiyle euter, saraylar, tapınaklar ve manastırlar inşa eden Uygurlarda kent mimarisi gelişmiştir.

Müzik

- ✓ Eski Türk Devletlerinde müzik aletleri içerisinde kopuz önemli bir yere sahiptir.
- ✓ Destanlar ve kahramanlık hikâyeleri ozanlar tarafından kopuz eşliğinde söylenmiştir.
- ✓ Douul ve tef Türklerde her dönem kullanılan müzik aletleri arasında yer alır.
- ✓ Türk devletlerinde yaygın olarak askerî bando görülmüştür.
- ✓ Besteye ir, melodiye kûğ adı verilmiştir.
- ✓ Kopuz dışında önemli Türk sazları arasında pipa, çengon, dambıra ve kithara yer almaktadır.

Bilim

- ✓ Türklerin bilimsel çalışmalarda bulunmasındaki belirleyici unsur sahip oldukları hayat tarzıdır. Türkler yer değiştirmek, yerleşik hayata geçtiklerinde formal faaliyetleri düzenlemek için astronomi alanında çalışmalar yapmışlardır.
- ✓ Orta Asya'da yaygın olarak kullanılan On İki Hayvanlı Türk Takvimi ilk kez Türkler tarafından düzenlenmiştir. Güneş yılı esasına göre düzenlenen On İki Hayvanlı Türk Takviminde bir yıl 365 gün 5 saat olarak belirtilmiştir.
- ✓ Türklerin ticaretle uğraşmaları matematiğe de ilgilenmelerini sağlamıştır.
- ✓ Türkler tıp alanında da çalışmalar yapmışlardır. Otacı denilen kişiler sıfalı otlar kullanarak halkı tedavi etmişlerdir.
- ✓ Uygurlar Çinliler'de görülen akupunktur benzeri bir tedaviyi uygulamışlardır.

1. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin Orta Asya'dan göç etmelerinin nedenleri arasında yer almaz?

- A) Salgın hastalıklar
- B) İklim değişiklikleri
- C) Dış baskılar
- D) Otlak ve toprak yetersizliği
- E) Kültürel olarak gelişmeleri

2. Türk devlet teşkilatının ve askerî yapısının temellerini atan hükümdar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mete Han
- B) Attila
- C) Bilge Kağan
- D) İstemi Yabgu
- E) Burnin Kağan

3. Aşağıdakilerden hangisi Kavimler Göçü'nün sonuçları arasında yer almaz?

- A) Avrupa'nın etnik yapısının temelleri atılmıştır.
- B) Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.
- C) Hristiyanlığın Avrupa'nın değişik bölgelerine yayılmasına neden olmuştur.
- D) Feodal rejimler ortadan kalkmıştır.
- E) Roma imparatorluğu ikiye ayrılmıştır.

4. VII. yüzyılda Sasanilerle birlikte Bizans'ı kuşatan ilk Türk Devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Avarlar
- B) Bulgarlar
- C) Hazarlar
- D) Uygurlar
- E) Hunlar

5. Orta Asya Türk Devletleri'nin kısa sürede yıkılmalarında;

- I. boylar federasyonu şeklinde örgütlenilmesi,
- II. ülkenin hanecken üyelerinin ortak malı sayılması,
- III. Göktürk dinine inanılması

durumlarından hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya Türk Devletleri'nde var olan Kurultayın üyeleri arasında yer almaz?

- A) Hatun
- B) Atabey
- C) Hatun
- D) Aysgucı
- E) Hanecken üyeleri

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
E	A	D	A	D	B
C	E	A	B	E	C
A	B	D	E	B	D
B	C	E	D	A	B
A	D	B	C	E	A
B	D	A	D	E	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyin, aralarını çizgi ile birleştirin.

Doğru Cevaplar

E, A, D, A, D, B

İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya

Avrupa

- ✖ Avrupa 375 yılında meydana gelen Kavimler Göçü'nün etkisiyle karışıklıklar içerisindeydi. Kavimler arasındaki savaşlardan dolayı binlerce insan hayatını kaybetmiştir.
- ✖ Aynı dönemde Orta Avrupa'da devlet kuran Avarlar, Doğu Roma ve Barbar kavimlerle mücadelede girişmiştir.
- ✔ Bu dönemde Avrupa'nın büyük bir bölümünde Hristiyanlık yaygındı. Gıda ve deneyi reddeden skolastik düşüncenin etkisiyle bilimsel çalışmalar durmuştu. Kilise aforoz, enterdi ve endüljans yoluyla halkı baskı altına almış farklı dinlere ve azınlıklara karşı baskıcı bir siyaset izlemiştir.
- ✖ Avrupa'da toprak egemenliğine dayalı feodalite (Derebeylik) rejimi egemendi. Feodalitenin etkisiyle halk sosyal sınıflara ayrılmış, din adamları ve senyörler en üst sınıfı oluşturmuştu.

Afrika

- ✎ İslamiyet'in doğuşu esnasında Afrika'nın en önemli bölgeleri Habeşistan ve Kuzey Afrika'dır.
- ✎ Habeşistan'da Habeş Krallığı hüküm sürmekteydi, Afrika'nın bir kısmı Doğu Roma hâkimiyetindeydi.

NOT

Habeşistan Kralı Ezana 320 yılında Hristiyanlığı kabul etmiş, ülkede resmî din olarak Hristiyanlık benimsenmiş olmasına rağmen halkın büyük bir kısmı putperesttir.

Doğu Roma

- ✎ Kavimler Göçü'nden sonra Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır (395).
- ✎ Doğu Roma olarak bilinen Bizans İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'dur.
- ✎ Bizans İmparatorluğu en parlak dönemini VI. yüzyılda İmparator Justinianos Dönemi'nde yaşamış, bu dönemde devletin sınırları oldukça genişlenmiştir.

UYARI

İslamiyet'in doğduğu sırada Doğu Roma'da Heraklius ailesi başlıyordu.

- ✎ Doğu Roma doğuda Sasaniilerle, batıda ise Avarlar ve Slavlar ile mücadele içerisindeydi.
- ✎ Doğu Roma'da halk sosyal sınıflara ayrılmış, halk kilisenin ve zengin toprak sahiplerinin egemenliği altına girmiştir.
- ✎ İslamiyet'in doğuşu esnasında dünyanın en güçlü Hristiyan Devleti Doğu Roma İmparatorluğu'du.

Sasaniler

- ✎ Sasaniiler bu dönemde Bizans'tan sonra Ön Asya'nın en güçlü devletiydi.
- ✎ Sasaniiler bu dönemde Doğu Roma ile yapılan savaşlar, taht kavgaları ve iç karışıklıklar sonucu oldukça zayıflamış durumdaydı.
- ✎ İslamiyet'in geldiği bu dönemde İran'da ateşe tapma esasına dayanan Zerdüşlük dini egemendi.

Köktürkler

- Orta Asya'nın en güçlü devleti olan Köktürk Devleti 552 yılında Doğu Köktürkler ve Batı Köktürkler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- İpek Yolu ticaretinden dolayı Türkler ile Araplar arasındaki ilişkilerin Cahiliye Dönemi'ne kadar uzandığı tahmin edilmektedir.
- Köktürkler, Gök Tanrı inancına göre tet bir Tanrının varlığına inanmışlar, Tanrı'yı soyut ve kainatın sahibi olarak tasvir etmişlerdir.

Hindistan

- Asya'nın güneyinde yer alan Hindistan'da farklı din, dil ve ırkta insanlar bir arada yaşadığı için bu coğrafya da siyasi birlik sağlanamamış güçlü bir devlet kurulamamıştır.
- Hindistan'da siyasi birliğin sağlanamamasında halkın sosyal sınıflara ayrılmasında babadan oğula geçen meslekler grubu olarak bilinen Kast sisteminin getirdiği katı sosyal sınıflaşma etkili olmuştur.
- İslamiyet'in doğuşu sırasında Hindistan'da etkili bir siyasi güç yoktur.
- Bölgenin en eski dini tabiat kuvvetlerine tapınmayı esas alan Veda dinidir.

Gin

- Güneydoğu Asya'da yer alan Gın tarihin en eski ve en köklü medeniyetlerinden biridir.

NOT

İslamiyet'in doğuşu sırasında Gın'da Sui Hanedanı hakimdi.

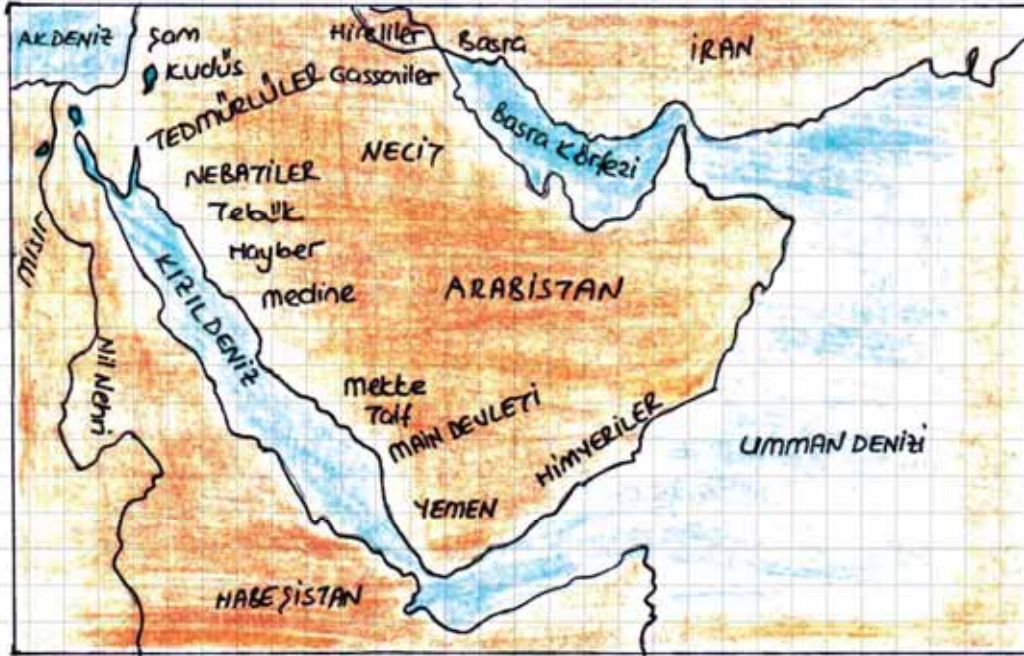
- Gın'da ülke içerisinde taht kavgaları ve Köktürkler ile İpek Yolu hakimiyetinden dolayı mücadeleler yaşanmaktaydı.
- Gın'da en önemli ve yaygın olarak görülen inanışlar Taoizm ve Konfüçyüs-lük olmakla birlikte Budizm'de görülmüştür.

Japonya

- Asya'nın doğusunda Büyük Okyanus'ta birçok ada üzerinde kurulmuş bir ülke olan Japonya İslamiyet'in geldiği dönemde dünya üzerinde etkin bir siyasi güç değildi.
- Japonya'da Tanrılar Yolu anlamına gelen Şintoizm inancı egemendi. Bu inancın yanında Budizm, Taoizm ve Konfüçyüs-lük inanışları da görülmüştür.

Arap Yarımadası

- ✖ Arap Yarımadası Asya'nın güneybatısında yer alır. Yarımada'nın en önemli bölgeleri Hicaz, Yemen ve Necid'dir.

- ✖ Ticaret yolunun geçtiği Hicaz Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesidir. Mekke, Medine ve Taif yarımadadaki en önemli şehirleridir.
- ✖ İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nda yaygın olarak putperestlik inancı görülmüş, bunun yanında ateizm de olsa Hristiyanlık, Musevilik ve Hz. İbrahim'in dini olan Hanefilik inancı mevcuttur.
- ✖ İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nda kabilecilik anlayışı vardır. Toplumsal hayatta kadın - erkek eşitliği görülmemiştir. Kadına mirastan hak verilmemiş, kız çocukları utrak kaynağı olarak görüldüğü için didi diri toprağa gömülmüşler.
- ✖ Arap coğrafyasında halk arasında sosyal eşitsizlik vardı. Halk köleler ve hürler olarak iki sınıfa ayrılmış kölelerin hiçbir sosyal hakkı olmadığı gibi pazarlarda alınıp satılmışlardır.
- ✖ Arap Yarımadası'nda şehirlerde yaşayanlara medeni, çölde yaşayanlara ise bedui denilmiştir. Beduiler daha çok hayvancılıkla uğraşmışlar, medeniler ise tarım ve ticaret yapmışlardır.
- ✖ Mekke, Medine ve Taif ticaret sayesinde oldukça zenginleşmiş şehirlerdir. Mekke şehri Hz. İbrahim tarafından yapılan Kâbe'den dolayı büyük öneme sahip bir şehirdir.

NOT

İslamiyet öncesi Kâbe'nin bulunduğu metke şehrinin yönetimi Kureys kabilesindeydi.

- ✓ Putperestlik inancının merkezi olan metke şehrinde önemli putlar Kâbe'de yer almıştır. Lat, Hubel, Uzza ve Menat bu putların en önemlisidir.
- ✓ İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nın coğrafi konumu ve sosyal yapısı siyasi birliğin oluşmasına engel olmuştur. Kabilecilik geleneğinin yaygın olduğu Arap Yarımadası'nda İslamiyet öncesi Main, Seba, Hilyeni, Nebati, Gassani ve Tedmür gibi küçük devletler kurulmuştur.
- ✓ Arabistan'da ticari ve toplumsal hayatın en önemli unsuru yılın belli zamanlarında kurulan panayırlardır. Bu panayırılar Arapların birbiriyle savaşmadığı Harom Aylarda kuruluyordu.

Harom Aylar: İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nda savaşın harom kabul edildiği dört aydır. Bu aylar; Zilhicce, Zilkade, Muharrem ve Recep aylarıdır.

Ficar Savaşları: İslamiyet öncesinde Araplar arasında savaş yapmanın günah kabul edildiği Harom Aylar'da da bazı Arap kabileler arasında savaşlar yapılmıştır. Bu savaşlara Ficar savaşları adı verilmiştir.

UYARI

Bu dönemde kurulan panayırılann en önemlisi Suku Ukaz panayıdır.

- Araplar bu panayırılarda şiir yarışmaları, eğlenceler ve ticaret yapmışlardır. Bu panayırılar sayesinde kısa süreli de olsa toplumsal barış ve huzur sağlanmıştır.

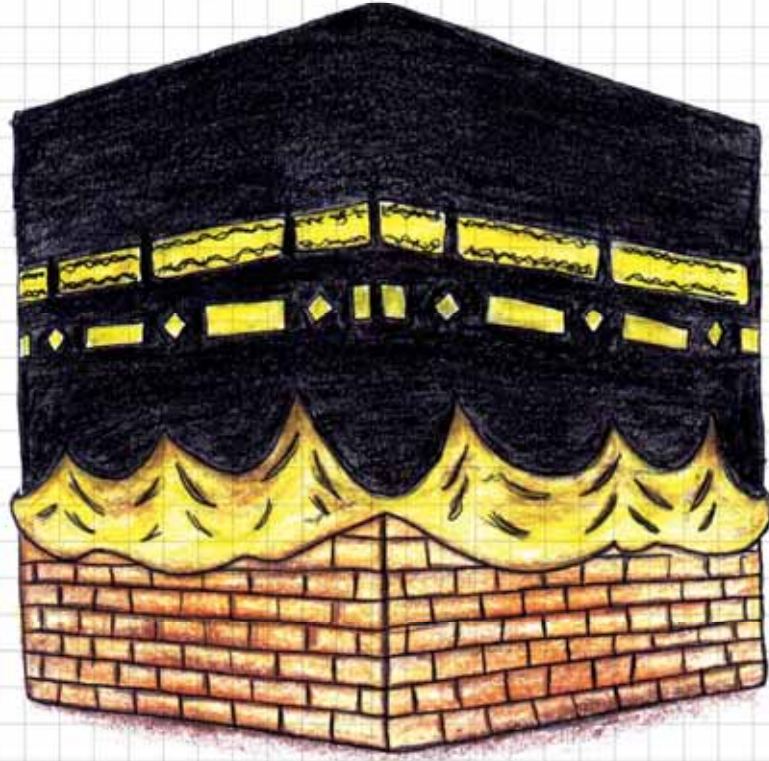
✓ İslamiyet öncesinde Araplar şiir, edebiyat ve hitabet alanlarında oldukça gelişmişlerdir. Panayırılarda yapılan şiir yarışmalarında birinci olan şiirler Kâbe'nin duvarına asılmıştır.

İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'ndaki yaşam biçiminden dolayı bu döneme Cahiliye Dönemi adı verilmiştir. Cahiliye Dönemi'nin karakteristik özellikleri arasında putperestlik, içki, kumar, zina, kız gıcuklarını dini din toprağına gömmek, kabilecilik zihniyeti ve kon davaları yer alır.

DİKKAT ET

İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı

Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı

- ♥ Hz. Muhammed 20 Nisan 571'de Mekke'de doğmuştur. Babası Abdullah, Annesi Amine'dir. Süt annesi Halime'dir.
- ♥ Hz. İbrahim'in soyuna dayanan Hz. Muhammed'in babası o daha doğmadan ölmüştür. Hz. Muhammed 6 yaşındayken annesi ölmüş, annesinin ölümünün ardından dedesi Abdülmuttalip tarafından himaye edilmiştir. Hz. Muhammed 8 yaşında iken dedesi vefat edince amcası Ebu Talib'in himayesinde büyümüştür.

NOT

Amcası ile birlikte ticarete başlayan Hz. Muhammed Şam'a giderken Şam ve Kudüs arasında Busra'da papaz Bahira ile karşılaşmıştır. Papaz Bahira Hz. Muhammed'in amcası Ebu Talib'e "Bu çocuk peygamberlerin sonuncusudur. Onu Şam'a götürme. Şam'da onun peygamber olacağını bilecek ve anıyaat tahniler vardır." demiştir. Bunun üzerine Ebu Talib Hz. Muhammed'i olarak Mekke'ye dönmüştür.

♥ Hz. Muhammed İslamiyet'ten öncesi hayatında da putlara tapmamış, Allah'a şirk koşmamış, dürüst ve sözüne inanılır bir kimsedir. Araplar arasında kendisine Muhammed'ül Emin (Güvenilir Muhammed) denilmiştir.

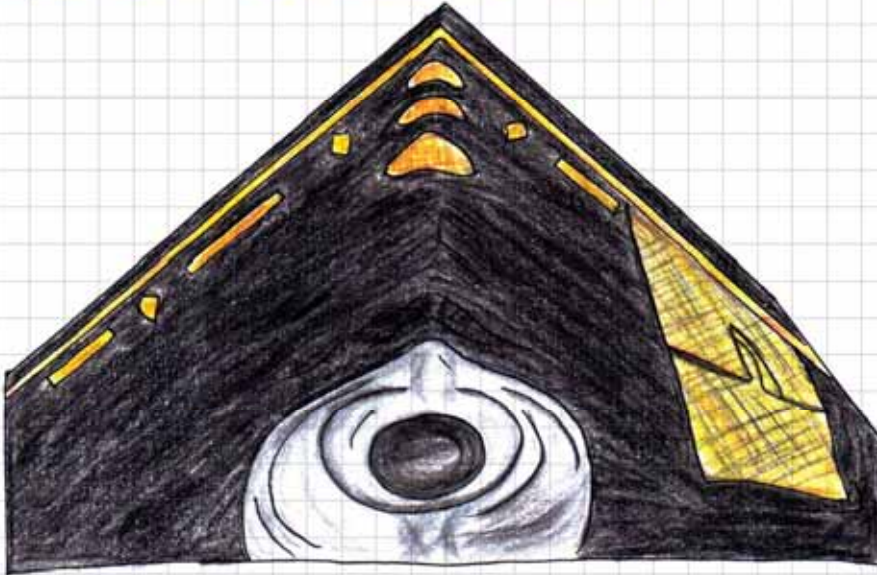
♥ Hz. Muhammed İslam öncesi Mekke'de kurulan Hilfu'l Fudul Cemiyetine katılmıştır.

Hilfu'l Fudul Cemiyeti: İslamiyet öncesinde Mekke'de zulme ve haksızlığa uğrayan insanların haklarını ve mallarını korumak amacıyla kurulmuş bir cemiyettir.

♥ Hz. Muhammed 25 yaşına gelince Mekkeli bir Nıccar olan Hz. Hatice ile evlenmiştir.

KÂBE HAKEMLİĞİ

H2. Muhammed'in 35 yaşlarında olduğu sırada Kureys kabilesi Kâbe'yi tamir ediyordu. Tamir bittikten sonra Hacer'ül-Esved taşının yerine koyulmasına sıra gelmişti. Bu esnada Araplar arasında tartışmalar çıktı ve büyüdü. Taşı kimin yerine koyacağı konusunda anlaşma sağlanamamıştır. Bu esnada işlerinden biri Kâbe'ye Şeybe kapısından ilk gelen hakem olsun ve o ne derse öyle olsun dediler. Bu sırada Kâbe'nin Şeybe kapısından Hz. Muhammed girince Kureysliler onu hakem tayin etmişlerdir. Hz. Muhammed cübbesini çıkararak yere sermiştir ve Hacer'ül-Esved taşını cübbenin üzerine koymuştur. Hz. Muhammed bütün kabilelerden birer kişi olarak onu konulacak yere getirdikten sonra mübarek elleriyle taşı kaldırarak yerine koymuştur. Böylece çok ciddi bir olay önlenmiştir.

H2. Muhammed'in Peygamberliği

- ✖ H2. Muhammed yaşı ilerledikçe ticaretten uzaklaşarak tet başına inzivaya çekilir ve ibadet ederdi. H2. Muhammed yine bir inziva sırasında Mekte'de bulunan Nur Dağı'ndaki Hira mağarasında Ramazan ayında Cebrail adlı bir melek tarafından ilk vahiy gelmiştir.
- ✖ Oku diye başlayan Alak suresinin ilk beş ayetini gönderilmiş böylece H2. Muhammed'in 40 yaşındayken peygamberlik deuri başlamıştır.

NOT

H2. Muhammed'e ilk olarak eşi H2. Hatice, ikinci olarak H2. Ali daha sonra kızı ve eulattığı Zeyd ve H2. Muhammed'in yakın arkadaşları H2. Ebubekir inormıştır. İslam tarihinde bu kişilere ilk müslümanlar denilmiştir.

- ✖ H2. Muhammed yoğun bir şekilde mekkelileri İslam'a davet etmeye başlamış ve dini anlatmıştır. Ancak mekkelilerden yoğun bir baskı ve zulümle maruz kalmış özellikle kıtalarını kaybetmelerden sonra Mekte kabile reisleri İslamiyet'e şiddetle karşı çıkmışlardır.

Habeşistan'a Hicret

- ✖ Mekte'de müşiklerin eziyetleri çetılmaz bir hâl alınca müslümanlar Mekte'den göç etmek istemiş, H2. Muhammed bir grup müslümanın Habeşistan'a göç etmesine izin vermiştir.
- ✖ Müslümanlar 615 ve 616 yıllarında önce 16 daha sonra 90 kişi ile Habeşistan'a göç etmişlerdir.

1. Akabe Biatı (621): Her yıl hac mevsiminde Mekteye gelen kabilelerle görüşerek onları İslamiyet'e davet eden H2. Muhammed 619 yılında Kôbe'yi ziyaret ederek gelen altı medineliler ile Akabe denilen yerde karşılaşmış ve onları İslam'a davet etmiştir. Medineliler İslamiyet'e girmeyi kabul etmiştir. 621 yılında Medinelilerden 12 kişi ile daha görüşme yapan H2. Muhammed bu kişilerden İslam'a bağlı olacaklarına dair yemin almıştır. Bu görüşmeye 1. Akabe Biatı denilmiştir.

11. Akabe Biatı (622): 1. Akabe Biatından 1 yıl sonra 622 yılında Medine'den gelen 75 kişi H2. Muhammed'e biat edeceğini ve müslüman olduklarını açıklamışlardır. Bu görüşmeye de 11. Akabe Biatı adı verilmiştir.

Hicret (622)

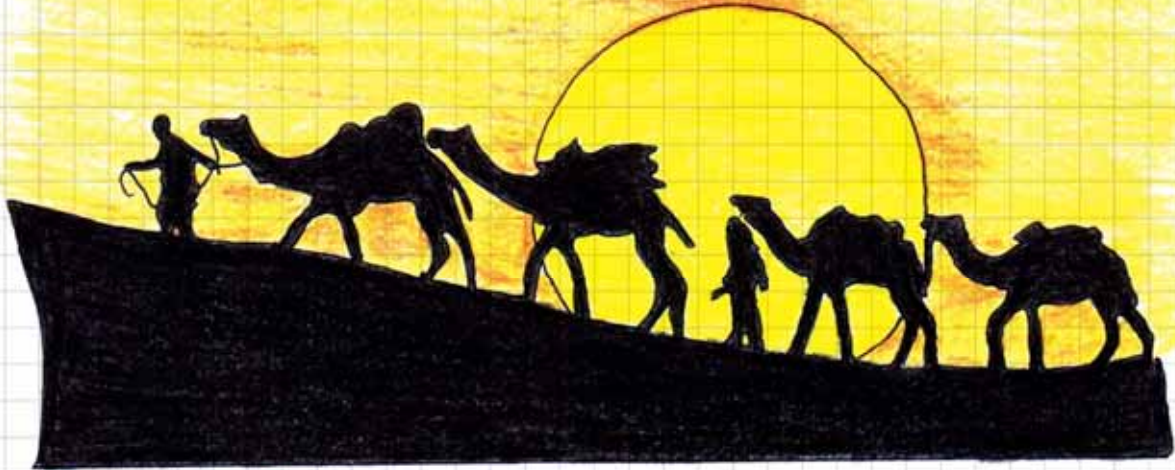
- ✖ İslamiyet'in gideret yayılmasından ve ticaret yollarının Müslümanların eline geçmesinden rahatsız olan mekkeli müşrikler Hz. Muhammed'i öldürmeye karar vermişlerdir.
- ✖ Hz. Muhammed'i öldürmeyi planladıkları gece Hz. Muhammed ve Hz. Ebubekir Medine'ye bir saat mesafede olan Kuba'ya ulaşmışlardı.

İslamın ilk mescidi Kuba mescididir. Kuba'da ilk mescid inşa edildikten sonra burada Cuma namazı kılınmıştır.

DİKKAT ET

- ✖ Hz. Muhammed'in ve Müslümanların Mekke'den Medine'ye gerçekleştirdiği bu göç hareketine İslam tarihinde Hicret adı verilmiştir.

NOT

Hicretten sonra Müslümanlar Medine'de Mescid-i Nebi adı verilen bir mescit inşa etmişlerdir. Bu mescit aynı zamanda devlet işlerinin görüldüğü bir yönetim merkezi olarak kullanılmıştır.

Muhacir: Mekke'den Medine'ye göç edenlere verilen isimdir.

Ensar: Medinehin yerli halkına ise Müslümanlara yardım eden anlımında verilen isimdir.

Hız. Muhammed Hicret'ten sonra Ensar ile Muhacirin kardeş olduğunu ilân etmiştir.

UYARI

Önceki adı Yezrib olan Medine'ye hicretten sonra Peygamber şehri anlamına gelen Medinetü'n Nebi adı verilmiştir.

Hicret'in Sonuçları

- ✖ Medine'de Medine İslam site devleti kurulmuştur.
- ✖ Müslümanlar rahat bir ortama kavuşmuştur.
- ✖ İslamiyet yayılmaya başlamıştır.

Hicret olayı H2. Ömer Dönemi'nde kabul edilen Hicri takvimin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

DİKKAT ET

- ✖ Ensar ve Muhacir kardeş ilan edilmiştir.
- ✖ H2. Muhammed Medine'ye gelince Müslümanlar ile Kardeşlik Antlaşması, Yahudiler ile Vatandaşlık Antlaşması imzalanmıştır.

NOT

H2. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye gittiği dönemde Medine'de yaşayan iki büyük kabile Eus ve Hazrec kabileleriydi. İslamiyet'ten önce aralarında ciddi çetirmeler olan bu iki kabile H2. Muhammed'in isteği ile Kardeşlik Antlaşması yapmış bu iki kabilenin başlattığı örnekten sonra Medine'de 186 aile kardeş hâle gelmiştir.

- ✖ H2. Muhammed Hicretten sonra Medine'de yaşayan Beni Kaynuka, Beni Nadir ve Beni Kureyza Yahudileri ile Medine vatandaşlık sözleşmesini imzalamıştır. Bu sözleşmeye göre;

- Bir saldırı durumunda Medine hep birlikte savunulacak
- Müslümanlar ve Yahudiler Metbeli müşrikler ile ittifak kurmayacak
- Her topluluk birbirine saygı gösterecek
- H2. Muhammed'in izni olmaksızın kimse sefere çıkmayacak
- Yahudiler dillerinde ve inanışlarında serbest olacak.

UYARI

Medine Vatandaşlık Sözleşmesi Medine'de yeni bir devletin temellenişini atıldığı için önemlidir.

Hz. Muhammed Dönemi Siyasi Olaylar

Bedir Savaşı (624)

Hz. Hicretten sonra İslamiyet'in hıalı bir şetıl-
de yayılması ve mette şon ticaret yolunun
müslümanların eline gemesi müşritlerini
rahatsız e tmiştir.

Müşritlerin hazırlıklarını öğrenen müslüman-
lar şon'dan mette'ye dönen Ebu Süfyan
tamtutasındaki ticaret kantonını Bedir kuyusu
yakınlarında durdurmuşlardır.

313 kişilik müslüman ordusu yaklaşık 1000
kişiden oluşan müşrit ordusuyla savaşımsı
yılan savaşı müslümanlar kazanmıştır.

Müslümanlar ile Metteli müşritlerle
arasında yapılan ilt savaşıdır.

Sonuçları

- Müslümanların kazandığı ilt askerî zaferdir.
- Hz. Muhammed'e ve İslam devletine duyulan
güven artmıştır.
- Esir alınanlardan kurtuluş parası ödeyenler
ve on müslümana oturma yazarı dğreterler
serbest bırakılmıştır.

- İslam savaşı hutuku dğmıştır.
- Beni Kaysınka Yahudileri Medine'den
çıtarılmıştır.

Uhud Savaşı (625)

Bedir Savaşı'nın intikamını almak isteyen
metteli müşritler 3000 kişilik bir orduyla
Medine'ye gelmişlerdir.

Hz. Muhammed İslam ordusunun karnatı
güvünde amadığı düşüncesiyle savunma
savaşı yapmak istemiş ancak metteli genter
yeni müslüman olmanın heyecanıyla Medine
dışında savaşmak istediklerini Hz. Muhammed'e
bildirmişlerdir.

Metteli müşritler ve İslam ordusu Uhud
dağı eteğinde karşılaşmış savaşı başlangıçta
İslam ordusu kazanmıştır. Ancak Hz. Muham-
med'in yeterinizi tert etmeyin emine ymın
müslüman okulların savaşı kazandı düşüncesiyle
yetlerini tert edince metteli müşritler
müslüman ordusunu ortadan kışarmıştır.

Sonuçları

- Atap kabileleri arasında İslamiyet'in yayılması
hızlanmıştır.
- Metteliler bir daha müslümanlara saldırı
cesaretiinde bulunamamış, müslümanlar korısında
savunmayı getirmişlerdir.

Sonuçları

- Metteli müşritlerle iş birliği yapan Medine'
deki Beni Nadir Yahudileri Medine'den
çıtarılarak Huyber'e göndürmüşlerdir.
- Metteliler Medine dışına çıkarılmıştır.

Hendek Savaşı (627)

Uhud Savaşı'nı kazanan metteli müşritler
İslamiyet'in daha fazla yayılmasını engellemek
amacıyla Medine'ye doğru yola çıkmışlardır.

Hz. Muhammed bu durum korısında Medine'de
kalmaya ve şehri böyle savunmaya karar vermiştir.
Hz. Muhammed Şelma-ı Faris'in dhenisiyle
Medine'de gelişlikle hendekler
kazırmıştır.

Medine'ye gelen metteli müşritler bu savunma
durumu korısında Medine'ye girememişler bir
ay betledikten sonra açlık ve tum fırtınası
nedeniyle kışarmayı kabirarak metteli'ye geni
dönmüşlerdir.

Sonuçları

- Atap kabileleri arasında İslamiyet'in yayılması
hızlanmıştır.
- Metteliler bir daha müslümanlara saldırı
cesaretiinde bulunamamış, müslümanlar korısında
savunmayı getirmişlerdir.

- Mettelilerle iş birliği yapan Beni Kureyza
Yahudileri Medine dışına çıkarılmıştır.

Hudeybiye Barışı (628)

Hendek Savaşı'ndan sonra Hz. Muhammed ve Müslümanlar Hac amacıyla Kâbe'yi ziyaret etmek istemişlerdir.

H2. Muhammed ve beraberindeki 1500 müslüman Hac amacıyla yola çıkınca müşrikler arasında müslümanların savaş amacıyla geldiği söylentisi yayılmıştır.

Müslümanlar Hudeybiye yakınlarına gelince Hz. Muhammed Hz. Osman'ı elçi olarak müşriklere göndermiş ve Hac amacıyla geldiğini bildirmiştir. Bunun üzerine mekkeli barış teklifinde bulunmuşlardır.

Mekkeli müşrikler ile Hz. Muhammed arasında Hudeybiye Barışı (628) adı verilen bir antlaşma imzalanmıştır.

Hudeybiye Barışına göre:

- Müslümanlar o yıl Kâbe'yi ziyaret etmeyecek ertesi yıl isterlerse 4 gün süreyle Hac yapabileceklerdir.
- Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında on yıl savaş yapılmayacaktır.
- Medineli müslümanlardan Mekte'ye gidenler geri verilmeyecek ancak Mekte'den Medine'ye gelenler ailelerine teslim edilecektir.
- Arap kabileleri dilerse Mekkeliilenin, dilerse Hz. Muhammed'in yanında yer alabilecek ancak her iki tarafta bu kabilelere askeri yardımda bulunamayacaktır.

NOT

Hudeybiye Barış Antlaşması'nın önemi; Mekkeli müşrikler bu antlaşma ile Müslümanların varlığını hukuken tanımışlardır. Müslümanlar İslamiyet'i yayacak daha rahat bir ortama kavuşmuşlardır. Halid bin Velid ve Amr İbnü'l As gibi Mekte'nin önde gelen isimleri Müslüman olmuş böylece Mekte'nin fethi kolaylaşmıştır.

Hayber Kalesi'nin Fethi (629)

- * Yahudilerin Medine Şam arasında ticaret yapan Müslüman tüccarlara zarar vermesi üzerine Müslümanlar Hz. Ali liderliğinde Yahudilerin elindeki Hayber kalesini kuşatmışlardır.
- * 10 gün süren kuşatma sonucunda Hayber kalesi fethedilmiştir.
- * Şam ticaret yolunun güvenliği sağlanmıştır.

NOT

Müslüman olmayı erkeklerden güvenliklerinin sağlanması karşılığında cizye vergisi alınmaya başlanmıştır.

Mute Sefesi (629)

- * Hz. Muhammed İslamiyet'e davet amacıyla gönderdiği elçinin Busra valisi tarafından öldürülmesi üzerine Hz. Muhammed Zeyd bin Harise komutasındaki orduyu göndermiş bu durum üzerine Busra valisi Bizans'tan yardım istemiştir.
- * İslam ordusu kendinden sayıca çok fazla olan Bizans ordusuyla karşı karşıya gelmiştir. İslam ordusu Mute Savaşı'nda üç büyük komutanını kaybetmiş, İslam ordusunu Halid bin Velid toparlamıştır.

NOT

H2. Muhammed Halid bin Velid'e Seyfullah (Allahın Kılıcı) unvanını vermiştir.

Mute Savaşı, Müslümanlar ile Bizans arasında yapılan ilk savaştır.

DİKKAT ET

Mekke'nin Fethi (630)

- * Mekkeli müşriklerin Hudeybiye Barış Antlaşması'nı bozarak Arap kabilelerinden binine silah yardımı yapmaları üzerine Hz. Muhammed barışın bozulduğunu öne sürerek Mekke'nin fethine karar vermiştir.
- * Mekkeli müşrikler Hz. Muhammed'in Mekke'ye gireceğini öğrenince Ebu Süfyan'ı elçi olarak göndermişlerdir. Ebu Süfyan görüşme sonucu Müslüman olduğunu açıklamış, Mekke'nin ileri gelenleri de konuyu döndürmesini istemedikleri için Mekke şehri teslim edileceğini bildirmişlerdir.
- * Hz. Muhammed ve İslam ordusu Mekke'ye girmiş, Mekke şehri konuyla ilgili alınmıştır.
- * Hz. Muhammed Mekke'nin fethinin ardından genel af ilan etmiştir. Kâbe putlarından temizlemiştir.
- * Mekke'nin fethiyle Arap yarımadasında İslamiyet büyük ölçüde yayılmıştır.

Huneyn Savaşı (630)

✳ Mekke'nin İslam devleti tarafından fethedilmesi üzerine bu fethi kabullenmeyen ve İslam devletlerine karşı olan bazı müşrikler Huneyn denilen vadiye sığınmışlar ve burada Taiflilerle iş birliği yapmışlardır.

✳ Hz. Muhammed bu müşrik kabileler üzerine sefere çıkmıştır. İki ordu Huneyn denilen yerde karşılaşmış savaş Müslümanlar kazanmıştır.

Taif Seferi (630)

✳ Huneyn'de yenilen müşrikler Taif'e sığınmışlardır. Bu nedenle Hz. Muhammed Taif'e sefer düzenlemiştir.

✳ Taif gönüllü olarak İslamiyet'i kabul etmiştir.

Tebük Seferi (631)

✳ Bizans'ın Müslümanlara saldıracağı haberi üzerine Hz. Muhammed Tebük seferine çıkmıştır. İslam ordusu Tebük'e gelince haberin asılsız olduğu anlaşılmıştır. Hz. Muhammed ve İslam ordusu geri dönmüştür.

✳ Bu sefer sırasında Suriye'deki Gassani Arapları İslamiyet'i benimsemiştir.

Veda Hacı ve Hz. Muhammed'in Vefatı (632)

✳ Hz. Muhammed kalabalık bir Müslüman grubuyla hac görevini yerine getirmek amacıyla Mekke'ye gitmiştir.

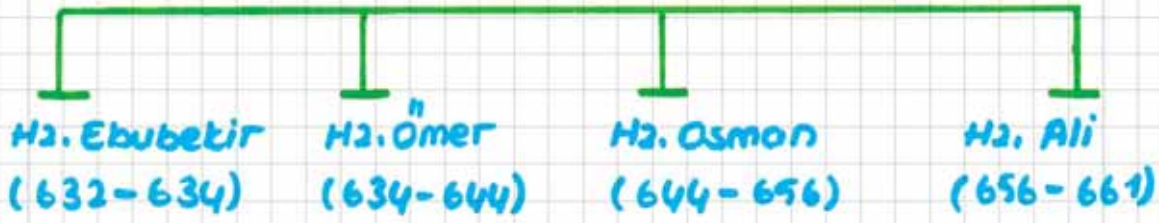
Hz. Muhammed bu hac sırasında 100.000 kişiye hitaben okuduğu hutbesinde "Cahiliye devri adetlerini geride bıraktıklarını, içkiyi, faizi ve kumarı yasakladığını kadın haklarını, bütün Müslümanların kardeş olduğunu" ve Kur'an-ı Kerim'in tonlandığını bildirmiştir.

✳ Hz. Muhammed bu hacda Müslümanlara veda ettiği için bu hutbe Veda Hutbesi olarak anılmıştır.

✳ Veda Haccından sonra Hz. Muhammed Medine'ye dönmüş ve hastalanmıştır. Hz. Muhammed 632 yılında Medine'de evinde vefat etmiştir. Rauza-i Mutahhara adı verilen yere defnedilmiştir.

✳ Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslam tarihinde Dört Halife Dönemi başlamıştır.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ

NOT

H2. Muhammed'in vefatından sonra başlayan döneme Dört Halife Dönemi denmiştir. Bu dönemde halifeler seçimle iş başına geldiği için bu döneme Hulafa-i Raşidin Dönemi denmiştir.

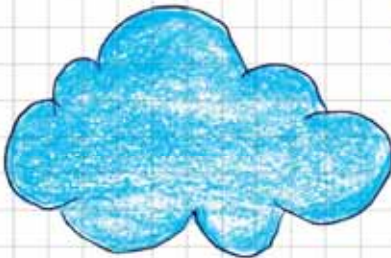
H2. Ebubekir Dönemi (632 - 634)

- H2. Ebubekir Dönemi'nde Peygamberin ölümünden kaynaklanan siyasi boşluk doldurulmuş, bozulmakta olan İslam devletinin siyasi birliği yeniden sağlanmış, İslam devleti dağılmaktan kurtarılmıştır.
- H2. Muhammed'in vefatından sonra dinden dönenler olmuş bu kişilerle Ridde Savaşları yapılmıştır.
- H2. Muhammed'in vefatından sonra kaynaklanan otorite boşluğunda yalancı peygamberler sorunu ortaya çıkmış bu dönemde bunlarla mücadele edilmiştir.
- Zekât vermek istemeyen Arap kabileleri itaat altına alınmıştır.
- H2. Ebubekir Dönemi'nde Yemen, Umman ve Bahreyn alınmıştır.
- 624 yılında Bizans ile Yermük Savaşı yapılmıştır. Bu savaş ile Suriye'nin koptarı müslümanlara açılmıştır.

H2. Ebubekir Dönemi'nin en önemli gelişmesi Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmiştir.

DİKKAT ET

FIRSATLAR DA BULUTLAR GİBİ
GABUCAK GEÇER GİDER.

H2. Ebubekir

H2. Ömer Dönemi (634 - 644)

- Dört Halife Dönemi içerisinde fetihlerin en yoğun olduğu dönemdir.
- 636 Ecnadeyn Savaşı ile Suriye fethedilmiştir. Bu savaştan sonra Suriye'de tutunamayacağını anlayan Bizans ordularını Suriye'den çekmiştir.

İron'un Fethi: H2. Ebubetir Dönemi'nde Müslümanlar ile Sasniler arasında ilk savaş Hire'nin alınmasıyla başlamıştır. Halid bin Velid'in Suriye'ye gönderilmesinden sonra Ebu Ubeyde Hire'deki orduların komutanlığına getirilmiştir. Ordu Kufe yakınlarında Fırat nehrini sollarla geçerek Sasni ordusuna saldırılmıştır. Sasni ordusunda filleri gören Müslümanlar aldutsa şaşmıştır. İslam tarihinde Köprü Savaşı olarak bilinen bu savaş Müslümanların yenilgisiyle sonuçlanmıştır (634).

Kadisiye Savaşı (636): Müslümanlar Köprü Savaşı'nda yenilmesine rağmen İron'ı fethetmek için faaliyetlerine devam etmişlerdir. Sasni hükümdarı Müslümanlar üzerine bir ordu göndermiş yapılan savaşta Müslümanlar kazanmıştır.

UYARI

Kadisiye Savaşı'ndan sonra Irak Müslümanların eline geçmiştir.

Celula Savaşı (637): Müslümanlar Irak'ı fethettikten sonra Basra ve Kufe'de ordugâh şehirleri kurarak Irak'ın fethine devam etmişlerdir. Sasniler 637'de yapılan Celula Savaşı'nda da yenilmişler, İslam orduları Sasnilerin başkenti Medain'e girmişlerdir.

Ya inandığın gibi yaşarsın

Ya da yaşadığın gibi inanırsın.

H2. Ömer

Nihavent Savaşı (642): Sasaniler, İran'ın fethini tamamlamak isteyen İslam ordularını durdurmak istemişler ve yeni bir ordu hazırlanmışlardır. Nihavent'te yapılan savaşta müslümanlar kazanmış ve Sasanî ordusu tamamen dağılmıştır. Nihavent Savaşı'ndan sonra İran'da müslümanların önünde hiçbir engel kalmamıştır.

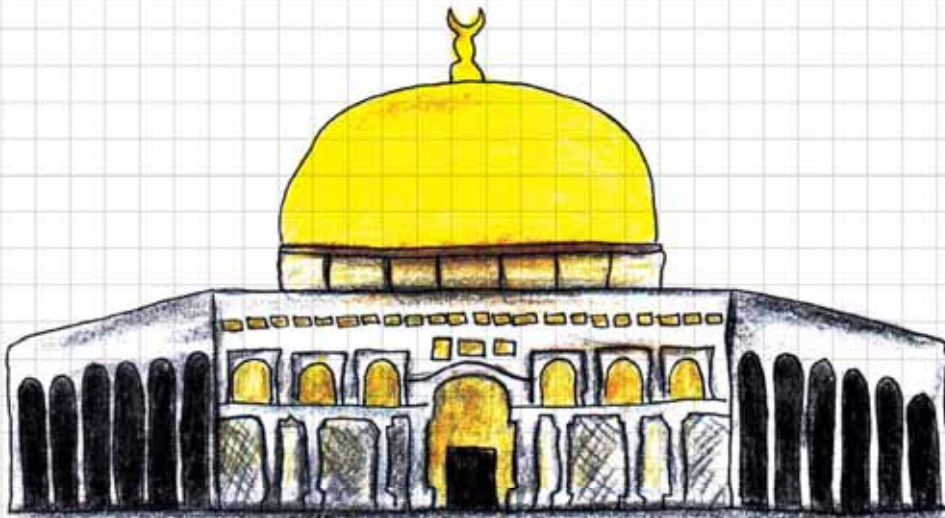
UYARI

İran'ın fethedilmesiyle Türkler müslümanlarla komşu olmuşlardır.

- Hz. Ömer Dönemi'nde Mısır, Trablsuğarp ve Bingazi fethedilmiştir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde Kudüs'te ilk cami olan Mescid-i Aksa inşa edilmiştir.

H2. Ömer Dönemi'nde kurumsallaşma çalışmaları;

- ▶ Üste yönetim birimlerine atılmış ve başlarına valiler atanmıştır.
- ▶ Adli teşkilat oluşturulmuş ve kadılar atanmıştır.
- ▶ İlk hapishaneler bu dönemde oluşturulmuştur.
- ▶ Hicret olayı başlangıç kabul edilerek Hicri takvim oluşturulmuştur.
- ▶ Vergiler sistemli hâle getirilmiştir.
- ▶ Beytül mal adı verilen devlet hazinesi oluşturulmuştur.
- ▶ Düzenli ordu ve ordugâh şehirleri oluşturulmuştur.
- ▶ Askerî posta teşkilatı oluşturulmuştur.
- ▶ İktâ sistemi ilk kez uygulanmıştır.
- ▶ Divan-ı Cünd adı verilen kurum oluşturulmuştur.
- ▶ Fels adı verilen ilk para bu dönemde bastırılmıştır.

H2. Osman Dönemi (644 - 656)

- H2. Ömer'in şehit edilmesinden sonra H2. Osman Şura denilen kurul tarafından halife seçilmiştir.
- H2. Osman Dönemi'nde Bizans ile savaşlar devam etmiştir.
- Bu dönemde son valisi Muaviye Anadolu'dan Kayseri'ye kadar sefer düzenlemiş kurduğu donanma ile Kıbrıs'ı fethetmiştir (649).
- H2. Osman Dönemi'nde İslam donanması Bizans ile ilk deniz savaşı olan Zatü's Savari (Yelkenler Savaşı) adı verilen savaşı yapmış ve savaşı Müslümanlar kazanmıştır (655).

NOT

Zatü's Savari (Yelkenler Savaşı) Müslümanların ilk deniz zaferidir.

- H2. Osman Dönemi'nde Horasan'a gelen İslam orduları Türklerle mücadeleye başlamıştır. Azerbaycan ve Gürcistan'ı fetheden Müslümanlar Kafkaslara gelerek Hazar Türkleri ile komşu olmuşlardır.
- H2. Osman Dönemi'nde Hazar Türkleri ile İslam orduları arasında Belencer Savaşı yapılmıştır.
- H2. Osman Dönemi'nde İslam donanması sayesinde Rodos fethedilmiştir.

UYARI

H2. Osman Tunus'u fethetmiş böylece Kuzey Afrika'nın yerli halkı olan Berberler arasında İslamiyet yayılmıştır.

- H2. Osman Dönemi'nde Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak Mekke, Basra, Kufe, Şam ve Mısır gibi önemli şehirlere gönderilmiş bir nüshası da başkent Medine'de kalmıştır.
- H2. Osman Ümeyyeoğulları olarak bilinen Emevi ailesindendi. Bu dönemde devletin üst kademesinde Ümeyyeoğulları ailesinden kişiler getirmesi Müslümanlar arasında tepkilere yol açmıştır.
- Kufe ve Mısır'da halifeye karşı ayaklanmalar çıkmış, isyancılar Medine'ye giderek H2. Osman'ı Kur'an-ı Kerim okuduğu arada şehit etmişlerdir.

H2. Ali Dönemi (656 - 661)

• H2. Osman'ın şehit edilmesi üzerine H2. Ayşe, Talha ve Zübeyr H2. Ali'ye karşı ayaklanarak H2. Osman'ın katilini bulmasını istemişlerdir. Bu konuda H2. Ali'yi pasif kalmakla suçlamışlardır.

Cemel Vakası (656): H2. Muhammed'in eşi H2. Ayşe, Talha ve Zübeyr gibi sahabeler bir ordu toplayarak Basra'ya hareket ettiler. H2. Ali'den H2. Osman'ı şehit edenlerin bulunup yargılanmasını istediler. H2. Ali konunun büyümesi için bu durumu gözeceğini ifade etti. İki taraf arasında anlaşma sağlanmasına rağmen H2. Ali'nin ordusunda yer alan kişiler saldırıya geçtiler. Basra yakınlarında yapılan bu savaşın en şiddetli bölümü H2. Ayşe'nin bindiği deveğin çevresinde gerçekleştiği için bu olaya Cemel Vakası (Deve Olayı) denmiştir. H2. Ali'nin kuvvetlerinin galip geldiği bu savaşta Talha ve Zübeyr şehit olmuştur. H2. Ayşe tutuk edilip Medine'ye gönderilmiştir.

Ey insan!

Senin işin dün geçmiştir,
bir daha geri gelmez.
Yorun ise kesin değildir.
O hâlde dem bu demdir,
işerisinde bulunduğun andır,
onu iyi değerlendir!
H2. Ali

NOT

Cemel Vakası'ndan sonra H2. Ali devlet'in merkezini Medine'den Kufe'ye taşımıştır.

Siffin Savaşı (657): H2. Ali halife olunca Muaviye H2. Ali'nin halifeliğini tanımayarak Şam'da halifeliğini ilan etmiştir. Bu durum üzerine H2. Ali büyük bir orduyla Muaviye'nin üzerine yürümüştür. İki ordu Siffin Ovasında karşılaşmıştır (657). Savaş H2. Ali'nin kazanacağını ankyınca Muaviye Amr İbnü'l As'ın tavsiyesine uyarak askerlerine kur'an sayfalarını mızraklarının ucuna takmıştır ve "kur'an aramızda hakem olsun" diyerek bağırthmıştır. H2. Ali bunun bir hile olduğunu askerlerine anlatmaya çalıştıysa da başarılı olamamıştır. Bu durum sonucunda sorunun hakemler tarafından çözülmesi kararlaştırılmıştır.

Hakem Olayı (657): H2. Ali'nin hakemi Musa el Eşari, Muaviye'nin hakemi Amr İbnü'l As olarak belirlemiştir. İki taraf arasında tahkim antlaşması imzalanmıştır. İki hakem H2. Ali ve Muaviye'nin ghereken alınmasına ve yeni halifenin bir kurul tarafından seçilmesine karar verdi. Kararı açıklamak üzere kürsüye çıktı. H2. Ali'nin hakemi çıktı ve onu ghereken abtığını açıkladı. Daha sonra kürsüye gelen Muaviye'nin hakemi Muaviye'yi halife ilan ettiğini açıkladı. H2. Ali'nin taraftarları bu durumu tabul etmediler. Muaviye Şam'da halifeliğini sürdüürken H2. Ali taraftarları H2. Ali'yi Kufe'de halife olarak tanıdılar.

- Bu olaydan sonra Müslümanlar Hz. Ali taraftarları, Muaviye taraftarları ve Hariciler olmak üzere 3'e ayrılmıştır.

NOT

Müslümanlar arasında ilk siyasi ayrılıklar bu dönemde ortaya çıkmıştır.

- Hariciler halifelik sorununun çözümü için Hz. Ali, Muaviye ve Muaviye'nin kızı Amr ibnül As'ın aynı günde öldürülmesine karar vermişlerdir. Amr ibnül As ve Muaviye bu girişimden kurtulmuşlar. Hz. Ali ise Hariciler tarafından şehit edilmiştir (661).

UYARI

Hiz. Ali'nin bir Harici tarafından şehit edilmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

Emeviler Dönemi (661-750)

- ✓ Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra büyük oğlu Hz. Hasan ile Muaviye arasında halifelik için yeniden mücadele başlamıştır. Kufeliler Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ı halife seçmişlerdir. Muaviye'de Şam'da halifeliğini ilan etmiştir. Kon dölülmesini istemeyen Hz. Hasan Muaviye lehine halifeliğinden çekilince Muaviye halife olmuştur.
- ✓ Muaviye merkezi Şam olan Emeviler Devleti'ni kurmuştur. Bu dönemde iş konşıklıkları önleyerek ülkede huzuru sağlanmaya çalışmıştır.
- ✓ Muaviye güçlü bir ordu kurarak Bizans imparatorluğu ile mücadele etmiştir.
- ✓ Bu dönemde İstanbul iki kez Emeviler tarafından kuşatılmasına rağmen alınamamıştır (668-674).
- ✓ Hz. Muhammed'in sancaktarlığını yapan Eyüp El Ensari karaden ve denizden yapılan birinci kuşatma sırasında şehit olmuştur.

NOT

Günümüzde İstanbul'daki Eyüp Sultan Türbesi Ebu Eyüp El Ensari'ye aittir.

✓ Muaviye ölmeden önce, Hz. Hasan'ın öldüğünü ve aralarındaki anlaşmanın sona erdiğini belirterek oğlu Yazid'i veliht ilan etmiştir. Muaviye'nin ölümünden sonra Yazid halife olmuştur (680).

Kerbela Olayı (680): Hz. Hüseyin ve taraftarları Yazid arasında yaşanan olaydır. Hz. Hüseyin ve taraftarları Kerbela'da şehit edilmiştir. Bu olaydan sonra müslümanlar arasında keskin ayrılıklar başlamıştır. Kerbela olayından sonra müslümanlar Sünniler ve Şii'ler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

NOT

Yazid Dönemi'nde Kuzey Afrika'nın fethi tamamlanmıştır.

✓ Abdülmelik Dönemi'nde ilk Arap İslam parası bastırılmıştır.

✓ Abdülmelik Dönemi'nde Arapça resmî dil ilan edilmiştir.

✓ Ömer bin Abdülazîz Emevîlerin en adaletli halifesidir.

✓ Bu dönemde mevâlî politikası tert edilmiş, tüm halke tarfı adalet ve hoşgörü politikası uygulamıştır.

✓ Hişam bin Abdülmelik Dönemi'nde İslam orduları 732 Puvatyâ Savaşı'nda Franklara yenilmiş böylece İslam ordularının Avrupa'daki ilerleyişi durmuş ve Pirene dağları sınır olmuştur.

Mevâlî Politikası: Mevâlî, köle anlamında kullanılan bir terimdir. Köleliğin devam ettirilmesi ve Arap milliyetçiliği yapılarak ırka dayandırılması politikasıdır. Emevîler fetihleri iktidar ve servet amaçlı yapmaya başladıklarında esir düşüp müslüman olan fakat Arap olmayan halke mevâlî gözüyle bakılmıştır.

Müslüman Araplar: Arap olmayan müslümanlardan üşün tutulan kişilerdir.

Ẕimmi: İslam devleti içerisinde yaşayan müslüman olmayan halktır.

Emevî Devleti'nin Yıkılma Nedenleri

- ✎ Mevâlî politikası ile Arap olmayan müslümanlara köle muamelesinin yapılması
- ✎ Kabile zihniyetine geri dönülmesi
- ✎ Halifelerin zent ve sefaya düşmesi
- ✎ Hz. Ali taraftarlarının ve Abbasoğullarının muhalefeti
- ✎ Fetihlerin durması
- ✎ Ebu Müslim isyonunun yaşanması gibi nedenlerdir.

Endülüs Emevi Devleti (756 - 1031)

- ✓ Emevi ailesinden olan Abdurrahman İspanya'ya giderek Endülüs Emevi Devleti'ni kurmuştur.
- ✓ Kurtuba Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti haline gelmiştir (756).
- ✓ Abdurrahman Abbasilere karşı mücadele etmiştir.
- ✓ 711 Kodikis Savaşı ile İspanya fethedilmiştir.

NOT

İspanya'daki Müslüman topraklarına Endülüs adı verilmiştir.

- ✓ Endülüs Emevi Devleti'nin en parlak dönemi III. Abdurrahman ve II. Hakem zamanıdır.
- ✓ Endülüs Emevileri siyasi ve askerî başarılarından çok bilim ve kültür alanındaki gelişmelere önem vererek İspanya'da birçok kütüphane ve medrese yaptırmışlardır.
- ✓ X. yüzyılın başlarından itibaren Endülüs Emevi hükümdarları halife unvanını kullanmaya başladılar. Böylece İslam dünyasında aynı dönemde halifeliği kullanan üç devlet ortaya çıkmış oldu. Bu devletler Bağdat'ta Abbasiler, İspanya'da Endülüs Emevileri ve Mısır'da Fatimiler'dir.
- ✓ Endülüs Emevi Devleti'nde II. Hakem'in ölümünden sonra karışıklıklar yaşamaya başlanmıştır. 1031 yılında yıkılan Emevi Devleti'nin toprakları üzerinde birçok yeni devletçik kurulmuştur. Bunların içinde başkenti Gırnata olan Beni Ahmer Devleti oldukça önemlidir.

Beni Ahmer Devleti (1252 - 1492)

- ✓ Endülüs Emevi Devleti'nin zayıflamasıyla kurulan Teraif-i Mülûk devletlerinden biridir.
- ✓ Başkentleri Gırnata'dır.

NOT

Beni Ahmer Devleti'ndeki bilim, kültür ve sanat faaliyetleri Avrupa'da Rönesans hareketlerinin başlamasında etkili olmuştur.

Abbasiler Dönemi (750 - 1258)

- ✓ H2. Muhammed'in amcası H2. Abbas'ın soyundan gelenler tarafından kurtulmuştur.

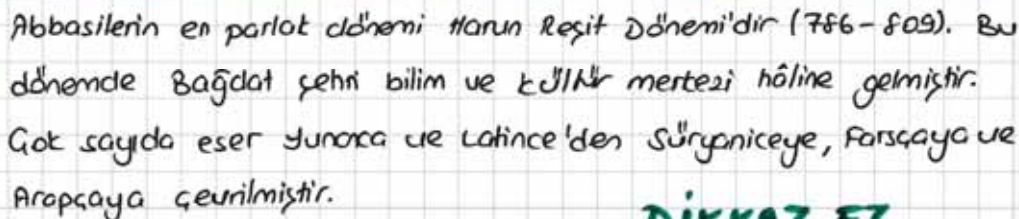
İlk Abbasi halifesi Ebu Abbas Abdullah Hz. Abbas'ın soyundandır.

- ✓ Ebul Abbas Abdullah Emevi ailesinden olan muhalifleri ettisia hâle getirmiş, ilteke otaniteyi sağlamıştır.

- ✓ Ebu Cafer El Mansur döneminde devleti Bağdat'a taşınmıştır.

Abbasiler Dönemi'nde Emeviler Dönemi'ndeki mevali politikası terk edilmiş ümmetsi eşitliği ve hoşgörü'dü bir politika izlenmiştir.

- ✓ vezirlik makamı bu dönemde oluşturulmuştur.

Abbasilerin en parlak dönemi Harun Reşit Dönemi'dir (786-809). Bu dönemde Bağdat şehri bilim ve kültür merteei hâline gelmiştir. Çok sayıda eser Yunanca ve Latince'den Süryaniceye, Farsçaya ve Arapçaya çevrilmiştir.

DİKKAT ET

- ✓ Memun Dönemi'nde İslam Rönesansı yaşanmış Bağdat önemli ilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir.

- ✓ Halife memun Bağdat'ta bilimsel araştırma merkezleri den Dar'ül Hİtmetler açmıştır. Zaten en zengin kütüphanelerini ve gözlemevi (rasathane) kurmuştur.

- ✓ Mutasım Dönemi'nde Samarra Kenti dışındaki ve türler asters özelliklerini korumaları amacıyla buraya yerleştirilmiştir.

- ✓ Bizans saldırılarına karşı Diyarbakır'dan Tarsus'a kadar uzanan sınır boylarına Avasım adı verilen asten egalemler kurulmuş buralara da Türkleri yerleştirmişlerdir.

- ✓ 9. yüzyıldan itibaren Abbasi Devleti'nin sayıflomasiyle Abbasi topraklarında Tevaif-i mülük adı verilen devletler kurulmuştur.

Abbasi topraklarında kurulan Tevâif-i Mülûk devletleri;

mısır'da → Tolunoğulları ve inşidiler

iron'da → Būeyhögulları

Kuzey Afrika'da → Ağlebiler

Mavera'ünnehir'de → Samanoğulları

Horasan 'da → Tahinler

İSLAM TARİHİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

Devlet Yönetimi

- ✓ Tarihte ilk İslam devleti Hz. Muhammed tarafından Hicret olayından sonra Medine'de kurulmuştur (622).
- ✓ Hz. Muhammed İslam devletinin ilk başkanı, ordu komutanı ve adalet işlerinden sorumlu olan kişidir.
- ✓ Hz. Ömer Dönemi'nde yönetim ve adalet işleri birbirinden ayrılmış illere kâdılar atanmıştır.
- ✓ İslam tarihinde ilk kurumsallaşma çalışmaları Hz. Ömer Dönemi'nde başlamıştır.
- ✓ Hz. Ömer Dönemi'nde devlet hazinesi olan Beytül Mal kurumsal bir yapıya kavuşmuştur.
- ✓ Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Dört Halife Dönemi başlamıştır. Bu dönemde Dört Halifenin hepsi seçimle iş başına gelmiştir.
- ✓ Emevi Devleti'nin kurucusu Muaviye ölmeden önce taht oğlu Yezit'e bırakmış bu nedenle halifelik saltanatı devrini almıştır.
- ✓ Emeviler Dönemi'nde yapılan fetihler sonucunda İslam devletinin sınırları oldukça genişlemiş ve ilte yönetim birimlerine ayrılmıştır.
- ✓ Abbasiler Dönemi'nde yönetimi kolaylaştırmak amacıyla vezirlik makamı oluşturulmuştur.
- ✓ İslam devletlerinde devlet işleri Divan'da görülmüştür. Divan teşkilatının temellerini Hz. Ömer atmış, Abbasiler Dönemi'nde kurumsal bir kimlik kazanmıştır.

Divan-ı İnşâ: Yönetim işleriyle ilgilenen divandır.

Divan-ı Adl: Adalet işleriyle ilgilenen divandır.

Divan-ı Meazalim: Halkın şikâyetlerini dinleyen ve sorunların çözümü getiren divandır.

Divan-ı Tevki: Valilerin hesap işlerini takip eden divandır.

Divan-ı Harac: Mali işlerle ilgilenen divandır.

Divan-ı Cezâ: Askerlik işleriyle ilgilenen divandır.

Divan-ı Beytül Mal: Hazinesin gelir gider işleriyle ilgilenen divandır.

Divan-ı Benid: İstihbarat işleriyle ilgilenen divandır.

- ✓ İslam devlet yönetiminde fıkıh yönü İslam hukuku esas alınmıştır.
- ✓ İslam devletlerinde egemen güç değiştikçe başkent değişmiştir.

NOT

İslam devletlerine başkentlik yapan şehirler;

- Medine → Hz. Muhammed, Hz. Ebu Betir, Hz. Ömer, Hz. Osman Dönemleri
- Kufe → Hz. Ali Dönemi
- Şam → Emevîler Dönemi
- Bağdat → Abbâsîler Dönemi

Ordu

- ✓ 622 Hicret olayı ile kurulan İslam devletinin ilk komutanı Hz. Muhammed'dir.
- ✓ Hz. Muhammed'in bizzat kahıdığı seferlere gazve, komutan ya da sahabelerin kahıdığı seferlere senyye adı verilmiştir.
- ✓ Hz. Muhammed Dönemi'nde eli silah tutan kım ertetler asker sayılmış, düzenli bir ordu kurulmuştur.

UYARI

İslam devletinde ilk düzenli ordu Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulmuştur.

- ✓ Hz. Ömer Dönemi'nde ordugâh şehirleri kurulmuştur.

İlk İslam donanması Hz. Osman Dönemi'nde son valisi Muaviye tarafından kurulmuştur.

DİKKAT ET

- ✓ Abbâsîler Dönemi'nde Bizans'a karşı sınır güvenliğini sağlamak amacıyla Diyarbakır'dan Tarsus'a kadar uzanan sınır boylarına Avasım adı verilen şehirler kurulmuş, bu askerî şehirlere Türkler yerleştirilmiştir.
- ✓ Abbâsîler Türkleri ordu komutanlıkları gibi önemli görevlere getirmiştir.

Toplumsal Yapı

- ✓ İslam devletinde halk müslüman ve gayrimüslim olarak ikiye ayrılmıştır.
- ✓ Gayrimüslimlerden ehli kitap olanlara zimmi adı verilmiştir.
- ✓ Emevîler Dönemi'nde halk; Arap müslümanlar, Arap olmayan müslümanlar (mevali) zimmiiler ve köleler olmak üzere üçe ayrılmıştır.
- ✓ Abbâsîler Dönemi'nde mevali politikası terk edilerek toplumun tüm kesimlerine eşit muamele edilmiştir.

Maliye

- ✓ İslam devletlerinde temel geçim kaynağı tarımdır, tarımın yanında hayvancılık ve ticaretle de uğraşmışlardır.

- ✓ İlk Arap İslam parası Emevî halifesi Abdülmelik Dönemi'nde bastırılmıştır.

- ✓ Zeytül mal'ın gelir kaynağı;

Öşür: müslüman halktan 1/10 oranında alınan ürün vergisidir.

Haraç: Gayrimüslim halktan alınan ürün vergisidir.

Cizye: Gayrimüslim erteklerden astere gitmeye karşılığında alınan vergidir.

Zekât: müslümanlardan malının 1/40 oranında alınan vergidir.

Ganimet: Savaşlarda elde edilen ganimetin 1/5'i devlete balmaktadır.

UYARI

İslam tarihinde ilk gümruk vergisi Hz. Ömer Dönemi'nde alınmıştır.

✓ Hz. Ömer Dönemi'nde iktisadi Sistemi uygulanmıştır.

✓ Hz. Ömer Dönemi'nde felsefi adı verilen ilk para bastırılmıştır.

✓ Hz. Ömer Dönemi'nde Baykıl mal adı verilen devlet hazinesi kurulmuştur.

Bilim

- ✓ İslam dini insanların sadece inanç anlayışlarını ettilemekle kalmamış bilim, düşünce ve kültür gibi alanlarda da etkili olmuştur.
- ✓ Abbasiler ve özellikle Endülüs Emevileri Dönemi'nde bilim ve kültür alanında önemli gelişmeler yaşamış birçok değerli bilim insanı yetiştirmiştir.
- ✓ Türk İslam bilginleri pozitif bilimler (fen, tıp, matematik, astronomi vb.) dışında İslami bilimler dediğimiz tefsir, hadis, fıkıh, kelam, tasavvuf ve kıraat gibi alanlarda da eserler yazmışlardır.

Tefsir: Kur'an-ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan bilimdir. Bu bilimle uğraşanlara müfessir denmiştir. Taberi, Zerahşeri ve İbn-i Mesud en tanınmış müfessirlerdir.

Hadis: Hz. Muhammed'in çeşitli konularda müslümanları aydınlatmak için söylediği sözlerine verilen isimdir. Hadis ilmiyle uğraşanlara muhaddis denmiştir. Hadis ilminin en önemli bilgini Türkistanlı İmam Buhari'dir.

Fıkıh: İslam hukukuna fıkıh, bu ilimle uğraşanlara fakih, fakihlerin verdikleri hüküm ve kararlara da fetva denilmiştir. Mahkemelerde görülen davalar yönetim ve maliye gibi devlet ve toplum hayatını düzenleyen işler fetvalara dayanarak yapılmıyordu. Fıkıh alanında Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafii, Ahmet İbn-i Hanbel başta gelir.

Kelam: İmanın esaslarını ortaya koyan bunu akıl ve mantık delilleriyle savunan bilim dalıdır. İmam Gazali, İmam Maturidi ve İmam Eşari en tanınmış kelamcılardır.

Tasavvuf: Allah'ı tanımayı ve ona talp yoluyla yakınlaşmayı amaç edinen bir bilim dalıdır. Muhyiddin İbn-i Arabi en tanınmış tasavvuf bilginidir.

Kıraat: Kur'an-ı Kerim'in doğru okunmasını sağlayan bilim dalıdır.

İRDEMLERİN EN BÜYÜĞÜ' BİLİMDİR.

FARABI

Türk İslam Bilginleri

Taberi (839 - 923)

Taberistan'da doğan Ebu Cafer Taberi tefsir, kıraat, hadis, tarih, edebiyat, matematik ve tıp alanlarında dersler almıştır. Bu alanlarda önemli çalışmalar yapmıştır. Tarih'ül Ümen ve'l Mülük önemli eseridir.

Gazali (1058 - 1111)

İran'da yetişen bir fıkıh alimidir. Küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim almıştır. İslam dünyasında tıccet'ül İslam (İslam'ın ispatlayıcısı) olarak tanınmıştır. İhya'ül Ulumi'd Din en önemli eseridir.

İbn-i Fadlan (10. yüzyıl)

10. yüzyılda yaşamıştır. Abbâsî halifesinin çok zor durumda olduğu bir dönemde Türkler ile Abbâsîler arasında dostluk kurulmasını sağlamıştır. 921 yılında Abbâsî halifesinin Bulgarlara gönderdiği elçi heyetinde yer almıştır. En önemli eseri İbn-i Fadlan Seyahatnamesi'dir.

İdrisi (1100 - 1165)

Endülüs'ün Septe şehrinde doğmuştur. Coğrafya alanındaki çalışmaları ile ünlüdür. Güney Afrika ve İspanya'da uzun süreli seyahatler yapmıştır. İdrisi Dünya'nın ekvatorla ikiye ayrıldığına belirtmiştir. Batı Avrupa ülkelerinin haritalarını ilk defa çizmiştir.

İbn-i Rüşd (1126 - 1198)

Endülüs'te doğan İbn-i Rüşd önceleri dinî bilimlerle uğraşmış daha sonra fizik, tıp, astronomi ve özellikle de felsefe alanında önemli eserler vermiştir. Hristiyanlar tarafından zamanın Voltaire'i olarak kabul edilmektedir. Matala Fit Mizac (yazdığı ilk felsefi eser) ve Tühef'ül Tehef'ül (çelişkilerin gelişimleri) önemli eserleridir.

Muhiddin Arabi (1165-1240)

İspanya'da doğan Muhiddin Arabi küçük yaşlardan itibaren yaptığı çalışmalarla dikkatleri üzerine toplamayı başarmıştır. Kendi döneminin din bilgileri ve felsefeleri ile görüşmeler yaparak İslam dünyası içerisinde uzat gezilere çıkmıştır. Fususu', Hikem, Muhederât'ul - Ebrâr ve Müsamerat'ül - Ahvâr önemlidir.

Harezmi (780 - 850)

IX. yüzyılda yaşayan ve cebir alanında ilk defa eser yazan Müslüman Türk bilimcidir. Abbâsî Halifesi Memun'un Bağdat'ta kurduğu Beytül Hibe'de görev almıştır. Burada, astronomi, matematik ve coğrafya alanlarında eserler yazmıştır. Yeryüzünün çevresine ait hesapları ortaya koymuştur. Zicü'l - Harezmi, Kitab'ul Muhtasar fi Hisabi'l Hind önemli eserleridir.

Farabi (870 - 950)

Büyük bir düşünce ve ünlü bir musiki üstadıdır. Türkistan'da doğmuştur. Bah Kaynaklarında Alpharabius adıyla anılır. Mantık, felsefe, matematik, tıp ve musiki alanlarında önemli eserler vermiştir. Eserlerinin çoğu Latince'ye çevrilerek Avrupa Üniversitelerinde okutulmuştur. Aristo'nun eserlerini inceleyip yeni yorumlar getirdiği için ikinci öğretmenin anabına gelen muallim-i Sani unvanıyla anılmıştır. Farabi konan adı verilen musiki aletini icat etmiştir. Kitab'ül Musiki ve İhsa'ül Ulum (İlimlerin Sayımı) önemli eserleridir.

Biruni (973 - 1051)

Batı dillerinde adı Alberuni ve Alibaron olarak geçen Biruni matematik, doğa bilimleri, coğrafya ve astronomi alanlarında eserler vermiştir. Biruni'ye göre bilimin ilerlemesi için doğru düşünebilmek şarttır. Gazneli Mahmut "Sarayımın en değerli hazinesi" olarak nitelendirmiştir. El Kanun'ül Mesûdi, Kitab'ül Sıydelefi't - Tıp en önemli eserleridir.

İbnü'l Heysem (965 - 1039)

965 yılında Basra'da doğan İbnü'l Heysem matematik, astronomi, tıp, tımar, fizik ve optikte önemli başarılar kazanmıştır. Fotoğraf makinesi gibi bütün resim kaydetme cihazları basit bir temel ilkeye dayanır. Bu ilkeyi bin yıl önce Müslüman bilim insanı İbnü'l Heysem keşfetmiştir. Kitab'ül Menazir en önemli eseridir.

İbn-i Dina (980 - 1037)

Avrupalıların Avicenna diye adlandırdıkları ve dünya çapında ünlü bilim insanıdır. Felsefe, mantık, fizik, astronomi ve özellikle tıp alanında birçok eser vermiştir. El Kanun Fi't Tıp en önemli eseridir. İbn-i Dina farmakolojinin kurucusu olarak kabul edilmektedir.

Eğitim ve Öğretim

- ✓ İslam tarihinde ilk İslami eğitim kurumları Sufte'dir.

Sufte: Hz. Muhammed'in evinde eğitime ayrılan yerdir.

Kütüphane: ilköğretim düzeyinde yazı öğretilecek yer anlamına gelir. İslamiyet'ten sonra Kur'an öğretilecek yer anlamında da kullanılmıştır.

- ✓ Abbasiler Dönemi'nde Bağdat'ta Halife Memun zamanında Zeynü'l Hike adı verilen üniversite statüsünde eğitim kurumu açılmıştır.

- ✓ Fatimiler Dönemi'nde Zeynü'l Hike adı verilen eğitim kurumu açılmıştır.

Sanat

- ✓ İslam devletlerinde mimari oldukça gelişmiştir.
- ✓ Mihrap, minare ve şadırvan Emeviler Dönemi'nde İslam mimarisine kazandırılmıştır.

NOT

Kubbe ve kenar üslubu Türklerin İslam mimarisine kazandırdığı yenilikler arasında yer alır.

Hot: Güzel yazı yazma sanatıdır. Bu sanatla uğraşan kişilere hattat denilmiştir.

Tezhip: Kitap ve levha süsleme sanatıdır. Bu sanatla uğraşanlara müzehir denilmiştir.

Minyatür: Perspektif kurallarına uyulmadan yapılan resimlerdir. Minyatür sanatı ile uğraşanlara nakkas ya da musavvir denilmiştir.

- ✓ İslam devletlerinde oymacılık, kârmacılık ve sedef işçiliği de gelişmiştir.

Dünya aydınlık olsaydı, sanat olmazdı.

Albert Camus

Mimari

- ✓ İslam mimarisinin kendine has bir dokusu olmuştur. İslam mimarisinin en belirgin yapısı cami yapılarıdır.
- ✓ İslam mimarisi her coğrafyada değişiklikler arz etmiştir.
- ✓ İslamın ilk yılları çok zorlu yıllardır ve Arap Yarımadası'nın da dâhiliği olarak kalıcı mimari yapılar söz konusu değildir.
- ✓ Hz. Muhammed Dönemi'nde inşa edilmiş yapıların var olduğunu biliyoruz. Bu yapıların en önemlileri Kuba Mescidi ve Mescid-i Nebevi'dir.
- ✓ Dört Halife Dönemi'nde Arabistan Yarımadası şartlarında mimariler oluşturulmuş fakat bu mimari yapılar günümüze kadar ulaşamamıştır.

NOT

İslam mimarisinin asıl başlangıcı Emevîler Dönemi'nde olmuştur.

- ✓ Emevîler Dönemi'nde ilk sağlam ve esaslı mimariler oluşturulmuştur.
- ✓ Emevîler çoğunlukla daha önceden mevcut bulunan yapıları İslami donatılarla zenginleştirerek sunmuşlardır.
- ✓ Emevîler Dönemi'nde Kubbetüs Sahra, Şam Emevîye Cami, Seydi Ulba Cami ve Meşatta Sarayı en önemli mimari eserler arasında sayılabilir.
- ✓ Endülüs Emevîleri Dönemi kendi deyişinde Avrupa'nın ilmi yurdu olmuştur. Endülüs Emevîleri'nin sarayları dönemin en görkemli mimarileri olarak anılmıştır.
- ✓ Endülüs Emevîleri'ne ait Kurtuba Cami, Rabat Hasen Cami ve Medinetü's Zehra Sarayı en önemli mimari eserler arasında sayılabilir.
- ✓ Beni Ahmer Devleti'ne ait en önemli eserler Gırnata Sarayı ve El Homra Sarayı'dır.

UYARI

Beni Ahmer Devleti'ne ait El Homra Sarayı'nın duvarlarında kırmızı tuğla domında kırmızı kiremit kullanıldığı için adına El Homra yani Kırmızı denilmiştir.

- ✓ Abbasiler Dönemi'nde Samarra Ulu Cami, Beytül Hittme ve Kubbetü's Süleybiye Cami en önemli mimari eserler arasında sayılabilir.

1. İslam tarihinde aşağıdaki seferlerin hangisinin sonucunda Müslüman olmayan devletlerden askerlik yapmalarını karşılığında cizye vergisi alınmaya başlanmıştır?

- A) Bedir Savaşı
- B) Uhud Savaşı
- C) Hayber'in Fethi
- D) Tebük Seferi
- E) Huneyn Savaşı

2. İslam tarihinde Müslümanlar arasındaki ayrılıkların ilk başlangıcı olarak kabul edilen olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kербela olayı
- B) Cemel Vakası
- C) Hakeem Olayı
- D) Kadiks Savaşı
- E) Sıffin Savaşı

3. Avrupa'da skolastik düşünceyi sararak İslam Rönesansı'nın başlamasında etkili olan Türk İslam bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbn-i Rüşd B) İbn-i Sina C) Buharî
- D) Birunî E) Farabi

4. İhsa'ül Ulum adlı eserinde ilimleri ilk defa tasnif eden Türk İslam bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Harezmi
- B) Birunî
- C) Farabi
- D) İbn-i Sina
- E) Gazali

5. Halife Mutasım'dan sonra devlet yönetiminde Türklerin egemenliği artmış ve Türkler istediklerini yapmaya başlamışlardır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olabilir?

- A) Siyasal birliğin sağlanmaya başladığının
- B) Saltanat sisteminin değişmesine neden olduğunun
- C) Türklerin Abbasiler Dönemi'nde İslamiyet'i kesin olarak kabul etmelerinin
- D) Mutasım Dönemi'nde sınırların çok genişlediğinin
- E) Abbasilerin kendilerinden önceki devletlerin etkisinde kaldığının

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
C	C	A	C	A
A	E	B	D	C
B	A	C	E	D
D	B	A	C	E
E	D	B	C	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyin, aralarını şağı ile birleştirin.

Doğru Cevaplar

C, C, A, C, A

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

Türklerin İslamiyet'i Kabulü

- ✓ H2. Ömer Dönemi'nde İran ve Irak'ın fethleri sonucunda Türkler ve Araplar komşu olmuşlardır.
- ✓ H2. Osman Dönemi'nde Belencer Savaşı ile Araplar Hazar Türkleri ile ilk kez karşı karşıya gelmişlerdir.
- ✓ Emevîler Dönemi'nde Emevîlerin ırksal politikalarından dolayı Türkler ile Araplar arasında sık sık savaşlar yapılmıştır.
- ✓ Türgiş Hakanı Sulu Kağan Dönemi'nde Maverâünnahr bölgesine girmek isteyen Emevîlerle mücadele etmiş ve Emevîler yenilmiştir. Bu mücadele sonucunda Orta Asya'da İslamiyet'in yayılmasını engellemişlerdir.
- ✓ Abbâsîler Dönemi'nde Türk-Arap ilişkileri gelişmiş Abbâsîler Türklerle ordu ve devlet kademelerinde önemli görevler vermişlerdir.

Tolas Savaşı (751)

- ✗ Müslüman Araplar (Abbâsîler) ile Çin arasında Orta Asya hakimiyeti için yapılmıştır.
- ✗ Karluk, Joğma, Çiğil ve Tuhsi Türk boylarının desteğiyle savaşı Müslüman Araplar kazanmıştır.

Tolas Savaşı'nın Önemi

- Türk İslam tarihi başlamıştır.
- Türkler kitleler hâlinde İslamiyet'e girmeye başlamıştır.
- Orta Asya Çin egemenliğinden kurtulmuştur.
- Kâğıt Üretimi Çin dışına sıbmiştir.

NOT

İlk kâğıt fabrikası Semerkant'ta yapılmıştır.

"Türklerin olmadığı memleket, işmediği su,
ateşlemediği ocak kalmadı. Şehirleri ve ülkeleri
doldurup her tarafa hakim oldular."
imâdecdin İsfahânî

İslam Öncesi Göktürk İnançının Özellikleri

- ⇒ Göktürk Tanrıya inanılması
- ⇒ Ahiret inancının olması
- ⇒ Ölümünden sonra iyi insanların cennete (uçmağ) kötü insanların cehenneme (toru) gideceğine inanılması
- ⇒ Temizlik anlayışına önem vermenin yanı sıra turban kesme anlayışının bulunması
- ⇒ Hırsızlık, yalanlık, adaletsizlik ve zinanın suç sayılması
- ⇒ Farklı inanışlara hoşgörü gösterilmesi
- ⇒ Din adamlarının herhangi bir üstünlüğünün olmaması
- ⇒ Türklerde cihan adaletini sağlama, yeni yeni yerleri fethetme anlayışının bulunması

İslam Dininin Özellikleri

- ⇒ Tek Allah inancının olması
- ⇒ Ahiret anlayışının olması
- ⇒ Ölümünden sonra iyilik yapan ve sevap işleyenlerin cennete, kötü işler yapan ve günah işleyenlerin cehenneme gideceğine inanılması
- ⇒ Temizliğin imandan geldiğine inanılması ve turban kesmeye önem verilmesi
- ⇒ İslam dininin hoşgörüye büyük önem vermesi
- ⇒ Haksız kazancın, yalan söylemenin adaletsizlik ve zinanın günah ve suç sayılması
- ⇒ İslamiyet'te ruhban sınıfının bulunmaması
- ⇒ İslam dininde gazı ve cihat anlayışının olması

İlk Türk İslam Devletleri

Karahanlılar (840 - 1212)

✳ Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk Devleti'dir.

✳ Karahanlı Devleti'ne İlgı Han, Hakanıye ve Devleti el Afrasiyab adları verilmiştir.

✳ Karahanlı Devleti'nin ilk hükümdarı Bilge Kıl Kadir Han'dır.

✳ Halkın büyük bir bölümünü Karluk, Yağma, Gıgıl ve Tuhsi gibi Türk boyları oluşturmaktadır.

✳ Bu dönemde Samanoğulları Devleti ile mücadele etmişler ancak başarılı olamamışlardır.

NOT

Satuk Buğra Han Dönemi'nde İslamiyet devletin resmî dini olmuştur. Satuk Buğra Han Müslüman olduktan sonra Abdülkerim ismini almıştır.

UYARI

Karahanlı hükümdarı Ebu Nasr Ahmet Abbâsî halifesi tarafından tanınan ilk Türk hükümdarıdır.

✳ Ebu Nasr Ahmet Dönemi'nde Karahanlılar Gazneliler ile iş birliği yaparak Samanoğulları'na son vermişlerdir.

✳ Karahanlılar Gazneliler ile yaptıkları Belh Savaşı sonucunda ikiye ayrılmışlardır.

✳ Doğu Karahanlılar Tabgaç Buğra Han önderliğinde kurulmuştur. Doğu Karahanlılara Karakitçiler 1211 yılında son vermiştir.

✳ Batı Karahanlılar Ahmet Arslan Han önderliğinde kurulmuştur. Batı Karahanlılara Harzemşahlar 1212 yılında son vermiştir.

Karahanlılar;

- İlk Türk İslam medresesi olan Semerkant Medresesini açmışlardır.
- İlk burslu öğrenci sistemini
- İlk Türk İslam vakfını
- Zimarnhone adı verilen akıl hastanelerini
- Ribat adı verilen kervansarayları
- İlk posta teşkilatını kurmuşlardır.

* Resmî dil olarak Tûrtçe'nin Hakanîye lehçesini kullanan Karahanlılar Dönemi'nde ilk Türk İslam eserleri kaleme alınmıştır.

NOT

Karahanlılar Dönemi'nde ele alınan eserler;

Divan-ı Lügati't Türk

Kutadgu Bilig

Atabekîl Hokayik

Divan-ı Hikmet

UYARI

Satuk Buğra Han Destanı Karahanlı Devleti'ne ait sözlü edebiyat ürünüdür.

Gazneliler (863-1187)

* Samanoğullarının Herat valisi Alp Tigin tarafından Afganistan'ın Gazne şehrinde kurulmuştur.

* Devlet adını kurduğu bölge olan Gazne şehrinden almıştır.

* Sebük Tigin Dönemi'nde Gazneliler hanedanlığı dönüştürülmüştür. Bu dönemde devletin sınırları Belucistan, Tahanistan ve Gur'un fethedilmesiyle Kuzey Hindistan'a kadar ulaşmıştır.

NOT

Devletin en parlak dönemi Gazneli Mahmut Dönemi'dir. Bu dönemde Gazneli Mahmut Hindistan'a 17 sefer düzenlemiştir. Bu seferlerden dolayı İslam tarihinde Hindistan Fatihisi olarak anılır.

Gazneli Mahmut'un Hindistan Seferleri Sonucunda;

- Bölgede İslamiyet yayılmıştır.
- Çok sayıda ganimet ele geçirilmiştir.
- Bugünkü Pakistan Devleti'nin temelleri atılmıştır.
- İslamiyet'in yayılmasıyla Hindistan'da Kast Sistemi zayıflamıştır.

- ✦ Gazneli Mahmud Karahanlılar ile birleşerek Sonnoğulları Devleti'ne son vermiştir.
- ✦ Gazneli Mahmud 1025 yılında Karahanlılarla tarihî Maveraünnehir Gönüşmelerini yapmıştır. Bu görüşmeler sonucunda Karahanlı Hükümdarı Yusuf Kadir Han ile Gazneli Mahmud Selçuklulara karşı ittifak yapmıştır.

Gazneli Mahmud Abbâsî halifesini Şii Büveyhoğullarına karşı tutmuş bunun üzerine halife Gazneli Mahmud'a Sultan unvanını vermiştir. Tarihîte Sultan unvanını kullanan ilk Türk Hükümdarı Gazneli Mahmud'tur.

DİKKAT ET

- ✦ Horasan hâkimiyetini ele geçirmek için Gazneliler ile Selçuklular arasında 1035 yılında Nesa Savaşı, 1038 yılında Serahs Savaşı ve 1040 yılında Dandanaton Savaşı yapılmıştır. Bu üç savaşta da Gazneliler yenilmiştir.

UYARI

Dandanaton Savaşı sonucunda Gazneliler yıkılma sürecine girerken ↓ Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuştur. ↑ Bu savaşa Vatan Yıkan ve Vatan Kuran Savaşı da denilmektedir.

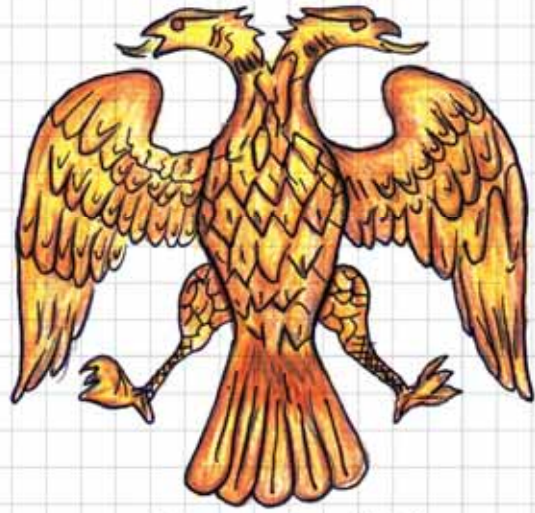
NOT

Gazneli hükümdarı Gazneli Mahmud bilim insanlarına çok değer vermiştir. Gazneli Mahmud ünlü bilim insanı Bîrûnî için; **Sarayımın en değerli hazinesidir.** demiştir.

- ✦ Budhânde Sultan Mahmud'a İran'lı şair Fîrdeusi İran - Turan Savaşları'nı anlattığı Şehnâme adlı eserini ve Gaznelilerin tarihini anlatan Utbi Tarih-i Yemin adlı eserini sunmuştur.
- ✦ Gazneli Devleti Afgan asıllı Gurlular tarafından 1187 tarihinde ortadan kaldırılmıştır.

3üyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- * Büyük Selçuklular Oğuzların Kınık boyundandır.
- * Oğuz kelimesi kabileler, boylar anlamına gelmektedir.
- * Oğuz kelimesine ilk olarak Orhun Kitabelerinde rastlanmıştır.
- * Oğuzlar başlangıçta Köktürk Devleti'nin hâkimiyeti altında yaşamışlardır. Daha sonra Uygur hâkimiyetinde yaşayan Oğuzlar, Uygur Devleti'nin yıkılmasından sonra bağımsız olmuşlardır.
- * Oğuzlar bağımsız olduktan sonra Seyhun Nehri deltalarına yerleşip Oğuz Yabgu Devleti'ni kurmuşlardır.
- * Selçuk Bey Oğuz Yabgu Devleti'nde subaşı olan Dutak Bey'in oğludur.
- * Dutak Bey ölünce Oğuz Yabgu Devleti'ne subaşı olmuştur.
- * Selçuk Bey, Oğuz Yabgu Devleti ile anlaşma yapınca kendisine bağlı Oğuzlar ile birlikte Cend şehrine gelmiş ve burada Oğuzlar ile birlikte İslamiyet'i kabul etmiştir.
- * Selçuk Bey'in ölümü üzerine Arslan Yabgu Oğuz Türmenlerinin lideri olmuştur.

Tuğrul ve Çağrı Beyler Dönemi (1040-1063)

- * Çağrı Bey ve beraberindekiler Anadolu'yu yakından tanımat ve kalabalık Türmen boylarının Anadolu'ya yerleşmesini sağlamak amacıyla 1015-1021 yılları arasında Anadolu'ya teşif seferleri yapmışlardır.

Nesâ Savaşı (1035): Selçuklular hafif süvari kuvvetleriyle Gaznelilerin fillerle tutulmuş ağır teçhizatlı Çağrı piyadesinden meydana gelen ordusuna karşı savaşarak ağır kayıplar verdirmişlerdir.

Serohs Savaşı (1038): Serohs civarında yapılan savaşta Gazneli ordusu ağır bir yenilgiye uğramıştır. Gazneli Sultan Mesut büyük bir devlet adamı, cesur bir komandan olmasına rağmen bu yenilgiden sonra Nişabur'u Selçuklulara bırakmıştır.

Tuğrul Bey, Serahs Savaşı'nın kazanılmasının ardından Nişabur'da kendi adına para bastırması ve hutbe okutmuştur.

DİKKAT ET

Dandanakan Savaşı (1040): Gazneliler ile Selçuklular arasında yapılan bu savaşta Gazneliler yıkılma sürecine girmiş, Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuştur. Horasan Selçuklu hâkimiyetine alınmıştır.

N Tuğrul Bey tarafından İran fethedilmiş ardından devletin başkenti Nişabur'dan Rey şehrine taşınmıştır.

Pasinler Savaşı (1048): Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans arasındaki Anadolu hâkimiyeti için yapılmıştır. Türkler ile Bizans arasında yapılan ilk savaş Büyük Selçuklu Devleti kazanmıştır. Bu savaş sonucunda Bizans İstanbul'daki caminin onarılmasını ve comide Tuğrul Bey adına hutbe okutulmasını kabul etmiştir.

Bağdat Seferi (1055): Abbâsî halifesi Şii Büveyhoğullarına karşı Tuğrul Bey'den yardım istemiş Tuğrul Bey 1055 Bağdat Seferi ile Şii Büveyhoğullarına son vermiştir.

Bu sefer sonucunda Abbâsî Halifesi Kaim bi Emrillah Tuğrul Bey'e Doğu'nun ve Batı'nın sultanı unvanını vermiştir. İslam aleminin dünyevi hâkimiyeti Selçuklulara geçmiştir. Selçuklular dinî olarak halifeye bağlı olmuşlar halifede siyasi olarak Selçuklulara bağlı hâle gelmiştir.

DİKKAT ET

***** Gâgrı Bey 1060'ta, Tuğrul Bey ise 1063'te vefat etmiştir. Tuğrul Bey'in oğlu olmadığından Gâgrı Bey'in oğlu Alp Arslan Selçuklu sultanı olmuştur.

Alp Arslan Dönemi (1063-1072)

Alp Arslan, tahta geçer geçmez amcasının veziri Amidülmülk'ü görevden alarak yerine Nizomülmülk'ü tayin etmiştir.

Sultan Alp Arslan, batıya yönelerek fetihlere başlamıştır. Doğu Anadolu'nun kuzeydoğu ucundaki Ani Kalesi'ni 1064'te fethederet Kars'a girmiştir. Ani Kalesi Hristiyan aleminin kutsal yerlerinden biridir.

NOT

Abbâsî Halifesi Kaim bi Emrillah Alp Arslan'a fetihlerin babası anlamına gelen Ebu'l Feth lakabını vermiştir.

Anadolu'ya yapılan yıpratma ve yıldırma atımları 26 Ağustos 1071'deki Malazgirt Savaşı'na kadar devam etmiştir.

Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071)

- Tarihin en büyük meydan savaşlarından biri olan Malazgirt Savaşı Türk ordusunun kesin galibiyeti ile sonuçlanmıştır.

UYARI

Tarih boyunca ilk defa bir Bizans imparatoru, Müslüman bir sultanın eline esir düşmüştür.

NOT

Bizans ordusunda paralı askerlik yapan Peşenek ve Usların Selçuklu Devleti'nin safına geçmesiyle Savaşı Selçuklular kazanmıştır.

Malazgirt Savaşı'nın Sonuçları

- Anadolu'nun kapıları Türkler'e açılmıştır.
- Anadolu'ya Türk göçleri başlamış ve Anadolu Türk yurdu olmaya başlamıştır.
- Bu dönemden sonra Türkiye Tarihi başlamıştır.
- İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı tamamen ortadan kalkmıştır.

NOT

Sultan Alp Arslan Malazgirt Savaşı'na katılan komutanlarına ikta olarak fethettikleri yerleri vermiştir. İktâ olan bu beyler bulundukları yerlerde ilk Türk Beyliklerini kurmuşlardır. Bu beylikler; Mengücekîler, Saltuklular, Artuklular, Zengîmentîliler ve Gata Beyliği.

melikşah Dönemi (1072 - 1092)

✱ Melikşah'ın Anadolu'ya gönderdiği Selçuklu heyetlerinden Kutalmışoğlu Süleyman Şah 1077'de İznik mertez almat üzere Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.

✱ Melikşah Dönemi'nde Diyarbakır, Silvan, Halep ve Urfa fethedilmiştir.

NOT

Melikşah Dönemi Büyük Selçuklu Devleti'nin en parlak dönemidir. Bu dönemde sınırlar İstanbul Boğazı'na, Ummu Denizi'nden Aral Gölü'nün kuzeyine kadar genişlemiştir.

✱ Melikşah Dönemi'nde Hasan Sabbah liderliğinde Batnilik tarikatı ortaya çıkmıştır. Melikşah Almut Kalesi'ne yerleşen Hasan Sabbah'a karşı önlemler almıştır. 1256 yılında Hülagü Han Batnileri ortadan kaldırmıştır.

✱ Sultan Melikşah ve vezir Nizamülmülk Batniler tarafından öldürülmüştür.

✱ Melikşah'ın ölümünden sonra Selçuklu Devleti Fetret Devri'ne girmiştir.

İranlı ünlü astronomi bilgini ve rubaileri ile ünlü Ömer Hayyam Sultan Melikşah adına Celöli takvimi yapmıştır.

DİKKAT

Sultan Sencer Dönemi

✱ Bu dönemde; batıdan Anadolu ve Suriye'ye saldırmakta olan Haçlılar, doğudan gelen ve devletin doğu sınırlarını zorlayan Karahitaylar ile mücadele edilmiştir.

✱ Sultan Sencer ikinci tehlikeye öncelik vererek Doğudaki Karahitaylarla 1141 yılında gerçekleşen Katvan Savaşı'nı kaybetmiştir.

✱ Sultan Sencer kendi halkı olan göçebe Oğuzların isyanını bastırmıştır. Oğuzlar Sencer'i esir olarak şehirleri yağma etmişlerdir.

✱ Sultan Sencer esaretten kurtulduktan sonra 1157 yılında ölmüştür. Sultan Sencer'in ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti tarih sahnesinden çekilmiş oldu.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılma Nedenleri

- Devlet yönetimine Türkmenlerin yerine İran kökenli Elçilerin getirilmesi
- Batnilerin zararlı faaliyetleri
- Haçlı Seferleri'nin başlaması
- Atabeyliklerin bağımsızlıklarını kazınma isteği

Harzemşahlar (1097 - 1231)

- * Harzem, Hazar Denizi'nin doğusunda Aral Gölü'ne dökülen Ceyhun ırmağı'nın güneyinde kalan bölgeye verilen addır.
- * Bu bölgeyi yöneten hükümdarlara da Harzemşah unvanı verilmiştir.
- * Harzemşahlar Selsuklu hükümdarı Sencer'in ölümünden sonra İl Arslan yönetimin de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.
- * Devletin merkezi Gurgens kentidir.
- * Büyük Selsuklu Devleti Alp Arslan Dönemi'nde Harzem bölgesini ele geçirmiştir.
- * Melikşah Dönemi'nde Harzem bölgesine Anuş Tegin atamıştır.

NOT

Alaaddin Teliş Dönemi Harzemşah Devleti'nin en parlak dönemidir.

Otrar Olayı (1218): Moğollar İpek Yolu üzerinden Batı ile ticareti geliştirmek istemiş bu nedenle Cengiz Han birçok ticaret ürününü kervanlarla Harzemşahlara göndermiştir. Müslüman tüccarlardan oluşan heyet Alaaddin Teliş'in annesi Terken Hatun'un da akrabası olan Otrar valisi İnakıt tarafından casus oldukları iddiasıyla öldürülmüştür. Bu durum üzerine Cengiz Han Harzem seferi düzenlemiştir (1220). Bu sefer sonucunda Alaaddin Teliş tahtı bırakıp kaçmış annesi Terken Hatun moğollara esir düşmüştür.

- * Alaaddin Teliş'ten sonra Alaaddin Muhammed Dönemi başlamıştır.
- * Alaaddin Muhammed'in ölümünün ardından Celâlettin Harzemşah başa geçmiştir.
- * Celâlettin Harzemşah başlangıçta Anadolu Selsuklu Hükümdarı Alaaddin Keykubad ile iyi ilişkiler kurmuştur. İki devlet arasındaki bu iyi ilişkiler kendini Büyük Selsuklu Devleti'nin mirasçısı olarak gören Celâlettin Harzemşah'ın Ahlat'ı işgal etmesiyle bozulmuştur.
- * Anadolu Selsuklu Devleti ile Harzemşahlar arasında 1230 yılında Yassıçemen Savaşı yapılmıştır. Harzemşahlar bu savaşta yenilmiş ve yıkılma sürecine girmiştir.

UYARI

Anadolu ile Moğollar arasında tampon bölge konumunda olan Harzemşahların yıkılması ile Moğolların Anadolu'ya girmesi kolaylaşmıştır.

Babür Devleti (1526 - 1858)

- ✱ Babür Şah tarafından Hindistan'da kurulmuş son Türk İslam Devleti'dir.
- ✱ Delhi ve Agra alınarak Agra başkent yapılmıştır.

NOT

Babür hükümdarlarından Şah Cihan'ın eşi Mümtaz Mahal (Ercümen Banu Begüm) için başkent Agra'da yaptırdığı Tac Mahal UNESCO tarafından Dünya'nın yedi Harikası olarak kabul edilmiştir.

- ✱ Babür Şah'tan sonra yerine oğlu Hümayun mirza geçmiştir.
- ✱ Bu dönemde başkent Agra Sunilerin hâkimiyetine girmiş bunun üzerine Hümayun mirza Safevilerden yardım istenmiştir. Safevilerin desteği ile Hümayun mirza Sunilerle yaptığı Maçivara Meydan Muharebesini kazanmıştır (1555), Hindistan'daki Türk hâkimiyeti güçlenmiştir.

UYARI

Osmanlı Devleti, xv. yüzyılda Hindistan'a yardım amacıyla Hint Deniz Seferleri'ni düzenlemiştir.

- ✱ Babür Devleti 1858'de İngilizler tarafından yıkılmış ve bölge İngiliz sömürgesi olmuştur.

Akkoyunlular (1340 - 1514)

- XIV. yüzyılda İran ve Anadolu'daki Türkmenler tarafından kurulmuştur.
- Devletin merkezi Diyarbakır'dır.
- Kurucusu Kara Yülük Osman Bey'dir.
- Kara Yülük Osman Bey Karakoyunlularla mücadele etmiş ve bu mücadelenin sonunda ölmüştür.
- 1402 Ankara Savaşı'nda Timur Devleti'ni desteklemişlerdir.
- En parlak dönemleri Uzun Hasen Dönemi'dir.

NOT

Uzun Hasen Kur'an'ı Kerim'i Türkçeye çeviren ilk Türk hükümdarıdır.

- Uzun Hasen Karakoyunlular ile girdiği mücadelede başarılı olmuş ve bu devleti yitmiştir.
- Bu dönemde Osmanlı Devleti ile Akkoyunlular arasında Otluqbeli Savaşı yapılmıştır (1473).
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde yapılan bu savaşta Osmanlı Devleti kazanmış Uzun Hasen yenilmiştir.
- Otlukbeli Savaşı'ndan sonra Akkoyunlular yıkılma sürecine girmiş 1514'te Safeviler tarafından yitilmiştir.

UYARI

Akkoyunlular Dönemi'nde Dede Korkut Hikâyesi' yazılı hâle getirilmiştir.

Karakoyunlular (1365 - 1469)

- * Bayram Hoca tarafından İran'da kurulmuştur.
- * Devletin başkenti Van (Ercis)'dir.
- * En parlak dönemleri Kara Yusuf Dönemi'dir.

NOT

Azerbaycan'ın Türkleşmesinde etkili olmuşlardır.

- * Yusuf Bey Dönemi'nde Timur'un baskısından kaçması ve Yıldırım Bayezid'e sığınması ve onu savaşa kışkırtması Ankara Savaşı'nın nedenlerinden birini oluşturmuştur.
- * Taht mücadeleleri ile zayıflayan Karakoyunlular Akkoyunlu Devleti'nin saldırıları sonrasında yıkılmıştır.

Safeviler (1501 - 1514)

- * Şah İsmail tarafından İran'da kurulmuştur.
- * Anadolu'dan İran'a göç eden Türkmenler devletin kuruluşunda etkili olmuşlardır.
- * Başkentleri Tebriz'dir.
- * Osmanlı Devleti'ni doğudan sürekli tehdit ederek bahadiri seferlerini olumsuz şekilde etkilemişlerdir.

NOT

II. Bayezid Dönemi'nde Şahkulu isyanını çıkarmışlardır.

Goldiron Savaşı (1514): Yavuz Sultan Selim Şahkulu isyanının sorumlularını cezalandırmak ve Osmanlı Devleti için büyük bir tehdit unsuru haline gelen Şah İsmail'i bertaraf etmek için İran seferi'ne çıkmıştır. Şah İsmail bu savaşta Yavuz Sultan Selim'e yenilmiştir.

Mısır'da Kurulan Türk İslam Devletleri Tolunoğulları (868 - 905)

- ✦ Mısır'da kurulan ilk Türk İslam Devleti'dir.
- ✦ Tolunoğlu Ahmet tarafından Kahire (Fustat) de kurulmuştur.
- ✦ Tolunoğlu Ahmet Dönemi'nde Halep, Antakya ve Şam fethedilmiştir. Adana ve Tarsus dokyaları hâkimiyet altına alınmıştır.
- ✦ Bu dönemde Mısır'ı, bayındır hâle getirmişler yollar, köprüler, çeşmeler ve camiler inşa edilmiştir.

NOT

Tolunoğlu Ahmet Mısır'da Maristan adı verilen bir hastane ve ilk düzenli eczaneyi kurmuştur.

- ✦ Tolunoğullarından günümüze kalan en önemli eser Tolunoğlu Ahmet Cami'dir.
- ✦ Tolunoğullarının kumcuları Türk halkı farklı milletten oluşması yönünde etkili olmuştur.
- ✦ Tolunoğullarına Abbâsiler son vermiştir.

İhşidiler (Akşitler) (935 - 969)

- ✦ Abbasilerin Mısır'la valisi olarak atadığı Muhammed bin Togaş tarafından kurulmuştur.
- ✦ Muhammed bin Togaş Fustat'ı ele geçirerek başkent yapmış ve bağımsızlığını ilan etmiştir.
- ✦ Mısır'da kurulan ikinci Türk İslam Devleti'dir.

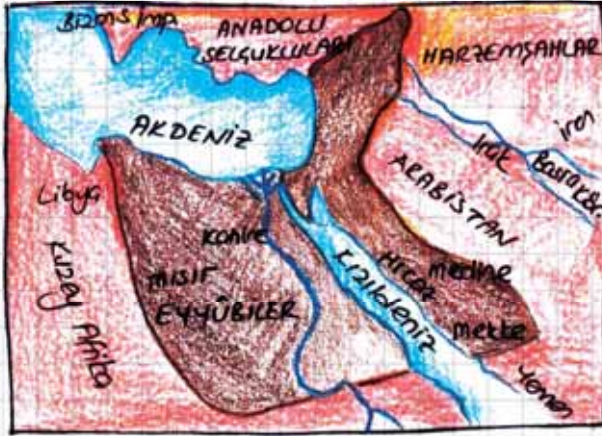

NOT

İhşidiler (Akşitler), kutsal topraklara (Hicaz) hakim olan ilk Türk Devleti'dir.

- ✦ Muhammed bin Togaş Abbasi Halifesi Razi'den Akşit (Beyaz Güneş) unvanını almıştır. Bu yüzden devletin adı Akşitler olarak da geçer.
- ✦ Kuzey Afrika'da hüküm süren Fatimiler 969 yılında İhşidilere son vermiştir.

Eyyûbiler (1174 - 1250)

✧ Mısır, Suriye ve Hicaz'a egemen olan Türk İslam Devleti'dir.

✧ Kurucusu Selahattin Eyyûbi'dir.

NOT

Selahattin Eyyûbi, Kudûs Krallığına Hittin Savaşı'nda son vererek Kudûs'un Müslümanların elinde kalma sınırını sağlamıştır.

- ✧ Selahattin Eyyûbi Kudûs ve çevresinde yaşayan Hristiyanlara ve Yahudilere her türlü din ve inanç hürriyetini tanımıştır.
- ✧ Selahattin Eyyûbi'nin ölümüyle ülkede karışıklıklar başlamıştır.
- ✧ Eyyûbilere 1250 yılında Memlûkler son vermiştir.

Memlûkler (1250 - 1517)

- ✧ Mısır'da 1250 yılında Türk komutanlarından Aybeg tarafından kurulan Türk İslam Devleti'dir.
- ✧ memlûk sözcüğü kul, köle ve esir anlamına gelmektedir.
- ✧ memlûk Devleti zamanki Mısır, Suriye ve Filistin'i içine alan güçlü bir devlet hâline gelmiştir.
- ✧ Hıncılara karşı başarılı mücadeleler vermişlerdir.

NOT

Mısır'ı ele geçirmek isteyen moğolları Ayn Calut Savaşı'nda büyük bir yenilgiye uğratmışlardır.

- ✧ Memlûkler Hülagü Han tarafından Bağdat'tan çıkarılan Abbâsî halifesinin ailesinden hayatta kalanları himayeleri altına almıştır. Bu durum İslam ülkelerindeki itibarını artırmıştır.
- ✧ Türk İslam dünyasının lideri olmak isteyen Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi ile memlûk Devleti'ne son vermiştir (1517).

Moğol imparatorluğu

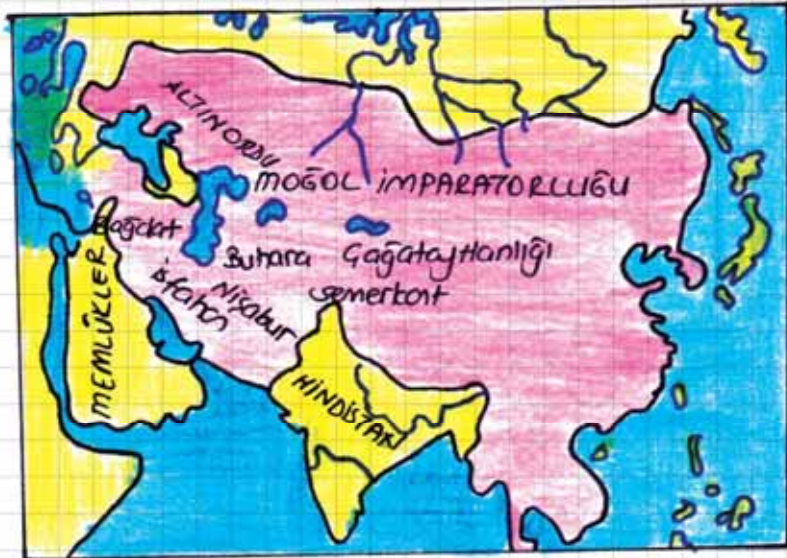
- ✱ Cengiz Han (Timuçin) tarafından Karakorum merkez olmak üzere kurulmuştur.
- ✱ Cengiz Han, dağıntık hâlde yaşayan tüm Moğol kabilelerini tek çatı altında toplamış ve Kurultay tarafından hükümdar ilan edilmiştir.
- ✱ Cengiz Han güçlü ordusu sayesinde Kırgızları itaat altına almış, Turfan Uyğurlarını yılmıştır.
- ✱ Çin'e birçok sefer düzenleyen Cengiz Han Pekin'e girmiş çok sayıda ganimet elde etmiş ve birçok Çinli bilim insanını Karakorum'a götürmüştür.
- ✱ Cengiz Han Harzemşahlarla yaşadığı Otrar olayı'ndan sonra Harzemşahlara sefer düzenlemiş bu seferler sonucunda Otrar, Buhara ve Semerkant'ı ele geçirmiştir.
- ✱ Harzemşah ülkesini işgal ettikten sonra 1243 Kösedağ Savaşı'nda Selçukluları yenerek Anadolu'yu işleyip yılmışlardır.
- ✱ Kuzey Hindistan'ı da ele geçiren Cengiz Han bu sefer dönüşünde ölmüştür.

NOT

Moğolların Benim Hocam olarak niteledirdiği devlet Uyğurlar'dır.

- ✱ Cengiz Han'ın ölümüyle Moğol topraklarında 4 bağımsız hanlık kurulmuştur.

Altın Orda Devleti

- Batı Sibirya ve Kıpçakların topraklarından Karadeniz'in kuzeyine kadar olan bölgede Batı Hon tarafından kurulmuştur.

NOT

Berke Hon döneminde İslamiyet'i kabul etmiştir.

- Rusya'nın güçlenmesini engellemiştir.
- Timurlun yavaş yavaş seter sonucunda hanlık parçalanmıştır.
- Altın Orda topraklarında; Kazan, Kazan, Kasım, Astrahan, Sibirya ve Nogay hanlıkları kurulmuştur.

İlhanlılar

- Hülagü Han tarafından İran'da kurulmuştur.
- Başkentleri Tebriz'dir.
- Azerbaycan, İran, Irak ve Anadolu'ya hakim olmuşlardır.
- 1258'de Bağdat'ı alarak Abbâsî Devleti'ne son vermişlerdir.

NOT

Kazan Han döneminde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.

- 1243 Kösedağ savaşında Anadolu seldüklü Devleti'ni yitmişlerdir.

Kubilay Hanlığı

- Çin topraklarında Kubilay tarafından kurulmuştur.
- Geniş Çin topraklarını kontrol edemeyen Moğollar ülkeyi tert etmet sonunda talimışlardır.
- Çinliler tarafından Yuan Devleti olarak da adlandırılmışlardır.

NOT

Günileşen tek Moğol hanlığı Kubilay Hanlığı'dır.

- Ülkede Hristiyanlık ve Budizm yayılmıştır.
- Marco Polo Seyahatnamesi Kubilay Hanlığı dönemi'ne aittir.

Göğotay Hanlığı

- Doğu Türkistan'da Cengiz Han'ın torunu Göğotay tarafından kurulmuştur.

NOT

Tarma Şin döneminde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.

- XIV. yüzyılda Türkçe çok yaygın şekilde kullanılmıştır.
- XIII. yüzyıl sonlarında iç kanışıklıklar yüzünden dağılmış bu hanlığa 1369 yılında Timur son vermiştir.

Timur İmparatorluğu (1370 - 1507)

- ✱ Timur Devleti adını kurucusundan almıştır.
- ✱ Çağatay Hanlığı'nın topraklarında kurulmuştur.
- ✱ Bağdat'ta Celayirleri ortadan kaldırmışlardır.
- ✱ Timur Altın Orda Devleti'ni yıkmıştır.
- ✱ Timur Hindistan Seferi'ne çıkmış ve çok sayıda ganimet elde etmiştir (1398).

Ankara Savaşı (1402)

- Osmanlı Hükümdarı Yıldırım Bayezid ile Timur arasında yapılmıştır.
- Timur'un Uzak Doğu Seferi öncesi ortasında güçlü bir devlet bırakmak istenemesi
- Yıldırım Bayezid'in topraklarını aldığı Anadolu beylerinin Timurla sığınması
- Karakoyunlu Hükümdarı Kara Yusuf ve Bağdat Emiri Ahmet Celayir'in Timur'dan kaçarak Yıldırım Bayezid'e sığınması
- Timur'un Sivas'a girmesi ve şehri yakıp yağmalaması
- İki ordu Ankara Çubuk Ovası'nda karşı karşıya gelmiştir.
- 1402 Ankara Savaşı'nı Timur kazanmış ve Osmanlı Devleti fetret devri'ne girmiştir.

NOT

1402 Ankara Savaşı sonrasında Anadolu Türk siyasi birliği bozulmuştur.

- ✱ Timur'dan sonra tahta Şahruh geçmiştir. Şahruh Dönemi'nde devletin hâkimiyet alanı genişlemiştir.
- ✱ Şahruh'un ölümü üzerine yerine Uluğ Bey geçmiştir.
- ✱ Uluğ Bey Timur'un torunu ve aynı zamanda bilim insanıdır.
- ✱ Uluğ Bey Dönemi'nde Semerkant şehirleri şahı unvanını almıştır.
- ✱ Uluğ Bey'den sonra hükümdar Şair Hüseyin Baykara olmuştur.
- ✱ Hüseyin Baykara'nın Türkçe bir divanı vardır.
- ✱ Timur İmparatorluğu 1507'de Özbekler (Şeyboniler) tarafından yıkılmıştır.

TÜRK İSLAM DEVLETLERİ'NDE KÜLTÜR VE UYGARLIK Devlet Yönetimi

- ✓ İlk Türk İslam Devletleri'nde İslamiyet öncesi Türk devlet geleneği büyük ölçüde devam etmiştir.
- ✓ İslamiyet'in kabulü ile gazı ve cihat anlayışı devlet yönetim yapısında birtakım yeniliklere yol açmıştır.

NOT

Türk İslam Devletleri'nde İslamiyet öncesi Türk Devletleri'nde gönlülen ve klasik Türk veraset anlayışı olarak da bilinen "ülke hinedon" "yeteninin ortak malıdır." anlayışı devam etmiştir.

- ✓ Hükümdara hükümdarlık yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılması olarak bilinen kut inancı Türk İslam devletlerinde de devam etmiş ve İslami bir yorum kazanarak Allah'ın Takdiri olarak adlandırılmıştır.
- ✓ Kutun kan yoluyla babadan oğula geçtiğine inanılmış bu nedenle hinedonun tononına kutsiyet atfedilmiştir.
- ✓ Türk İslam devletlerinde gönlülen bu anlayış Moğol Devlet geleneğini de etkilemiştir.

UYARI

Klasik Türk veraset anlayışı hükümdarın belirlenmesinde konsiliklere yol açmış bu durum da taht kavgalarına ve Türk devletlerinin yıkılmasında etkili olmuştur.

- ✓ Karahanlılar Orta Asya'da bulunduğu için büyük ölçüde eski Türk devlet geleneklerini devam ettirmişlerdir. Türk veraset anlayışını ve kut inancını devam ettirmişlerdir.
- ✓ İslamiyet öncesi Türk geleneğinde gönlülen ve ikili teşkilat adı verilen federal devlet anlayışı Karahanlı Devleti'nde de görülmüştür.
- ✓ Gazneli Devleti büyük ölçüde sononilerin devlet teşkilatından etkilenmişlerdir.
- ✓ Gaznelilerde hükümdardan sonra devlet işlerinde en yetkili kişi vezirdir. Gaznelilerde vezire Hacıb-i Buzurg demişlerdir. Yüksek rütbeli askerler genellikle hacip diye adlandırılmışlardır.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nin devlet teşkilatında Fars ve Arap ülkelerinin etkisi vardır.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti Gazneliler, sononiler ve Abbâsî devlet teşkilatını örnek almışlardır.
- ✓ Selçuklularda vezirlik makamı oldukça önemli bir makamdır. İranlı vezir Nizamülmülk Selçuklu devlet teşkilatını geliştirmiş, ülke topraklarını eyaletlere ayırmıştır.

Hükümdarlık Unvanları

- Karahanlı hükümdarlarına; han, hakan, kağan, aslan, buğra, kara ilig ve kadi unvanları verilmiştir.
- Gazneli Devleti'nde Gazneli Mahmut'a İslam halifesi tarafından Sultan unvanı verilmiştir.

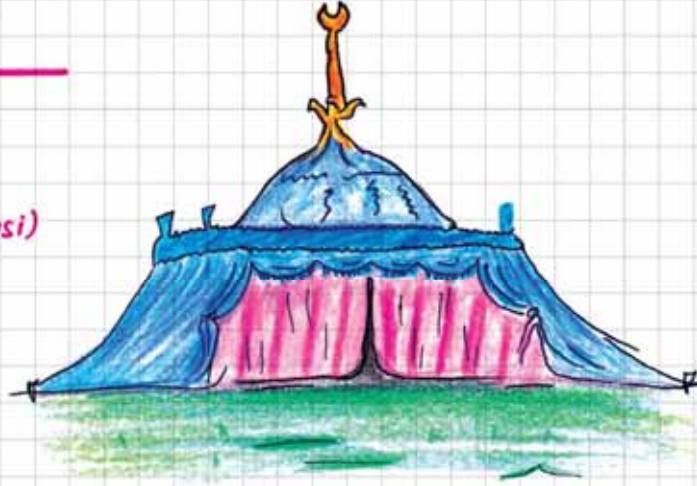
NOT

Tarihte Sultan unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı Gazneli Mahmut'tur.

- Gazneli Mahmut'tan önceki Gazneli hükümdarları emir unvanını kullanmışlardır.
- İslam halifesi tarafından Tuğrul Bey'e Doğu'nun ve batının sultanı (Sultan'ül Mağrip ve Sultan'ül Maşık) unvanı verilmiştir.
- Selçuklu hükümdarları Sultan'ül Azam (Büyük Sultan) ve Sultan'ül Alem (Dünyanın sultanı) unvanlarını kullanmışlardır.

Hükümdarlık Sembolleri

• Para bastırmak	• Taç
• Hutbe okutmak	• Taht
• Tuğra	• Hilat (Giysi)
• Çetr	• Otağ
• Neubet (Dovul)	• Alen
• Tuğ	• menşur
• Sancak	• Asa
• Tıraş (Kaftan)	• Kılış Kuşanma

NOT

Türk İslam Devletleri'nde "Ok" hükümdarlık sembolleri arasında yer almaz.

Hükümet

✓ Selçuklularda devlet işleri Divan-ı Saltanat ya da Divan-ı Âla adı verilen büyük divanda görüşülmüşür.

✓ Büyük Selçuklularda da Abbâsîlerden alınan vezirlik makamı görülmüşür.

Divan-ı İstifo: Mali işlerle ilgilenen divandır. Başında müstevî bulunur.

Divan-ı İşraf: İdare ve mali işleri denetleyen divandır. Başında müşrif veya müşrif-i memalik bulunur.

Divan-ı Tuğra: İç ve dış yazışmalarla ilgilenen divandır. Başında tuğrai bulunur.

Divan-ı Arz: Ordunun ihtiyaçlarını ve askerlik işleri ile ilgilenen divandır. Başında Emir-i Arz bulunur.

Divan-ı Zind: Posta işlerinden sorumlu divandır.

Niyabet-i Saltanat: Naib-i Sultan başkanlığında bu divan hükümdar başkentte olmadığı zaman onun yerine devlet işleriyle ilgilenen görevlidir.

Divan-ı Vezaret: Maliye ve genel yönetim işleri ile ilgilenen divandır. Başında vezir bulunur.

Divan-ı Risolet: Elçi kabulüyle ilgilenen divandır.

✓ Selçuklularda hükümdar çocukları olan melikler devlet yönetiminde tecrübe kazanması amacıyla tecrübeli devlet adamları olan atabeylerin yanında yer almışır.

NOT

Atabeyler merkezî otoritenin saygınlığıyla birlikte Selçuklu topraklarındaki bağımsız atabeylikler kurmuşlardır.

Kendime not:

Gülümse, mutlu görün ve hiçbir şey olmamış gibi davranmaya devam et.

Saray

- ✓ Türk İslam devletlerinde saray hükümdar ve ailesinin oturduğu yer (harem) devletin idare ediliği yer (sekmlik) ve aynı zamanda her çeşit memurun yetiştirildiği okul konumundaydı.
- ✓ Saraydaki en yüksek rütbeli memur hacıdır. En üst rütbeli hacibe has hacip ya da hacibülhüccap denilmiştir.
- ✓ Karahanlılar saraya ordu ya da kşu demişlerdir. Selçuklular saray, dergah ve bargah adını vermişlerdir.

Saray Görevlileri

İlbası (Emir-i Ahur): Atların bakımından sorumlu görevlidir.

Comedar: Hükümdarın elbiseleriyle ilgilenen görevlidir.

Nemdar: Devlete ait bayrağı taşıyan görevlidir.

Silahdar: Hükümdarın silahını taşıyan görevlidir.

Kopucubası: Sarayın günlük işlerinden sorumlu görevlidir.

Aşçıbaşı: Yemek işlerinden sorumlu görevlidir.

Şarapdar: Hükümdarın içecetleriyle ilgilenen görevlidir.

Abdar: Hükümdarın temizliği ile ilgilenen görevlidir.

Serhenk: Sultandan önce giden ve yol açan görevlidir.

Çoşnigir: Hükümdarın yemektelerinden sorumlu olan görevlidir.

Emir-i Şikar: Hükümdarın av işlerinden sorumlu olan görevlidir.

Eğer gideceğin yeni biliyorsan
büyük bir adım atmaktan korkma.
Bir uşurumu iki küçük adımla
geçemeyişin.

Lloyd George

Tosra Teşkilatı

- ✓ Türk İslam devletlerinde İlke eyaletlere, eyaletler vilayetlere, vilayetler tozobra, tozolar ise köylere ayrılmıştır.

N07

Büyük Selçuklu Devleti veziri Nizamülmülk İlke yönetimini kolaylaştırmak amacıyla İlkeyi 12 eyalete ayırmıştır.

- ✓ Eyaletlerin başında olan askerî görevlilerden hanedan soyundan olan kişilere melik, hanedanı mensup olmayanlara ise şihne adı verilmiştir.

Tosra Teşkilatındaki Görevliler

Amid: Sivil yöneticidir.

Amil: Mali işlerden sorumlu olup vergi toplamakla görevlidir.

Şihne: Askerî validir.

Muhtesip: Ticaret hayatını düzenleyen ve bugünkü belediye işlerini yapan görevlidir.

Ulak: Haberleşmeyi sağlayan görevlidir.

Kodî: Adalet işlerinden sorumlu olan görevlidir.

Subaşı: Güvenlik işlerinden sorumlu olan görevlidir.

Ordu

- ✓ Karahanlılarda ordunun temelini Karluk, Yağma ve Gigin Türk boyları oluşturmuştur.
- ✓ Karahanlılar estî Türk devlet ve ordu geleneklerini büyük ölçüde devam ettirmişlerdir.
- ✓ Karahanlı ordusu İslam öncesi Türk devletlerinde olduğu gibi onlu sisteme göre düzenlenmiştir.
- ✓ Karahanlılarda ordu komutanına subaşı, ordu karargâhına toy adı verilmiştir.
- ✓ Gaznelilerde ordunun temelini Gukmır oluşturmuştur. Gukmırın çoğu Türk olmakla birlikte daha sonra bunlara Hintliler, Tacikler ve farklı milletler katılmıştır.
- ✓ Toknoğulları ve İhsidilerde ordunun büyük bir kısmı Türklerden oluşmakla beraber zaman zaman yerli halktan da yararlanmışlardır.
- ✓ Eyyûbiler ve memlûkler de ordunun büyük bir bölümü Kafkaslardan getirilen Türkler ve Kıpçaklardan oluşturulmuştur.

SELCUKLULARDA ORDU TEŞKİKATI

HOSSO ORDUSU

- Hükümdara bağlı özel birliklerdir.
- İyi eğitilmiş ve her an savaşa hazır bulunmaktadırlar.
- Hizmetleri karşılığında kendilerine ikta denilen topraklar verilir.
- Genellikle Türkmenlerden seçilirlerdir.

Guleman-ı Saray

- Çeşitli milletlerden alınarak sarayda özel olarak yetiştirilen birliklerdir.
- Hükümdara bağlı muhafazat görevleri vardır.

NOT

Savaşta esir alınan çocuklar Guleman adı verilen yerlere gönderilmekteydi.

İkta Asterleri

- Devlet adamları ve ikta sahiplerinin toptaktan elde ettikleri gelirler karşılığında besledikleri asterlerdir.

NOT

İkta sistemi sayesinde; devlet hazinesinden para çıkmadan devlet görevlilerinin maaşları ödenmiştir. Hazır bir ordu oluşmuştur. Üretimin sürekliliği sağlanmıştır. Konargöçer Türkmenlerin yerleşik hayata geçişi sağlanmıştır. Devlet otoritesi taşraya gitmiştir.

Eyalet Asterleri

- Melik ve eyalet valilerinin denetiminde olan askerî birliklerdir.

Yardımcı Kuvvetler

- Başlangıçta Selçuklu ordu-
- Bunun ana unsuru oluşkan Türkmenler daha sonra sınır bölgelerine yerleştirilmişlerdir.
- Bu birlikler savaş sırasında orduya tahirlirdi.

Türkmenler

Toprak Yönetimi

- ✓ Türk İslam devletlerinde toprakların çoğu devlete aittir.
- ✓ Devlete ait arazilere **miri arazi** denilmiştir.

Miri Arazî: Hükûmdarın şahsına ait olan topraklardır.

Vakıf Arazî: Hayır kurumları ve sosyal kuruluşların giderleri için ayrılan topraklar.

Mülk Arazî: Şahıslara ait topraklardır. Örneğe, müslümanlara, Haraciye, Gayrimüslimlere ait topraklardır.

İktisat Arazî: Hizmet karşılığında devlet görevlilerine ayrılan topraklardır.

NOT

İktisat sistemini ilk olarak Büyük Selçuklu Devleti uygulamıştır. Daha sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nde uygulamıştır. Bu sistem Osmanlı Devleti'nde Tımar sistemi olarak devam etmiştir. İktisat sistemini; İlhanlılar, Eyyûbiler, Memlükler ve Harzemşahlar da uygulamıştır.

Sosyal ve Ekonomik Hayat

- ✓ Türk İslam devletlerinde Avrupa'da olduğu gibi sosyal sınıf ayrımı görülmemiştir.
- ✓ Devlet yönetiminde "ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır." anlayışı görülmesine rağmen bu anlayış hanedan ailesine üstünlük tanınmıştır.
- ✓ Halkın hakları kanunlar ve hükûmdarlar tarafından güvence altına alınmıştır.

Fütûvvet Teşkilatı: Esnafların kendi aralarında birleşerek kurdukları dinî ve iktisadî bir teşkilatlanmadır. Fütûvvet teşkilatına gayrimüslimler üye olamazdı.

- ✓ Her zanaat kolu bir lonca teşkilatına bağlıydı. Loncalar meslek erbabını kontrol altında tutardı.
- ✓ Halk yönetenler ve yönetilenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yönetenler sınıfının başını sultan oluşturmuştur.
- ✓ Türk İslam devletlerinde halk yaşam şekillerine göre ; şehirli, köylü ve göçebeler olmak üzere üçe ayrılmıştır.

VERGİ

Şeri Vergiler

Öşür: Müslüman halktan 1/10 oranında alınan ürün vergisidir.

Haraç: Gayrimüslim halktan 1/5 oranında alınan ürün vergisidir.

Cizye: Gayrimüslim erkeklerden askere gitmeye karşılığında alınan vergidir.

Zekât: Müslümanlardan malının 1/40 oranında alınan vergidir.

Örfi Vergiler

Ağnam: Küçükbaş hayvan sahiplerinden alınan vergidir.

Bac: Pazar yerlerinden alınan vergidir.

Bad-ı Heva: Bir kıyının malına, mülküne zarar verenlerden alınan tazminat vergisidir.

UYARI

Ticarete get yönetimi ilk kez Selçuklularda kullanılmış buradan da Avrupa'ya yayılmıştır.

Hukuk

- ✓ Türklerin İslamiyet'e girmesiyle birlikte hukuk kurallarında dinin etkisi görülmüştür.
- ✓ Türk İslam devletlerinde hukuk şeri hukuk ve örfi hukuk olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- ✓ Şeri hukuk, din kurallarını esas alarak hazırlanırken, örfi hukuk ise gelenek, görenek ve hükümdar fermanlarından oluşur.

NOT

Büyük Selçuklu Hükümdarı Melişah Dönemi'nde hukuk gelişmiş ve önemli yasalar koyulmuştur.

Selçuklularda hukuk sisteminin dayanakları; köklük, uygar ve Akhun geleneklerinin yanında Karahanlı, Gazneli ve Abbâsîlerden alınan uygulamalara dayanmaktadır.

DİKKAT ET

- ✓ Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu Cengiz Han dağınık hâldeki Moğol kabilelerini bir arada tutmak, ülke içinde huzuru ve asayiş sağlamak amacıyla Yasaname-i Buzurg adlı verilen Cengiz Yasalarını yapmıştır.
- ✓ Türk İslam devletlerinde şerh hutuktan sorumlu yargıca kadi adı verilmiştir. Baş kadiya ise Kadil Kudat denilmiştir. Örfi davalara bakan yargıca ise Emir-i Dod adı verilmiştir. Akeri davalara ise Kadiaster ya da Kadileşter adı verilen görevli baktırmıştır.

NOT

Türk İslam Devletlerinde hükümdar başkanlığında toplanan yüksek mahkemeye Divan-ı Mezalim adı verilmiştir.

Eğitim ve Bilim

- ✓ Dünya'da ilk burslu öğrenci sistemi Karahanlılar Dönemi'nde görülmüştür.
- ✓ İlk Türk İslam medresesi Karahanlılar Dönemi'nde Semerkant'ta açılmıştır. Semerkant medresesi olarak bilinen bu medrese Tabgac Buğra Han tarafından açılmıştır.
- ✓ Gazneliler Dönemi'nin en önemli medresesi Beyhakiye medresesi'dir.

NOT

Büyük Selçuklu Devleti'nde ilk medrese Tuğrul Bey Dönemi'nde Nişabur'da açılan Nişabur medresesi'dir.

Büyük Selçuklu Devleti'nde Alparslan Dönemi'nde Bağdat'ta açılan Nizamiye medreseleri dünyanın ilk üniversitesi olarak kabul edilir.

DİKKAT ET

- ✓ Bağdat'ta açılan Nizamiye medreseleri daha sonra İsfahan, Nişabur, Haraf, Belh, Basra ve Musul gibi önemli şehirlerde de açılmıştır.

NOT

Nizamiye medreselerinin açılış amaçları; Batniliğin zararlı eylemlerine karşı halkı bilinçlendirmek, bilim insanı yetiştirmek, devletin memur ihtiyacını karşılamak ve din adamı yetiştirmektir.

- ✓ Medreselerde eğitim dili Arapça'dır.
- ✓ Medreselerde hem pozitif bilimler hem de dinî bilimler okutulmuştur.

Müderris: Medrese hocasıdır.

Muid: Müderris yardımcısıdır.

Suhte - Softa - Donışmend: Öğrenci

İcazetname: Medreseden mezun olara verilen belge, diplomadır.

Bilim insanları

Ebubekir Er Razi (864 - 925): İran'ın Rey kentinde doğmuştur.

İslam'ın Hıfızatı denilen Razi'nin çiçek ve kızamık hastalığı konusundaki eseri Batı dillerine çevrilmiştir. El Haui adlı eseri tıp konusunda ansiklopedi nitliğinde bir eserdir.

Zemahşeri: Harezm bölgesinde yaşamış Harzenşahlar Dönemi'nin ünlü tefsir alimidir. Sultan Melikşah tarafından himaye edilen Zemahşeri'nin en ünlü eseri Keşşaf tefsiridir.

Ömer Hayyam: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'nde yaşamış ünlü astronomi bilginidir. Sultan Melikşah adına Celâli takvimi hazırlayan astronomi heyetinin başıdır. Şiirlerini Rubailer adlı eserinde toplamıştır.

Uluğ Bey: Timur İmparatorluğu'nda hükümdar olan Uluğ Bey aynı zamanda alim ve astronomi bilginidir. Uluğ Bey Semerkant'da kendi adına ünlü bir rasathane yaptırmıştır. En önemli eseri Zic'dir.

İbn-i Batuta: Orta Çağ'da yaşamış önemli bir seyyah'tır. Avrupalıların o dönemde çok az bildiği Afrika, Uzak Doğu ve Orta Doğu'ya geziler yapmıştır.

Bir önceki bölümde yer alan Türk bilgileri bu dönemde de yer almaktadır. Bu konuya çalışırken oradaki bilgileri de okumayı unutmayın !)

DİKKAT ET

Kutadgu Bilig

- Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınmıştır.
- İlk Türkçe siyasetname'dir.
- "Devlet iyi yönetilirse insanlar dünyada ve ahirette mutlu olacaktır." fikrini işlemiştir.
- Kutlu Olma Bilgisi veya mutluluk veren bilgi olarak Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

- Kutadgu Bilig; Kün Toghı hükümdar, konun ve adalet Ay Toghı mutluluk, saadet Odgurnıuş okıbet, hayatin sonu "öğülmüş atıl, zetê tenelleni" üzerine kurulmuştur.
- Eser Karahanlı Hükümdarı Tabgac Buğra Han'a sunulmuş tur.

İsmi dönemin ilk yazılı eseridir.

Divan-ı Lügati't Türk

- Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır.
- Kaşgarlı Mahmut ilk Türk dil bilgisini, ilk Türk tarihçisi, ilk coğrafyacı, ilk sağlık bilim cimiz ve ilk yazarımızdır.
- İlk Türkçe sözlüktür.

- Araplara Türkçe'yi öğretmek ve Türkçe'nin Arapçadan üstün bir dil olduğunu konitlamak için yazılmıştır.

- Kaşgarlı Mahmut Eseni Abbâsî Halifesi El Muktedi Billah'a sunmuştur.
- Türk boğarının tükürteni, yazan tarzlari ayırtılı olarak eserde anlatılmıştır.

- UNESCO 2008 yılını Kaşgarlı Mahmut yılı olarak ilan etmiştir.

Atabekî Hukukî

- Edip Ahmet Şütnetî tarafından kaleme alınmıştır.
- Dini ve ahlaki nasihatlerden oluşan didaktik bir eserdir.
- Hakikatler (Gerçekler) Esigi anlmına gelmektedir.
- Uygur alfabesiyle yazılmıştır.
- Eser Karahanlı Hükümdarlarından Muhammed Dâd İpehsalar Bey'e sunulmuştur.

Tasavvuf edebiyatının ilk eseridir.

Divan-ı Hikmet

- Hoca Ahmet Yesevi tarafından kaleme alınmıştır.
- Dini ve ahlaki nasihatlerden oluşan bu eser Ahmet Yesevi'nin tasavvuf şiirlerini kapsar.
- İlk Türk mutasavvıf Ahmet Yesevi'dir.
- Dini ve ahlaki öğütler işlenmektedir.

NOT

Karahanlılar, Timur imparatorluğu, Babür Devleti ve Menükler'de resmî dil olarak Türkçe kullanılmıştır. Gaznelilerde saray ve ordu Türkçe konuşurken bilim dili Arapça, edebiyat dili ise Farsça'dır. Büyük Sekutlularda resmî dil Farsça, bilim dili Arapça, edebiyat dili Farsça'dır. Bu durum Türkçenin gelişmesini engellemiştir.

Sanat

- ✓ Türklerin İslamiyet'e girmelerinden sonra özellikle Selçuklu Dönemi'nde yaygın olarak görülen sanat tezhiptir.
- ✓ Türklerin İslamiyete girmeleriyle birlikte hat sanatı bir sanat kolu olacak derecede gelişmiştir.

NOT

İlk büyük Türk hattatı Amasyalı Yakut'un hat sanatının tüm kaidelerini ortaya koymasıyla Türk hat sanatının temelleri atılmıştır.

- ✓ Minyatür sanatı Uygurlar Dönemi'nden itibaren Türklerde görülen bir sanat dalı olup Türklerin Müslüman olmalarıyla daha da gelişmiştir. Bu sanat dalı ile uğraşanlara noktas ya da musavvir denmiştir.
- ✓ İslamiyet öncesi Türklerde hayvanlığın etkisiyle yaygın olarak görülen dokumacılık İslamiyet'in kabulünden sonra da görülmüştür.

NOT

Hatı Anadolu'ya Türkler getirmiş ve halıcılık Orta Anadolu'dan Batı'ya yayılmıştır. Halılarda baklava, yıldız ve geometrik şekillerle bitti ve hayvan figürleri kullanılmıştır.

Ciltcilik: Kitap kaplama sanatıdır. Bu sanatla uğraşanlara mücellit denir.

Ginçilik: Toprağın pisinilmesi ve şekil verilmesiyle yapılan el sanatıdır.

Ebru: Su üstüne resim, desen yapma sanatıdır.

Fresco: Taş ocağı üzerine yapılan resimdir.

Katmacılık: Kabartma sanatıdır. El ayması ve işlemeciliğidir.

Kündetari: Ahşap işlemeciliğine dayanan el sanatıdır. Bu sanat ile uğraşanlara neccar denilmiştir.

Telkari: Altın ve gümüş gibi maden işlemeciliğine dayanan sanattır.

Malakari: Duvar kabartma sanatıdır.

Vitray: Renkli cam süsleme sanatıdır.

- ✓ Orta Asya'da Uygurlar Dönemi'nde görülen çini sanatı Türk İslam Devletleri'nde yaygın olarak görülmüştür.

Vakıf Sistemi

- ✓ İslami bir müessese olan vakıf teşkilatını ilk kez sistenli hâle getiren Abbâsiler dir.
- ✓ İlk Türk İslam vakfı Karahanlı Devleti zamanında kurulmuştur.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nde vakıf teşkilatı oldukça gelişme göstermiştir.
- ✓ Vakıf teşkilatının gelişmesinde İslam dinindeki eşitlik ve sosyal devlet anlayışı etkili olmuştur.
- ✓ Vakıflar aracılığıyla hastane, sebil, cami, medrese, imaret, hamam, kervansaray, bedesten ve tabhane yapılmıştır.

Mimari

- ✓ Türk İslam mimarisinde hem Orta Asya Türk kültürünün hem de İslam kültürünün etkisi görülmüştür.
- ✓ Türk İslam mimarisinde en önemli üsluplardan biri kubbedir. Gadir setlinde yapılan kubbeler tüm mimari eserlerde rastlamak mümkündür.

NOT

Kümbet (anıt mezar) mimarisini İslam mimarisine kazandıran Selçuklular'dır.

Kümbet: Anıt mezardır.

Külye: Cami etrafında kurulan yapılar topluluğudur.

imorethane: Fakir halka yemek dağıtmak amacıyla yapılan yerdir.

Ribat: Ticaret amaçlı yapılmıştır.

Bedesten: Kapalı çarşıdır.

Kervansaray: Ticari amaçlı yapılmıştır. yolcuların parasız yedindiği, yatırıldığı ve gerekirse sağlık ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerdir.

Darüssifa: Muayene ve tedavinin ücretsiz olduğu hastanelerdir.

Bimarhane: Akıl ve sinir hastalarının tedavi edildiği yerdir.

Karahanlılar

- ✓ Ayşe Bibi Türbesi
- ✓ Arap Ata Türbesi
- ✓ Şir Kebir Coni
- ✓ Semerkant Medresesi
- ✓ Tirmiz Sarayı

Gazneliler

- ✓ Zafer Kuleleri
- ✓ Anıstıllı Felek Coni
- ✓ Leşker-i Bazar Ulu Coni
- ✓ Leşker-i Bazar Ulu Sarayı
- ✓ Kulp Minaresi

Büyük Selçuklu Devleti

- ✓ Mescid-i Cuma
- ✓ Nişabur medresesi
- ✓ Nizamiye medresesi
- ✓ Sultan Sencer Türbesi
- ✓ İmam Gazali Türbesi
- ✓ Ahmet Yesevi Türbesi
- ✓ Ulu Coni
- ✓ Haydaniye medreseleri

Timur İmparatorluğu

- ✓ Timur Türbesi
- ✓ Semerkant Bibi Sultan mescidi
- ✓ Gök Saray

Babür Devleti

- ✓ Tac Mahal
- ✓ Agra Kalesi
- ✓ Moti Mescidi
- ✓ Lahor Kalesi

Tolunoğulları

- ✓ Tolunoğlu Ahmet Coni
- ✓ Tolunoğlu Ahmet Maristanı

Fatimiler

- ✓ El Ezhher Coni
- ✓ El Ezhher Külliyesi

1. Türkçeyi resmî dil olarak kabul etmeleri

II. Sultan unvanını kullanmaları

III. Cihat politikasını uygulamaları

Yukarıdakilerden hangileri Karahanlılar ile Gaznelilerin ortak özellikleri arasında yer almaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

2. Aşağıdakilerden hangisi Mısır'da kurulan Türk İslam Devletleri arasında yer almamaktadır?

- A) Tolunoğulları
B) Memlûkler
C) Harzemşahlar
D) İhsidiler
E) Eyyûbiler

3. Büyük Selçuklu Devleti Oğuzların Üçok kolunun hangi boyuna mensupdur?

- A) Salur B) Kayı C) Aşkar
D) Kınık E) Bayat

4. Büyük Selçuklu Devleti'nde şehzadelerin yetiştirilmesinden sorumlu olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lala B) Hacıp C) Atabey
D) Emir-i Arz E) Diadör

5. Karahanlıların;

I. Ülkeyi hanedan ailesinin ortak malı saymaları,

II. İslamiyet'i benimsemeleri,

III. orduyu onlu sisteme göre teşkilatlandırmaları

Özelliklerinden hangileri tendinden öncesi Türk Devletleri'nden farklılık göstermektedir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

6. Büyük Selçuklu Devleti'nde, devletin iç ve dış yazışmalarını yürüten, hükümdara ait yazılara hükümdarın tuğrasını çeken divan ve bu divanın başkanı aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Divan-ı İstifa - Müsteufi
B) Divan-ı Arz - Emir-i Arz
C) Divan-ı İşraf - Müşrif
D) Divan-ı Tuğra - Tuğrai
E) Divan-ı Mezolim - Sultan

7. Türk İslam Devletleri'nde aşağıdakilerden hangisi bağımsızlık sembollerinden biri değildir?

- A) Tuğ B) Neubet C) Hutbe
D) Ok E) Sancak

Cevap

1	2	3	4	5	6	7
C	C	D	C	B	D	D
D	E	B	E	A	C	A
B	A	C	D	E	B	D
A	B	D	E	C	B	E
C	D	E	A	B	C	D
B	A	C	E	D	B	A
A	C	D	B	E	A	E

Performansı

Performansını görmek için cevapları işaretlerle, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

C, C, D, C, B, D, D

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

- * 11. yüzyılda Anadolu'da; Rum, Ermeni ve Süryanî gibi kavimler yaşamaktaydı.
- * Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'daki otoritesi zamanla zayıflamıştı ve Anadolu'nun doğusunda Ermeni ve Gürcü prenslikleri kurulmuştu.
- * Kendilerine yurt arayan Oğuzlar için Anadolu'nun bu karışık siyasi durumu yerleşmeye oldukça elverişliydi.
- * Büyük Selçuklular Anadolu'nun çeşitli bölgelerine komutanlar göndererek fetih hareketlerini hızlandırmışlardı.
- * Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak kendi bölgelerini yöneten bu komutanlar daha sonra devletin zayıflamasıyla bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Böylece Anadolu'da ilk Türk devletleri ve beylikleri kurulmaya başlamıştır.

NOT

Anadolu'da Danişmentliler, Artuklular, Mengüçeliler, Saltuklular, Gata Beyliği ve Türkiye Selçuklu Devleti gibi birçok beylik ve devlet kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerini D-SMAÇ olarak kodlayabiliriz;

- D**anişmentliler
- S**altuklular
- M**engüçeliler
- A**rtuklular
- G**ata Beyliği

HER ŞEY DOĞRU ZAMANDA GELİR
SABIRLI OL

Dönüşmentliler

- Anadolu'da bulunan ilk Türk beyliklerindendir.
- Kurucusu Danışmend Ahmet Gazi'dir.
- Beylikler içerisinde en güçlü olanıdır.
- Sivas, Malazgirt ve Kayseri dağlarında hüküm süren Dönüşmentliler Türkiye Selçuklu Devleti ile birlikte Haçlılara karşı başarılı mücadeleler vermişlerdir.

NOT
Anadolu'daki ilk medrese ve tip olulu olan Yağbasan Medresesi bu dönemde yapılmıştır.

- Danışmentlilerin varlığına Türkiye Selçuklu hükümdarı II. Kılıç Arslan son vermiştir.

Saltuklular

- Erzurum ve çevresinde Ebu'lhasım Saltuk Bey tarafından kurulmuştur.
- Anadolu'da bulunan ilk Türk beyliklerindendir.
- Saltuklular Gılgıllilerle savaşmış ve Danışmentlilerle birleşerek Haçlı saldırılarıyla mücadele etmişlerdir.
- Mama Han'ın döneminde Erzurum'un Tercan ilçesindeki sonat alanında gelişmiştir. Külliye Türk mimarisinin en güzel eserleri arasında yer almaktadır.
- Emir Saltuk kumbeti günümüzde Kale Camii, Tepesi Minare ve Ulu Camii diğer önemli eserlerdir.
- Saltuklulara Türkiye Selçuklu hükümdarı Süleymân son vermiştir.

Mengüçektiler

- Erzurum ve Sivas - Düzüğü dağlarında hüküm süren Mengüçektiler beyliği Mengüçet Gazi tarafından kurulmuştur.
- Mengüçet Gazi Gılgıllı ve Rumlarla mücadele etmiştir.
- Tarım, ticaret ve sonatı alanında gelişme gösteren Mengüçektiler döneminde Erzurum ve çevresi küllü ve sonatı alanında gelişmiştir.
- Anadolu'yu İran'a bağlayan büyük karayolu Erzurum'dan geçmesi ekonomi alanında gelişmesini sağlamıştır.
- Bu dönemin en önemli bilim insanı El-Cezari'dir.
- El-Cezari siberanetinin ilk kurucusu olarak kabul edilmiştir.

Artuklular

- Artuk Bey ve çocukları tarafından Doğu ve Güneydoğu Anadolu tarafında imar edilmiştir.
- Bu dönemde Mardin, Diyarbakır, Harput, Batman ve çevresi Orta Çağ'ın en önemli küllü ve ticaret merkezleri arasında yer almıştır.
- Artuk Bey'in ölümünden sonra Artuklular üs kaba ayrılmıştır.
- Artuklular döneminde yapılan Malabadi köprüsü

Çata Beyliği

- Çatıların Çatıdır. Çatıdan olan Çata Beyliği ve Güneydoğu Anadolu tarafında imar edilmiştir.
- Bu dönemde Mardin, Diyarbakır, Harput, Batman ve çevresi Orta Çağ'ın en önemli küllü ve ticaret merkezleri arasında yer almıştır.

NOT

Çata Beyliği denizden sonatı deniz komutanıdır.

UYARI

1081 Çata Beyliği'nin kurucusu Kuvvetinin kurucusu olarak kabul edilir.

Türkiye Selçuklu Devleti (1077 - 1308)

- ✓ Büyük Selçuklu Hükümdarı Melikşah'ın temutanlarından Süleyman Şah tarafından İznik merkez olmak üzere kurulmuştur.
- ✓ Süleyman Şah Boğazın Anadolu yakasında hükümetini güçlendirmiştir. Boğazlardan geçen gemilerden Anadolu Selçuklu Devleti adına vergi almaya başlamıştır. Bu gelişme üzerine Bizans antlaşma tetkifinde bulunmuştur.

Bizans ile yapılan antlaşmaya göre:

- Dragas sayına kadar olan bölge Anadolu Selçuklu Devleti ile Bizans arasında sınır olacaktır.
- Bizans, Anadolu Selçuklu Devleti'ne haraç ödeyecektir.
- ✓ Süleyman Şah Antakya'yı fethetmiş Suriye Selçuklu Hükümdarı Tutuş ile yaptığı mücadelede Halep'te ölmüştür.

NOT

Süleyman Şah'ın türbesi Caber Kalesi'ndedir. Lozan Antlaşması ile Caber Kalesi Türk toprağı sayılmıştır. 2015 yılında Caber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Türbesi Şah Fırat operasyonu ile Esnetöy'e taşınmıştır.

I. Kılıç Arslan Dönemi (1092 - 1107)

- ✗ I. Kılıç Arslan I. Haçlı Seferi sırasında başarılı savunma yaptıysa da İznik'i Bizans'a terk etmek zorunda kalmıştır ve devletin merkezini Konya'ya taşımıştır.
- ✗ Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar'ın gönderdiği orduya yenilmiş Habbur ırmağını geçerken boğularak ölmüştür.

I. Mesut Dönemi (1116 - 1155)

- ✗ Sultan Mesut, Dönüşmentlilerle iş birliği yaparak Bizans'a karşı başarılar kazanmıştır. I. Mesut Dönüşmentlilerin taht kavgalarından yararlanarak Antara, Gökırı, Kastamonu ve Elbistan'ı ele geçirmiştir.
- ✗ Sultan Mesut II. Haçlı ordusunun Anadolu'ya doğru geldiğini haber alınca Bizans İmparatoru ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Antalya ve çevresindeki bazı yerleri Bizans'a bırakmıştır.
- ✗ Sultan Mesut II. Haçlı ordusunu Estişehir yakınlarında yenerek büyük ün kazanmıştır.
- ✗ Avrupa kaynaklarında Anadolu için Türkiye ifadesi bu dönemde kullanılmıştır.

Haçlı Seferleri

- XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Hristiyan batı dünyasının Müslümanların elinde bulunan kutsal Kudüs ve Çeuresini geri almak amacıyla başlattıkları seferlere Haçlı Seferleri adı verilmiştir.

Haçlı Seferlerinin Nedenleri

- > Hristiyanların Müslümanların elinde bulunan kutsal Kudüs ve Çeuresini geri almak istemeleri
- > Avrupalıların doğudan gelen ticaret yollarına hakim olmak istemesi

Haçlı Seferlerinin Sonuçları

- > Doğu Batı arasındaki ticaret gelişti.
- > Ceneva, Marsilya ve Venedik gibi Akdeniz limanları önem kazandı.
- > Anadolu, Suriye ve Filistin'deki birçok yer Haçlılar tarafından tahrip edildi.
- > Papa ve kiliseye olan güven sarsıldı.
- > Hristiyanlarla Müslümanlar birbirlerini yoldan tanıdı, hoşgörü ve güven ortamı gelişti.
- > Skolastik düşünce çehnesini yitirmeye başladı.
- > Türklerin İslam dünyasındaki saygınlığı ve itibarı arttı.
- > Orta Çağ Avrupası'nda egemen olan feodalite rejimi zayıfladı.
- > Avrupalılar pusula, barut ve tıfıt yapımını Müslümanlardan öğrendi.
- > Avrupalılar yeni arayışlara yöneldiler. Bu arayışların başında Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform hareketleri başladı.

Hayatın Şu An Zor ve Zorbat Olabilir,
Fakat Vazgeçmek Durumu
İyileştirmeyecek.

HAŞLI SEFERLERİ

I. Haşlı Seferi

✗ Avrupa'da farklı ülkelerden

gelen Türklerin oluşturduğu

ilk haşlı grubu Piyer C'Hermitte

komutasında Batı Avrupa'dan

ula çıkmıştır.

✗ Bizanslılardan izinle ka-

dar gelen Haşlı Ordusu Tür-

kiye Selçuklu Devleti'ni yit et-

miştir.

✗ İstanbul'dan Anadolu'ya

geçen Haşlı Ordusu Türkiye

Selçuklu Devleti'nin başkenti

İznit'i ele almıştır. İ. Kiliç

Arsen başarılı olamamıştır.

ancakca geri çekilmiştir.

İznit Bizans tarafından alınmıştır.

NOT

1. Haşlı Seferi son-
unda Kudüs'te
Latin Krallığı'nın baş-
ka Antakya, Urfa,
Suriye, Trabzon ve
Yafa'da kontluklar
kurulmuştur.

II. Haşlı Seferi

✗ Musul Atabeyi İmamaddin

Zengi Urfa Latin Krallığına

son verince Alman imparatoru

III. Konrad ile Fransa kralı VII.

Lui ordularıyla II. Haşlı Seferine

çıkarmışlardır.

✗ Alman imparatoru III. Konrad

konuşu sırasında I. Mesut'a

yenilmiştir.

✗ İznit'e ulaşan Fransa kralı

Alman imparatorunun bozguna

uğradığını duyunca Suriye'ye

geçmek istemiş fakat başarılı

olamamıştır.

✗ Antakya'ya ulaşan Haşlıların

bir kısmı Suriye'de Türklerle

yenilmiştir.

NOT

İkinci defa kral ve
imparatorların
katliamı bu Haşlı
Seferi amacıyla ula-
şmamıştır.

III. Haşlı Seferi

✗ 1187 yılında Selahattin

Eyyûbi'nin Hittin Savaşı'nda

Kudüs kralını yenmesi ve şeh-

ri ele geçirmesi bu seferin

başlangıcıdır.

✗ İngiltere kralı Arsen

Yürekli Richard Kudüs'ü

almak için Selahattin

Eyyûbi ile savaşmış ancak

başarılı olamamıştır. Kudüs

şehri müslümanların elinde

kalmıştır.

NOT

İngiliz, Alman
ve Fransa kralı
da bu sefere
katılmıştır.

✗ III. Haşlı Seferi sonucunda

Hristiyanlar Müslümanları

yağmadan tahkim fırsatını

bulmuşlardır.

IV. Haşlı Seferi

✗ Eyyûbi Devleti'nin Filistin'deki Yafa

ile Suriye'deki bazı şehirleri ele

geçirmesi üzerine N. Haşlı Seferi düzen-

lenmiştir.

✗ Haşlıların hedefi Suriye'de Eyyûbi

Devleti ile karşı karşıya olan Haşlılara

destek vererek Kudüs'ü geri almaktır.

✗ Haşlılar 1204 yılında İstanbul'a

geldiler. Bu sırada İstanbul'da taht

kavgaları sürüyordu. Bu sırada başlı-

ğundan yatan Haşlılar şehri yağma-

ladılar.

NOT

Haşlılar 1204 yılında İstanbul
da Latin imparatorluğu kur-
dular. Bu durum üzerine
Bizans imparatorluğu'nun
hemen üyesi İstanbul'dan
aynı yıl İznit ve Trabzon'da
iki ayrı devlet kurdular.

II. Kılıç Arslan Dönemi (1155 - 1192)

- 1. Mesut'un ölümüyle II. Kılıç Arslan tahta çıkmıştır.
- II. Kılıç Arslan saltanatının ilk yıllarında iktidarını sağlamlaştırmak için isyan eden kardeşi Şehinşah'ın Danişmentliler ve Musul atabeyleriyle ittifak kurmasını engelleyerek onun isyanını bastırmıştır.
- II. Kılıç Arslan Danişmentli beyliğine son verdikten sonra Tokat, Niksar ve Sivas'ı alarak Anadolu Türk birliğini ve güvenliğini büyük ölçüde sağlamıştır.
- Selçuklular, Bizans'a karşı 1176 yılında yapılan miryoktefalon savaşı ile büyük bir zafer kazanmıştır.

miryoktefalon savaşı sonucunda;

- Anadolu kesin olarak Türk yurdu olmuştur.
- Bizans'ın Anadolu'yu geri alma ümidi kalmamıştır.
- Bizans savunmaya çekilmiş, Türkler taarruz gücüne ulaşmıştır.

DİKKAT ET

- II. Kılıç Arslan estî Türk devlet anlayışına göre ülkeyi on bir ağıu arasında paylaştırmıştır. Bu durum bir müddet sonra şehzadeler arasında taht kavgalarına neden olmuştur.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi (1192 - 1196) (1205 - 1211)

- I. Gıyaseddin Keyhüsrev 1205 yılında yeniden Türkiye Selçuklu sultanı olmuştur.
- Bu dönemde Anadolu'da Haçlı tehlikesi ortadan kalkmış ve Bizans'ın sakin gücü büyük ölçüde kınmıştır.
- I. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi'nde Selçuklular ticaretin geliştirilmesine bağlı olarak denizcilğe önem vermeye başlamışlardır.
- Bu dönemde Antalya şehri alınarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin Akdeniz ile bağlantısı kurulmuştur.
- Antalya Selçukluların önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Akdeniz'in önemli bir kenti olan Antalya'yı ele geçiren Keyhüsrev burada ticaret yapan kişilerden alınan bazı vergileri kaldırmıştır.
- İznik imparatoruna savaş açan I. Gıyaseddin Keyhüsrev Alayehir yakınlarında yapılan savaşta Bizans'ı ağır yenilgiye uğratmıştır. Bu savaşta I. Gıyaseddin Keyhüsrev şehit olmuştur (1211).

1. İzzeddin Keykavus Dönemi (1211 - 1220)

✱ Kıbrıs krallığı ile yaptığı antlaşmayla Anadolu'da ticaretin gelişmesini sağladı.

✱ 1214'te Sinop limanını ele geçirdikten sonra burada hemen imar faaliyetlerine başlayarak cami ve medreselerle şehri bayındır hâle getirmiştir.

✱ 1. İzzeddin Keykavus Sinop'ta ilk Selçuklu tersanesini yaptırmıştır.

1. Alâoddin Keykubad Dönemi (1220 - 1237)

✱ Türkiye Selçuklu Devleti en geniş sınırlarına 1. Alâoddin Keykubad döneminde ulaşmıştır.

✱ Fethiye hareketlerine devam eden 1. Alâoddin Keykubad "Kolonaros (Alaiye - Alanya) Kalesini" fethetmiştir (1223). Kaleyi ele geçirdikten sonra buraya Alaiye adını vermiştir.

✱ 1. Alâoddin Keykubad Alaiye'de bir tersane kurmuştur. Böylece Selçuklular Sinop'la beraber iki büyük tersaneye sahip olmuştur.

✱ Alâoddin Keykubad'ın kurduğu şehirler arasında kendi adını taşıyan tek şehir Alaiye'dir. Alaiye kurtulmuş Konya şehri örnek alınmıştır.

✱ 1. Alâoddin Keykubad, Selçuklu donanmasını Kırım üzerine göndermiştir. İpek Yolu'nun Karadeniz'e açılan önemli bir ticaret limanı olan Süğdat'ı ele geçirmiştir. Bu sefer Selçukluların ilk deniz aşırı seferi olması bakımından önemlidir.

✱ 1. Alâoddin Keykubad ve Harzemşahlar arasında bu dönemde Yassıçemen Savaşı yapılmıştır (1230). Harzemşahlar savaşta ağır bir yenilgi almışlardır ve toparlanamayan Harzemşahlar 1231 yılında yıkılmıştır.

✱ Harzemşahların yıkılmasıyla Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasındaki toprak bölge kalbmıştır.

Baba İshak İsyanı

✱ Selçuklu sultanlarının zayıf kişiliklerinden tayınların yönetim başlığı, ağır vergiler ve bunun sonucunda ortaya çıkan yoksulluk Türkmenlerin yönetimden dışlanması gibi nedenlerle maraş, Kâhta ve Adıyaman yöresinde Baba İshak adlı Türkmen dervişin öncülüğünde büyük bir ayaklanma ortaya çıkmıştır (1240).

Kösedağ Savaşı (1243)

• Türkiye Selçuklu Devleti Moğol hâkimiyetine resmen girmiştir.

• Türkmenler, Moğol baskısından uzak olan Türkiye'nin batı bölgelerine göç etmişlerdir. Buranın Türkleşmesi sağlanmıştır. Anadolu'da 11. Türk beylikleri kurulmuştur.

Osmanoğulları

- ✓ 1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun kuzeybatı bölgesinde Çobanoğulları etkilidir.
- ✓ Söğüt ve Domaniç çevresindeki Osmanoğulları ise Çobanoğullarına bağlı durumdaydı.
- ✓ Osmanoğullarının kısa sürede büyümesinde ve tarih sahnesine çıkmasında Bizans sınırında kurulmuş olması, Bizans'ın iç karışıklıklar içerisinde olması, gaza ve cihat anlayışı etkili olmuştur.

Karesioğulları

- ✓ Karesi Bey Bizans ile savaşarak Bergama, Edremit ve Balıkesir'i ele geçirmiştir.
- ✓ Karesioğulları Orhan Bey döneminde Osmanlı hakimiyetine alınmıştır (1347).
- ✓ Karesioğulları beyliğinin alınmasıyla;
 - Osmanlı Devleti denizine sahibi olmuştur.
 - Osmanlı Devleti'nde denizcilik faaliyetleri başlamıştır.
 - Rumeliye geçiş kolaylaşmıştır.
 - Karesi Beylerinden Ertuğrul Bey, Hacı İlbey ve Ece Halil Osmanlı hizmetine girmiştir.

Karamanoğulları

- ✓ Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan beyliklerin en güçlüsüdür.
- ✓ Oğuzların Afşar boyundandır.
- ✓ XIII. yüzyılda moğollar'dan kaçarak Anadolu'ya gelmişlerdir. Karamanoğlu Mehmet Bey beyliğinin başına geçmiştir.
- ✓ Karamanoğlu Mehmet Bey Konya'yı alarak beyliğinin başkenti yapmıştır.
- ✓ Karamanoğulları Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'da kurulduğu için kendilerini Anadolu Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak görmüşlerdir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin Anadolu Türk siyasi birliğini sağlaması esnasında en çok uğraştırıcı beyliktir.
- ✓ Karamanoğlu Mehmet Bey, 13 Mayıs 1277'de yayınladığı bir ferman ile Türkçe'yi resmî dil ilan etmiştir. Bu nedenle 13 Mayıs 1277 tarihi Türk Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır.
- ✓ Yıldırım Bayezid beyliğinin topraklarının büyük bir kısmını Osmanlı Devleti'ne katmıştır. Antara Savaşı'ndan sonra tekrar bağımsız olan Karamanoğullarına 1487'de II. Bayezid son vermiştir.

Germiyanoğulları

- ✓ Kütahya merkez olmak üzere Yalup Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ I. Murat Dönemi'nde Germiyanoğulları topraklarının bir kısmı seyiz yoluyla Osmanlı Devleti'ne vermiştir.
- ✓ Yıldırım Bayezid beyliğe son vermiştir.
- ✓ Ankara Savaşı'ndan sonra tetraç bağımsız olan beylik II. Murat Dönemi'nde vasiyet yoluyla Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.

Hamitoğulları

- ✓ Eğirdir merkez olmak üzere Gölle yöresinde Dündar Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ I. Murat Dönemi'nde 80.000 akçe karşılığında beyliğin toprakları satın alınmıştır.

Menteşeoğulları

- ✓ Muğla merkez olmak üzere Mentеше Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ II. Murat Dönemi'nde Osmanlı'ya katıldı.

Dulkadiroğulları

- ✓ Elbistan ve Maraş dolaylarında varlık göstermiş Memlükler tarafından himaye edilmiştir.
- ✓ Yavuz Sultan Selim Mısır seferi sonucunda beyliğe son vermiştir.

Eretna Beyliği

- ✓ Sivas merkez olmak üzere kurulmuştur.
- ✓ Beyliğin kurucusu Uygur Türklerinden olan Alkaddin Eretna ilhanlı ordusuyla birlikte Anadolu'ya gelen emirlerdendir.
- ✓ Eretna Bey ölünce beylikte iktidar mücadelesi çıkmış, Karanoğullarının saldırıları ile zayıflamıştır.
- ✓ Kayseri kadısı Burhanettin Ahmet öne çıkan bir isimdir.
- ✓ Başarılı bir kadı olan Kadı Burhaneddin Eretna devletine önemli hizmetlerde bulunmuştur.
- ✓ Kadı Burhaneddin rabiplerine son vererek sultanlığını ilan etmiştir.

Romanoğulları

- ✓ Adana ve dolaylarında varlık göstermiştir. Oğuzların Yüregir boyundan Romanos Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ Yavuz Sultan Selim Mısır seferi sonucunda beyliğe son vermiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti'ne katılan son beyliktir.

Aydinoğulları

- ✓ Tire merkez olmak üzere Aydın Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ En parlak dönemi Umur Bey Dönemi'dir. Umur Bey Dönemi'nde İzmir'i almak isteyen Haçlı donanmaları geri çekilmiştir.
- ✓ Cüneyt Bey'den sonra beylik Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Condaroğulları

- ✓ Kastamonu ve Sinop dolaylarında kurulmuştur.
- ✓ Beyliğin kurucusu Şemseddin Yaman Condar'dır.
- ✓ Oldukça güçlü bir donanma sahip olan beylik Venedik ve Ceneviz ile mücadele ederet başarılar kazanmıştır.

Saruhanogulları

- ✓ Manisa ve çevresinde Saruhan Bey tarafından kurulmuştur.
- ✓ İshak Bey Dönemi beyliğin en parlak dönemidir. Bu dönemde Osmanlı Devleti'ne karşı ılımlı bir siyaset izlemiştir.
- ✓ Çelebi Mehmet Dönemi'nde Osmanlı hâkimiyetine alınmıştır.

Canik Beyliği

- ✓ Orta Karadeniz Bölgesi'ne Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde Canik adı verilmiştir.
- ✓ Canik Bölgesi Fatma, Ünye, Samsun ve Sinop şehirlerinden oluşmuştur.
- ✓ Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Kadı Burhaneddin

- ✓ Sivas ve Kayseri'de kurulmuştur.
- ✓ Orta Anadolu'ya hakim olmuşlardır.
- ✓ Yayılma politikaları yüzünden Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Osmanlı Devleti ile ilişkileri bozulmuştur.
- ✓ Anadolu'daki Türkmenleri itaat altına almışlardır.
- ✓ Kadı Burhaneddin Anadolu'da Timur'a karşı Osmanlı Devleti ile ittifak kurmuştur.
- ✓ Akkoyunlular ile girdiği mücadeleyi taybeden devlet 1398'de Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Alaiye Beyliği

- ✓ XIII. yüzyıl sonlarından 1471'e kadar Alanya yöresinde varlık göstermiş Türk beyliğidir.
- ✓ Zaman zaman Karahanogulları ve Memlük hâkimiyetinde yaşayan beylik daha sonra Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.

Sahipataogulları

- ✓ Afyon merkez olmak üzere Anadolu Selçuklu veziri Sahipata Fahrettin ve oğulları tarafından kurulmuştur.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Devlet Yönetimi

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti, devlet teşkilatlamasında büyük ölçüde Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı niteliğindedir.
- ✓ Eski Türk devletlerinde ve birçok Türk İslam Devleti'nde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de "Ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır." anlayışı görülmüştür.

NOT

Türk veraset anlayışı olarak bilinen bu anlayış taht kavgalarına ve mertezi otoritenin zayıflamasına yol açmıştır.

- ✓ Hükümdar çocukları olan melikler eyaletlere yönetici olarak gönderilmişler, yanlarına da atabey adı verilen tecrübeli devlet adamları göndermişlerdir.

Hükümdarlık Unvanları

- Sultan
- Keykubat
- Sultan-ı Azam
- Keyhüsrev
- Sultan-ı Galip
- Rükneddin
- Gazi
- Keykavus

Hükümdarlık Sembolleri

- Para bastırmak
- Hutbe okutmak
- Neubet
- Hilat
- Ala
- Çetr
- Otağ
- Sarıkat
- Tuğra
- Sikke
- Unvan
- Mensur

NOT

Anadolu Selçuklu Devleti'nde hükümdarların Keyhüsrev, Keykubat ve Keykavus gibi unvanları kullanması Fars kültürünün etkisinde kaldıklarının göstergesidir.

- ✓ Hükümdar ailesine hükümdarlık yettisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılması olarak bilinen kut anlayışı İslamiyet ile birlikte de devam etmiş diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de görülmüştür.
- ✓ Hükümdarın görevleri; dil, din ve ırk ayrımı yapmaksızın tüm tebaanın can, mal ve namus güvenliğini sağlamak, adaleti tesis etmek ve halkın huzur ve güven içinde yaşamasını sağlamaktır.
- ✓ Anadolu Selçuklu hükümdarları da diğer Türk İslam Devletlerinde olduğu gibi halifeye mecezi olarak bağlılık bildirmişlerdir.

Saray

✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nin saray teşkilatı büyük ölçüde Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı niteliğindedir.

✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde saray dergâh'dır.

Saray Görevlileri

Hacibü'l Hüccap: Hacıların başıdır. Sultandan sonra gelen en yüksek saray görevlisidir.

Emir-i Silah: Hükümdarın silahlarından sorumlu olan görevlidir.

Emir-i Alem: Devlete ait bayraklardan sorumlu olan görevlidir.

Comedar: Hükümdarın elbiselerinden sorumlu olan görevlidir.

Emir-i Şikar: Hükümdarın av işleriyle ilgilenen görevlidir.

Emir-i Şimşir: Devletin güvenliğinden sorumlu olan görevlidir.

Çaşnigir: Hükümdarın giyecetlerinden sorumlu olan görevlidir.

Serhenk: Merasimlerde hükümdara yol açan görevlidir.

Emir-i Ahur: Saraya ait atların bakımından sorumlu olan görevlidir.

Toprak Yönetimi

✓ Diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de 4'e ayrılmıştır.

↳ **Hos Arazî:** Hükümdarın şahsına ait olan topraklardır.

↳ **İkta Arazî:** Hizmetleri karşılığında devlet görevlilerine verilen topraklardır. İktâ sahibi ekip biçtiği toprağın gelirinin bir kısmıyla geçinir, diğer kısmıyla atlı atar yetiştirir.

↳ **Mülk Arazî:** Şahıslara ait olan topraklardır.

↳ **Vakıf Arazî:** Geliri sosyal kuruluşlara ve hayır kurumlarına ayrılan topraklardır. Vakfi yöneten kişiye mütevellî'dir. Vakıflar kadılar tarafından denetlenmiştir.

NOT

Anadolu Selçuklu Devleti'nde ele geçirilen toprakların kaydedilmesinden ve ikta olarak dağıtılmasından sorumlu olan görevli peruanecidir.

Ordu

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde asferi teşkilatınca ve ordu Büyük Selçuklu Devleti'nin ordu teşkilatına benzemektedir.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nden farklı olarak Anadolu Selçuklu Devleti'nin coğrafi konumundan dolayı denizcilik gelişmiştir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde donanma komutanına Melikûs seuahil ya da Reisül Bohr denilmiştir.
- ✓ Antalya, Alaiye ve Sinop'un fethi donanmanın güçlenmesini ve denizcilik faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır.

NOT

Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinden; Karesioğulları, Aydınoğulları, Candaroğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları, Peroneoğulları, Alaiye Beyliği ve Tacettinoğulları denizcilikle uğraşan beyliklerdir.

Ticaret

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti ticareti geliştirmek amacıyla;
 - Antalya, Alaiye ve Sinop gibi liman şehirlerini fethetmiştir.
 - Yabancı tüccarlardan düşük gümrük vergisi alınmıştır.
 - Karavansaraylar inşa etmiştir.
 - Zarar eden tüccarın zararını devlet karşılamıştır.
 - Fethedilen yerlere Türk tüccarlar yerleştirmiştir.

Eğitim

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi medreseler temel eğitim kurumu olmuştur.
- ✓ Medreselerde hem pozitif bilimler hem de dinî bilimler okutulmuştur.
- ✓ Anadolu'daki ilk medrese Tokat Nitsar'da Dönüşmentlilere ait den Yağbasan medresesi'dir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki ilk medrese Kayseri Koca Hasan Medresesi'dir.

Sosyal Yaşam

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde devlet müslüman hristiyan tüm halka adaletli davranmış, ülke içerisinde huzur ve güven ortamını korumuştur.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde halk yaşadığı yere ve ekonomit etkinliğine göre şehirler, köyler ve konargöçer olarak üsse ayırmıştır.

Ahi Teşkilatı

- Abbasilerdeki Fütüvvet teşkilatının devamı olarak Anadolu'da kurulan esnaf ve zanaatkar örgütlenmesidir.
- Hacı Bektaşî Veli'nin tavsiyesiyle Ahi Euran tarafından Kırşehir'de kurulmuştur.
- Ahiliğin yedi kuralı olarak bilinen ilkeler İslam ahlakında uygulanması gereken özelliklerden oluşmuştur.
- Ahi teşkilatının amacı; müslüman Türk tüccarları ticaret hayatında aktif kılmak, Anadolu'yu ticaret ve üretim merkezi hâline getirmek ve Türk tüccarların gayrimüslimlerle rekabet edebilmesini sağlamaktır.

"Elime, dilime, belime sahip ol.

Kalbini, kapını, alnını aşık tut."

Ahi Euran

- Teşkilat üyelerine kredi verir, haksız rekabeti önler ve üretimi denetlerdi.
- Ahilerin toplandıkları yere zaviye adı verilmiştir.

NOT

Anadolu'da Ahi teşkilatının kurucusu Ahi Euran'ın eşi Fatma Bacı liderliğinde kurulan kadın teşkilatına Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) adı verilmiştir. Bu örgütlenmenin amacı da Anadolu'da kadınların üretimde aktif olmasını sağlamak ve ekonomiyi canlandırmaktır.

Yazı, Dil ve Edebiyat

✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde halk arasında ve sarayda Türkçe konuşulmuş dinî eserler Arapça, edebî eserler ise Farsça kaleme alınmıştır.

✓ Bu dil farklılıklarından dolayı Anadolu'da halk arasında Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı olmak üzere iki ayrı gelişme göstermiştir.

✓ Divan Edebiyatı Arapça ve Farsça'nın kullanıldığı yüksüt zümre edebiyatı olarak gelişme gösterirken, Halk Edebiyatı Anadolu'da Türkçe konuşan halk tarafından benimsenmiştir.

✓ Danişment Ahmet Gazi ve Melik Gazi'nin Bizans, Haçlı ve Ermenilere karşı mücahedelelerini, tahronoluklarını anlatan Danişmentnâme destanı halk destanları arasında yer almaktadır.

✓ XIII. yüzyılda Anadolu'da Ermenilerin Hristiyan Bizanslılara karşı açtığı savaşlarda Battal lakabıyla ün kazanmış bir Müslüman tumandanın tahronoluklarının anlatıldığı bu destan da halk destanları arasında yer almaktadır.

✓ Öğüt Türklerinin bilinen en eski epik destanı olan Dede Korkut Hikâyeleri de halk destanları arasında yer almaktadır.

NOT

Akkoyunlu Hüdümdarı Uzun Hasan Kur'an-ı Kerim'i ilk kez Türkçeye çeviren kişidir.

NOT

II. Türk beylikleri döneminde Türkçenin önemi oldukça artmıştır ve 1277 yılında Karahanoglu Mehmet Bey Türkçeyi ilk kez resmî dil ilan etmiştir.

Bugünden sonra hiç kimse
divanda, dergahda, bergahda,
mediste ve meydanda
Türkçeden başka dilde
söz söylemesin.

Karamanoglu Mehmet Zey

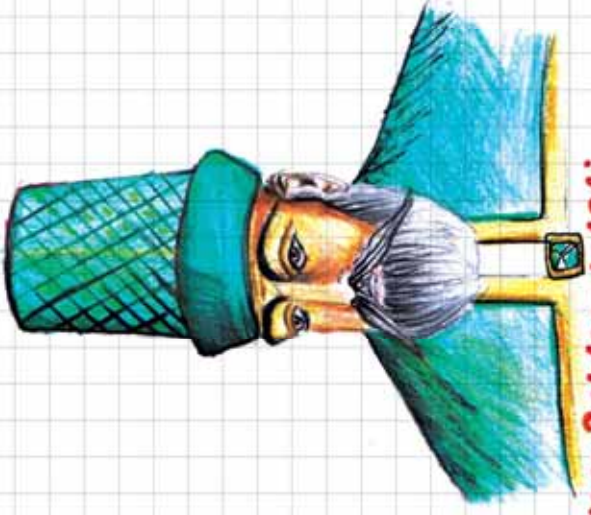
Yunus Emre

- Tasavvufiçenli şİirlerini Türtçe kalene abı Yunus Emre Anadolu Selçuklu Devleti nin yetİştİrdİĞİ Ünlü bir mutasavvıftır.
- Allah inancı ve insan sevgisi sözlerdedir.
- Şİirlerinde hem aruz hem de hece ölçü- sÜ kullanmıştır.
- Şİirleri insana ait duyguları İİlenmesi yönüyle eureseldir.
- Dİvan ve Risale'ü'n Nushiye adlı eserleri en örendidir.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî

- 13. yüzyılda yaşamış ünlü bir Türtk mutasavvıftır.
- Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin Key- kubat'ın daveti üzerine Konya'ya gelip yerleşmiştir.
- Birtak şİiri dışında eserlerini Farsça yaşamış tır.
- 2007 yılı UNESCO tarafından "Dünya Mevlana Yılı" olarak İbn edilmiştir.
- Mesnevi, Dİvan-ı Kebir, Fihri Maifih, mektubat ve Mecalis-i Seba en öemli eserlerdendir.

Hacı Bektaş-ı Veli

- 13. yüzyılda yaşamış ünlü bir Türtk muta- savvıftır.
- Bektaşî tarikatının kurucusudur.
- Aleui - Bektaşî inancındaki 4 kipi ve 40 makamın onbikiligi mekâlat adlı eseri öemlidir.
- Türtistan'ın büyük şeyhi Ahmet Yesevi'nin İİretleriyle Anadolu'ya gelmiştir. Kırşehir'le yerleşmiş ve pek çok derviş yetiştirmiştir.

Hoca Dehhanî

- ✱ Horasan Türklerinden olan Dehhanî 13. yüzyılda yaşamıştır.
- ✱ Divan şiirinin kurucusu ve ilk temsilcisidir.
- ✱ Selçuklu Şehnemesi'ni yazmıştır. Bu eserini Farsça yazmıştır.

mimari

Camiler

- Konya Alâaddin Cami
- Malatya Ulu Cami
- Antara Arslanhane Cami
- Niğde Alâaddin Cami
- Afyon Ulu Cami
- Konya Şehit Ata Cami
- Karatay Mehmet Bey Cami
- Yüli Minare Cami
- Hacı İlyas Bey Cami

Medreseler

- Konya Karatay Medresesi
- Konya Sırsalı Medrese
- Sivas Buruciye Medresesi
- Kırşehir Caca Bey Medresesi
- Konya İnce Minareli Medrese
- Sivas Gök Medrese
- Sivas Gifte Minareli Medrese

Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait ilk medrese Kayseri Koca Hasan medresesi'dir.

Türbe ve Kumbetler

- Kayseri Döner Kumbet
- Konya II. Kılıçarslan Kumbeti
- Ahlat Ulu Kumbet

Saraylar

- Kayseri Kubadîye Sarayı
- Beyşehir Kubadîyat Sarayı
- Alaiye Sarayı

Darüşşifalar

- Kayseri Geüher Nesibe Darüşşifası
 - Amasya Darüşşifası
 - Sivas Alâaddin Keykubat Darüşşifası
 - Diüriği Tutan Melik Darüşşifası
 - Kayseri Gıyasiye Darüşşifası
- Geüher Nesibe Darüşşifası Anadolu'da yapılmış darüşşifalar arasında en erken tarihli olanıdır.

Kervansaraylar

- Evdir Hanı (Antalya - Isparta yolunda)
- Alara Hanı (Antalya - Alanya yolunda)
- Alay Hanı (Kayseri - Aksaray yolunda)

Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait ilk kervansaray Kayseri Aksaray yolunda olan Alay Hanı'dır.

Mescitler

- Konya Taş Mescit
- Konya Karatay Mescidi
- Konya Sırsalı Mescid
- Alşehir Gökük Minareli Mescit

Kölliye

- Hacı Kılıç Kölliyesi
- Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait ilk kölliye Kayseri Hunad Hatun kölliyesidir.

1. I. Devlet adına vergi toplamak,
II. Esnaf dayanışmasını sağlamak,
III. Mesleki bilgiler vermek,
IV. Devletle esnaf arasındaki ilişkileri sağlamak,
V. Kaliteli ürün satılmasını sağlamak
Yukarıda verilen bilgilerden hangisi
Ahilik sisteminin özelliklerinden
biri değildir?

A) V B) IV C) III D) II E) I

2. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun fethi sırasında Diyarbakır, mardin ve Batman'da kurulan beylik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Saltuklular
B) Mengüekiler
C) Artuklular
D) Zonimantiler
E) Çaka Beyliği

3. Anadolu Selçuklu Devleti'nde ele geçirilen toprakların kaydedilmesinden ve ita olarak dağıtılmasından sorumlu olan görevli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Peruoneci B) Muhtesip C) Nisancı
D) Mûşrif E) Emir-i Doc

4. Anadolu Selçuklu Devleti'nde;

I. medrese,
II. tekke ve zaviye
III. enderun
birimlerinden hangileri eğitim kurumları
arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

5. Sultan Alparslan, Anadolu'yu fethederek topraklarına fethettikleri toprakları vaat etmiştir.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anadolu'nun Türkleşme sürecini hızlandırma
B) Meliklerin eğitilmesine fırsat tanıma
C) Tarım gelirlerini azaltma
D) Ticari faaliyetleri geliştirme
E) Anadolu'da yeni devletlerin kurulmasını sağlama

6. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülen toprak idarelerinden bir değildir?

A) ita B) Vakıf C) Gulon
D) Mülk E) Has

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
E	C	A	D	A	C
B	A	C	B	E	E
A	D	B	C	B	A
D	B	D	A	D	B
C	E	A	E	C	D
E	A	E	B	B	B

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

E, C, A, D, A, C

BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302 - 1453)

14. Yüzyıl Başlarında Yakın Doğu, Anadolu ve Avrupa

- ✓ Kafkasya, İran, Irak, Suriye, Mısır ve Anadolu topraklarını içine alan bölgeye Yakın Doğu adı verilmiştir.
- ✓ 14. yüzyıl başlarında Yakın Doğu'da bulunan devletlerin başlıcaları; İlhanlılar, Altın Orda, Memlûkler, Türkiye Selçuklu Devleti ve Bizans İmparatorluğu'dur.

İlhanlılar (1256 - 1335)

- Cengiz Han'ın torunu Hülagü Han tarafından İran'da kurulmuştur.
- Kâsedağ Savaşı'nda yenilgiye uğramış olan Türkiye Selçuklu Devleti'ni egemenlikleri altına almışlardır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışından sonra Anadolu'ya valiler atayıp halkı vergiye bağlamışlardır.

Göçen Han döneminde İslamiyet'i kabul eden İlhanlılar 1335 yılında yıkılmıştır.

Altın Orda Hanlığı (1342 - 1502)

- Cengiz Han'ın torunu Batu Han tarafından Karadeniz'in kuzeyinde kurulan Altın Orda Devleti, Doğu Avrupa topraklarının büyük bir bölümünü yönetimi altına alarak Rusları baskı altında tutmuşlardır.
- Rus Knezliğinin güçlenmesini engellemişlerdir.
- 14. yüzyılın sonlarına doğru Timur'un saldırıları sonucunda zayıflayan ve parçalanmış Altın Orda Devleti 1502 yılında yıkılmıştır.

Memlûkler (1250 - 1517)

- 1250 yılında Aybeg adında bir Türk komutanı öncülüğünde Mısır'da devlet kuran Memlûkler, Moğolların Bağdat'ı işgalinden sonra Abbâsî halifesi'nin konukçuluğunu üstlenerek İslam dünyasının lideri olmuşlardır.
- Memlûkler Mısır'a doğru ilerleyen İlhanlıları 1260 yılında Ayn Cadd Savaşı'nda yenerek onları Suriye'den çıkarmışlardır.
- Memlûklere 1517 yılında Yavuz Sultan Selim son vermiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti (1077 - 1301)

- Türkiye Selçuklu Devleti 1243 Kâsedağ Savaşı'nda Moğollara yenilmiştir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi, sosyal ve ekonomik düzeni bozulmuştur.
- Türkiye Selçuklularının us beyleri bağımsız devletlerini kurmuşlardır.

Bizans İmparatorluğu (395 - 1453)

- 14. yüzyılın başlarında varlığını sürdüren Bizans İmparatorluğu başta İstanbul olmak üzere Kocaeli Yarımadası'nı, Marmara Denizi'nin güney kıyıları, Trakya Yunanistan, Makedonya ve Ege adalarına sahipti.
- Bizans şehirleri tekfir denilen uatiler tarafından yönetiliyordu.
- Bizans İmparatorluğu İstanbul'da sıkışık ve karışıklıklar nedeniyle kendi içerisinde çöküş süreci yaşıyordu.

14. Yüzyıl Başlarında Balkanlar ve Avrupa

- ✓ 14. yüzyıl başlarında Bizans gibi Balkanlar ve Avrupa'nın diğer bölgeleri de siyasi karışıklıklar içindeydi.
- ✓ 14. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'daki en önemli siyasi gelişme İngiltere ve Fransa arasında başlayacak olan Yüzyıl Savaşlarıydı.

Osmanlı Devleti'nin Kısa Zamanla Büyümesinin Nedenleri

- ✗ Bizans sınırında bir uç beyliği olması
- ✗ Bizans'ın, Balkanların ve Anadolu'nun karışıklık içinde bulunması
- ✗ Merkeziyetçi bir devlet anlayışına sahip olması
- ✗ Balkanlarda düzenli bir istin ve fetih politikası uygulaması
- ✗ Gaza ve cihat politikaları nedeniyle Ahilik, Bektaşilik ve Mevlevilik gibi tarikatların desteğini almaları
- ✗ Anadolu'daki beyliklerle başlangıçta mücadele edilmemesi, bazılarının desteğinin alınması
- ✗ Sürekli doğudan gelen Türkmen göçleriyle nüfusunun ve askerî gücünün artması
- ✗ İktidara gelen padişahların ve diğer idarecilerin yetenekli olması
- ✗ Adaletli ve hoşgönlü (istimalet) bir politika izlemeleri

Osman Gazi Dönemi (1281 - 1326)

* Türkiye Selçuklu Sultanı III. Alâeddin Keykubat'ın ilhanlı hükümdarının yavaş getürülüp gözetine alınması üzerine Anadolu'da ortaya çıkan otorite boşluğundan yararlanan Osman Bey 1299 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.

* Osman Bey, beyliğin başına geçtiği sırada Bizans içte ve dışta bazı sorunlarla uğraştığı için Anadolu topraklarıyla ilgilenemiyordu. Bu dönemde Bizans'ın elinde Marmara'nın doğusu ve güneyinde Bursa, Bilecik, İzmit ve İmit gibi önemli merkezler bulunuyordu.

* Osman Bey, bu bölgede bulunan tefurlardan Karacahisar, Yarıhisar, İnçel, Yundhisar ve Yenisehir'i almıştır.

* Osman Bey'in tefurların elindeki kaleleri alarak İzmit'e kadar ilerlemesi üzerine Bizans İmparatoru tefurlar ile anlaşarak Osman Bey üzerine kuvvet göndermiş ise de bu kuvvetler Koyunhisar Savaşı'nda Osmanlı kuvvetlerine yenilmişlerdir (1302).

NOT

Koyunhisar Savaşı, ilk Osmanlı - Bizans savaşıdır.

NOT

Osman Bey adına ilk hutbe Şeyh Edebali'nin müntlerinden Karanfil Dursun Fakih tarafından okunmuştur.

Dursun Fakih Osmanlı Devleti'nin ilk kadısıdır.

* Osman Bey'in komutanları arasında; Samsa Gavs, Konur Alp, Akçakoca, Aygüt Alp, Kâse Mihail ve Gazi Abdurrahman sayılabilir.

* Orhan Bey babasının başlattığı kuşatmayı devam ettirerek 1326 yılında Bursa'yı fethetmiş ve bu şehri Osmanlıların başkenti yapmıştır.

UYARI

Osman Bey Dönemi'nde ilk Osmanlı parası bastırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ilk pazar vergisi Osman Bey Dönemi'nde alınmıştır.

DİKKAT ET

Orhan Bey Dönemi (1326 - 1362)

- ✱ Orhan Bey, saltanatının ilk yıllarında Osmanlılar Kocaeli Yarımadası'nın büyük bölümünü topraklarına katarak kuzeyde İstanbul Boğazı ve Karadeniz kıyılarına ulaşmışlardır.
- ✱ Orhan Bey, İznik'i kuşatma altına almıştır. Bu durum üzerine Bizans İmparatoru III. Andronikos hem teyibettiği yerleri geri almak hem de İznik'in yardımına koymak amacıyla Anadolu'ya geçmiştir. Orhan Bey ve Bizans ordusu Paletanon (Maltepe) denilen yerde karşılaşmıştır. 1329 yılında yapılan savaşta Osmanlı ordusu kazanmıştır.
- ✱ Orhan Bey 1333'te Gemlik'i, 1337'de İznik'i alarak Bizans'ın Anadolu'daki varlığına son vermiştir.
- ✱ İznik'in fethi ile Kocaeli Yarımadası'nın tamamı Osmanlıların eline geçmiştir.
- ✱ Osmanlılar Bursa ve Geyresindeki şehirleri aldıktan sonra Bolakesir ve Gökatale yörelerini elinde tutan Karesioğulları Beyliği ile komşu olmuşlardır.
- ✱ Karesioğulları Beyliğinin alınmasıyla Gökatale Boğazı üzerinden Rumeli'ye geçişleri kolaylaşmıştır.
- ✱ Karesioğulları beyliğinin alınması Anadolu Türk siyasi birliğini sağlama yolunda ilk adımın atılmasını sağlamıştır.
- ✱ Kantotuzen taht mücadeleleri sırasında Orhan Bey'den aldığı yardımlarla Bizans İmparatoru olmuştur. Bu yardımın karşılığında da Gelibolu Yarımadası'ndaki Gümpe Kalesi'ni Osmanlılara bırakmıştır.

Orhan Bey Dönemi Teşkilatlanma Gelişmeleri;

- ➔ Orhan Bey Dönemi'nde gümüş sikke bastırılmıştır.
- ➔ İlk divan bu dönemde kurulmuştur. Hükümdar bu divana başkanlık yapmıştır.
- ➔ İlk Osmanlı medresesi 1380 yılında İznik'te kurulmuştur. Süleyman Paşa Medresesinin ilk müderrisi Davud-u Kayseri'dir.
- ➔ Orhan Bey Dönemi'nde fethedilen yerlere adli ve idari işler için kadılar, askeri işler için subaşılar tayin edilmiştir.
- ➔ İznik'te ilk Osmanlı camisi olan Hacı Özbek Camii inşa edilmiştir.
- ➔ Orhan Bey Dönemi'nde askeri disiplin sağlamış ve ilk düzenli ordu olan yaya ve müselleh kurulmuştur.
- ➔ Orhan Bey Dönemi'nde Karamürsel'de ilk tersane kurulmuştur.
- ➔ Orhan Bey Dönemi'nde Bursa başkent yapılmıştır.
- ➔ Osmanlı Devleti'nde Sultan unvanını ilk kez kullanan Orhan Bey'dir.

1. Murat Dönemi (1362-1389)

1. Murat Antara Üzerine sefere çıkmıştır ve 1362 yılında Antara'yı topraklarına katıp Anadolu'daki durumunu güçlendirmiştir.

1. Murat Balkanların tepesi durumundaki Edirne'yi fethederek Bizans'ın batı ile bağlantısını kesmek istiyordu. Bu nedenle 1. Murat komutanlarından Lala Şahin Paşa'yı Edirne Üzerine göndermiştir.

Lala Şahin Paşa, 1363 yılında Sazlıdere'de yapılan savaşta Bizans ordusunu ve ona yardıma gelen Bulgar kuvvetlerini başarıyla uğratarak Edirne'yi fethetmiştir.

1. Murat Dönemi'nde Edirne başkent yapılarak Balkanlardaki ilerleyişlerine hız vermişlerdir.

Sırp Sıvı Savaşı

- Balkanlardaki Türk ilerleyişini durdurmak ve Türkleri Balkanlardan çıkarmak isteyen bu milletler Avrupa devletlerinin de desteğini alarak bir Haçlı ordusu oluşturmuşlardır.
- 1364 yılında yapılan Sırp Sıvı Savaşı Osmanlıların Haçlılara karşı yaptıkları ilk savaştır.

Girmen Savaşı (1371)

- 1371 yılında Menç Nehri kıyısında Girmen'de yapılan bu savaşın sonunda Makedonya yolları Osmanlılara açıldıktan sonra, Drama ve Serres Osmanlı topraklarına katılmıştır.
- Makedonya'daki Sırp prensleri, Bulgar Kralı ve Bizans İmparatoru Osmanlı hâkimiyetini tanımıştır.

İstân Siyaseti: Osmanlı Devleti Balkanlarda fethettiği yerleri elinde tutabilmek için buralarda Türk nüfusunu artırmaya çalışmıştır. Bu amaçla Balkanlarda fethettiği yerlere Anadolu'dan getirdiği Türk ailelerini yerleştirmiştir. Osmanlı Devleti'nde bu politika, istân siyaseti denilmiştir.

1. Kosova Savaşı (1389)

- İki ordu 1389 yılında Üsküp'ün kuzeyindeki Kosova'da karşılaşmıştır. Savaş Osmanlı ordusunun zafıyla sonuçlanmıştır.
- Savaş meydanında şehit olan tek Osmanlı padişahı 1. Murat'tır.

Kosova Savaşı'nın Sonuçları:

- Türklerin İslam dünyasındaki itibarı arttı.
- Osmanlılar, Haçlılara karşı ilk büyük meydan savaşını kazanmışlardır.
- Osmanlılar ilk defa bu savaşta top kullanmışlardır.
- Osmanlıların batıya ilerleyiş hızlanmıştır.

1. Murat Dönemi'nde yapılan Savaşları SSK olarak kodlayabilirsiniz.

Sarıdere

Sırp sındığı

Kosova

1. Murat Dönemi Teşkilatlanma Gelişmeleri

- 1. Murat, "Ülke toprakları padişah ve ağullarının ortak malıdır." anlayışını getirerek merkezi otoriteyi güçlendirmiştir.
- Rumeli'de ilk beylerbeylik kurulmuştur. Rumeli beylerbeyliği devletin bölgedeki otoritesinin artmasını sağlamıştır. Rumeli beylerbeyliğinin başına Lala Şahin Paşa atanmıştır. Veziriazamlık, kazasterlik makamları oluşturulmuştur.
- Tımar sistemi ilk kez uygulanmaya başlanmıştır.
- Pencik sistemi ilk kez uygulanarak Yeniseri Ocağı kurulmuştur.
- Mali teşkilat (defterdarlık) kurularak gelirler denetim altına alınmıştır.

Yıldırım Bayezid Dönemi (1389 - 1402)

- ✱ 1. Murat'ın Kosova Savaşı'nda savaş meydanında şehit düşmesinin ardından 1389'da yerine oğlu Yıldırım Bayezid tahta geçmiştir.
- ✱ Bizans'ın Osmanlı Devleti'ne karşı Avrupa devletlerini kışkırtması ve Karadeniz'in Beyliği ile ittifak hâlinde olması üzerine Yıldırım Bayezid İstanbul'u kuşatmıştır.
- ✱ Haçlı ordusunun Niğbolu Kalesini kuşattığını haber alan Yıldırım Bayezid İstanbul kuşatmasını kaldırmıştır.

Niğbolu Savaşı (1396)

- 1396 tarihinde yapılan bu savaşta Osmanlı ordusu Haçlıları büyük bir başarıyla yendikten sonra.

Niğbolu Savaşı'nın Sonuçları:

- Bulgar Krallığı kesin olarak ortadan kaldırılmıştır.
- Niğbolu Savaşı'ndan sonra Mısır'da bulunan halife Yıldırım Bayezid'e Anadolu'nun Sultanı unvanında Sultan-ı İslam-i Rum unvanını vermiştir.

- ✱ Niğbolu Savaşı'ndan sonra İstanbul tekrar kuşatılmış ve Yıldırım Bayezid Bizans'a gelecek yardımları engellemek amacıyla Anadolu Hissarı (Güzelce Hisarı) nı yaptırmıştır.

- ✱ Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Bizans'ın Avrupa devletlerini tekrar kışkırtması nedeniyle 1400 yılında İstanbul bir kez daha kuşatılmıştır.

✱ Bu anlaşma doğuda Timur tehlikesinin belirmesi üzerine taldırılmış ve Bizans ile anlaşma imzalanmıştır.

Bu antlaşmaya göre;

- ✱ İstanbul'da bir Türk mahallesi kurulacak ve bir cami yaptırılacaktır.
- ✱ İstanbul'a Türklerin davalarına batması için bir kadı tayin edilecektir.
- ✱ Bizans Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi verecektir.
- ✱ Türkler ticaret amacıyla serbestçe İstanbul'a girebilecektir.

Ankara Savaşı (1402)

Nedenleri;

- Yıldırım Bayezid tarafından toprakları alınan Anadolu beylerinin Timur'a sığınarak onu kışkırtmaları
- Timur tarafından toprakları alınan Celayir-oğlu Ahmet ve Kara Yusuf'un Yıldırım'a sığınmaları
- Timur'un Çin'e yapacağı sefer öncesinde arkasında güçlü bir devlet bırakmak iste-memesi
- Timur'un Yıldırım Bayezid'den tabut edilemez istekleri ve Timur'un talepleri
- Timur ve Bayezid'in metkoplazması

Sonuçları;

- ✓ İlk kez bir Osmanlı padişahı esir düşmüştür.
- ✓ Anadolu Türk siyasi birliği bozulmuş ve beylikler yeniden kurulmuştur.
- ✓ Anadolu'da sosyal ve ekonomik düzen bozulmuştur.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Rumelideki ilerleyişi durmuş ve Bizans'ın fethi gecikmiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde 11 yıl süren Fetret Dönemi başlamıştır (1402-1413)
- ✓ Akkoyunlu Devleti Osmanlı'ya tehdit etmeye başlamıştır.

Fetret Dönemi (1402-1413)

- ✓ Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı'nda esir düşmesi üzerine oğulları Osmanlı Ülkesinin değişik yerlerinde bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.
- ✓ Şehzadelerden Süleyman Çelebi Rumeli'de, İsa Çelebi Bursa ve Balıkesir yörelerinde, Mehmet Çelebi Amasya ve çevresinde hâkimiyetlerini kurmuşlardır. Daha sonra Timur'un serbest bıraktığı Musa Çelebi de kendi hâkimiyetini kurmuştur. Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında taht mücadelesi başlamıştır. (1402-1413)
- ✓ 1413 yılında Mehmet Çelebi kardeşi Musa Çelebi'yi yenilgiye uğratmasıyla Fetret Dönemi sona ermiştir.

1. Mehmet (Çelebi) Dönemi (1413-1421)

- Antara Savaşı'ndan sonra Fetret Dönemi'ni sona erdirdiği için Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusudur.
- Batı Anadolu'daki Saruhanlılar, Aydınoğulları ve Menteşeoğullarını yeniden Osmanlı Devleti'ne bağlamıştır.

Mustafa Çelebi İsyanı: Timur'un Anadolu'dan ayrılırken yanında gittiği Mustafa Çelebi Timur'un ölümünden sonra serbest kalarak Anadolu'ya gelmiştir. Padişahlığın kendi hakkı olduğunu iddia eden bu şehzade Bizans'ın yardımıyla taht mücadelesine başlamıştır. Üzerine gönderilen kuvvetler karşısında tutunamış ve Bizans'a sığınmak zorunda kalmıştır.

UYARI

Şeyh Bedrettin isyanı Osmanlı Devleti'ndeki ilk dinî isenitli isyandır.

II. Murat Dönemi (1421-1451)

- II. Murat tahta çıkarak Gıbnaz ilk iş olarak amcası Mustafa Çelebi (Düamece Mustafa) isyanını bastırmıştır.

Edirne Seğedin Antlaşması (1444)

- Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki ilerlemesini durdurmak isteyen Macar, Sırp, Bosna ve Eflak kuvvetleri ile savaşmıştır.
- Karamanoğulları tehdidi nedeniyle Osmanlı kuvvetleri başarısız olmuştur ve antlaşma imzalamıştır.

Moddeleri

- İki taraf 10 yıl savaşmayacaktır.
- Tuna nehri iki taraf arasında sınır olacaktır.
- Sırp Krallığı yeniden kurulacak ve Sırplar Osmanlıya vergi verecektir.
- Eflak Osmanlılara vergi vermek koşuluyla Macaristan'ın himayesine bırakılacaktır.

UYARI

Bu antlaşma Osmanlı aleyhine olan ilk antlaşmadır.

- II. Murat kendi isteğiyle tahtını oğlu II. Mehmet'e bırakmıştır.

Varna Savaşı (1444)

- II. Mehmet'in küçük yaşta olmasından yararlanmak isteyen macarlar ve müttefikleri Edirne-Segedin Antlaşması'nı bazarak yeni bir Haçlı seferi düzenlemişlerdir.
- Haçlılar Bulgaristan'ın topraklarını işgal ederek Karadeniz kıyısından Varna'ya geldiler. Bu gelişmeler karşısında II. Mehmet devlet adamlarının da tavsiyeleriyle Bursa'da bulunan babasını ordunun başına çağırmıştır.

"Baba, eğer ki padişah sen isen ordunun başına geç, eğer ben padişah isem sana emrediyorum gel ve ordularının başına geç."

Sultan Mehmet

- Oğlunun yardım isteği üzerine Rumeli'ye geçen II. Murat, Anadolu'dan getirdiği kuvvetlerini Edirne'deki Osmanlı ordusuyla birleştirerek Varna'ya doğru hareket etti.
- 1444'te Varna'da yapılan savaş Türklerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır.
- Varna Zaferi ile Osmanlı Devleti Baltıkarda bir süreden beri saygınlığı olan hükimiyetini yeniden sağlamıştır.

II. Kosova Savaşı (1448)

- II. Murat, Hünyadi Yanoş komutasındaki yeni bir Haçlı ordusunun Osmanlı sınırını geçmesi üzerine Haçlıları Kosova'da karşılamıştır.
- Osmanlı ordusu Kosova meydanında Haçlı ordusunu bir kez daha ağır bir bozguna uğratmıştır.
- II. Kosova Savaşı Osmanlıların kazandığı en büyük meydan muharebelerinden birisidir.

NOT

II. Kosova Savaşı ile Osmanlıların Baltıkardaki hükimiyeti teskinleşmiştir. Osmanlı Devleti taarruz üşhüğüne ele geçirerek batıya doğru ilerleyişini hızlandırmıştır.

- II. Murat Dönemi'nde Edirne Sarayı inşa ettirilmiştir. Endaun Mevlevi yapılmıştır. İlk kez Doğu klasikleri Türkçeye çevrilmiştir.

Bucuktepe isyanı: Osmanlı tarihinde çıkan ilk yerleşli isyandır. Yenişeniler Edirne'de ayaklanmışlardır. II. Murat'ın tekrar tahta çıkmasıyla isyan sona ermiştir.

1. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Beyliği'nin büyüme nedenleri arasında gösterilemez?

- A) Doğudan gelen yoğun Türkmen göçleri ile beslenmesi
- B) Anadolu ve Balkanlarda siyasi birliğin olmaması
- C) Gazi ve cihat anlayışıyla hareket etmeleri
- D) Merkezîyetçi yönetim anlayışından taviz vermeleri
- E) Fetihlerin işgal ve istila amacıyla yapılması

2. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Bizans ile yaptığı savaşlar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Girmen Savaşı - Niğbolu Savaşı
- B) Koyunhisar Savaşı - Maltepe Savaşı
- C) Ankara Savaşı - 1. Kosova Savaşı
- D) Sırpıslığı Savaşı - Niğbolu Savaşı
- E) 1. Kosova Savaşı - Varna Savaşı

3. Bizans imparatorluğu'nda şehirlerin başında bulunan yöneticilere verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Vayvoda B) Prens C) Tetkur
- D) Senyör E) Lord

- 4. • Anadolu'da Türk siyasi birliğinin bozulmasına neden olmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin dağılma tehlikesi geçirmesine yol açmıştır.

Yukarıda sonuçları verilen olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ankara Savaşı
- B) Niğbolu Savaşı
- C) II. Kosova Savaşı
- D) 1. Kosova Savaşı
- E) Varna Savaşı

- 5. • Anadolu'nun en güçlü Türk beyliğidir.
- Osmanlı Devleti'nin Anadolu'ya egemen olma çabalarına karşı diğer Türk beyliklerinden daha çok direniş göstermiştir.

Yukarıda özellikleri verilen beylik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karesioğulları
- B) Karamanoğulları
- C) Saruhanlılar
- D) Germiyanlılar
- E) Aydınoğulları

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
D	B	C	A	B
A	D	A	B	A
B	A	E	D	C
E	C	D	C	D
C	E	B	E	E

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

D, B, C, A, B

DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

❖ II. Murat'ın 1451'de ölümünün ardından Osmanlı Devleti'nin başına II. Mehmet geçmiştir.

❖ II. Mehmet'in en büyük amacı İstanbul'u fethederek Bizans'ı ortadan kaldırmaktır.

❖ Bizans İmparatorluğu'nun ve onun başkenti olan İstanbul'un Anadolu ve Rumeli'deki topraklarının birleştiği bir noktada bulunması Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü engelliyordu.

İstanbul'un Fethi (29 Mayıs 1453)

Fethin Nedenleri

❖ İstanbul'un coğrafi konumu

❖ İstanbul'un alınmasıyla önemli kara ve deniz ticaret yollarının kontrolü Osmanlı Devleti'nin eline geçecetti

❖ Hz. Muhammed'in "İstanbul, mutlaka fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun astırları ne güzel astırlardır." hadisi İstanbul'un fethin nedenleri arasındadır.

Osmanlı Devleti'nin Hazırlıkları

✓ Kuşatma sırasında Haçlı seferlerini önlemek amacıyla Venedik, Sırbistan ve Eflak ile yeni antlaşmalar yapılmıştır.

✓ Karamanoğulları beyi itaat altına almıştır.

✓ İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasına Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılan Anadolu Hisarı'nın karşısına Rumeli Hisarı'nı (Boğazkesen Hisarı) yaptırmıştır.

✓ Rumeli Hisarı'na asker yerleştiren II. Mehmet Bizans'ın Karadeniz ile bağlantısını kesmiştir.

✓ II. Mehmet Edirne'ye gelerek İstanbul'u kuşatmaya surları yıkmak için büyük toprak döktürmüştür.

✓ Tekerletli kuleler yaptırmıştır.

✓ Kuşatmayı deniz tarafından desteklemek için 400 gemiden oluşan bir donanma kurmuştur.

Bizans İmparatorluğunun Hazırlıkları

✓ Bizans İmparatoru XI. Konstantin surları tamir ettirip halkı silahlandırmıştır.

✓ Haliç'in girişini zincirle kapatarak donanmayı bu zinciri korumakla görevlendirmiştir.

✓ Kuşatma sırasında gemilerin surlara yaklaşmasını engellemek üzere grejuna denilen suda yatan ateşler hazırlamıştır.

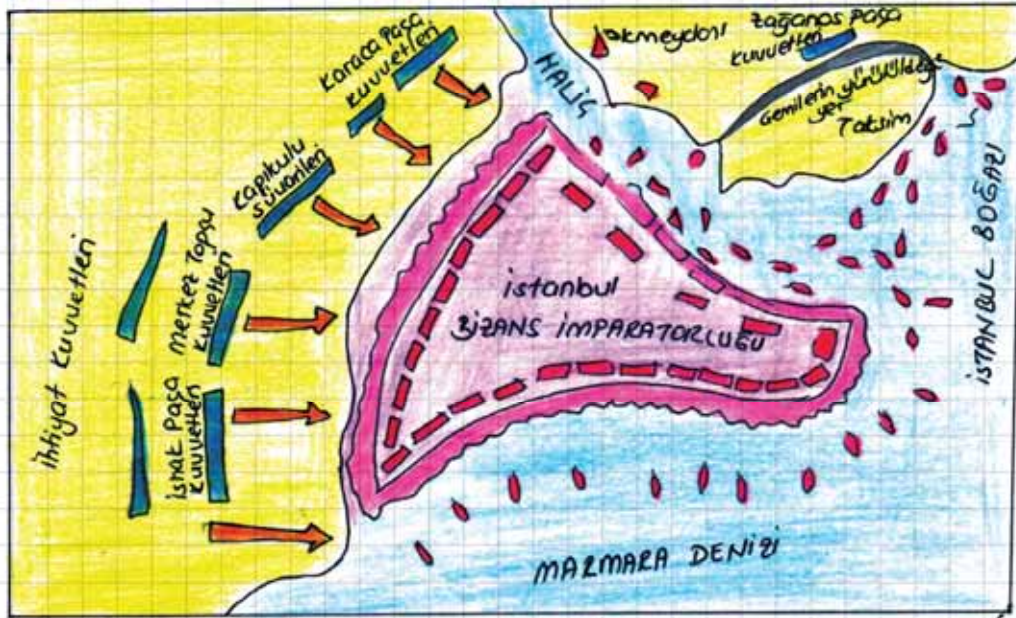
✓ Bizans İmparatoru Türklere karşı papadan ve Avrupa'daki devletlerden yardım istemiştir.

✓ Ortodoks Kilisesini Katolik Kilisesi ile birleştirme yoluna gitmiştir. İstanbul halkı ve Ortodoks din adamları Katoliklerle birleşmeye karşı çıkmışlardır.

Bu tekliflerini "İstanbul'da Latin kılıbını görmektense Türk sağı görmek daha iyidir." sözleriyle dile getirmişlerdir.

İstanbul'un Kuşatılması ve Fetih (29 Mayıs 1453)

- ❖ II. Mehmet hazırlıklarını tamamladıktan sonra ordusuyla birlikte İstanbul önlerine gelerek 6 Nisan 1453'te kuşatmayı başlatmıştır.
- ❖ Osmanlı kara ordusu yoğun top ateşiyle surları yıkmaya çalışırken donanma da Marmara Denizi yönünden İstanbul'u abluka altında tutuyordu.
- ❖ Papanın gönderdiği yardım gemilerin Haliç'e girmesini engelleyememişti.
- ❖ II. Mehmet 24 Nisan'da Haliç'teki surlara taarruz etmeye karar vermiştir.
- ❖ Haliç'in ağzı zincirlerle kapatıldığı için Osmanlı gemileri buraya giremiyorlardı.
- ❖ II. Mehmet 22 Nisan gecesi Marmara Denizi'ndeki gemilerinin bir bölümünü kızıllar üzerinden taşıtarak Haliç'e indirmişti.
- ❖ II. Mehmet donanmasını karadan yürüterek Bizanslılara hiçbir tedbirin kendisini durduramayacağını göstermiştir.
- ❖ 29 Mayıs 1453 günü son bir hücumla İstanbul fethedilmiştir.

İstanbul'un fethi'nin Sonuçları

- ✖ Doğu Roma (Bizans İmparatorluğu) sona ermiştir.
- ✖ II. Mehmet Rum Ortodoks Patrikhanesinin devamına izin vererek yönetimi altına aldığı Ortodokslara din ve vicdan hürriyeti tanımıştır.
- ♥ II. Mehmet Bizans'ın ileri gelen din adamlarından Gennadios'u (Genadyos) Rum Ortodoks Patriği olarak tayin etmiştir. Amaç Osmanlı topraklarındaki tüm insanların korkmadan serbestçe yaşayabilmesiydi.
- ♥ Osmanlı millet sisteminin kurucusu olan II. Mehmet Rumlara tanıdığı hakları Ermenilere ve Museuilere de tanımıştır. Bursa'da oturan Ermeni Piskoposu Ovakim'i 1461'de yanındaki Ermenilerle birlikte İstanbul'a getirtmiştir. Ovakim'i Ermenilere patrik ve milletbaşı olarak tayin etmiştir.
- ♥ II. Mehmet İstanbul'un fethi'ni takip eden günde verdiği bir Amannome ile Galya cenevizlilerine imtiyazlar tanımıştır.

Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- ✓ İstanbul'un fethi ile birlikte Osmanlı Devleti'nin Türk ve İslam dünyasındaki saygınlığı artmıştır.
- ✓ Osmanlılar Asya ve Avrupa kıtalarındaki topraklarını birleştirerek Anadolu ve Balkanlardaki hâkimiyetlerini pekiştirdiler.
- ✓ Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan su yolunu kontrolleri altına alarak ekonomiyi güçlendirdiler.
- ✓ II. Mehmet İstanbul'u devletin başkenti yaptı.
- ✓ II. Mehmet bilginleri, sanatçıları ve ticaretleri şehre yerleştirerek İstanbul'u önemli bir kültür ve ticaret merkezi hâline getirmiştir.

NOT

II. Mehmet'e İstanbul'un fethini gerçekleştirdiği için "fetheden" anlamında Fatih unvanı verilmiştir.

Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- ✓ İstanbul'un fethi Avrupa tarihi değiştirdi. Kuşatma sırasında kullarıklar toprak güçlüğü kalelerin ve yıkılmaz denen surların yıkılabilirliğini gösterdi.
- ✓ Kalın surlarla çevrili şatoların yıkılmasıyla derebeylerin hâkimiyetine son verdiler. Orta Çağ boyunca Avrupa'da hüküm süren derebeylik (feodalite) rejimi çözülmeye - cine giren mertez krallıklar güç kazanmaya başlamıştır.
- ✓ Bizanslı bilim insanları İstanbul'dan ayrılarak İtalya'ya göç ettiler ve Rönesans'ın başlamasında etkili oldular.
- ✓ Ticaret yollarının Türklerin eline geçmesiyle Avrupalılar yeni yollar aramaya başladılar ve bu durum Coğrafi Keşiflere neden oldu.

NOT

İstanbul'un fethi Orta Çağ'ın sonu Yeni Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edildi.

Fatih'in Askeri ve Siyasi Alandaki Faaliyetleri

✓ Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra egemenlik alanını genişletmek amacıyla Anadolu ve Balkanlar yönünde seferlere çıkarak önemli fetihler gerçekleştirmiştir.

Sırbistan Seferi (1454)

- Fatih, ilk seferini Sırbistan üzerine yapmıştır.
- Sırbistan'ın başkenti alınarak Osmanlı sancağı hâline getirilmiştir.
- Belgrad kalesi iki kez kuşatılmasına rağmen alınamamıştır.

Amasra'nın Alınması

- Karadeniz'i bir Türk gölü hâline getirmek isteyen Fatih, ilk olarak önemli bir liman kenti olan Cenevizlilerin elinde bulunan Amasra'yı savaş yapmadan fethetmiştir (1459).

Mora'nın Alınması (1460)

- Mora'daki Rum Despotluğu kendisini Bizans'ın devamı olarak görüyordu.
- Fatih, Bizans'ı yeniden canlandırmak isteyen bu devleti ortadan kaldırmak üzere 1460 yılında sefere çıkmıştır.
- Mora'yı topraklarına katarak hükimiyet sahasını Akdeniz'e doğru genişletmiştir.

Sinop ve Trabzon'un Fethi

- Osmanlı Devleti'ne karşı Akkoyunlular ile ittifak kurmuş olan Trabzon Rum imparatorluğu üzerine sefere çıkmıştır.
- 1461 yılında ilk olarak İsfendiyağulları beyliğini ortadan kaldırmıştır.
- Trabzon'u kuşatmış ve Trabzon Rum imparatoru şehri teslim etmiştir.

Eflak Seferi (1462)

- Yıldırım Bayezid Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'ne vergi veren Eflak Beyliği Fatih'in Trabzon'a sefere çıkmasını fırsat bilen Kazıklı Voyvoda vergisini ödemedi.
- Bu olay üzerine Fatih Eflak üzerine yürüdü ve Osmanlı Devleti'ne bağlı yıllık vergi veren bir eyalet hâline getirdi.

Bosna Hersek Seferi (1463)

- Osmanlı Devleti Venedik'e karşı burada üstünlük kurabilmesi için Bosna-Hersek kuyollarını alması gerekiyordu.
- Bosna Kralı'nın ödemesi gereken vergiyi ödememesi üzerine Fatih Bosna Seferi'ne çıktı.
- Sefer sonunda Bosna Krallığı'na son verildi.

Osmanlı Karamanoğlu Mücadelesi

- Fatih, Karamanoğulları beyliğinde başlayan taht kavgalarını fırsat bilerek harekete geçti.
- 1466 yılında yapılan sefer sonucunda Karamanoğlu topraklarının bir bölümünü ele geçirmiştir.
- Karamanoğullarının kalan toprakları ise 1483 yılında II. Bayezid tarafından alındı.

Osmanlı Akkoyunlu Mücadelesi

- Anadolu'da Osmanlı Devleti'ne rakip olabilecek en önemli siyasi güç olarak Akkoyunlular kalkmıştı.
- Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan kendisini Fatih'ten daha üstün görüyordu.
- Fatih 1473 yılında Erzincan yakınlarında Otlukebeli'nde yapılan savaşta Akkoyunluları yenildi.

Kırım'ın Fethi (1475)

- Azak Denizi ve Kırım Yarımadası kıyılarındaki yer alan şehirler Cenevizlilerin kontrolündeydi.
- Fatih, kuzeyden gelen yolların önemli ticaret merkezlerini ele geçirmek için 1475 yılında Gedik Ahmet Paşa komutasındaki donanmayı Kırım'a göndermiştir.
- Kırım'ın fethedilmesiyle birlikte Karadeniz Türk gölü hâline gelmiştir.
- Karadeniz'in kuzeyinden gelen ticaret yolları Osmanlı kontrolüne girmiştir.

Boğdan'ın Alınması (1476)

- Osmanlı Devleti'ne vergi yükümlülüğüne yine getirmeyen Boğdan üzerine Fatih 1476 yılında sefere çıkarak Boğdan'ı Osmanlı'ya bağlı bir beylik hâline getirmiştir.

Arnavutluk Seferi (1479)

- Fatih, Arnavutluk üzerine ypthğı ilk iki sefer sırasında başarılı olmamıştır. 1478 yılında üçüncü seferde Arnavutluk'un başkenti daha sonra tonomini ele geçirdi.

Osmanlı - Venedik Mücadelesi (1479)

- Fatih, Ege Denizi kıyılarını ve Ege adalarını topraklarına katmak için 1476 yılında Osmanlı donanmasını Ege Denizi'ne doğru sefere çıkardı.
- İlk olarak Kuzey Ege kıyılarında bir liman tenti olan Enez alındı. Daha sonra Semadirek, Taşoz, Gökçeada, Limni ve Midilli adalarını ele geçirdi.
- 1463'te başlayan Osmanlı - Venedik Savaşı 16 yıl sürmüştür. Venedik'in en önemli üssü olan Eğriboz adası fethedildi. 1479 yılında yapılan antlaşma ile Osmanlı - Venedik Savaşı sona erdi. Antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti aldığı yerleri geri verecekti. Venedik, vergi ödeyecek buna karşılık Venedikliler İstanbul'da balıkas adı verilen ekşi bulunduracak ve Osmanlı sultanı ile serbestçe ticaret yapabilecekti. Osmanlı'nın imtiyaz verdiği ilk devlet Venedik oldu.

İtalya Seferi (1480)

- Osmanlı Devleti'nin denizlerde yayılma siyasetini deomon ettiren Fatih bu amaçla Gedik Ahmet Paşa Komutasındaki Osmanlı donanmasını sefere çıkardı.
- Gedik Ahmet Paşa ilk olarak Yunonistan'ın batısındaki Zenta, Kefalonya ve Pyramura adalarını fethetti.
- Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca davranan Napoli Krallığı üinine yürüyen Osmanlı donanması İtalya'nın güney kıyılarındaki Otranto'yu aldı.
- Gedik Ahmet Paşa'nın oracı Napoliye kadar ilerlemetti. Fatih'in 1481'de ölümü nedeniyle bu oracını gerçekleştirilemedi.

Fatih Dönemi Teşkilatlanma Çalışmaları

- Fatih Dönemi'nde diyon üyelerinin sayıları artırılmış, diyon sadrazam başkanlık yapmaya başlamıştır.
- Bütün devlet dairelerinin bir arada toplanması ve hükümet çalışmalarının yürütülmesi amacıyla Topkapı Sarayı yapılmıştır.
- Devlet adamı yetiştirmek amacıyla Topkapı Sarayı'nda Enderun Olulu açılmıştır.

UYARI

Fatih, kendisinden önceki turaları da toplayarak Kanunnome-i Ali Osman adıyla kanunlar hazırlamıştır. Bu kanunlar Osmanlı Devleti'nin ilk düzenli yazılı kanunlarıdır. Fatih Kanunnome-i Ali Osman'da devletin parçalanmasını önlemek amacıyla taht mücadelesine giren şehzadelerin öldürülebileceğini bildirmiştir.

- Fatih Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin ilk yüksek okulu olan Sahn-ı Seman medresesi açılmıştır. (Bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin temelidir.)
- Cülus bahşisinin dağıtılması bu dönemde gelenekleşmiştir.
- Şehzadelerin devlet işlerinde kendilerini yetiştirmesi için saraylara vali olarak gönderilmesi ilke olarak kabul edilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin ilk altın parası bu dönemde bastırılmıştır.
- Kanunnome-i Ali Osman'da devlet adamlarının mallarına el konulduğu müsadere sistemi yasalaştırılmıştır.

II. Bayezid Dönemi (1481-1512)

■ II. Mehmet'in ölümünden sonra yerine Amasya valisi olan oğlu II. Bayezid geçmiştir. Ancak Konya'da vali olan Şehzade Cem II. Bayezid'in padişahlığını tanımamıştır.

■ Şehzade Cem Bursa'ya gelerek hükümdarlığını ilan etmiştir. Anadolu'ya geçen II. Bayezid kardeşini yenilgiye uğratmıştır. Bu yenilginin ardından Şehzade Cem önce Konya'ya oradan da memlûklere sığınmak zorunda kalmıştır. Memlûklerin desteğiyle Anadolu'ya geldiyse de yenilmiştir. Bu yenilgiden sonra Rodos Şualyelerine sığınmıştır. Şualyelerin yardımıyla Rumeli'ye geçeceğini planlayan Şehzade Cem Rodos Şualyelerinin tendisini Fransa'ya götürmesi üzerine başarıyla olmuştur. Bir süre Fransa'da tutulan Cem Sultan İtalya'ya getirilerek papaya teslim edilmiştir. 1495 yılında Napoli'de hayatını kaybetmiştir.

NOT

Şehzade Cem'in batılı devletlere sığınması Osmanlı Devleti'nin işlerine karışmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin batıya doğru fetihlerinin yavaşlamasına ve II. Bayezid Dönemi'nin durgun geçmesine neden olmuştur.

UYARI

II. Bayezid Dönemi Yükselme Dönemi içerisinde Duraklama Dönemi olarak adlandırılmaktadır.

■ II. Bayezid Dönemi'nde 1484 yılında Kili ve Akkerman kaleleri alınarak Bağdat'ın fethi kesinleşmiştir.

■ Bu dönemde İspanya'da baskı altında olan Yahudiler Osmanlı topraklarına yerleştirilmiştir.

■ II. Bayezid Dönemi'nin en önemli gelişmesi Safevi Devleti'nin kıstırılmasıyla Anadolu'da ortaya çıkan Şahkulu Ayaklanması'dır. Silliği yaymayı amaçlayan bu ayaklanma güçlükle bastırılmıştır.

II. Bayezid yenişerilerin desteğini alan Şehzade Selim tarafından tahttan indirilen ilk Osmanlı padişahıdır.

DİKKAT ET

Yavuz Sultan Selim Dönemi (1512-1520)

- ✱ Şahkulu isyanının bastırılmasından sonra Şehzade Selim yenişerlerin desteğini alarak babası II. Bayezid'i tahttan indirip 1512 yılında Osmanlı Devleti'nin başına geçmiştir.
- ✱ Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Safeviler üzerine sefere çıkmıştır. İki taraf ve Gölü yakınlığında Galdıran Ovası'nda karşılaşmıştır.
- ✱ Savaş Osmanlı ordusunun zaferiyle sonuçlanmış ve Şah İsmail İran işlerine doğru kaçmak zorunda kalmıştır.
- ✱ Galdıran Savaşı'ndan sonra Safevilerin başkenti Tebriz'e giren Yavuz Sultan Selim bu devletin Doğu Anadolu'daki varlığına son vermiştir.
- ✱ Maraş, Elbistan ve Malatya yöresinde hüküm süren Dulkadiroğulları beyliği üzerine kuvvet göndermiştir.
- ✱ 1515 Tırnadağ Savaşı sonucunda Dulkadiroğulları beyliği Osmanlı'ya katılmıştır.

NOT

Dulkadiroğulları beyliğinin alınmasıyla Anadolu Türk siyasi birliği de sağlanmış oldu.

- ✱ Yavuz Sultan Selim'in Doğu seferi sonucunda Doğu ve Güneydoğu Anadolu topraklarının yeni sıra Erbil, Musul ve Kerkük Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.
- ✱ Tebriz - Halep ve Tebriz - Bursa İpek Yolu'nun denetimi Osmanlıların eline geçmiştir.
- ✱ Yavuz Dönemi'nde Dulkadiroğulları beyliğinin alınmasıyla birlikte Osmanlı-memlûk ilişkileri yeniden bozulmuştur.
- ✱ Yavuz Sultan Selim 1516 yılında Mısır Seferine çıkmıştır. Halep'in kuzeyindeki Mercidabık'ta yapılan savaşta Osmanlı ordusu kazanmıştır.
- ✱ Memlûk sorununu tamamen ortadan kaldırmak isteyen Yavuz Sultan Selim 1517 yılında Kahire'de yapılan Ridaniye Savaşı'nda memlûkleri itici kez yenilgiye uğratmıştır. Mısır Seferi sonucunda;
 - Hicaz bölgesi Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Kutsal anıtlar İstanbul Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilmiştir.
 - Halifelik Osmanlı hanedanına geçmiştir.
 - Seferlerde elde edilen gelirlerle Osmanlı hazinesi dolmuştur.
 - Baharat Yolu Osmanlı Devleti'nin kontrolüne geçmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1520 - 1566)

✦ Yavuz Sultan Selim'in ölümünden sonra yerine oğlu I. Süleyman geçmiştir.

NOT

Kanuni adıyla bilinen I. Süleyman devleti kırk altı yıl yöneterek en uzun süre tahtta kalan Osmanlı padişahıdır.

✦ Kanuni'nin ilk hedefi Macarların elinde bulunan Belgrad idi. Belgrad Osmanlıların batıya doğru genişlemesini engelliyordu.

✦ Kanuni 1521 yılında çıktığı seferde Belgrad'ı karadan ve Tuna üzerinden ilerleterek fethetmiştir.

✦ Belgrad'ın fethi ile Orta Avrupa yolu Türklere açılınca Macaristan ve Avusturya üzerine düzenlenecek seferler için askeri bir üs elde edilmiştir.

✦ Fatih Sultan Mehmet'in karada ele geçiremediği yer den Belgrad'ın fethi Kanuni Sultan Süleyman gerçekleştirmiştir.

✦ Mohaç Meydan Muharebesi tarihte en kısa süren meydan savaşıdır.

İstanbul Antlaşması'nda Avusturya Kralı protokolde Osmanlı veziriazamına eşit sayılacaktı. Bu durum Avusturya'nın Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü resmen kabul ettiğinin kanıtıdır.

DİKKAT ET

✦ Galdırım Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğrayan Safevîlerin Anadolu'yu ele geçirme çabaları Kanuni Dönemi'nde de devam etmiştir. Şah İsmail'den sonra yerine geçen oğlu Şah Tahmasp bu amaçla Anadolu'da ayaklanmaları çıkarmıştır.

✦ Bu gelişme üzerine Kanuni İran'a sefer düzenlemiştir. 1555 yılında Amasya Antlaşması imzalanmıştır.

UYARI

1555 Amasya Antlaşması Osmanlı Devleti ile İran arasındaki ilk resmi antlaşmadır.

Ben ölünce bir elimi tabutumun dışına atın,
insanlar görsünler ki, padişah olan Kanuni
bile bu dünyadan eli boş gitmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman

Rodos'un Fethi (1522)

- ✓ Mısır'ın alınmasıyla birlikte İstanbul ile Mısır arasındaki deniz trafiği hızlanmış.
- ✓ Sen'ân şoubyelerinin elinde bulunan Rodos adası bu ticareti engelliyordu.
- ✓ Şoubyeler her fırsatta Osmanlı gemilerini vuruyor, ticaret gemilerini yağmalyordu.
- ✓ 1520 yılında Kanuni Rodos'a sefer düzenlemiştir. Kuşatmayı Osmanlı kazandı.
- ✓ Rodos'un fethedilmesiyle Mısır deniz yolunun güvenliği sağlanırken Venedik'in elinde bulunan Kıbrıs dışında tüm Doğu Akdeniz Osmanlı gâbı hâline gelmiştir.

Trablusgarp'ın Fethi (1551)

- ✓ Barbaros Hayrettin Paşa'nın 1546 yılında denizlerdeki başarılarını Turgut, Piyale Paşae ve Uluş Ali Paşa gibi Türk denizcileri devam ettirdi.
- ✓ Turgut Reis 1551 yılında düzenlediği seferde Malta Adası'nı yertesen Sen'ân şoubyelerinin elindeki Trablusgarp'ı aldı. Trablusgarp beylerbeyliğine atamıştır.

Cerbe Deniz Savaşı (1560)

- ✓ Turgut Reis ispanyolların elinde bulunan adayı kuşattı. Hacı dorommasının gelmesi üzerine kuşatmayı kaldırarak yardım istedi.
- ✓ Piyale Paşa yardıma gelerek kaskıları boğuna ugrattı. Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki hâkimiyetini pekiştirdi.

Preveze Deniz Savaşı (1538)

- ✓ Andrea Doria 1532'de Mora kıyılarında saldırarak Osmanlılara ait inebahli ve Karan kalelerini almıştır.
- ✓ Kanuni Cezayir'i elinde tutan ve Kuzey Akdeniz kıyılarında kardeşleri Oruç ve İlyas ile birlikte deniz atamığı yapon Barbaros İakabıyla toınan Hızır Reis'i Epten-ı derys yaparak Cezayir Osmanlı Devleti'ne bağılı bir eyalet hâline getirilmiştir.
- ✓ Barbaros'un bu başarıları üzerine İspanya, Portekiz, Venedik, Cenova ve Malta gibi Avrupa devletleri papanın çağrısıyla toplanarak bir Haçlı doromması kurdular.
- ✓ Andrea Doria komutasında Haçlı doromması Barbaros Hayrettin Paşa ile Preveze Limanı önlerinde karşılaştı. Osmanlı doromması 28 Eylül 1538'de yapılan savaşta büyük bir zafer kazandı.
- ✓ Preveze Deniz Zafeni'nin ardından Osmanlı doromması ile başa çıkamayacağına anlayan Venedik başı istemek zorunda kalmıştır.
- ✓ Venedik ; Mora ve Dalmasya kıyılarını Osmanlı Devleti'ne bırakmayı ve savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.
- ✓ Akdeniz'de üstünlük Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Preveze Zafeni'nin kazanıldığı 28 Eylül günümüzde Türk Denizcilik (Doromması) Günü olarak kutlanmaktadır.

Malta Kuşatması (1565)

- ✓ Piyale Paşa Avrupa devletlerinin askeri bir üs olarak kullandığı Malta adasını 1565 yılında kuşattı.
- ✓ Kuşatma sırasında Turgut Reis'in şehit düşmesi ve kış mevsiminin yaklaşması üzerine kuşatma kaldırıldı.

Sakız Adasının Fethi (1566)

- ✓ Osmanlı Devleti'ne karşı vergi yükümlülüğünü yerine getirmeyen Cenevizlilerin Ege Denizi'ndeki son kolonisi olan Sakız Adası'nı Piyale Paşa kuşatmıştır.
- ✓ Sakız Adası Cenevizlilerin teslim olması üzerine savaş yapılmadan fethedildi.

Hint Deniz Seferleri

- ✓ Kanuni Dönemi'nde Osmanlılar hem Hindistan'daki Müslümanlara yardım etmek hem de Baharat Yolu'nun güvenliğini sağlamak için hareket etmişlerdir.
- ✓ Hint Okyanusu'ndaki Portekizliler üzerine dört sefer düzenlediler. 1538'de başlayan ve 1533 yılında sona eren bu seferlerden istedikleri sonuçları elde edemediler.
- ✓ Hint Deniz Seferleri'nde başarısızlığın sebepleri;
 - Kızıldeniz'de hazırlanan Osmanlı donanmasının Okyanus seferleri karşısında yetersiz kalması
 - Osmanlı denizcilerinin Hint Okyanusu'nu iyi tanıması
 - Seferlere gereken önem verilmemesi ve Güçerat sultanlarının gerekli yardımı yapmaması bu mücadelelerin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur.
- ✘ Kapitülasyonların Osmanlı topraklarındaki yabancıların hak ve yükümlülüklerini belirleyen sistemli bir yapıya kavuşması Kanuni Dönemi'nde gerçekleşmiştir.
- ✘ Osmanlı Devleti bu dönemde Fransa'ya adli ve ticari ayrıcalıklar tanımıştır. Kapitülasyon adıyla tanınan bu ayrıcalıklara göre Fransa bayrağı taşıyan kâğıt gemiler Osmanlı limanlarında serbestçe ticaret yapabilecekti.

NOT

Kanuni Dönemi'nde verilen kapitülasyonlar imzayan hükümdarların sağlığı süresince geçerli olacaktır.

- ✘ 1566 yılında Avusturya üzerine sefere çıkan Kanuni ilk olarak Zigevar Kalesi'ni kuşattı. Ancak ilerleyen yaşı ve hastalığı nedeniyle kuşatma sırasında öldü.

II. Selim (Sarı Selim) Dönemi (1566-1574)

- Kanuni'nin ölümünden sonra tahta oğlu II. Selim geçmiştir.
- II. Selim Dönemi'nde Akdeniz'deki Osmanlı fetihleri devam etmiştir. II. Selim Doğu Akdeniz'in güvenliği için Venetlilerin elinde bulunan Kıbrıs'ın alınmasını gerekli görüyordu.
- 1570 yılında Lala Mustafa Paşa yaklaşık bir yıl süren kuşatmanın ardından Kıbrıs'ı fethetmiştir. Doğu Akdeniz'deki Osmanlı hâkimiyeti kesinleşmiştir.

İnebahtı Deniz Savaşı (1571)

- ✓ Kıbrıs'ın fethedilmesini teptiyle karşılayan Avrupa devletleri Osmanlı Devleti'ne ağır bir darbe indirmek için harekete geçmişlerdir.
- ✓ Haçlı donanması ile Osmanlı donanması 1571 yılında İnebahtı Körfezi önlerinde karşılaşmıştır.
- ✓ İnebahtı savaşı Osmanlı Devleti'nin denizlerde uğradığı ilk büyük yenilgidir.

"İnebahtı'da uğradığımız baskından sonra gücümüzün ne clerece olduğunu gel de gör! Fakat şunu bil ki sizin kaybınız ile bizimki arasında büyük bir fark vardır. Biz Kıbrıs krallığı'nı almakla sizin bir kolunuzu kestik. Siz donanmanızı yok ederek yalnızca sakalmızı tıraş etmiş oldunuz. Kesilen kol asla yerine gelmez ancak tıraş edilen sakal eskisinden daha gür çıkar."

Sokullu Mehmet Paşa

Sokullu Mehmet Paşa'nın Projeleri

Süveyş Kanalı Projesi

- Jeziarzon Sokullu Mehmet Paşa Mısır'ın Süveyş bölgesinde bir kanal açıp Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağlamak istedi.
- Amacı, Akdeniz'deki Osmanlı donanmasını Kızıldeniz yoluyla Hint Okyanusu'na geçirecek hem Baharat Yolu ticaretini yeniden canlandırmayı hem de Hint Müslümanlarına yardım etmeyi düşündü. Ancak bu projeyi gerçekleştirmek mümkün olmadı.

Don Volga Projesi

- Sokullu Mehmet Paşa Don ve Volga nehirlerini bir kanalla birleştirerek donanmayı Karadeniz'den Hazar Denizi'ne geçirmeyi amaçlamıştır.
- Amacı, Rusya'nın güneye doğru iletişimini durdurmak ve İpek Yolu ticaretini canlandırmaktır.
- Proje Rusların saldırısı ve dumska-koua şartlarından dolayı tamamlanamamıştır.

1. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemi'nde yaşanan olaylardan biridir?

- A) Bulgar Krallığı topraklarının Osmanlı ülkesine katılması
- B) Rumeli'de kolonizasyon hareketlerinin başlaması
- C) Girit Adası'nın fethi
- D) Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Devleti'ne bağlanması
- E) ilk dinî ve sosyal işerikli isyanın çıkması

2. Osmanlı padişahlarından II. Bayezid Dönemi'nin durgun geçmesine neden olan olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Celâli isyanları
- B) Haçlı seferleri
- C) Cem Sultan Olayı
- D) Düşmece Mustafa Olayı
- E) Antara Savaşı

3. Osmanlı Devleti'nde, İstanbul'un fethi için cöktürülen ve kulları toprak verileri isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gıraz B) Ateş topu C) Fatih
- D) Şahi E) Pensik

4. Fatih Dönemi'nde Trabzon Rum İmparatorluğu'nun ortadan kaldırılması aşağıdakilerden hangisini gerçekleştirilmeye yönelik değildir?

- A) Karadeniz ticaretini denetim altına alma
- B) Devleti'nin teokratik yapısını güçlendirme
- C) Anadolu'da siyasi birliği sağlama
- D) Bizans İmparatorluğu'nu konuklama ümitlerine son verme
- E) Osmanlı Devleti'nin sınırlarını genişletme

5. 1521 yılında gerçekleşen Belgrad'ın fethi hangi Osmanlı padişahı döneminde gerçekleşmiştir?

- A) II. Mehmet B) II. Bayezid C) Yavuz Sultan Selim
- D) Çelebi Mehmet E) Kanuni Sultan Süleyman

6. Aşağıdakilerden hangisi Yavuz Sultan Selim Dönemi gelişmelerinden biridir?

- A) Rumeli Hisarı'nın yapılması
- B) Yenişeri ocağının kurulması
- C) Suriye ve Filistin'in Osmanlı topraklarına katılması
- D) Ege Adalarının alınması
- E) Macaristan'ın Osmanlı'ya bağlanması

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
D	C	D	B	E	C
A	D	C	A	A	B
B	A	A	E	B	E
C	E	B	D	C	A
E	B	E	C	D	D
B	C	A	D	E	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretle, aralarını çığı ile birleştir.

Doğru Cevaplar

D, C, D, B, E, C

DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI

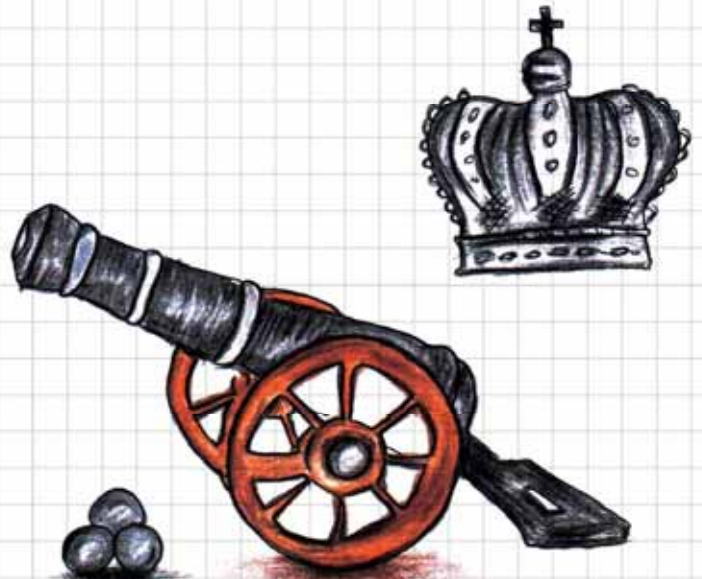
- * Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Avrupa'da feodalite hâkim sürmekteydi. Orta Çağ boyunca varlığını devam ettirmiş feodalite 15. yüzyılda çöküş sürecine girmiştir.
- * 15. yüzyılda Avrupa'da İngiltere ve Fransa arasında yüzyıl savaşları yaşanmıştır ve Fransa'nın zaferıyla sonuçlanmıştır (1337 - 1453).
- * Fransa Kralı yüzyıl savaşları'ndan sonra topraklarındaki derebeylikleri ortadan kaldırmıştır. Fransa Avrupa'nın en güçlü merkezi Krallığı hâline gelmiştir.
- * İngiltere'de ise yüzyıl savaşlarının ardından Çifte Gül adı verilen iç savaş sırasında derebeyler zayıflamıştır. Fransa'dan sonra İngiltere'de de merkezi Krallık rejimine geçilmiştir.

NOT

İstanbul'un fethedilmesi sırasında talin surların top kullanılarak yıkılabileceğinin görülmesinden sonra Avrupa'da kralar derebeylerin şatolarını yıkmaya başlamışlardır.

- * Orta Çağ boyunca kilise, Avrupa ülkelerindeki siyasi parçalanmışlıktan yararlanarak halk üzerindeki otoritesini artırmıştı. Papalar taş giydiniyor, afaroz, endüljans, enterdi gibi yetkileri kullanmaktaydı. Bilim insanları ve sanatçılar kilisenin baskısı altında idi.
- * 15. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'da siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak kilise estetiği günden güne yitirmiştir.
- * Avrupa'da yaşanan bu gelişmeler sonucunda Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform ortaya çıkmıştır.

Coğrafi Keşifler

✓ Avrupalılar 15. yüzyılın sonlarına doğru yeni deniz yolları ve kıtaları keşfetmeye başlamışlar ve dünyaya yayılma hareketini başlatmışlardır.

Coğrafi Keşiflerin Nedenleri

- Coğrafi Keşiflerin ortaya çıkmasındaki en önemli neden ekonomiktir.
- Avrupalı Krallar, Asya ve Afrika ülkelerindeki altın ve gümüşü ele geçirerek monarşilerini güçlendirmek istiyorlardı.
- İpek, baharat, buğday, şeker, fildişi ve boyalı maddeleri gibi değerli mallara sahip olmayı planlıyorlardı.
- İpek ve Baharat yollarının Türklerin kontrolünde olması Avrupalıları yeni keşiflere yöneltirmişti.
- Avrupalılar Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşmak ve sömürgelerini genişletmek istiyorlardı.

→ Coğrafi Keşifler konusunda ilk girişimler Portekizlilerden gelmiştir. Hindistan'a giden yeni bir deniz yolu bulmak için harekete geçen Portekizliler ilk olarak Batı Afrika kıyılarını keşfettiler. Portekizlilerin en büyük keşfi Ümit Burnu yolu'nu bulmalarıdır. Portekizli Denizci Vasco de Gama Ümit Burnu'nu geçerek Hindistan'a ulaşmıştır.

→ Cenualı Denizci Kristof Kolomb Dünya'nın yuvarlak olduğuna ve Hindistan'a ulaşabileceğine inanıyordu. 1492 yılında Kuzay Amerika'nın doğu kıyılarına ulaşmıştır. Kolomb'un ölümünden sonra İtalyan denizci Amerigo Vesputi buranın Hindistan değil yeni bir kıta olduğunu ileri sürmüş ve yeni kıta "Amerika" adı verilmiştir.

→ İspanya adına Macellan dünyayı dolaşmıştır. Macellan sürekli batıya doğru giderek Filipinlerde girdiği gahıma da önce dünya turunu 1522 yılında yardımcısı Del Cano tamamlamıştır.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

- Keşifler sonrasında ilk olarak Portekizliler ve İspanyollar tarafından büyük sömürge imparatorlukları kurulmuştur.
- Ümit Burnu'nu kullanarak Hindistan ve Güneydoğu Asya ülkelerinden aldıkları baharatları kendi ülkelerine getirip Avrupa'ya pazarlamışlardır.
- Orta ve Güney Amerika'yı işgal eden İspanyollar buldukları altın ve gümüşü Avrupa'ya taşımışlardır.
- Avrupa'da zenginliğin göstergesi olan toprağın yerini altın ve gümüş almıştır.
- Burjuva sınıfı ve bu sınıfı destekleyen krallar güçlenmiştir. Feodalite rejimi ve bu rejimi destekleyenler önem kaybetmiştir.
- Mesken sınıfı ortaya çıkmıştır.
- Coğrafi Keşiflerle birlikte o güne kadar bilinmeyen kıtalar, okyanuslar, medeniyetler, insan ırkları, çeşitli bitki ve hayvan türlerinin farkına varılmıştır.

Rönesans

✓ Fransızca "yeniden doğuş" anlamına gelen Rönesans terimi 15. ve 16. yüzyıllarda Batı Avrupa'da edebiyat, güzel sanatlar ve bilim alanlarında önemli gelişmeleri anlatmak için kullanılmıştır.

Rönesans'ın Nedenleri

- Rönesans'ı ortaya çıkaran temel etken insan ve düşünme gücüne önem veren "hümanizm" atımıdır. Hümanizmin ortaya çıkmasında müslümanlar tarafından İspanya'da kurulan Endülüs Emevi Devleti'nin önemli katkıları olmuştur.
- Rönesans ilk olarak İtalya'da başlamıştır.
- İtalya'da hümanizmin öncüleri Dante, Petrarca ve Boccaccio'dur.
- İtalya'da Rönesans edebiyatın yanı sıra güzel sanatlar alanında da gelişme göstermiştir. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rafael, Donatello en önemli temsilcileridir.
- Rönesans İtalya dışında diğer Avrupa ülkelerinde de yayılmıştır.
- Fransa'da Montaigne "Denemeler" adlı eseriyle ün kazanmıştır.
- İngiltere'de Rönesans'ın en ünlü temsilcisi William Shakespeare'dir.
- Alman hümanistlerinden Erasmus ve Ertlen en önemli temsilcilerdir.
- İspanya'da Cervantes Don Kişot adlı romanı ile ünlüdür.
- Polonyalı bilimci Kopernik kilsenin savunduğu "dünya merkezli evren" teorisini çürütürken "Güneş merkezli evren" teorisini ortaya atmıştır. Dünyanın kendi eksenini ve Güneş etrafında olmak üzere iki türlü hareketi olduğunu kanıtladı.

Rönesans'ın Sonuçları

- Rönesans Avrupa'da köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir.
- Orta Çağ'ın skolastik düşünce sistemi etkisini kaybetmeye başlamış ve deney gözleme dayalı pozitif düşünce gelişmeye başlamıştır.
- Rönesans, Avrupa'da laik düzene geçişle sonuçlanacak Reform'a ve Soray'ın ilahı bna zemin hazırlamıştır.
- Rönesans Avrupa uygarlığının günümüze dek gelişmişlik düzeyine ulaşmasında önemli rol oynamıştır.

Reform

- ✓ Reform kelimesi, herhangi bir sistemi veya kurumu daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklikleri ifade etmek için kullanılır.
- ✓ Reform, Katolik Kilisesindeki bozulmalara tepki olarak 16. yüzyılda Almanya'da başlayan ve diğer Avrupa ülkelerine yayılan dinî alandaki yenilik hareketleridir.
- ✓ 16. yüzyılda Rönesans'ın etkisiyle hümanistler İncil'i kendi millî dillerine çevirdiler.
- ✓ Hristiyanlık ile kilisenin uygulamalarının arasındaki çelişkileri görerek kiliseye karşı sert eleştirilerde bulunduk. Matbaanın da yardımıyla düşüncelerini geniş halk kitlelerine yaydılar.
- Alman halkını Reform'a hazırlayan kişi Erasmus'dur.
- Almanya'da Erasmus'un görüşlerinden etkilenen kişilerden biri de Martin Luther'dir.
- Luther 1517 yılında düşüncelerini 95 maddelik bir bildiri hâline getirerek Wittenberg Kilisesi'nin duvarına asmıştır.
- Luther'in düşünceleri matbaanın da etkisiyle hızla yayılınca Almanya'da kiliseye karşı büyük bir ayaklanma çıkmıştır.
- Protestan adını alan Lutherilerle Şariken arasında mezhep savaşları başlamıştır. 1555 yılında tadar devon eden bu mücadelelerin sonunda Augsburg Antlaşması imzalandı. Şariken Protestanlık mezhebinin varlığını resmen kabul etmiştir.
- Fransa'da Reform'un öncülüğünü Kalven yapmıştır. Fransa kralı 1598'de yayımladığı Nant Fermanı ile Kalvenizmi resmen tanımak zorunda kalmıştır.
- Kalvenizm Fransa'nın yanı sıra Hollanda'da, Presbiteriyenizm adıyla İskoçya'da yayılmıştır.
- İngiliz kralı VIII. Henri papa ile anlaşmazlığa düşüncü Katolik Kilisesinin İngiltere'deki varlığına son vermiştir. Bir süre sonra İngiltere'de Anglikanizm adıyla yeni mezhep kurulmuştur. Avrupa'da mezhep birliğinin bozulması sonucunda Otuz Yıl Savaşları başlamıştır.

Reform'un Sonuçları

- Reform sonucunda Avrupa'da mezhep birliği parçalandı.
- Protestanlık, Kalvenizm ve Anglikanizm gibi yeni mezhepler ortaya çıkmıştır.
- Kilise otoritesini ve saygınlığını büyük ölçüde kaybetmiştir. Stokastik düşüncenin yerini aklı ve bilime dayanan dogmatik düşünce almıştır.

1. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa'da din ve mezhep özgürlüğü ile ilgili gelişmelerden biri değildir?

- A) Augsburg Antlaşması
- B) Vestfalya Antlaşması
- C) Konstantin Barışı
- D) Nant Fermanı
- E) Milano Fermanı

2. Avrupa'da meydana gelen,

- I. Yüzyıl Savaşları
- II. Vestfalya Antlaşması
- III. Coğrafi keşifler

gelişmelerden hangileri Osmanlı Devleti'ni olumsuz yönde etkilemiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

3. I. Yedi Yıl Savaşları

- II. Otuz Yıl Savaşları
- III. Yüzyıl Savaşları

Aşağıdakilerden hangileri Avrupa'da mezhep birliğinin bozulması sonucunda ortaya çıkmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) II ve III E) I ve III

4. Rönesans'ın Avrupa ve dünyaya getirdiği bir takım yenilik ve düşünceler vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu düşüncelerden biri değildir?

- A) Yerel bilginin araştırılıp öğrenilmeye başlanması gereten bir yoldur.
- B) Bilimsel her bilgi değişmezdir.
- C) İnsan büyük buluşlar elde edebilir.
- D) Gerçek her zaman gözlemlidir.
- E) İnsan, yapısı gereği sürekli aktif olmalıdır.

5. I. Sömürge imparatorluklarının kurulması
II. Akdeniz limanlarının Osmanlı tarafından kapanması
III. Merkezi krallıkların güçsüzleşmesi
Aşağıdakilerden hangileri Coğrafi keşiflerin sonuçları arasında yer alır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi Reform Hareketleri sonucunda Protestanlık mezhebinin kabul edildiği ülkelerden biri değildir?

- A) Almanya B) İskoçya C) İsveç
- D) Danimarka E) Norveç

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
C	D	B	B	A	B
E	C	C	E	D	A
B	B	A	A	E	C
D	A	D	C	C	D
A	E	E	D	B	E
C	B	A	B	B	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretlerle, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

C, D, B, B, A, B

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595 - 1774)

Avrupa'nın Genel Durumu

- ✓ 17. yüzyılda Avrupa devletleri arasında ekonomik retabetin hız kazandığı bir dönem başlamıştır.
- ✓ Avrupa'nın kuzeyinde bulunan İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler Portekiz, İspanya ve İtalya gibi Güney Avrupa ülkelerine göre ekonomide daha önemli bir konuma yükselmiştir.
- ✓ 17. yüzyılda Avrupa devletleri arasında 1618-1648 yılları arasında devam eden mezhep savaşları gibi görünse de gerçekte siyasi nedenlerden kaynaklanan otuz yıl savaşları yaşanmaktaydı.
- ✓ 17. yüzyılda Avrupa'da aydınlanma düşüncesi güçlenmiş düşünce özgürlüğü yayılınca kilisenin etkinliği ve hâkimiyeti büyük ölçüde kınanmıştır.

Asya'nın Genel Durumu

- ✓ 17. yüzyılda Asya'da siyasi parçalanmışlık söz konusuydu. Altın Orda Devleti'nin dağılmasından sonra kurulan hanlıklardan Nogay ve Kazak Hanlıkları varlığını bu yüzyılda devam ettirmişler.
- ✓ 17. yüzyılda Batı Türkistan'da Özbeklerin kurduğu Şeyboniler Devleti Safevilerin saldırılarıyla yıkılmıştır.
- ✓ Asya'da kurulan Türk hanlıkları Türkistan topraklarını Rus işgalına karşı Konyarat bölgesinde İslamîyet'in ve Türk kültürünün günümüze kadar yayılmasına katkıda bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

- ✓ Osmanlı Devleti 16. yüzyılda geniş sınırlara ulaşarak Akdeniz ve Karadeniz'i Türt gölü haline getirmiştir.
- ✓ 16. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı devlet düzeninde bazı mabir başlomisır. Bu dönemde taht kavgalarına son vermek amacıyla sancığa çıkma usulü kaldırılmıştır.
- ✓ Devlet hizmetine girme ve görevde yükselmeye liyakat sisteminin yerini rüşvet, yolsuzluk ve adam kayırmacılık almıştır. Besit ulemalığı adı verilen uygulamayla müderrislikler babadan oğula geçmeye başlamıştır. Kacılık ve müderrislik gibi eğitim gerektiren görevler para ile alınıp satılmaya başlamıştır.
- ✓ 17. yüzyılda tımar sisteminin bazuhrasına rağmen tarımsal üretimde ve devletin gelirlerinde önemli düşüşler yaşamıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti Avrupa'da yaşanan gelişmelerden de etkilenmiştir. Osmanlı'nın kontrolündeki İpek ve Baharat yolları eski canlılığını kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin gümüş vergileri azalmıştır.

17. Yüzyıl Osmanlı - Avusturya Osmanlı - İron ilişkileri

- ✗ Osmanlı - Avusturya savaşları sınır çatışmaları nedeniyle 1593 yılından itibaren yeniden başlamıştır.
- ✗ Osmanlı egemenliğinin tehlikeye düşüşünü gören III. Mehmet ordusunun başında sefere çıkarak Erdel ile Avusturya arasındaki bağlantıyı kesmek için Eğri Kalesi'ni almıştır.
- ✗ Osmanlılar Avusturya ordusunu Haşova Meydan Savaşı'nda yenilgiye uğratmıştır. Zaferin ardından Kanije ve Estergon kaleleri Osmanlı kuvvetleri tarafından fethedilmiştir.
- ✗ Avusturya'nın barış istemesi üzerine bu devlet ile 1606 yılında Zituatorok Antlaşması imzalanmıştır.

Zituatorok Antlaşması'na göre;

- Eğri, Kanije ve Estergon kaleleri Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktır,
- Avusturya Osmanlı Devleti'ne savaş tazminatı ödeyecekt,
- Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne ödediği yıllık vergi kaldırılacaktır.
- Avusturya arşidükü protokolde Osmanlı padişahına eşit sayılacaktır.
- Böylece Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya karşı Koruni Dönemi'nde sağladığı siyasi üstünlük sona ermiştir.

Osmanlı - İron ilişkileri

- ✓ Safeviler Osmanlı Devleti'nin batıda Avusturya ile savaş hâlinde olmasından ve iç isyonlarla uğraşmasından faydalanarak 1590 tarihli Ferhat Paşa Antlaşması'nı yaparak Azerbaycan topraklarını işgal etmişlerdir.

1590 yılında İron ile imzalanan Ferhat Paşa Antlaşması ile Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.

DİKKAT ET

UYARI

Osmanlı Devleti doğuda Safevilerle batıda ise Habsburglara karşı girdiği uzun ve yorucu savaşlar nedeniyle siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Yönetim sistemi harcamaları nedeniyle bütçe açıkları meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti bütçe açıklarını kapatmak amacıyla vergileri artırma ve yeni vergiler kaynağı bulma yoluna gitmiştir. Ülke içerisinde iç isyonlar meydana gelmiştir.

İç isyonlar

- ✓ 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da ve bazı eyaletlerde isyonlar çıkmıştır. İsyonların başlıca nedenleri arasında devletin otoritesinin zayıflamasıdır.
- ✓ Bu dönemde yetersiz padişahların iş başına gelmesiyle birlikte yönetimde ortaya çıkan bozulmalar, ordunun ve halkın devlete olan güvenini sarsmış ve isyonlar için uygun ortam doğmuştur.
- ✓ Avrupa ülkelerinde altının bollaması Osmanlı parasının değerini düşürerek fiyatların yükselmesine neden olmuştur.
- ✓ 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde İstanbul isyonları, Celâli isyonları ve Eyalet isyonları başlamıştır.

İstanbul İsyanları

- > İstanbul isyanları yenicheriler tarafından çıkarılmıştır.
- > 16. yüzyılın sonlarına doğru yenicheri teşkilatında estiden beri hüküm olan "Ocak devlet-işindiri:" anlayışı yerine "Devlet ocak işindir:" anlayışı benimsenmiştir.
- > Devlet, yenicherilerin 15 ayda bir aldıkları uluveleri, her padişah değişikliğinde verilen cülus bahşişlerini ödemenin güçlüğü getirmeye başlamışlardır. Ödeme için ağır düşüğe atıcılarla uğraşmak zorunda kalmışlardır.
- > II. Osman (Gens Osman) Hain Selen'indeki disiplinsizlikten dolayı yenicheri acağını kaldırmak istemiş, Çıtan İsyanı sonucunda yenicheriler Gens Osman'ı öldürmüştür.
- > İstanbul isyanlarının en önemlisi 1656 yılında çıkan Gınar Utacası olarak yekda utca-i Vakutakiye adıyla bilinen ayaklanmadır.

Celâli İsyanları

- > Devletin Anadolu topraklarında göçellen bu isyanlar Yavuz Dâhemi'nde Tokat yöresinde ayaklanan Başatku Celâli'nin adından dolayı Celâli isyanları olarak adlandırılmıştır.
- > Celâli isyanları içinde en önemlileri Karayazıcı, Çorbacıoğlu, Deli Hacı, Kalenderoğlu ve Zevce Ahmet tarafından çıkarılan isyanlardır.
- > Celâli isyanları Anadolu'nun sosyal, ekonomik yapısında büyük çarşılarla yol açmıştır.
- > Diritlik ve düşüncesi bazılarının kâğıtlar topraklarını birleştirip şehirlerle göç etmek zorunda kalmışlardır.
- > Osmanlı tarihinde büyük çarşın olarak adlandırılan bu göç hareketi sonucunda kırsal kesimde tarımsal üretimin düşmesi ve tımar sistemindeki bazı tımarcılar zarar görmüştür.

Eyalet İsyanları

- > 13. yüzyılda İstanbul ve Anadolu'nun dışında Osmanlı eyaletlerinde isyanlar yaşanmıştır.
- > Bu isyanlar Erzurum, Eflak, Bağdat, Kırım, Trabzon, Halep, Bağdat ve Yemen gibi merkezlere yakın eyaletlerin başındaki beyler tarafından çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti'nin iktisadî durumundan yararlanarak bu beyler bağımsızlıklarını korumak için ayaklanmışlardır.
- > Osmanlı Devleti bu isyanları bazen gâlsulların bazen de tavaliler tarafından bastırılmıştır.

IV. Murat Dönemi (1623 - 1640)

- ✱ IV. Murat'ın tahta geçtiği ilk günlerde doğuda Safevilerin Bağdat'ı ele geçirmesi, batıda Avusturya tehditlerinin sürmesi, ekonomik sorunlar, Anadolu'da asayişin bozulması ve Celâli isyanları karşısında IV. Murat zor durumda kalmıştır.
- ✱ Kösem Sultan devlet düzenini yeniden kurmaya ve halkın huzurunu sağlamaya çalışmıştır.

NOT

IV. Murat Koşî Bey ve Katip Çelebi gibi düşünürlerle Osmanlı Devleti'nin sorunları ve bu sorunların çözüm yollarıyla ilgili raporlar hazırlatmıştır.

- ✱ IV. Murat ülke içinde devlet otoritesini sağlamaya çalışırken bir yandan da Lehistan, İran ve Venedik ile mücadele etmiştir.
- ✱ Lehistan seferinden sonra N. Murat Bağdat'a girer ve her fırsatta Osmanlı topraklarına saldıran Safeviler üzerine yürümüştür. 1635 yılında Revan seferine çıkan N. Murat Revan kalesini ve Tebriz'i alarak İstanbul'a dönmüştür.
- ✱ IV. Murat bu seferden sonra Bağdat Fatihi unvanıyla anılmıştır.
- ✱ Bağdat seferinden sonra Safevilerin istediği üzerine Osmanlı Devleti ile İran arasında 1639 yılında Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalanmıştır.
- ✱ Kasr-ı Şirin Antlaşmasıyla bugünkü Türkiye İran sınır büyük ölçüde çizilmiş oldu.

I. İbrahim Dönemi (1640 - 1648)

- ✱ N. Murat'ın 1640 yılında ölümünden sonra Osmanlı tahtına Sultan İbrahim geçmiştir.
- ✱ Saray kadınlarının ve yeniçeri ağalarının birbirleriyle iktidar mücadelelerine giriştikleri bir dönemde padişah olan I. İbrahim işeride isyanlarla dışarda ise Venedik ile uğraşmıştır.
- ✱ Sultan İbrahim vergilerin toplanmasına ve giderleri azaltarak paranın değer kaybetmesini önlemiştir.
- ✱ Hazineyi güçlendirip devlet idaresini düzene koyduktan sonra Akdeniz'deki müslüman ticaret gemilerine saldıran korsanların sığınağı olan Girit Adası'nın fetih emrini vermiştir.
- ✱ Sultan İbrahim Girit Kuşatması devam ederken 1648'de çıkan bir isyan sonrasında tahttan indirilmiş yerine yedi yaşındaki oğlu N. Mehmet tahta çıkarılmıştır.

IV. Mehmet Dönemi (1648-1687)

- ✱ IV. Mehmet'in saltanatının ilk yılları annesi Hatice Turhan Sultan ile babasının Kâsem Sultan arasında yaşanan iktidar mücadeleleriyle geçmiştir.
- ✱ İçerde yaşanan bu karışıklıkların yanında Venedikliler Gırtlake Boğazı önlerinde Osmanlı domosunu yenerek Limni ve Bozcaada'yı ele geçirmişlerdir.
- ✱ Ülkede asayişin bozulduğunu ve IV. Mehmet'in tecrübesizliğinin farkında olan valide Sultan devleti bu durumdan kurtarmak amacıyla tecrübeli devlet adamı Köprülü Mehmet Paşa'ya sadrazamlık teklifinde bulunmuştur.

NOT

Köprülü Mehmet Paşa, işlerine ve atayacağı kişilere kanşılmaması ve kendisi dinlenmeden hakkındaki şibâyetlere itibar edilmemesi şartıyla görevi kabul edebileceğini bildirmiştir. İşletlerinin uygun bulunmasıyla 1656'da sadrazamlık makamına atanmıştır.

IV. Mehmet Dönemi Siyasi Olayları

Osmanlı - Venedik ilişkileri

- Osmanlı Devleti 1645'te Venedik'e savaş ilan ederek Girit Adası'nı kuşatmıştır.
- Kuşatma sırasında Venedikliler Osmanlıların çekilmesini sağlamak için Ege adalarına saldırıp Gırtlake Boğazı'nın ağzını tıpatlılar.
- Osmanlı Devleti 1669 yılında Kandiye'yi alarak Girit'i fethetmiştir.

Osmanlı-Avusturya ilişkileri

- Osmanlı-Avusturya savaşları Avusturya'nın Erdel iç işlerine kanşması nedeniyle 1663'te yeniden başlamıştır.
- Avusturya Seferine çıkan Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa Uyar Kalesi ile birlikte sınır boyundaki kaleleri ele geçirmiştir.

NOT

Herhangi bir işte önet, kararlılık, azim ve tahromatlık gösterildiğinde "Uyar önünde Türk Gibi kuvvetli" denilmesi Avrupa'da bir otasâv bir deyim olarak yerleşmiştir.

- Osmanlı ilerleyişini durduramayacağını anlayan Avusturya başış istemek zorunda kalmıştır. 1664'te imzalanarak Uyar Antlaşmasıyla Uyar, Zerinuar ve Neograd kaleleri Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Avusturya, Erdel iç işlerine kanşmaması ve Osmanlı Devleti'ne vergi ödemeyi kabul etmiştir.

Osmanlı - Lehistan ilişkileri

- Lehistan'ın Osmanlı himayesindeki Ukrayna'ya saldırması ve Ukrayna kazaklarının da Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi üzerine 1672 yılında Lehistan seferi'ne gıtlıldı.
- İki taraf arasında yapılan Bucas Antlaşması ile Lehistan Podolya'yı, Osmanlılara Ukrayna'yı ise Osmanlı egemenliği'ndeki kazaklara bıraktıdır. Osmanlı Devleti'ne yıllık vergi ödemeyi kabul etmiştir.

NOT

Osmanlı Devleti, Bucas Antlaşması ile batıda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.

Osmanlı - Rusya ilişkileri

- 1678 yılında sefere çıkan Sadrazam Merzifanlı Kara Mustafa Paşa kazakların merkezi olan ve Rus kuvvetleri tarafından korunan Çehin Kalesi'ni almıştır.
- Rus çarının barış istemesi üzerine 1681'de Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Bahçesaray (Çehin) Antlaşması imzalanmıştır.

NOT

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Bahçesaray Antlaşması ilk antlaşmadır.

- Antlaşmaya göre; Dinyeper (Dni) Nehri iki devlet arasında sınır kabul edilmiştir. Kiev Ruslarda kalmaya devam ederken Rusya Osmanlı Devleti'ne bağlı Kırım Hanlığı'na vergi vermeyi sürdürecektir.

Köprülü Mehmet Paşa Dönemi (1656 - 1661)

- ➔ Köprülü Mehmet Paşa idareyi ele alır olmaz huzur ve güven ortamını yeniden sağlamıştır.
- ➔ Ordu içindeki isyancıları temizeyerek aseri disiplin altına almıştır. Ulema arasında yaşanan kargaşa ortamına son vermiştir.
- ➔ Köprülü Mehmet Paşa devletin düzenini sağladıktan sonra Çanakkale Boğazı'nı kaptanmış olan Venedikliler üzerine sefere çıkmıştır. Limni Adası'nı ve Bozcaada'yı geri almıştır.

NOT

Osmanlı tarihinde sadrazamlığa koşullu olarak gelen ilk kişi Köprülü Mehmet Paşa'dır.

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa Dönemi (1661 - 1676)

- ⇒ Fazıl Ahmet Paşa uzun süredir kuşatma altında tutulan Girit'i fethetmiştir. Lehistan'dan Podolya bölgesini olarak devletin sınırlarını kuzeye doğru genişletmiştir.
- ⇒ Savaş masraflarını üstümüştür ve bütçe açıklarını kapatmıştır.
- ⇒ Fazıl Ahmet Paşa İstanbul Çemberlitaş'ta bir kütüphane kurarak Osmanlı bilim ve kültür hayatına önemli bir katkıda bulunmuştur.

İkinci Viyana Kuşatması (1683)

- Avusturya baskıları karşısında Macar ileri gelenlerinden Tökeli İmre bir ayatlamaya başlatarak Osmanlı Devleti'nden yardım istemiştir.
- Avusturya topraklarına giren meratfonlu Kara Mustafa Paşa doğrudan Viyana üzerine yürüyerek şehri kuşatmıştır.
- Avrupalılar papanın tequtisiyle bir tıağı ordusu kurarak hızla Viyana'ya doğru hareket etmişlerdir. Osmanlı ordusu ağır bir boğuşma uğrayarak geri çekilme zamanında kalmıştır.
- Osmanlı ordusunun İkinci Viyana kuşatması'nda aldığı ağır yenilgi Avrupa'da sevinç yaratmıştır. Osmanlı Devleti'ne karşı kutsal ittifak kurmuşlardır.

Osmanlı Devleti'ne karşı kurulan kutsal ittifak ülkelerini MALEVERA kodlamasıyla öğrenebilirsiniz.

MA LE VE RA

Malta Lehistan Venedik Rusya

- 1695 yılında Osmanlı Devleti Avusturya, Venedik ve Lehistan ile Karlofça Antlaşması'nı imzalamıştır.
- Karlofça Antlaşması'na göre;
 - ✓ Yirmi beş yıllığına imzalanmış bu antlaşmanın garantörlüğünü Avusturya yapacaktır.
 - ✓ Temeşvar ve Borat yaylası dışında bütün Macaristan Avusturya'ya bırakılmıştır.
 - ✓ Lehistan; Podolya ve Ukrayna'yı topraklarına katmıştır.
 - ✓ Venedik; Mora Yarımadası, Dalmasya kıyıları ve Nyemcura Adası'nı ele geçirmiştir.
 - ✓ Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması ile ilk kez büyük çaplı toprak kaybına uğramıştır.
 - ✓ Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması ile Genleme Dönemi'ne girmiştir.
- Osmanlı Devleti Rusya ile imzaladığı 1700 İstanbul Antlaşması ile Kırım'daki Azak kalesi ve çevresini Ruslara bırakmak zorunda kalmıştır.

17. Yüzyıl İslahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ 17. yüzyıl ıslahatlarının amacı; yönetim, ordu ve maliyedeki bozulmaları düzelterek Osmanlı Devleti'ni yeniden eski gücüne kavuşturmadır.
- ✓ Bu dönemde ıslahatçılar sorunların gerçekt nedenlerini belirleyip kalıcı çözümler üretmemişlerdir.
- ✓ Bu dönemde ıslahatları güç kullanarak gerçekleştirilmeye ve bozulmuş düzeni baskı yoluyla yeniden kurmaya çalışmışlardır. Halkın desteğini alamamışlardır.
- ✓ İslahatlar süreklilik gösteren bir devlet politikası hâline getirilemediği için kişilere bağlı kalmıştır ve anıkm ölümü veya görevden alınmalarıyla birlikte kesintiye uğramıştır.
- ✓ 17. yüzyılda genellikle mali ve askeri alanlarda yüzeysel yenilikler yapılırken devlet yönetimi ve hukuk sistemini ilgilendiren konularda köklü değişikliklere gidilmemiştir.
- ✓ Bu dönemde Batı'nın genişinde kalmadığı kabul edilmediğinden Avrupa'daki bilimsel ve teknolojik gelişmelerden de yararlanılmamıştır.
- ✓ Bu dönem ıslahatları çeşitli gruplar tarafından engellenmeye çalışılmıştır.

11. Osman (Genç Osman) İslahatları

- ✗ Osmanlı tarihinin ilk ıslahatçı padişahı 11. Osman olarak bilinmektedir.
- ✗ 11. Osman gereksiz giderleri kılarak maliyeyi düzenlemiştir.
- ✗ Halk ile devlet arasındaki kopukluğu gidermek amacıyla saray dışından evlilik yapmıştır.
- ✗ 11. Osman başkenti İstanbul'dan Anadolu'ya taşımayı, kıyafette değişiklik yapmayı; saray, harem ve ilmiye teşkilatlarını yeniden kurmayı ve yeni bir konuma yapmayı planlamıştır.
- ✗ 1621 yılında ordunun başında Lehistan Seferi'ne çıkmıştır. Hatin Seferi'nde yenilgilerin disiplinsizliğini gören padişah Yenigeri ocağını kaldırıp yeni bir ordu kurmayı karar vermiştir fakat çıkan işyeri sorucunda yenilgiler tarafından orduyu disiplin ve itaat altına almıştır.

14. Murat Dönemi İslahatları

- ✓ 14. Murat Koca Bey ve Katip Çelebi'ye layihalar hazırlatmıştır.
- ✓ 14. Murat nüfus ve iltiması azaltmıştır.
- ✓ İsrafın önüne geçmek için torunlar çıkarmıştır.
- ✓ Tımarlı sipahilerin mevcudunu tespit etmek için yoklamalar yaptırmıştır.
- ✓ Devlet otoritesini yeniden kurmak amacıyla sert tedbirler olarak işçileri bastırmıştır.
- ✓ Kahvehaneleri ve meyhaneleri kapatarak geceleri sokaklara sığınma yasası getirmiştir.
- ✓ Alkol, kumar ve tahue tulumlarını yasaklamıştır. Yasalara uymayanların şiddetle cezalandırılacağını ilan etmiştir.
- ✓ Ülke genelinde huzuru ve asayisi sağlayıp fakat çıkan işyeri sorucunda yenilgiler tarafından orduyu disiplin ve itaat altına almıştır.

1. Osmanlı Devleti'nin doğuda en geniş sınırlara ulaştığı antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nasuh Paşa Antlaşması
- B) Ferhat Paşa Antlaşması
- C) Bucas Antlaşması
- D) Zivatorok Antlaşması
- E) Serav Antlaşması

2. XVII. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan Celâli İsyanı'nın temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hukuki B) Siyasi C) Dini
- D) Ekonomik E) Kültürel

3. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan ilk siyasi antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Jasuar Antlaşması
- B) Karlofça Antlaşması
- C) Küttahya Antlaşması
- D) Serav Antlaşması
- E) Bahçesaray Antlaşması

4. Osmanlı Devleti'nde;

- I. batıda en geniş sınırlara ulaşılan antlaşma
 - II. bugünkü Türk-İran sınırını çizen antlaşma
 - III. ilk toprak kaybına neden olan antlaşma
- aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak gruplandırılmıştır?

I	II	III
A) Bucas	Ferhat Paşa	Zivatorok
B) Jasuar	Kasr-ı Şirin	Yas
C) Prut	Bucas	Karlofça
D) Bucas	Kasr-ı Şirin	Karlofça
E) Karlofça	Bucas	Kasr-ı Şirin

5. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin Zoraklılık dönemi'nde yaşanan gelişmelerden biri değildir?

- A) Avrupa tarzı yeniliklere ağırlık verilmesi
- B) Devlet yönetiminde istikrarın sağlanamaması
- C) Padişahların belirlenmesinde Ekber ve Erşed Sistemine geçilmesi
- D) Uzun yıllar savaşlarda başarısız sonuçlar alınması
- E) Avusturya ve İran ile yapılan savaşların hez kazanması

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
B	D	E	D	A
C	B	D	A	C
A	C	B	D	E
E	D	C	B	A
B	A	D	C	E

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyip, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

B, D, E, D, A

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Devlet Yönetimi

✓ Osmanlı Devleti kurulduğu günden itibaren sadece padişahın sâdânın geçtiği mutlak monarşi ile yönetilmiştir.

✓ Youngu Sultân Selim'in Mısır Seferi sonrasında halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçmesi ile teokratik bir devlet hâline gelmiştir.

Ferman: Padişahın emirlerine verilen isimdir. Bu emirler Türk İslâm hukuku ve Türk gelenek ve göreneklerine uygundur.

✓ "Ülke hânedanın ortak malıdır." anlayışı I. Murat ile beraber "Ülke padişahın ve oğullarının ortak malıdır." anlayışına dönüşmüştür.

✓ Fatih Sultân Mehmet ile beraber Kanunname-i Ali Osman kanunnamesinde "Kardeş Katli" vacip kılınmıştır.

✓ I. Ahmet Zâhemi'nde ise ekber ve erşet sistemi getirilmiştir. En yaşlı ve en olgun olan tahta çıkması esas alınmıştır. Amas taht kavgalarını azaltmaktır. Bu sistemle şehzadelerin sancaklarda tecrübe kazınmaları için gönderilmeleri yasaklanmıştır. Bu durum başa geçen padişahın tecrübesiz olması nedeniyle olmuştur.

Sancak Sistemi: Devlet tecrübesiz kâzınmaları için şehzadelerin sancaklara gönderildiği sistemdir. Şehzadelerin tecrübe kazınmalarında yardımcı olacak devlet adamlarına "lala" adı verilmiştir.

Hükûmdarlık Unvanları

- Han
- Hünkâr
- Hakan
- Bey
- Sultân
- Gazi
- Padişah
- Hüdâvendigâr

Sultân unvanını ilk kez kullanan I. Murat'tır.

Cûlus: Tahta çıkış törenidir. Eyüp Sultân Türbesi'nde kılış kuşnılırdı.

Hakimiyet Sembolleri

- Hutbe okutmak
- Sancak
- Sikke bastırarak
- Tuğ
- Davul
- Saltanat şadırı

Osmanlı Başkentleri

- Söğüt
- Bursa
- Bilecik
- Edirne
- İznik
- İstanbul

Hükûmdarın Görevleri

- Sınırları korumak
- Huzur ve asayişini sağlamak
- Adaleti ve halkın ihtiyacını sağlamak

Osmanlı Merkez Teşkilatı

PADİŞAH

Yasama Yetkisi

Ferman: Padişahın yazılı emirleridir.

Tuğra: Padişahın imzasıdır.

Kanunname: Padişah belgesidir.

Adaletname: Halkın haklarının padişah tarafından konduğu dair verilen belgedir.

Şerh: Atama belgesidir.

Hattı Hümayun: Padişahın yazdığı emirlerdir.

Yürütme Yetkisi

• Padişah yürütme yetkisini Diwan-ı Hümayun aracılığı ile kullanmıştır.

• Fatih Dönemi'ne kadar diwan padişah başkanlık yaparken bu dönemden sonra sadrazamlar başkanlık yapmıştır.

Yargı Yetkisi

Müşadere Sistemi: Devletin gerekli görüldüğü hallerde elindeki yetkileri bölge kullanan kişilerin mal varlığına el koymasıdır.

Kulluk Hakkı: Padişahın devşirme sistemi içerisindeki kişiler üzerinde öldürme hakkının bulunmasıdır.

Saray

- İlk Osmanlı sarayı 1326'da Orhan Bey Dönemi'nde Bursa'da inşa edilen Bey Sarayı'dır.
- Osmanlı Devleti'nde saray enderun, birun ve harem olmak üzere 3'e ayrılmıştır.

Enderun

- ✓ İç saraydır.
- ✓ Devşirme sistemiyle saraya alınan çocukların eğitildiği yerdir.
- ✓ Alınan çocuklar burada yönetim ve askerî kadrolar için yönlendirilip yetiştirilmiştir.
- ✓ Şehzadelerin eğitim gördüğü şehzadeğah mektebi de burada yer almaktadır.

Birun

- ✓ Dış saraydır.
- ✓ Bu bölümde saray hizmetlerinin bulunduğu Has odalar, Diwan toplantılarının yapıldığı kubbealtı, padişahın diwan üyelerini ve yabancı ekileri kabul ettiği odası bulunmaktadır.
- ✓ Resmî devlet meseleleri de bu saraya görüşülmüştür.

Harem

- ✓ Hükümdar ve ailesinin bulunduğu bölümdür.
- ✓ Haremde bulunan kadınlar enderundaki gibi eğitilmişlerdir.
- ✓ Haremde güvenli sorumlusu hediyeatlarıdır.
- ✓ Haremin idarecisi ve sorumlusu kızırağasıdır.

UYARI

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'da Topkapı Sarayı'nı yaptırmıştır. 19. yüzyıla kadar imparatorluğun merkezi olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Dolma-bahçe ve Yıldız Sarayı'ndan devlet işleri yürütülmüştür.

Divan-ı Hümayun

- Bugünkü Bakanlar Kurulu ve Danışma Meclisi görevinde olan türüdür.
- Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar divana padişah başkanlık yaparken Fatih'ten sonra sadrazam başkanlık yapmaya başlamıştır.
- Divan-ı Hümayunda alınan kararlar mühimme defterlerine kaydedilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde Divan-ı Hümayun Orhan Bey Dönemi'nde kurulmuştur. II. Mahmut dönemi'nde kaldırılmıştır.
- Divan-ı Hümayun yasa, yürütme ve yargı yetkilerini kullanarak padişah adına ülkeyi yönetirdi.
- Divan toplantıları;

İkinci Divanı: Divan toplantılarında başta haftanın her günü ikinci uakti veziriazam kendi konğında ayrı bir divanda hükümet işleri ve halkın istek ve şikâyetlerini dinlerdi.

Ayak Divanı: Savaş ilanı veya ülke güvenliğini tehdit eden hâllerde padişahın başkanlığında olağanüstü zamanlarda toplanan divandır.

DİVAN-I HÜMAYUN**Seyfiye**

- Yönetim ve askerlik ile ilgilenen sınıftır.
- ✓ Sadrazam
- ✓ Vezir
- ✓ Yeniceri Ağası
- ✓ Kapıcı Derya

İlmîye

- Adalet, eğitim ve din işleri ile ilgilenen sınıftır.
- ✓ Kazasker
- ✓ Şeyhülislam

Kalemîye

- Bürokrasi, devlet işleri ile ilgilenen sınıftır.
- ✓ Defterdar
- ✓ Nişancı
- ✓ Reisülküttap

Divan-ı Hümayun'un Üyeleri

Sadrazam (Veziriazam): Padişahın sonraki en yetkili kişisidir. Padişahın olmadığı zamanlarda orduya komutanlık etmiştir.

NOT

Sadrazam padişah sefere çıktığı zamanlarda Sendar-ı Etreml unvanıyla orduya komuta etmiştir.

Kadıasker (Kazasker): Kadı ve müderrislerin atamasından sorumlu olan görevlidir.

Defterdar: Mali işlerden sorumlu görevlidir.

Nisancı: Padişahın adına tuğra çeken görevlidir. Tımar dağıtımında da sorumludur.

Şeyhülislam: Alınan kararların dine uygun olup olmadığını denetleyen görevlidir.

Reisülküttap: Nisancıya bağlı olarak çalışan reisülküttap daha sonra dışişleri bakanlığı görevini üstlenmiştir.

Kaptan-ı Derya: Donanma ve denizcilik işlerinden sorumlu görevlidir.

İstanbul'un Yönetimi

- ✓ Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle İstanbul'un özel bir yönetimi vardı.
- ✓ Şehrin yönetimindeki en yetkili kişi İstanbul kadısı (Taht kadısı)dır.
- ✓ İstanbul kadısı bir yıllığına seçilirdi. Taht kadısı şehirdeki davalara bakmanın yanı sıra hükümet emirlerinin uygulanmasını sağlamıştı.
- ✓ İstanbul'daki zanaat ve ticaret hayatını düzenleme ve denetleme yetkisi muhtesibe verilmiştir.
- ✓ İstanbul'un güvenliğinden genel olarak yenicheri ağası sorumluydu.
- ✓ Siyahlı halk arasında güvenliği gündüzleri subaşı, geceleri ise asesbaşı sağlıyordu.

EYALET SİSTEMİ

Salıyanelli (Yıllıklı) Eyaletler

merkeze uzak eyaletlerdir. Vergiler iltizam usulüne göre toplanmıştır. Mısır, Habes, Yemen, Tunus, Cezayir ve Trablusgarp

Salıyanesli (Yıllıklı) Eyaletler

merkeze yakın eyaletlerdir. Dirlik sisteminden sağladıkları gelir ile geçinirler. Rumeli, Bosna, Anadolu, Karaman, Siivas ve Bağdat

Ayrıcalıklı Eyaletler

iç işlerinde serbest, dış işlerinde merkeze bağlıdır. Hicaz, Ercel, Eflak, Boğdan ve Kırım

Yönetim Birimi	Yönetici	Güvenlik	Adalet
Eyalet	Beylerbeyi	Subaşı	Kadı
Sancak	Sancakbeyi	Subaşı	Kadı
Kaza	Kadı	Subaşı	Kadı

OSMANLI ORDUSU

Deniz Ordusu (Donanma)

- Orhan Bey Dönemi'nde kurulan Osmanlı donanması Fatih Dönemi'nde hızla gelişmiştir.
- Osmanlı donanması Akdeniz ve Karadeniz'de, Akdeniz ve Karadeniz'de mor denizi kullandıkları tersanelerde yapılan gemilerden oluşuyordu.
- Osmanlı Devleti'nde donanma komutanlarına kapitan-ı deniz denilmiştir.
- Osmanlı gemilerinde levanten, azaplar ve türetsiler görev yapıyordu.

Osmanlı Donanması

✓ Orhan Bey Dönemi'nde Karasıoğlu İsmail Beyliği'nin donanması kurulmuştur.

✓ İlk tersane 1. Bayezit tarafından Gelibolu'da açılmıştır.

Gözet Astarları

Diğer Kuvvetler

- Savaş ve müzakereler
- Alancılar
- Azaplar
- Yönlükler
- Deller
- Beşiler
- Satalar

Tımarlı Sipahiler

- Ordu içerisinde en tabakalı sınıftır.
- Tımarlı sipahi savaş zamanında orduda, tahliye, diğer zamanlarda bölgenin güvenliğini den sorumluydu.

Yardımcı Kuvvetler

Sağlı Baylık ve Deüklehenin Gönderdiği Astarlardır.

Kara Ordusu

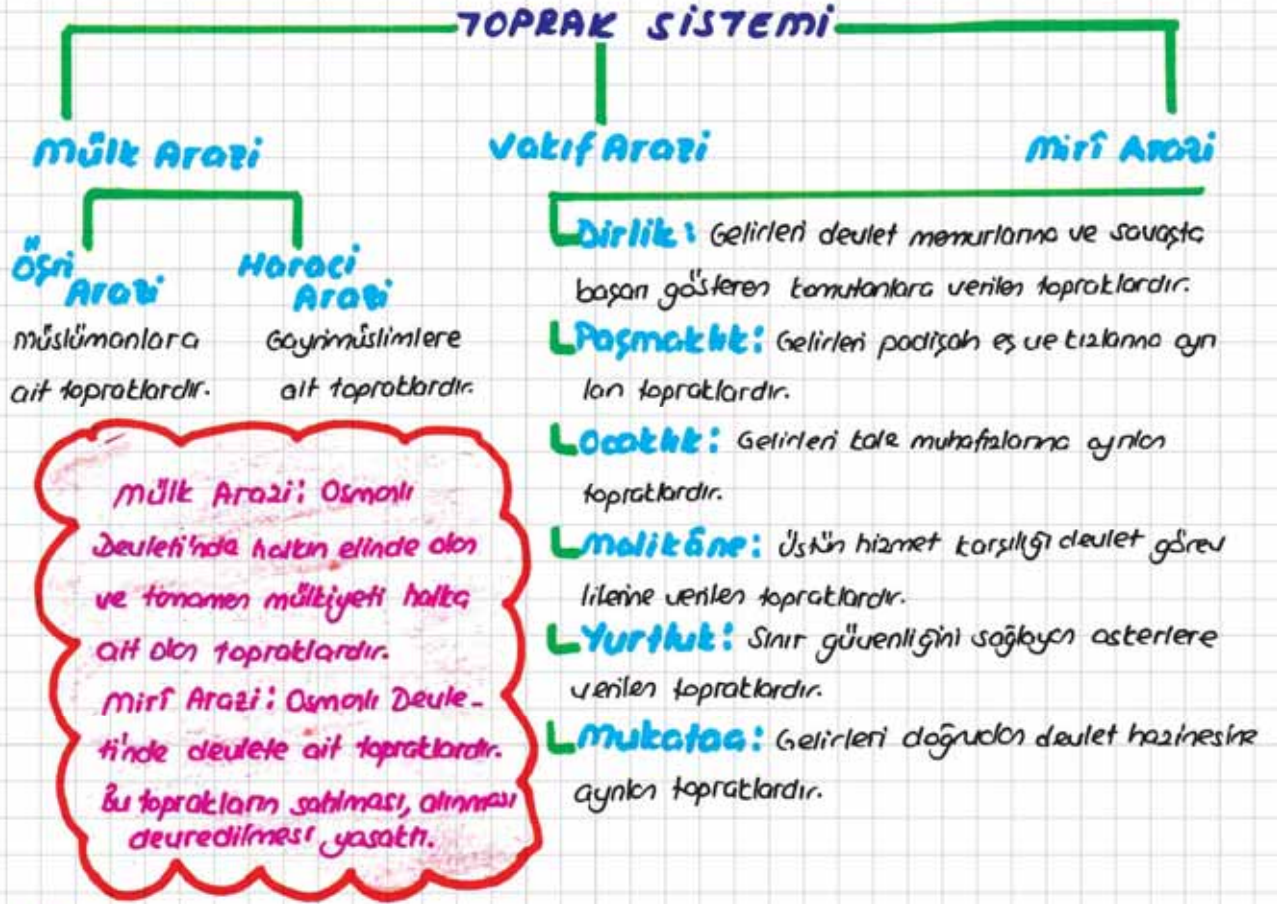
Kopuklu Astarları

- Açıncı Ocağı
- Yenice Ocağı
- Cebeci Ocağı
- Topçu Ocağı
- Top Arabacıları Ocağı
- Ağamcılar
- Hıncacılar
- Sastancılar

Kopuklu Süvarileri

- Sipahiler
- Silahkârlar
- Sağ Uluğbeyler
- Sol Uluğbeyler
- Sağ Gönüllüler
- Sol Gönüllüler

Kopuklu Piyadeleri

Vakıf: Gelirleri sosyal kurumlara ayrılan topraklardır.

Has: Yıllık geliri 100 bin atşeden fazla dirlikler olup padişah, vezir, şehzade beylerbeyi ve yüksek devlet görevlilerine verilen topraklardır. Has sahipleri beş bin atşesi iş için atlı asker hazırlardı.

Dirlik Toprakları

Zeamet: Yıllık geliri 20 bin ile 100 bin atşe arasında olup subaşı, sancakbeyi ve kale komutanı gibi ikinci derecedeki devlet görevlilerine verilen topraklardır. Zeamet sahipleri beş bin atşesi ile atlı asker hazırlardı.

Tımar: Yıllık geliri 3 bin ile 20 bin atşe arasındaki dirliklerdir. Tımar toprakları savaşlarda yararlılık gösteren askerlere verilir. Kaba üç bin atşesi ile atlı asker beslerlerdi.

Tımar Sisteminin Faydaları

- ✓ Tımarlı sipahiler bulundukları bölgenin güvenliğini sağlardı.
- ✓ Her an savaşa hazır bekleyen cebelü adı verilen atlı asker bulunurdu.
- ✓ Bulundukları bölgenin vergilerini toplarlardı.
- ✓ Hazineye maaş almadan kendi maaşlarını kendileri kazanmışlardır.
- ✓ Tımar sistemi sayesinde devletin toprağı boş kalmadan üretimde süreklilik sağlanmıştır.

VERGİLER

Şerî Vergiler

Öşür: Müslüman halktan ürettiği ürün üzerinden alınan vergidir.

Haras: Gayrimüslimlerden alınan vergidir.

Cizye: Müslüman olmayan erkeklerden askerlik yapmalarını karşılığında alınan askerlik vergisidir.

Maliye Gelirleri

- Savaş ganimetleri
- Savaş tazminatları
- Maden, tuzla, orman
- Gümrük gelirleri
- İltizam gelirleri
- Bağlı beylik ve devlet gelirleri

Maliye Giderleri

- Saray masrafları
- Savaş masrafları
- Bayındırlık harcamaları
- Ulufe
- Cülus bahşisi
- Seferi bahşisi
- Kale ve fersane giderleri

Örfî Vergiler

Giftbozanı: Toprağını üç yıl üstüste etmeyenlerden alınan toprak vergisidir.

Avant: Olağanüstü durumlarda alınan vergidir.

Ağnam: Kışlakbaşı hayvan sahiplerinden alınan vergidir.

Giftresmi: Müslümanlardan alınan arazi vergisidir.

İspenç: Gayrimüslimlerden alınan arazi vergisidir.

Bac: Pazar yerlerindeki çarşı ve pazar esnafından alınan vergidir.

Resmî Mücerred: Bekâr erkeklerden alınan vergidir.

Resmî Bennek: Evlü erkeklerden alınan vergidir.

UYARI

İlk Osmanlı parası Osman Bey zamanında bastırılmıştır.

İlk gümüş para Orhan Bey zamanında, ilk altın para Fatih zamanında bastırılmıştır.

Ticaret

- ✓ Osmanlı Devleti ticareti korumak ve geliştirmeye yönelik en büyük kurumu olan Lonca Teşkilatını kurmuştur.
- ✓ Lonca Teşkilatının en önemli özelliği haksız rekabeti önlemek ve halk ile esnaf arasındaki dengeyi sağlamaktır.

Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatına gayrimüslimlerde üye olabiliyordu. Bu özelliği ile Selçuklu Devleti'ndeki Ahi Teşkilatından ayrılmaktadır.

DİKKAT ET

Lonca Teşkilatının Görevleri

- ♥ Ürünlerin kaliteli yapılmasını sağlayıp fiyat belirlemek
- ♥ Esnaf ve devlet arasındaki ilişkileri düzenlemek
- ♥ Üyelere mali destek verip üyelerin zararlarını karşılamak
- ♥ Haksız rekabeti önlemek
- ♥ Mesleki eğitim vermektir.

Derbentçi: Ticaret yolları üzerinde güvenliği sağlayan görevlidir.

menzil Teşkilatı: Ticaret yolları üzerinde posta ve haberleşme hizmetlerini sağlayan teşkilattır.

Mekkari Teşkilatı: Ticari mal taşımacılığı ile ilgilenen teşkilattır.

TOPLUM YAPISI

Yönetenler

İlmiye: Şeyhülislam, Kazaasker, Kadı, müderris

Kalemiye: Nisancı, Defterdar, Reisülküttape

Seyfiye: Sadrazam, vezir, Kapıcı-ı Derya, Beylerbeyi, Sancakbeyi, Subaşı, Yeniseri Ağası

Yönetilenler

Reaya ve tebaa (köylü, çiftçi, esnaf, tüccar ve zanaatkarlar) yönetilen kısmı oluşturan kesimdir.

UYARI

Osmanlı Devleti'nde memur olmanın temel şartı Müslüman olmaktır.

Dil ve Edebiyat

- ✓ Osmanlı Devleti'nde resmî dil Türkçe idi. Edebiyat dili Farsça, ilim dili olarak Arapça kullanılıyordu.
- ✓ Zamanla Türkçe, Farsça ve Arapça dillerinin karışmasından Osmanlıca denilen yapay ve karma bir dil oluşmuştur.
- ✓ Osmanlıca saray ve çevresinde gelişme göstermiştir.
- ✓ Klasik dönemde Osmanlı edebiyatı üç telda gelişme göstermiştir.

Divan Edebiyatı

- Nesimi (14.yy.)
- Süleyman Çelebi (15.yy.)
- Baki, Fuzuli, Zati ve Ruhi (16.yy.)
- Nefî, Nâbî (17.yy.)
- Nedim (18.yy.)

Halk Edebiyatı

- Kâşgî
- Pîr Sultan Abdal
- Geyherî
- Karacaoğlu
- Bayburtlu Zihni
- Erzurumlu Emrah
- Dadaloğlu

Tasavvuf Edebiyatı

- Eflâkî Dede
- Hacı Bayram Veli
- Kaygusuz Abdal
- Pîr Sultan Abdal
- Şeyh Galip

NOT

Osmanlı padişahlarının birçoğu edebiyata özellikle şiire ilgi duymuşlardır. Fatih Sultan Mehmet "Avni", II. Bayezid "Adli", Kanuni Sultan Süleyman "Muhibbi", II. Selim "Selimi" mahlaslarıyla şiirler yazmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde musiki alanında Mustafa Hîrî Efendi, Dede Efendi, Tomburi Cemil Bey ve Hacı Arif Bey önemli müzisyenlerdir. II. Murat ve III. Selim gibi Osmanlı padişahları da müzikle alâkadar olmuşlardır.

DİKKAT

Erken doğum mimarı

- ✔ İlt Osmanlı mimarı eserleri çoğun olarak iznik, Bursa ve Edirne'de yapılmıştır.
- ✔ İznik Hacı Dâbet Coni
- Osmanlı Devleti'nde inşa edilen ilk camidir.
- ✔ Bursa Ulu Cami
- ✔ Edirne Ulu Cami ve Üç Şerefeli Cami
- ✔ Anadolulu (Göbelce) Hisarı
- Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmıştır.
- ✔ Çimenlik, Kılıfbaşı ve Bozacaada Kalesi Rumeli (Boğazkesen) Hisarı
- Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmış
- ✔ Topkapı Sarayı
- ✔ Dini mimarı arasında cami, medrese ve kütüphaneler inşa edilmiştir.

Ornamlı Devletin bu dâvânde
Sefârları Devleti Şehâri cemîlîniñ
dînet almaktâ biriktir bir orğân
kinder fortlı plârlarda eserler
vermişlerdir.

klasik odnem mimiari

- ✓ İstanbul Bayezid Cami
- Bu dönemin ilk örneğidir.
- ✓ Klasik dönem Osmanlı mimarisinin en önemli temsilsizi Mimar Sinan'dır.
- ✓ 1538 yılında Mimar Sinan minare başı olmuştur.
- Girâzlık Eseri Şehzadebaşı Cami
- Kalfalık Eseri Süleymaniye Cami
- Ustalık Eseri selimiye Cami
- ✓ Mimar Sinan Mimar Davut ve mimar Mehmet Ağa gibi diğer mimarları yetiştirmiştir.
- ✓ Sultan Ahmet Cami ve Yeni Cami dönemin diğer önemli eserleridir.

Sultan Ahmet Cami i Ahmet
tarafından minar sedektâr
Mehmet Ağâ'ya yaptırılmıştır.
Mavi renkli izmit çinileriyle
bezenilmiş ve kubbe minâri isâ
mavi ağırlıklı olmuştur isâ
Aurupallarca Blue Mosque
(Mavi Cami) olarak adlandırılır.

Gez Dönem mimi

- ✓ Osmanlı Devleti 18. yy. da Güle Devri) Avrupa mimarisinden etkilenmiştir
- ✓ Avrupa mimarisinin barok ve rokoko tarzlarının etkisiyle gelişen dönendir.
- ✓ III. Ahmet geçmesi bu dönemin en önem. li özelliğidir.

NOT: Avrupa mimarisinin etkisinde yapılan ilk sivil mimari d'neği dır.

- ✓ Nuru Osmanije Coni bu defnede yapılmıştır.

NOT
Aurupa mimaşınin ettisinde
yapılan ilk dini mirman örneği
dir.

- ✓ İstik Pasa Sarayı 1784 yılında Ağrı'da yapılmıştır.
- ✓ Zohabîhse Sarayı Aunpa mîhrânî'nin etkisiyle yapılan ilk saraydır (Abdülmeccit).

Süsleme Sanatları

- ✓ El yazması eserleri süslenette kullanılan perspektife yer verilmeyen resim sanatına minyatür denmiştir. Minyatür sanatı ile uğraşan kişilere nakkas adı verilmiştir.
- ✓ Sinan Bey, Nakkas Osman, Matraksı Nasuh ve Leuni (18.yy.'ın en ünlü nakkası) belli başlı Osmanlı nakkaslarıdır.
- ✓ Minyatür sanatı 18.yüzyıldan sonra etkinliğini yitirmiş, yerini modern resim sanatı almıştır.

UYARI

Osmanlı Devleti'nde ilk resim sergisi 19. yy.'da Şeker Ahmet Paşa tarafından açılmıştır.

- ✓ Dönemin bir diğer önemli ressamı Osman Hamdi Bey'dir. Osman Hamdi Bey kurucu müdürlüğünü yaptığı 1883'te açılan Sanayi-i Nefise Mektebinde resim ve heykel sanatını yönlendiren en önemli kurum hâline getirmiştir.

Hat Sanatı: Arap harflerinin güçlü bir estetikle yansıtıldığı gâzel yazı yazma sanatıdır. Bu sanatla uğraşanlara hattat denilmiştir. Amasyalı Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisari ve Hafız Osman bu sanatın önemli temsilcileridir.

Tethip: Kitap sayfalarının yaldızlı çizgilerle çerçevelenmesi, sayfa kenarlarının süslenmesi sanatıdır. Bu sanatla uğraşanlara müzehhip denilmiştir.

Çini Sanatı: Özel olarak hazırlanmış toprağın sıralanarak çeşitli nakışlarla süslenip piznilmesiyle ortaya çıkan süsleme sanatıdır. İznik, Kütahya, Bursa, İstanbul ve Diyarbakır Osmanlı Devleti'nde önemli çini üretim merkezleridir.

Ebru Sanatı: Çeşitli katımlı bir sıvının içine boya serpistirilmesiyle yapılan tığit süsleme sanatıdır.

Kokmacılık: Ahşap, taş ve metal üzerine belirli bir desen şekillendirilerek açılan oyuklara gümüş, sedef ve altın gibi madenlerin gömülerek yapıldığı süsleme sanatıdır.

- ✓ Osmanlı Devleti'nde el sanatları olarak dokumacılık, maden işlemeciliği, altkılık ve ayırmacılık gibi sanatlar gelişmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Düşünce Hayatı ve Bilim

- ✓ 16. yüzyılda parlak bir devir geçiren Osmanlı tarihçiliğinin gelişimi 17. yüzyılda da devam etmiştir. Müneccimbaşı Ahmet Efendi ve Halepli Mustafa Naima Efendi bu yüzyılda yetişen başlıca tarihçilerdir.

NOT

Mustafa Naima ilk resmî Osmanlı vakarüvisidir.

Bilim insanları

Önemi

Davud-u Kayseri

Molla Fenari

Hacı Bayram Veli

Atşemseddin

Sabuncuoğlu Şerafettin

Ali Kuşçu

Altunizade

Amasyalı Şükrullah

Tursun Bey

Piri Reis

Seydi Ali Reis

Matrakçı Nasuh

Takiyüddin Mehmed

Katip Çelebi

Osmanlı Devleti'nin ilk müderrisidir.

Osmanlı Devleti'nin ilk şeyhülislamıdır.

Osmanlı Devleti'nde II. Murat dönemi'nin ünlü Türk muta-savurı ve düşünürüdür.

Fatih Sultan Mehmet'in lalasıdır. Dinî bilimlerin dışında büyük bir tıp bilgincidir.

Fatih Dönemi'nin önemli tıp alimidir. Cerrahiyyetü'l Haniyye adlı eseri en önemlidir.

Fatih Dönemi'nde yaşamıştır. Matematiği ve astronomudur.

Fatih Dönemi'nin önemli tıp alimidir.

Fatih Dönemi'nin ünlü tarihçisidir.

Fatih Dönemi'nin ünlü tarihçisidir.

Gizlediği dünya haritalarını tanıyan coğrafyacısıdır. En önemli eseri Kitab-ı Bahriye'dir.

Ünlü Türk denizcisi ve coğrafyacısıdır. En önemli eserleri Muhit ve Miratü'l Memalik'tir.

Matematik, coğrafya ve astronomi alanlarında önemli çalışmalar yapmış mingâfir sanatçısıdır. Cemalü'l Küttap ve Kenalü'l Hisap en önemli eserleridir.

Osmanlı Devleti'nde ilk rasathaneyi kuran astronom ve matematiçisidir.

Keşfü'z Zuhun ve Cihannüma adlı eserleriyle tanınan ünlü sosyal bilimcidir.

Bilim İnsanları

Önemi

Evlîya Çelebi
Kaçı Bey

Seyahatname adlı eseriyile tanınan ünlü seyyahdır.
IV. Murat'a durumlarının nedenlerini ve çözüm yollarını
belirten raporlar sunmuştur.

Lagari Hason Çelebi
Naima

Dünya'da ilk robotlu kâse uçuşunu gerçekleştiren kişidir.
Osmanlı Devleti'nin ilk resmi vatanövisidir. Resmi tarih
yazarlığını başlatmıştır.

İbrahim Müteferrika
Ahmet Cevdet Paşa

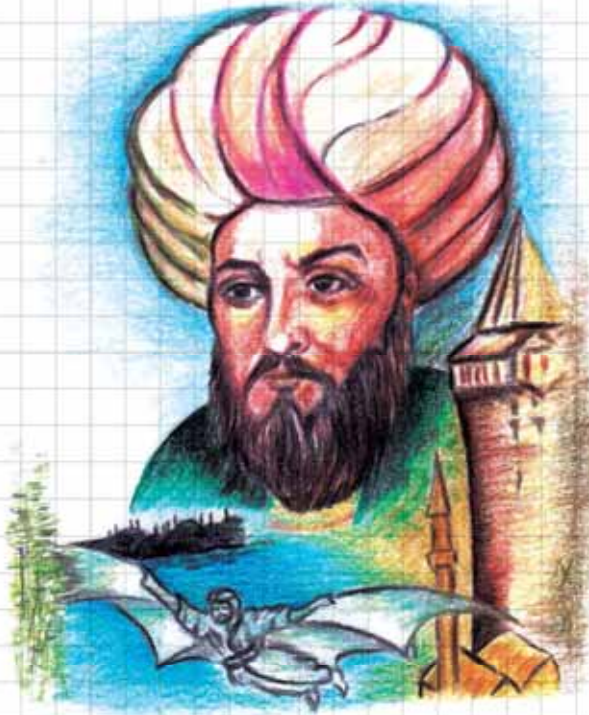
Osmanlı Devleti'nde ilk Türk matbaasını açmıştır.
19. yy. da yaşamış devlet adamı, hututsu ve tarihçidir.
Mecelle'nin hazırlanmasında büyük katkıları olmuştur.
Tarih-i Cevdet ve Kıyas-ı Enbiya adlı eserleri ile ünlüdür.

Hezarfen Ahmet Çelebi

Osmanlı Devleti'nde 17. yy. da kollarına taktığı kanatlarla
Galata kulesi'nden atlayıp Boğaz'ın ösküden uçarak
Üsküdar'a inmiştir.

HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

IV. Murat'ın hükümdarlık yaptığı yıllarda Hezarfen Ahmet Çelebi adında
bir Türk bilgini uşma teşebbüslerine girişmiştir. İlk önce ok meydanı'nda
kısa mesafeli dokuz deneme yapmıştır. Hepsinde de başarılı olmuştur.

Hezarfen Ahmet Çelebi büyük uçuşunu
yapmak için Galata kulesi'nin üstüne
çıkıp kendini rûzgâra bırakıp Üsküdar'a
uşmayı planlamıştır. O gün İstanbul halkı
deniz kıyısını doldurmuştur. IV. Murat
sadrazam ve vezirleriyle olup bitenleri
seyrediyordu. Hezarfen Ahmet Çelebi
"Bismillâh!" deyip kendini başluğa bıraktı.
Vücuduna taktığı kanatlarıyla Boğaz'a doğru
uşuldu. Hezarfen Ahmet Çelebi kudas nîz-
gânın da yardımcı bir kusu gibi uçup İstanbul
Boğazını geçmiş Üsküdar'a inmiştir. IV. Murat
bu başarı karşısında bir kese altın vermiştir.
Halk "bin fenli" monasında "Hezarfen" lakabını
t atmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Basın - Yayın

- ✓ Osmanlı Devleti'nde ilk gazete İstanbul'daki Fransız elçiliği tarafından 1795 yılında çıkarılmıştır.
- ✓ Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından 1828 yılında Kahire'de Türtse ve Arapça olarak yayımlanan Veka-yı Misriyye adlı resmî vilayet gazetesi çıkarılmıştır.
- ✓ 1831 yılında II. Mahmud tarafından İstanbul'da Takvîm-i Vekâyî adlı resmî gazete çıkarılmıştır.
- ✓ Sultan Abdülmecit Dönemi'nde 1840'tan itibaren Türtse yayın yapan Ceride-i Havadis gazetesini yayımlatmıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde ilk özel gazete 1860 yılında yayımlanmaya başlayan Terakkiyat-ı Ahval olmuştur. Şinasi ve Ragıp Efendi tarafından çıkarılmıştır.
- ✓ 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde gazetelemlerin yanı sıra dergiler de çıkarılmıştır. İlk Türk dergisi 1850'de yayın hayatına başlayan Veka-yı Tıbbiye'dir.
- ✓ Teodor Kasap Efendi'nin Türtse olarak çıkardığı Diyojen ise Türk basınının ilk mizah dergisidir.
- ✓ Osmanlı basınında yöneticilere karşı sert eleştirilerde bulunulması nedeniyle 1864 yılından itibaren devlet tarafından bazı kısıtlayıcı tedbirler alınmıştır. Ali Suavi, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi muhalif kalemler hükûmete karşı yazılarını Avrupa'nın çeşitli kentlerinde çıkardıkları gazetelerde deyin etmek zorunda kalmışlardır.
- ✓ II. Meşrutiyet'in ilanından sonra basın üzerindeki sıkı kontrolün gevşetilmesiyle birlikte Türk basınında belirgin bir canlanma görülmüştür. Bu dönemde meşrutiyet yanlısı yayın yapan bu gazetelerin en tanınmışı Hüseyin Cahit tarafından çıkarılan Tanin Gazetesi'dir. Meşrutiyet karşıtı grupların en etkili yayın organı ise Vatan Gazetesi'dir.

NOT

1868 tarihli Terakki Gazetesi ilk kez kadınların siyasi haklarından söz etmiştir.

Osmanlı Devleti'ndeki ilk kadın dergisi Terakki-i Muhtakkerat Dergisi'dir. 1886'da yayın hayatına başlayan ve Afife Hanım tarafından çıkarılan Şûfuzar dergisinin tüm yazarları kadındır.

1. Osmanlı Devleti'nin yönetim sistemiyle ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?

- A) Padişah'tan sonra en yetkili devlet görevlisi Sadrazam'dır.
 B) Devlete yönetici yetiştirmek için açılan Enderun Mektebi II. Mehmet Dönemi'nde kapatılmıştır.
 C) Divan-ı Hümayun yasama, yürütme ve yargı alanlarında çalışmıştır.
 D) İlk veraset kanunu II. Mehmet Dönemi'nde yapılmıştır.
 E) Topkapı Sarayı XIX. yüzyıla kadar devletin yönetildiği yer olmuştur.

2. Osmanlı Devleti'nde;

- I. kul sistemi
 II. tımar sistemi
 III. beşit ulemalığı

uygulamalarından hangileri merkezî otoriteyi güçlendirme amacı taşımaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
 D) II ve III E) I, II ve III

3. Osmanlı Devleti'nde Kapıkulu Ordusu'nun özellikleri arasında;

- I. devletten sürekli maaş almaları,
 II. devşirme kökenlilerden oluşmaları,
 III. savaşta ve barışta padişahın korumasından sorumlu tutulmaları

yukarıda verilen özelliklerden hangileri yer almaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) I ve III E) I, II ve III

4. • Gelir doğrudan devlet hazinesine aktarılan topraktır.

• Vergi gelirleri iltizam usulüyle toplanmaktadır.

yukarıda özellikleri verilen toprak türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Paşmalık B) Vakıf C) Yurtluk
 D) Mukataa E) Ocaklık

5. I. Edirne Selimiye Camii

II. III. Ahmet Gecesmesi

III. Dolmabahçe Sarayı

Osmanlı Devleti'ne ait verilen mimari eserlerin hangilerinde Avrupa mimarisinin etkisi görülmektedir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) I ve III E) II ve III

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
B	C	E	D	E
C	D	B	A	B
D	B	A	B	C
E	E	D	C	D
A	A	C	E	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyip, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

B, C, E, D, E

223

Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşu

- ✓ Coğrafi kesimler sırasında Amerika kıtasının büyük bölümü İspanya tarafından ele geçirilmişti. İspanya 16. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'ye yenilince Kuzey Amerika'daki sömürgelerini bu devlete bırakmak zorunda kalmıştır.
- ✓ Kuzey Amerika'nın Atlas Okyanusu kıyılarına yerleşen İngiltere burada kendisine bağlı on üç tane koloni kurmuştur.
- ✓ İngiltere 1756-1763 yılları arasında yaptığı Yedi yıl savaşları'ndan sonra Fransa'dan Kanada'yı, İspanya'dan Florida'yı alarak Amerika kıtasındaki topraklarını genişletmiştir. Savaş sırasında basılan ekonomisini düzeltmek amacıyla kolonilere yeni vergiler getirmiştir. Bu durum kolonilerin tepisine ve bağımsızlık duygularının güçlenmesine neden olmuştur.

Boston Çay Partisi

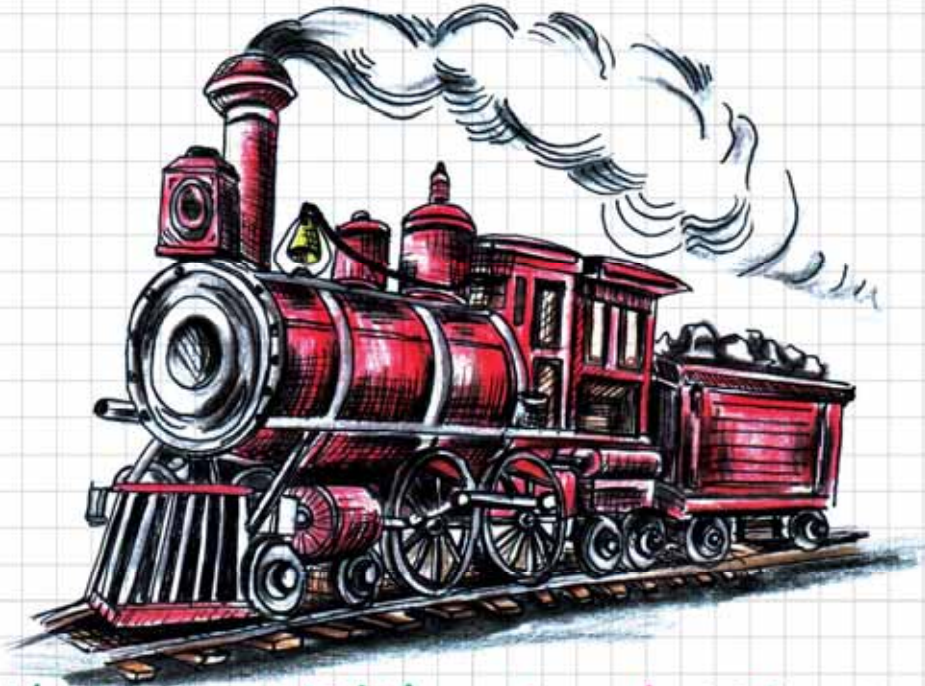

Koloniler İngiltere'nin koyduğu vergileri ödemeyi reddettiler. İngiliz mallarına boykot uygulayarak 1773 yılında Boston Limanı'ndaki İngiliz ticaret gemilerine saldırarak gemilerdeki çay sandıklarını denize atmışlardır. Böylece İngiltere'ye karşı Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı başlatmışlardır.

- ✓ Koloniler İngiltere'ye karşı 1774'te 1. Filadelfiya Kongresi'ni toplamışlardır. İngiltere'den kolonilere ticaret serbestliği tanınmasını ve yerel meclisin onayını almadan vergi konulmasını istediler. Bu isteklerinin kabul edilmemesi üzerine savaş hazırlıkları başlamıştır.
- ✓ Amerikan kolonilerinin temsilcisi 1775'te toplantıları II. Filadelfiya Kongresinde İngiltere'ye savaş ilân ettiklerini duyurmuştur. 4 Temmuz 1776'da Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'ni ilân etmişlerdir.
- ✓ Amerikan bağımsızlık savaşı İngiltere'nin barış istemesi üzerine 1763 yılında Fransa'da imzalanan Versailles (Versay) Antlaşması ile sona ermiştir.
- ✓ Amerikan bağımsızlığı Avrupa'da başta Fransa ihtibali olmak üzere önemli siyasi ve toplumsal gelişmelerin önünü açmıştır.

MACERA DOLU AMERİKA

Sanayi İnkılabı

Sanayi İnkılabı'nın Nedenleri

- Sanayi inkılabı, tarıma ve hayvancılığa dayalı bir ekonomiden sanayinin ve makine üretiminin egemen olduğu ekonomiye geçiş sürecidir.
- XVIII. yüzyılda İngiltere'de başlamış buradan diğer ülkelere yayılmıştır. James Watt'ın buharı keşfetmesiyle küçük işletmeler, atölye ve el tezgâhları yeni fabrikalara bürünmüştür.

Sanayi inkılabı sonucunda Osmanlı Devleti'nde küçük atölyeler ortadan kalkmış, işsizlik artmış ve dış ticaretle dengesi bozulmuştur. XIX. yüzyılın ortalarında itibaren Avrupa mallarının istikası na uğramış dışarıya ham maddeler satan ve dışardan mamül alan bir ülke hâline gelmiştir. Ekonomisi çökmüştür.

Sanayi İnkılabı'nın Sonuçları

- Sanayi inkılabı sonucunda demir ve çelik ön plana çıkmıştır.
- İnsan gücüne dayalı üretim yeni fabrikalara bürünmüştür. Seri üretim başlamıştır.
- Ulaşım ve iletişim araçlarında büyük gelişmeler görülmüştür.
- Tarım ve ticaret gelişmiş, refah düzeyi artmıştır.
- Sanayi inkılabı ile ham madde ve pazar ihtiyacı artmıştır. Bu durum;
 - ✓ Sömürgecilğin yaygınlaşmasına,
 - ✓ Almanya'nın İngiltere'ye rakip olmasına,
 - ✓ Büyük şirketlerin kurulmasına
 - ✓ I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur.
- Sanayi inkılabı sonucunda Kapitalizm, sosyalizm, emperyalizm ve liberalizm gibi akımlar ortaya çıkmıştır.

1. I. Almanya
II. İtalya
III. ABD

Jutandaki devletlerden hangileri
Fransa ihtilali'nin etkisiyle XIX. yüzyıl
da siyasi birliğini sağlamıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

2. I. 1830 ihtilalleri
II. 1848 ihtilalleri
III. 1815 Viyana Kongresi

Jutandaki gelişmelerden hangileri
Avrupa'da demokratikleşme hareket-
lerinin hızlanmasında etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

3. Amerika'nın bağımsızlığını elde ettiği
savaşta aşağıdaki devletlerden hangi-
lerinin ekonomisi zarara uğramıştır?

- A) Fransa - İspanya
B) Portekiz - Almanya
C) Fransa - Portekiz
D) İspanya - Hollanda
E) Avusturya - İtalya

4. Aşağıdakilerden hangisi Sanayi İnkı-
labı sonucunda ortaya çıkan atımlardan
biri değildir?

- A) Kapitalizm
B) Sosyalizm
C) Emperyalizm
D) Liberalizm
E) Merkantilizm

5. I. Milliyetsilik hareketlerinin çok uluslu
devletlerde bağımsızlık hareketlerine
dönüşmesi

- II. İşçi sınıfının ekonomik ve sosyal bazı
haklar istemesi

Avrupa'da yaşanan bu gelişmeler
aşağıdakilerden hangisine ortam
hazırlamıştır?

- A) 1830 ihtilalleri
B) I. Dünya Savaşı
C) 1848 ihtilalleri
D) Otuz yıl savaşları
E) Viyana Kongresi

Soru Çözümleri

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
C	C	A	E	C
E	B	B	D	D
B	D	C	C	A
D	A	D	B	B
A	E	E	A	E

Performansını görmek için cevaplarını
işaretle, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

C, C, A, E, C

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774 - 1914)

18. Yüzyılda Genel Durum

- ✓ 18. yüzyılda Avrupa'da merkezî krallıkların yanı sıra Avrupa'da değişik hmedon lar tarafından yönetilen prenslikler de hüküm sürüyordu.
- ✓ Avrupa'nın belli başlı devletleri Fransa, İngiltere, İspanya, Prusya, Lehistan, İsveç ve Rusya idi. Almanya ve İtalya henüz siyasi birliğini sağlayamamıştı.
- ✓ Otuz yıl savaşları'nda belligintelen millîr çıkarların korunmasına dayalı dip- lomasi anlayışı bu dönemde de devam etmiştir.
- ✓ Hâm maddî kaynaklarını ele geçirmek ve egemenlik alanlarını genişletmek iste- yen Avrupa devletleri bu sebeplerden dolayı birbirleriyle mücadeleğe girişmişlerdir.
- ✓ Dış politika da hedeflerini gerçekleştirebilmek için her türlü araca başvurmanın uygun olduğunu savunan materyalizm anlayışıyla hareket etmişlerdir.

III. Ahmet Dönemi (1703 - 1730)

- ✱ Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarının imzalanmasıyla Osmanlı Devleti yeni bir iç karışıklık dönemine girmiştir.
- ✱ Padişah II. Mustafa'nın devlet işlerinden uzaklaşarak zamanın çoğunu Edirne'de geçirmesi başta yenişenler ve İstanbul halkı arasında huzursuzluğa neden olmuştur.
- ✱ Padişah II. Mustafa'nın Edirne'yi başkent yapacağı söylentisinin yayılmasıyla birlikte 1703 yılında büyük bir isyan çıkmıştır. İsyanlar İstanbul'da idareyi ele aldıktan sonra Edirne'ye gelerek II. Mustafayı tahttan indirerek yerine kadesi III. Ahmet'i atmışlardır.
- ✱ III. Ahmet tahta ilk çıktığı zamanlarda iç karışıklık nedeniyle sarsılan devlet otoritesini yeniden kurmaya çalışmıştır. Bu dönemde Rusya, Venedik ve Avusturya ile savaşlar yapılmıştır.

Osmanlı - Rus İlişkileri

- Çar I. Petro İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ı 1709'daki Poltava Savaşında yenmiştir ve İsveç Kralı Demirbaş Şarl Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
- Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu 1711 yılında Rusya üzerine sefere çıkmıştır.
- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1711 yılında Prut Antlaşması imzalanmıştır.

Prut Antlaşması (1711)

- ✓ Rusya, Azak Kalesi'ni Osmanlılara geri vermiştir.
- ✓ Rusya, İstanbul'da elçi bulundurma hakkından vazgeçmiştir.
- ✓ Rusya, Lehistan'ın iç işlerine karışmayacağına ve Demirbaş Şarlı'nın serbestçe ülkesine dönmeye izin vereceğinin hükmünü vermiştir.

Osmanlı - Venedik ilişkileri

- Osmanlı - Rusya savaşı devam ederken Venedik, Akdeniz'deki Osmanlı ticaret gemilerine zarar veriyordu.
- Balkan topluluğu olan Karadağlıları Osmanlı Devleti'ne karşı işyana kışkırtıyordu.
- Bu durum üzerine Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması'nı bağladığı gerekçeyle 1715 yılında Venedik'e savaş açmıştır. Mora Yarımadasını geri almıştır.

Osmanlı - Avusturya ilişkileri

- Avusturya, 1716 yılında Osmanlı Devleti'nin Venedik'e savaş açmasını Karlofça Antlaşması'na aykırı bularak Venedik'in yanında savaşa girmiştir.
- Avusturya ilerleyişine devam ederek Macaristan'da kalan son Osmanlı toprağı olan Temeşvar'ı sonra da Belgrad'ı ele geçirmiştir.
- İngiltere ve Hollanda'nın araya girmesiyle taraflar arasında Pasarofça Antlaşması imzalanmıştır.

Pasarofça Antlaşması (1718)

- ✓ Venediklilerden alınan Mora Yarımadası Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.
- ✓ Temeşvar, Belgrad ve Eflak'ın batısı ve Sırbistan'ın kuzeyi Avusturya'ya bırakılmıştır.
- ✓ Dalmasya kıyıları ve Hersek, Arnavutluk kıyılarındaki bazı kaleler ve istisnalar Venedik'e verilmiştir.

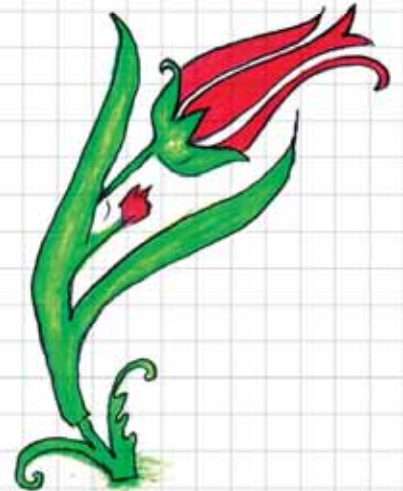
Osmanlı - İran ilişkileri

- İran'da bu dönemde mezhep çatışmalarından kaynaklanan iç karışıklıklar yaşanmaktaydı. İran halkı Osmanlı padişahı III. Ahmet'e mektup yazarak yardım istenmiştir.
- Osmanlı ordusu ile Rusya kuvvetleri Kafkasya'da karşı karşıya gelmiştir. Fransa'nın araya girmesiyle 1724 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması ile sona ermiştir.
- 1725 yılında Osmanlı - İran Savaşları yeniden başlamıştır.
- Osmanlı - İran Savaşı başlarda Osmanlı ordusunun üstünlüğü ile devam ederken İran'da yönetime Nadir Şah'ın gelmesiyle durum değişmiştir.

✖ Osmanlı ordusunun uğradığı bu kayıplar nedeniyle 1730 yılında çıkan Patrona Halil İsyanı ile III. Ahmet tahttan indirilmiş Sadrazam Neuşehirlî Damat İbrahim Paşa idon edilmiştir.

Lale Devri (1718 - 1730)

- Osmanlı tarihinde 1718 - 1730 yılları arasında süren döneme Lale Devri denilmiştir. Dönemin padişahı III. Ahmet, Sadrazamı Neuşehirli Damat İbrahim Paşa'dır.
- Paris, Londra ve Viyana gibi Avrupa başkentlerine geçici elçilikler açılmıştır. Böylece Avrupa'yı daha yakından tanıma imkânı olmuştur.
- Osmanlı Devleti askerî ve mali konuların dışına çıkarak sosyal ve kültürel alanlarda ilk ıslahatlar bu dönemde yapılmaya başlamıştır.
- Tulumacı Ocağı adı verilen itfaiye teşkilatı kurulmuştur.
- İlk çiçek aşısı bu dönemde uygulanmıştır.
- Lale Devri'nde Sadrazam Neuşehirli Damat İbrahim Paşa'nın gayretleriyle İstanbul baştan başa imar edilmiştir.
- Şehrin her tarafına çeşmeler yapılmıştır. Bu dönemde yapılan eserler arasında yer alan III. Ahmet Çeşmesi bu dönemden kalan en önemli eserdir.
- Bu dönemde çiçek özellikle döneme adını veren lalenin çeşitli türleri yetiştirilip eserler lale motifleriyle süslenmiştir.
- Sadrazam Damat İbrahim Paşa İznik ve Kütahya'dan getirttiği ustalarla İstanbul'da bir çini imalathanesi kurmuştur.
- Kumaş fabrikası açılmıştır.
- Osmanlı divanlarının yeni Batı tarzında sandalye ve koltuklar almaya başlamıştır.
- Lale Devri'nin en önemli yeniliği ilk Türk matbaasının açılmasıdır. Fransa'da matbaayı gözüp inceleyen Salt Efendi İbrahim Müteferrika ile birlikte 1727 yılında ilk Türk matbaasını kurmuştur.
- Matbaada basılan ilk eser Vantulu Vüfati adlı saâlettir.
- Bu dönemde Yalova'da kâğıt imalathanesi açılmıştır.
- Lale Devri'nde matbaanın kattısıyla yeni okullar ve kütüphaneler açılmıştır.
- Doğu klasikleri Türkçeye tercüme edilmiştir.
- Lale Devri'nde önemli ıslahatlar yapılmasına rağmen devlet büyüklüğünün zeuk ve sefa sürmeleri, eğlenceye düşkünlükleri halkta huzursuzluklara neden olmuştur. 1730 yılında başlayan Patrona Halil İsyanı sonunda III. Ahmet tahttan indirilmiş ve Lale Devri sona ermiştir.

1. Mahmut Dönemi (1730-1754)

- ✱ 1. Mahmut Dönemi'nde İran'a karşı yeniden başarılar kazanılarak 1732 yılında Ahmet Paşa Antlaşması imzalanmıştır.
- ✱ İran'ın sadıkbırı devon ettiğİ için bu antlaşma uzun ömürlü olmadı ve savaşlar yeniden başlamıştır.
- ✱ Bağdat'ı almak isteyen Nadir Şah bu savaşta başarılı olmayacağını anladı. 1746 yılında iki devlet arasında Kasr-ı Şirin Antlaşması'nın şartlarını içeren Kerden Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı - Rus - Avusturya Savaşları (1736 - 1739)

- Osmanlı Devleti Rusların Azot Kalesi'ni işgal etmeleri ve Kırım'ın başkenti Bahçe-saray'ı yakıp yıkmaları üzerine 1736 yılında bu devlete savaş ilân etti. Rusya ile yaptığı ittifak gereğİ Avusturya'da savaşa katılarak Eflak, Sırbistan ve Bosna'ya doğru ilerledi.
- Avusturya, Fransa'nın araya girmesiyle 1739'da Belgrad Antlaşması'nı imzalayarak Pasarofça Antlaşması'yla aldığı Belgrad'ı Osmanlı Devleti'ne geri vermiştir.
- Avusturya'nın çekilmesiyle tek başına kalan Rusya savaşa devon etmekte zorlanmıştır. Fransa'nın arabuluculuğİ ile Rusya ve Osmanlı Devleti arasında ikinci bir Belgrad Antlaşması imzalanmıştır.

Belgrad Antlaşması

- ✓ Azot Kalesi yıkılmak şartıyla Rusya'ya bırakılmıştır.
- ✓ Rusya, savaşta aldığı yerleri geri vermeyi ve Karadeniz'de savaş ve ticaret gemisi bulundurmamayı kabul etmiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son kazanışlı antlaşmalardır. Fransa'ya verilen kapikülasyonlar sürekli hâle gelmiştir.

Osmanlı - Rus Savaşı (1768 - 1774)

- Rus egemenliğine son vermek isteyen ve bu konuda Osmanlı Devleti'nden yardım isteyen Leh milliyetsizlerinin işyanını bastırmak için harekete geçmiştir. Rus kuvvetleri Ötlen'den kaçan Lehleri takip edenlerden bir kısmı sınırı geçip Osmanlı topraklarına girdiler ve Lehlere birlikte bazı Türleni de öldürmüşlerdir. Osmanlı Devleti Rusların Lehistobtan çekilmesini istenmiştir. İsteginin reddedilmesi üzerine 1768 yılında Rusya'ya savaş ilân etmiştir.

• Savaşın başlamasıyla Rus ordusu Balkanlarda Eflak ve Bağdan'ı işgal etmiştir. Baltık Denizi'nden hareket eden bir Rus donanması Cebelîhanî Boğazı'nı geçerek Akdeniz'e girmiştir. Mora kıyılarına gelen Ruslar bura dahi Rumları kızdırarak büyük bir isyan çıkarmışlardır. Ege adalarını ele geçirmişlerdir. Mora isyanını bastırdıktan sonra Çeşme Limanı'na demirlemiş bulunan Osmanlı donanmasını yarmışlardır (1770).

NOT

Osmanlı tarihinde Çeşme Vahası İnebahtı yenilgisinden sonra Türt donanmasının uğradığı ikinci büyük felakettir.

• Ruslar, Eflak ve Bağdan'ı aldıktan sonra Tuna Nehri'ni aşarak Bulgaristan işlerine girmiştir. Kırım'ı ve Gürcistan'ı işgal etmiştir.

• Osmanlı Devleti'nin Rusları durduramaması Avrupa'ya ve Rusya'ya harekete geçirmiştir. Bu devletlerin araya girmesiyle Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1774 yılında Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır.

KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI (1774)

✓ Azak Kalesi ve çevresi Rusya'ya bırakıldı.

✓ Eflak, Bağdan, Besarabya, Gürcistan ve Ege adaları eskiden olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.

✓ Kırım Hanlığı, Osmanlı hâkimiyetinden çıkarak bağımsız hâle getirilmiştir.

NOT

Kırım halkının yalnızca din işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı kalması kabul edilmiştir.

✓ Osmanlı Devleti, Rus ticaret gemilerinin Boğazlardan serbestçe geçmesine izin verecektir.

✓ Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek ve Avrupa devletlerine tanıdığı kapitülasyonlardan Rusya'nın da yararlanmasını kabul edecektir.

✓ Küçük Kaynarca Antlaşması ile Karadeniz Türt gölü olmanın önüne geçilmiştir.

✓ Ruslar, İstanbul'da devamlı eki bulundurma ve istedikleri Osmanlı şehirlerinde konsolosluklar açma hakkına kavuşmuştur.

UYARI

Osmanlı Devleti'nin o güne kadar imzalamadığı şartları en ağır antlaşma Küçük Kaynarca Antlaşması'dır.

NOT

Şahin Giray'ın Hanlığını tanımayan Kırımlılar isyan etmiştir. Osmanlı Devleti'nden yardım istemişlerdir. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yeni bir savaş tehlikesi doğmuştur. Fransa'nın araya girmesiyle Osmanlı ve Rusya arasında 1799 yılında Aynalıkavak Tentiknamesi (Sözleşmesi) imzalanmıştır.

III. Selim Dönemi (1789 - 1807)**Osmanlı- Rus ve Avusturya Savaşları (1787 - 1792)**

- Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım'ı Osmanlı Devleti'nden ayıran Rusya 1783'te bu ülkeyi topraklarına katmıştır.

Grek Projesi

- Rus Generali Potemkin tarafından hazırlanan Grek Projesiyle Osmanlı Devleti Avrupa'dan tamamen çıkarılacak ve Bizans imparatorluğu yeniden canlandırılacaktı. İstanbul Türklerin elinden alınacak ve burada Rus prenslerinden birinin yöneteceği Grek Devleti kurulacaktı.

Dakya Projesi

- Eflak ve Başboğ'da Rusya'ya bağlı Dakya adında yeni bir devlet kurulacaktı. Sırbistan, Bosna Hersek ve Dalmasya kıyıları ise Avusturya'ya verilecekti. Dakya projesinin amacı, Osmanlı topraklarını Rusya ve Avusturya arasında paylaşmaktır.

- Osmanlı Devleti Rusya'ya kapırdığı topraklarını geri alma konusunda ümitlenerek 1787 yılında Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Avusturya'nın Rusya'nın yanında yer almasıyla yeni bir Osmanlı - Rus - Avusturya Savaşı başlamıştır.
- Avusturya Eflak, Sırbistan ve Bosna'da bazı yerleri ele geçirmiştir. Bu dönemde Fransız ihtilali sonrasında yayılan milliyetçilik akımı Avusturya'yı da endişelendirmiştir. Avusturya 1791 yılında Osmanlı Devleti ile Zıtları Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekilmiştir. Avusturya Zıtları Antlaşması'na göre savaşta aldığı yerleri geri vermiştir.

- Savaşı devam ettiremeyeceğini anlayan Rusya İngiltere ve Prusya'nın da araya girmesi sonucunda Osmanlı Devleti ile 1792 tarihinde Yaş Antlaşması'nı imzalamıştır.
- Yaş Antlaşması'na göre; Dinyester Nehri iki devlet arasında sınır olarak belirlenmiş Rusya Dni Kalesi dışında aldığı yerleri geri verecektir.

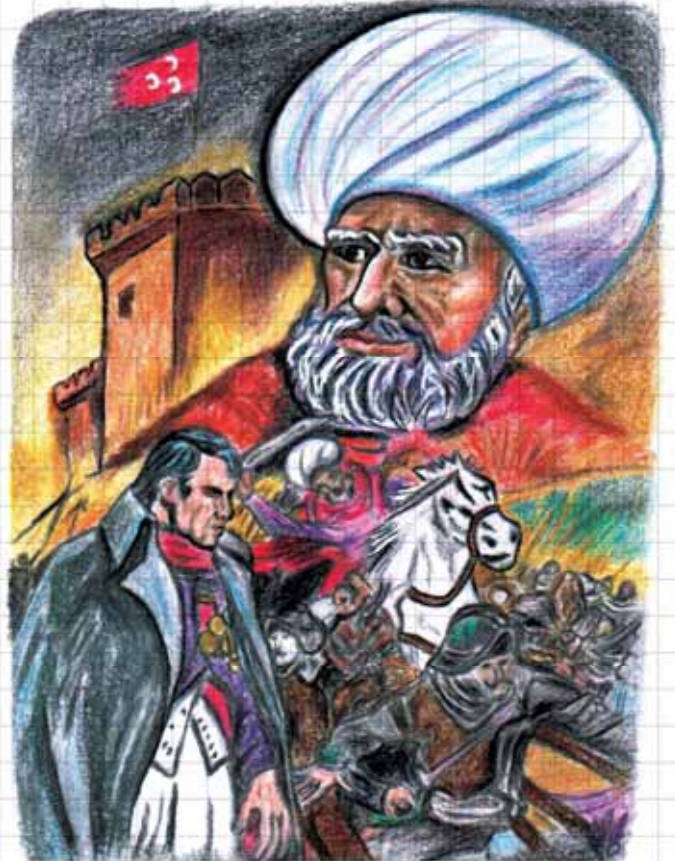
Osmanlı Devleti Yaş Antlaşması sonucunda Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu resmen kabul etmiştir.

DİKKAT ET

- Osmanlı Devleti Yaş Antlaşması ile Dağılma Dönemi'ne girmiştir.

Osmanlı - Fransa Savaşı (1798 - 1802)

- Fransa'da yeni yönetim Doğu Akdeniz'e doğru yayılma siyaseti izlemeye başlamıştır. Fransa ordularının başında bulunan Napolyon önce Venedik topraklarını ele geçirmiştir.
- 1798'de İngiltere'nin Uzak Doğu'daki sömürgeleriyle bağlantısını kesmek ve Doğu Akdeniz kıyılarına yerleşmek için Osmanlı toprağı olan Mısır'ı işgal etmiştir.
- Fransa'nın Mısır'ı işgaline ilk tepki İngiltere'den gelmiştir. Bu durum üzerine Osmanlı Devleti Fransa'ya savaş açmıştır. İlk Osmanlı - Fransa Savaşı başlamıştır. Osmanlı Devleti, İngiltere ve Rusya ile ittifak yapmıştır.
- Napolyon, Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak amacıyla Filistin'i geçip Akka Kalesi'ni kuşatmıştır. Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizamiye Cedit ordusunun başanlı savunmasını aşamamıştır ve Mısır'a geri çekilmek zorunda kalmıştır.
- Fransa ile Osmanlı Devleti arasında 1801 El-Aris Antlaşması imzalanmış ve Fransa Mısır'dan çekilmiştir.
- Napolyon'un çekilmesinden sonra Osmanlı Devleti ve İngilizler Mısır'a asker çıkarmışlardır. Mısır'daki birlikleri ne yardım gönderebilen Fransa 1802 yılında Paris Antlaşması'nı imzalayarak çekilmiştir.

- * Bu olaylar üzerine Ruslar 1806 yılında Eflak ve Boğdan'ı işgal ederek Bender, Kili, Akkermen ve Hotin kalelerini ele geçirmiştir. Bu savaşta İngilizler Rusya'yı desteklemiştir.
- * Osmanlı Devleti'nde iç kanışıklıkların yanında Rusya ile Fransa arasında 1807 yılında Tilsit Antlaşması imzalanmıştır.
- * Osmanlı Devleti 1812 yılında Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak savaşı sona erdirmiştir.
- * Bükreş Antlaşması'na göre, Prut Nehri Osmanlı Devleti ile Rusya arasında sınır kabul edilirken Eflak ve Boğdan tekrar Osmanlı Devleti'ne verilmiştir.

18. Yüzyıl İslahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ 18. yüzyıl islahatlarının 19. yüzyıl islahatlarından farkı Avrupa ülkeleri örnek alınmıştır.
- ✓ 18. yüzyılda askerî ve ekonomik alanların dışında ilk kez toplumsal ve kültürel alanlarda da islahat girişimlerinde bulunulmuştur. Bu durum genişler, ulana sınıfı ve bazı halk taraflarından tepkiye karşılanmıştır.
- ✓ 18. yüzyıl islahatları Duraklama Dönemi islahatlarına göre köklü ve esaslı değişikliklerle daha kalıcı ve başarılı sonuçlar doğurmuştur.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin gerileme nedenleri üzerinde durularak sorunlara atılacak çözümler getirmişlerdir.

NOT

18. yüzyıl islahatları ağırlıklı olarak askerî ve teknik alanlarda olurken yönetim ve hukuk alanlarında yenilik yapılmamıştır.

- ✓ Bu dönemdeki islahatlar halkın isteği doğrultusunda değil padişahların ve devlet adamlarının istekleri doğrultusunda olduğu için bizzatıne bağlı kalmıştır.
- ✓ 18. yüzyıl islahatları süreklilik gösteren, sistemli bir devlet politikası hâline dönüşmemiştir.

1. Mahmut Dönemi (1730-1754)

- 1. Mahmut Dönemi'nde 1740 yılında Eski Büyüklükler Süratli hâle getirilmiştir.
- 1734 yılında Hendesehane adıyla subay yetiştirme amacıyla modern bir okulu açılmıştır.

NOT

Aurupa tarzında açılan ilk okulu.

- 1. Mahmut Hımbaracılar sınıfına eğitim alanında önem vermiş ve Kant de Banne val (Hımbaracı Ahmet) tarafından Hımbaracı Ocakı kurulmuştur.

- Aurupa'dan subaylar getirilerek ordu düzenlenmeye çalışılmıştır. Ordu bölük, alay ve tabur gibi bölümlere ayrılmıştır.

1. Mahmut Dönemi İslahatlarını HAK

olarak kodlayabiliriz;

Hendesehane kuruldu
Aurupa ordu düzeni (Bölük, Tabur, Alay)
Kant de Banneval (Hımbaracı Ocakı)

III. Mustafa Dönemi (1757-1774)

- III. Mustafa Avrupa tarzında toprak dönüştürmek ve topraklar yetiştirme üzerine Baran de Tott adında bir Fransız görevlendirmiştir.

- Baran de Tott Sürat Topcuları

adıyla yeni bir ocak kurmuştur.

- III. Mustafa Dönemi'nde deniz

subayı yetiştirme amacıyla

Mühendishane-i Bahri-i Hümayun

(Deniz Mühendishanesi) kurulmuştur.

- Baran de Tott Mühendishane-i

Bahri-i Hümayun kurulmasında rol

oynamıştır.

- Tersane ve Topخانه ıslah edilmiştir.

NOT

III. Mustafa Dönemi'nde

ilk kez Eshon (iş barışma)

ma) uygulamasına geçilmiştir.

- Dönemin sadrazamı Koca Ragıp Paşa'dır.

I. Abdülhamit Dönemi (1774-1789)

- I. Abdülhamit Dönemi'nde istihkak okulu açılmıştır.

- Ulufe alm hakkı yasaklanmıştır.

- I. Abdülhamit Dönemi'nde yenileri seçimi yapılmıştır.

- Dönemin sadrazamı Halil Hamit Paşa'dır.

- Sürat Topçu Ocakı geliştirilmiştir.

NOT

Eshon uygulaması (iş barışma)

III. Mustafa Dönemi'nde planlan

mış I. Abdülhamit Dönemi'nden

itibaren uygulanmıştır.

- Modern yeni okumu ve denizci yetiştirme çalışmaları yapılmıştır.

I. Abdülhamit Dönemi İslahatlarını UKI

olarak kodlayabiliriz;

Ulufe alm hakkı yasaklandı.

Karamühendishanesi

Istihkak okulu açılmıştır.

III. Selim Dönemi (1789 - 1807)

- III. Selim devlet'in ayakta kalabilmesi için köklü bir ıslahat hareketine ihtiyas olduğunu anlamış ve yerli yabancı uzmanlardan ülkenin içinde bulunduğu durum hakkında raporlar (raporlar) istemiştir.
- III. Selim raporları inceledikten sonra ilt olarak meşveret meclisini kurmuştur. Böylece devlet ile halk arasındaki kopukluğu gidermeye çalışmıştır.

NOT

III. Selim Dönemi'nde yapılan yeniliklerin küme Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen) adı verilmiştir.

- III. Selim yenilerle talim yapma zorunluluğu getirmiştir.
- 1793 yılında modern silahlarla donatılan ve düzenli talim yapan askerlerden oluşan yeni bir ordu kurulmuştur. Nizam-ı Cedid adı verilen bu ordunun eğitiminde Fransa ve İsveç'ten getirilen subaylar yer almıştır.

Nizam-ı Cedid ordusunun ilt başarısı Mısır'ı işgal eden Napolyon'un kuvvetlerini Akka Kalesi önünde durdurmuştur.

DİKKAT ET

- İstanbul'da Levent ve Selimiye kışlaları inşa edilmiştir.
- Nizam-ı Cedid ordusunun masraflarını karşılamak amacıyla irad-ı Cedid adlı hazine oluşturulmuştur.
- III. Selim donanmaya büyük önem vermiştir. Mühendishane-i Bahr-i Hümayun'u genişletip tersaneyi ve donanmayı yenilemiştir.
- Tophaneyi ıslah ederek büyük topolar döktürmüştür.
- III. Selim 1795'te Kara Mühendishanesini geliştirerek mühendishane-i Berr-i Hümayun'u açmıştır. Bestekâr bir padişah olan III. Selim Batı müziğine ilgi duymuş askeri bando kurmuştur.
- Yerli malın kullanılmasını teşvik etmiştir. İlk devlet matbaası Matbaa-i Amire açılmıştır.
- Gıda dağıtımını düzenlemekle görevli Zohire Nazırlığını kurarak karaborsanın önüne geçmeye çalışmıştır.

UYARI

III. Selim Avrupa siyasetini yatından takip etmek üzere Paris, Viyana, Londra ve Berlin'e devamlı elçilikler açmıştır.

- III. Selim kobakçı Mustafa İyıcı ile tahttan indirilmiş ve yenilik hareketleri başansızlıkla sonuçlanmıştır.

1. Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıl dış siyasetinde öncelikle aşağıdakilerden hangisi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır?

- A) Rusya'nın, Güney Kafkasya'ya inmesinin engellenmesi
B) Avrupa devletler hukukundan yararlanılması
C) Kaybedilen yerlerin geri alınmaya çalışılması
D) Yeni yerlerin fethedilmeye çalışılması
E) Avrupa başkentlerinde elçiliklerin açılması

2. XVIII. yy.'ın sonlarında Rusya'nın Avusturya ile birleşerek Osmanlı topraklarını paylaşmak için hazırladığı plan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Boğaz Planı
B) Karadeniz Projesi
C) Kırım Planı
D) Gret Projesi
E) Moskova Planı

3. Osmanlı Devleti'nde Batı'nın üstünlüğü ilk olarak hangi Osmanlı padişahı döneminde kabul edilmiştir?

- A) II. Osman B) III. Ahmet C) I. Abdülhamit
D) III. Selim E) II. Mahmut

4. Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılda;

- I. matbaanın kullanılması
II. Sûrat Topçuları Ocağının kurulması
III. ilk kez iş barışlanmaya gidilmesi
Yukarıda verilen gelişmelerden hangileri kültürel hayatın düzenlenmesine yöneliktir?
A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

5. I. Tulumacı Ocağı kurulmuştur.

- II. Bazı Avrupa başkentlerine geçici elçilikler gönderilmiştir.
III. Matbaa kurulmuştur.
IV. Galata'da Eâğit imalathanesi açılmıştır.
V. Nizam-ı Cedid Ordusu kurulmuştur.

Yukarıda verilen XVIII. yy. ıslahatlarından hangisi Lale Dönü ıslahatları arasında yer almaz?

- A) V B) IV C) III D) II E) I

6. Osmanlı Devleti'nde iş barışlanma senetlerine verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cûlus Bahşisi
B) Ulufe
C) Mecidiye
D) Eshom Seneti
E) Avarız

Cevap Performansı

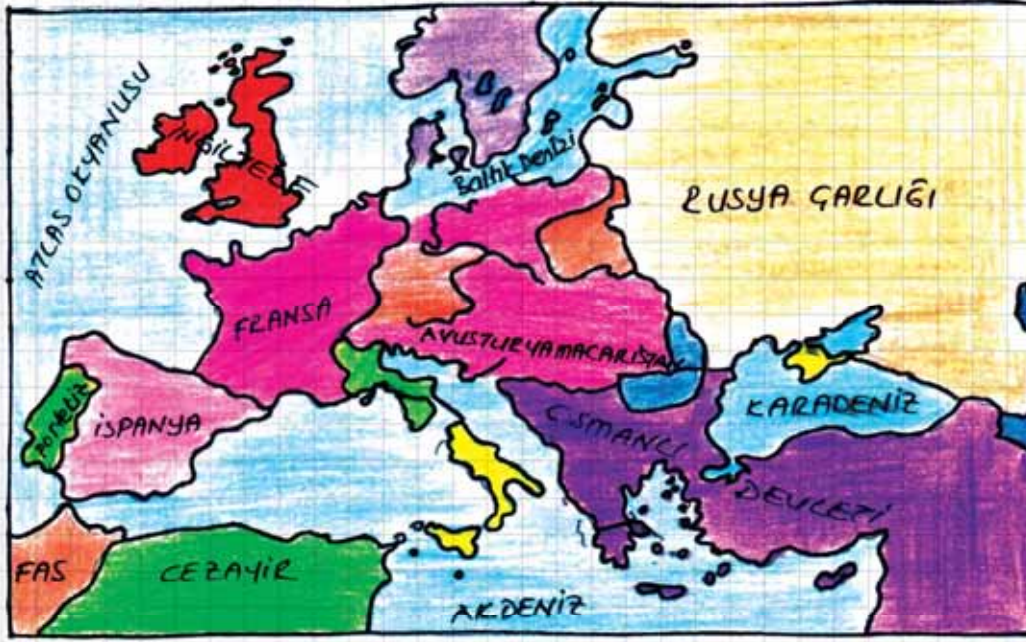
1	2	3	4	5	6
C	D	B	A	A	D
A	C	D	C	D	B
E	B	C	E	B	C
B	A	E	D	C	A
D	E	A	B	E	B
A	C	D	A	C	E

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

C, D, B, A, A, D

19. Yüzyıl Başlarında Asya ve Avrupa'nın Genel Durumu

Osmanlı Devleti

- ✓ 19. yüzyılda Osmanlı Devleti Fransız İhtilali ve Sonuçları İhtilali'nin olumsuz etkileri sonucunda siyasi, ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti bu dönemde topraklarını koruyamayacağını anladığı için denge politikası izlemiştir.
- ✓ Topraklarına karşı saldırıları önlemek için kimi zaman Rusya, kimi zaman da İngiltere ve Fransa ile ittifaklar kurarak varlığını sürdürmeye çalışmıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti bu dönemde varlığını sürdürebilmek için ve Avrupalı devletlerin desteğini kazanabilmek için onlara yeni ticari imtiyazlar vermek zorunda kalmıştır.
- ✓ Bu dönemde Avrupalı devletlerin istedikleri doğrultusunda Tanzimat ve Islahat fermanlarını ilan etmiştir.
- ✓ Bağımsızlıklarını kazanmak isteyen azınlıkların isyonlarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır.

II. Mahmut Dönemi (1808 - 1839)

Sened-i İttifak (1808)

- II. Mahmut Rusçuk Âyonı Alondar Mustafa Paşa ile Öyonlar arasında Sened-i İttifak adıyla bir belgenin imzalanmasını tabul etmiştir.

NOT

Sened-i İttifak ile padişah otoritesi sarsılmış, yetkileri kısıtlanmış ve başta bir otoriteyi tanımıştır.

milliyetsilik hareketleri ve isyanlar

- Osmanlı Devleti'nde 19. yy. da başlayan azınlık isyanlarının temel sebebi Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetsilik akımıdır.

Sırp İsyanı

- ✓ Milliyetsilik ve öagürlük akımının Sırlar Üzerinde etkisi
 - ✓ Sırbistan'ın savaş alanı olması
 - ✓ Avusturya ve Rusya'nın Sırları kışkırtması
 - ✓ Bölgedeki yeniserilerin halta köñ dourması
- } gibi nedenler isyanın çıkmasında etkili olmuştur.

UYARI

milliyetsilik akımının etkisiyle Osmanlı Devleti'nde çıkan ilk isyan Sırp İsyanı'dır.

- ✓ Sırp İsyanı Rusya ve Avusturya'nın yardımıyla kısa sürede bğümlüştür. Osmanlı Devleti isyanı bastırmakta zorlanmıştır ve 1812 yılında Rusya ile imzaladığı Bükreş Antlaşması ile Sırlara gıncalık vermiştir.
- ✓ 1829 yılında Rusya ile yapılan Edirne Antlaşması ile Sırbistan'a öazertlik verilmiştir.
- ✓ 1829 Edirne Antlaşması'na göre, Osmanlı kuvvetleri Sırbistan'ı terk edecek ve Sırlar sadece yıllık vergi ödemekle yükümlü olacaktır.

Panslavizm: Rusya'nın Slav asıllı bütün halkları kendi yönetimi altında toplayarak dünya Slav birliğini sağlama amacıdır. Rusya 19. yüzyılda panslavizm politikası ile Osmanlı Devleti'nin Balcan topraklarında yaşayan Ortodoks ve Slav topluluklarını kışkırtmıştır.

Yunan İsyanı

- ✓ Fransız ihtilali'nin getirdiği milliyetsilik akımı
 - ✓ Avrupa devletlerinin kışkırtması
 - ✓ Rum aydınlarının çalışmaları
 - ✓ Ruslar ve Yunanların eski Bizans İmparatorluğunu kurma isteği
 - ✓ Etnik -i Eterya Cemiyetinin faaliyetleri
- } gibi nedenler isyanın çıkmasında etkili olmuştur.
- ✓ Yunan isyanını kendi şabakıyla bastırmayan II. Mahmut Mısır valisi Kavablı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemiştir. Girit ve Mora valiliklerinin kendisine verilmesi karşılığında yardımı kabul etmiştir. Mehmet Ali Paşa oğlu İbrahim Paşa komutasındaki donanmayı Mora'ya göndererek isyanı bastırmıştır.
 - ✓ Kısa bir süre sonra Yunan isyanı tekrar başlamıştır. İngiltere, Fransa ve Rusya Yunanistan'a özerklik verilmesi için Osmanlı Devleti'ne baskı yapmışlardır.
 - ✓ İngiltere, Fransa ve Rusya istekleri gerçekleşmediği için Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmişlerdir.
 - ✓ 1827 yılında Mora kıyılarındaki Navarin Limanı'nda demirli bulunan Osmanlı donanması yenilmiştir.

- ✓ 1829 yılında Osmanlı Devleti ve Rusya arasında Edirne Antlaşması imzalanmıştır.

Edirne Antlaşması (1829)

- Prut Nehri iki devlet arasında sınır kabul edilecektir.
- Rusya savaşta aldığı yerleri geri verecektir.
- Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Eflak, Boğdan ve Sırbistan'ın özerkliğini tanımıştır.
- Osmanlı Devleti Rus ticaret gemilerine Boğazlardan serbestçe geçiş hakkı verecektir. Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecektir.
- 1829 Edirne Antlaşması ile Yunanistan bağımsız olmuştur.

1829 Edirne Antlaşması'yla ilk kez Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan bir azınlık bağımsızlığını kazanmıştır.

DİKKAT ET

Şart meselesi: Avrupa devletleri doğudan gelip Anadolu'ya ordınlarda Balıkanlara yerleşen Türkleri buradan çıkarma meselesidir.

UYARI

Şart meselesi deyimini ilk olarak 1815 yılında toplanan Viyana Kongresi'nde Rus Çarı I. Aleksandr tarafından kullanılmıştır.

Mısır Sorunu ve Mehmet Ali Paşa İsyanı

- Kavaklı Mehmet Ali Paşa Mısır İsyanı sonrasında kendisine Mısır valiliği yerine Suriye valiliğini istemesi ve bu isteğinin kabul edilmemesi üzerine 1831 yılında oğlu İbrahim Paşa komutasındaki ordusunu Suriye'ye göndermiştir.
- Filistin, Suriye ve Lübnan topraklarını ele geçiren İbrahim Paşa Osmanlı ordusunu yenerek Kütahya'ya kadar ilerlemiştir. II. Mahmut önce İngiltere ve Fransa'dan yardım istemiştir. Bu devletlerden istediği desteği göremeyince "Denize düşen yılana sanılır." diyerek Rusya'dan yardım istemiştir.
- II. Mahmut'un yardım isteğini kabul eden Rusya İstanbul Başbakanı'na durumu göndermiştir. Bu durumda rahatsız olan İngiltere ve Fransa araya girerek 1833 yılında Osmanlı Devleti ile Mehmet Ali Paşa arasında Kütahya Antlaşması imzalanmıştır.
- Kütahya Antlaşması'na göre; Mısır, Suriye ve Girit valilikleri Kavaklı Mehmet Ali Paşa'ya; Cidde ve Adana valilikleri de oğlu İbrahim Paşa'ya verilmiştir.

1833 Kütahya Antlaşması sonucunda Kavaklı Mehmet Ali Paşa'ya verilen valilikleri GİMSA olarak hatırlayabilirsiniz;

Girit
i
Mısır
Suriye
} valilikleri

- II. Mahmut Rusya'nın sağladığı yardımdan dolayı 1833 yılında Hünkâr İskelesi Antlaşmasını imzalamıştır.
- Hünkâr İskelesi Antlaşmasına göre; Osmanlı Devleti herhangi bir saldırıya uğrarsa harcamaları Osmanlılar tarafından karşılamak şartıyla Rusya yardım edecektir. Rusya bir saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti Boğazları kapatacaktır.
- Osmanlı Devleti Mısır Sorununda İngiltere'nin de desteğini almak için 1838'de Balta Limanı Ticaret Antlaşması'nı imzalamıştır.

UYARI

Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile Batılı ülkelerin açık pazar durumuna gelmiştir.

- Osmanlı Devleti ve Mısır orduları arasında 1839 yılında yapılan Nizip Savaşını Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetleri kazanmıştır.

- ✎ İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya'nın katılımıyla 1840 yılında toplanan konferansın sonucunda Londra Antlaşması imzalanmıştır.
- ✎ Londra Antlaşması'na göre; Suriye, Girit ve Adana Osmanlı Devleti'ne geri verilecektir. Mısır hukuki olarak Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacaktır. Mısır valiliği kabadon ağula geçecek şekilde Mehmet Ali Paşa'ya bırakılacaktır.

Boğazlar Sorunu

- ✎ Rusya'nın Hükar İskelesi Antlaşması ile Boğazlar üzerinde elde ettiği haklar başta İngiltere olmak üzere Batılı devletleri endişelendirmiştir.
- ✎ Avrupalı devletler Boğazların statüsünü yeniden belirlemek üzere 1841 yılında Londra'da bir konferans düzenlenişlerdir.
- ✎ Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya ve Prusya'nın katıldığı bu konferans sonucunda Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.
- ✎ Londra Boğazlar Sözleşmesi'ne göre, Boğazlar Osmanlı egemenliğinde kalacak ve barış döneminde bütün devletlerin savaş gemilerine kapatılacaktır. Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişi serbest olacaktır.

NOT

Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Rusya Boğazlar üzerinde elde ettiği imkânları kaybetmiştir.

- ✎ İngiltere, Rusları Doğu Akdeniz'den uzak tutarak sömürgelerine giden yolun güvenliğini sağlamıştır.

Osmanlı Devleti, Boğazlar konusunda tet başına torar verme yetkisini kaybetmiştir. Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar ilk defa uluslararası bir statü kazanmıştır.

DİKKAT ET

Doğru bir başlangıç

%50 başarı
demektir.

Platon

II. Mahmut Dönemi Islahatları

Asterî Alanda Yapılan Islahatlar

- İlk olarak asterî alanda Babiali Serasterliği kurulmuştur.
- Asterî işleri düzenlemek için Dar-ı Şurayî Asterî kurulmuştur.
- Alendar Mustafa Paşanın yardımıyla kurulan Nizam-ı Cedid ordusunun yerine Sekban-ı Cedid Ocağı kurulmuştur.
- 1826'da gerçekteleşen ve Vakitî Hıyriye olarak bilinen olay sonucunda Yenîşeri Ocağı kaldırılmıştır.
- Yenîşeri Ocağının yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu kurulmuştur.
- Anadolu'da Redif birlikleri, Rumeli'de Müşirlikler kurulmuştur.
- İlk nüfus sayımı bu dönemde yapılmıştır.
- Türkiye'nin ilk modern tıp okulu olan Metteb-i Tıbbiye-i Şahane ve modern anlamda ilk kara okulu olan metteb-i Harbiye bu dönemde kurulmuştur.
- Kuleli Asterî Lisesinin inşası bu dönemde başlamıştır.
- 1834'te Batı müziği öğretimini kolaylaştırmak için Mızıka-yı Hümeyun kurulmuştur. İlk asterî bando olan Mızıka-yı Hümeyun Donizetti tarafından kurulmuştur.
- Donizetti tarafından batı müziği türünde bestelenen Mahmudiye Marsı Osmanlı Devleti'nin ilk millî marsı olmuştur.
- Asterî Baytar Mektebi kurulmuştur.
- İstanbul'da ilk silah fabrikası açılmıştır.

Ekonomi Alanında Yapılan Islahatlar

- II. Mahmut, Osmanlı ekonomisini güçlendirmek ve yerli sanayiye geliştirmek amacıyla bazı önlemler almıştır.
- İthal kumaşlardan elbise yapılmasını yasaklamıştır.
- Kumaş fiyatlarının yükselmesini önlemek için İstanbul'da bez fabrikası açmıştır.
- Ordunun üniforma ve fes ihtiyacını karşılamak üzere Restane Dokuma Fabrikasını kurmuştur.

Yönetim Alanındaki Yapılan İslahatlar

- II. Mahmut ilk olarak Divan-ı Hümayun'u kaldırarak yerine nazırlıklar tutarak devlet yetkilerini bu nazırlıklar arasında paylaşmıştır.

Sadrasonlık makamı	→ Başvekâlete	} çevrilmiştir.
Sadaret Kethüddalığı	→ Dâhiliye (İçişleri) Nezaretine	
Reisülküttaplık	→ Hariciye (Dışişleri) Nezaretine	
Hazine-i Amire	→ Maliye Nezaretine	

NOT

Ertak Nezareti ve Ticaret Nezareti gibi yeni bakanlıklar kurulmuştur. Heyet-i Vükela olarak adlandırılan modern bir hükümet düzeni ortaya çıkmıştır.

- II. Mahmut Dönemi'nde devlet memurları dâhiliye ve hariciye memurları adıyla iki gruba ayrılmıştır.
- Devlet işlerinin planlanmasını ve düzenli yürütülmesini sağlamak amacıyla çeşitli meclisler ve komisyonlar kurulmuştur.

Darü's Şurayı Askerî	→ Askerlik işlerini düzenlemek
Darü's Şurayı Babıali	→ Yapılacak ıslahatları belirlemek memurları, yargılamak
Meclis-i Vakiy Ahkâm-ı Adliye	→ Adalet işlerine bakmakla görevlidir.

- Bu dönemde ülke yönetimi yeniden düzenlenmiş ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi vilayet sistemine geçilmiştir.
- Vergilerin mültezimler yerine muhassıl denilen görevliler tarafından toplanması uygulanması başlatılmıştır.
- Valilerin üzerindeki askerlik görevi ve yetkileri kaldırılarak askerî ve mülki sınıflar birbirinden ayrılmıştır.
- Tımar sistemini kaldırarak II. Mahmut başta valiler ornat üzere mertez ve taşradaki devlet görevlilerine maaş bağlanmıştır.
- Eyaletlerde redif adı verilen kuvvetler oluşturulmuştur.
- Köylerde muhtarlıklar kurulurken mertezin taşra üzerindeki otoritesini sağlamlaştırmak ve iki taraf arasında iletişimi halandırmak amacıyla posta teşkilatını kurmuştur.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İslahatlar

- Medreselerin yanında ilk kez sivil amaçlı Avrupa tarzında eğitim kurumları açılmıştır.
- Avrupa'ya eğitim amacıyla öğrenci gönderilmiştir.

NOT

Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi ve Avrupa tarzında sivil okulların açılması Osmanlı Devleti'nde kültür çabasına neden olmuştur.

- İstanbul'da ilk öğretim kız ve erkek çocukları için zorunlu hâle getirilmiştir.
- Yükseköğretime öğrenci yetiştirmek için rüştiye (ortaokul) ve Metkeb-i Ulum-u Edebiye gibi orta dereceli okullar açılmıştır.
- Devlet memuru yetiştirmek için Metkeb-i Maarif-i Adliye açılmıştır.
- Metkeb-i Harbiye (Harp Okulu), Metkeb-i Tıbbiye (Tıp Fakültesi) ve Mıratıy-ı Hümayun (Bando Okulu) gibi yüksek okullar açılmıştır.
- Bu dönemde yabancı dile büyük önem verilmiştir. Yabancı dil bilen müslüman çevirmenler yetiştirilmiştir.
- Tatuim-i Vakiyi adıyla resmî gazete çıkarılmıştır. İlk Osmanlı gazetesidir.

NOT

Tatuim-i Vakiyi gazetesıyla halkın yeniliklerle ilgili aydınlatılması, ülke genelinde ve Avrupa'daki gelişmelerden halkın haberdar edilmesi amaçlanmıştır.

- II. Mahmut kendisinden öncesi padişahlardan farklı olarak fes, pantolon ve cetet giymiştir. Memurlardan da aynı kıyafetleri giymesini istemiştir.
- II. Mahmut Avrupalı hükümdarlar gibi devlet dairelerine resmini astırmıştır.
- II. Mahmut İstanbul'un nüfusunu kontrol etmek ve asayişini sağlamak amacıyla şehre gireceklere geçiş belgesi alma zorunluluğu getirmiştir. (Mürur Tezkeresi)
- II. Mahmut yurt dışına çıkışlarda da pasaport alınması zorunluluğunu getirmiştir.
- Müsadere usulü kaldırılmıştır.
- II. Mahmut bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek için tarantina uygulamasına geçmiştir.

Abdülmecit Dönemi (1839 - 1861)

Tanzimat Fermanı (1839)

- Mustafa Raşit Paşa, padişahın isteğiyle 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı'nı devlet adamları, yabancı elçi ve padişah huzurunda okumuştur.

NOT

G lthone Parkında ilan edildiği için G lthone Hatt-ı Hümayunu adıyla anılan bu fermanın ilanıyla Osmanlı tarihinde Tanzimat Dönemi başlamıştır.

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilme nedenleri;

- ✓ Avrupa'nın ve Rusya'nın azınlıklardan bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iş işlerine karışmasını önlemek
- ✓ Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa meselesinde Avrupa'nın desteğini almak
- ✓ Fransa ihtilali'nin yaydığı milliyetsellik olmanın etkisini azaltmak
- ✓ Gayrimüslimlerin devlete bağlılığını artırmak
- ✓ Osmanlı Devleti'nin par abmasını önlemek

Tanzimat Fermanı'nın maddeleri;

- Tanzimat Fermanı'nda dil, din ve ırk ayrımı gözetilmeksizin bütün Osmanlı vatandaşları birarada  nd nde eşit olduğu; can ve mal güvenliği ile namus dokunulmazlığı devlet tarafından sağlanacağı vurgulanmıştır.
- Mahkeme kararı olmadan kimse cezalandırılmayacaktır.
- Herkesten gelinine göre vergi alınacaktır.
- Müsadere sistemi kesin olarak kaldırılırken herkesin m ltiyet ve miras hakkına sahip olacağı ilan edilmiştir.

Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde padişah gücünün üzerinde bir kesin gücü olduğu padişah tarafından kabul ve ilan edildi. Anayasal devlet d benine ve meşrutiyet yönetimine geçi yolun da önemli bir adım atılmıştır.

DİKKAT ET

Kırım Savaşı (1853 - 1856)

- İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin yanında yer alması Rusya'nın çıkarlarına uymuyordu. Rus Çarı I. Nikola Osmanlı Devleti'nin topraklarını İngiltere ile paylaşmak istiyordu. İngiltere Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruduğu için Rusya'nın bu isteğini geri çevirmiştir.
- Rus Çarı I. Nikola istekleri kabul edilmeyince 1853 yılında Eflak ve Boğdan'a asker göndererek işgale başlamıştır. Böylece yeni bir Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır.

NOT

Karadeniz'deki Rus donanması Sinop Limanında bulunan Osmanlı filosunu yabmış ve şehri top ateşine tutmuştur. Bu olay tarihte Sinop Baskını olarak adlandırılmıştır. Bu olaydan sonra İstanbul ve Boğazlar Rus saldırısına açık hale gelmiştir.

Osmanlı tarihinde yabın donanmaları içiNiS olarak kodlayabilirsiniz;

i nebahtı
Ç eşme
i
N avarin
i
S inop

NOT

Modern anlamdaki hemşireliğin Kırım Savaşı sırasında Florence Nightingale ile başladığı bilinmektedir.

Paris Antlaşması (1856)

- Kırım Savaşı'nın ardından Paris'te toplanan kongreye Osmanlı Devleti'nin yanı sıra İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya, Prusya ve Piyemonte katılmıştır.
- Görüşmeler sonucunda 1856 yılında Paris Antlaşması imzalanmıştır.

1856 Paris Antlaşması'na göre Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti olarak kabul edilmiştir. Avrupalı devletler hututundan yararlanabilecek bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü Avrupa devletlerinin garantisi altında olacaktır.

DİKKAT ET

- ✓ Savaşta alınan yerler karşılıklı olarak geri verilecek, Eflak ve Boğdan'a özerklik tanınacaktır.
- ✓ Boğazlar 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin esaslarına göre idare edilecektir. Osmanlı Devleti ve Rusya Karadeniz kıyılarında donanma bulundurmayaacaktır.
- ✓ Paris Antlaşması'na göre ; Karadeniz tarafsız hâle getirilecek ve tüm devletlerin savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacaktır.
- ✓ Paris Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin galip devlet olarak imzaladığı son antlaşmadır.

NOT

Osmanlı Devleti ilk dış borcu Kırım Savaşı sırasında 1854 yılında İngiltere'den almıştır.

İslahat Fermanı (1856)

- Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı'ndan sonra Paris'te toplanacak olan konferansta Avrupalı devletlerin desteğini almak ve yabancı devletlerin iş işlerine karışmasını önlemek amacıyla 1856 yılında İslahat Fermanı'nı ilan etmiştir.

İslahat Fermanı'nın maddeleri;

- Osmanlı vatandaşlarına devlet memuru olma yolu açılınca gayrimüslimlere aştan okullara girme hakkı verilmiştir.
- İltizam usulü ve sadece gayrimüslimlerden alınan cizye vergisi kaldırılmıştır.
- Herkesin gelimine göre vergi dâlemesi iltası kabul edilmiştir.
- Gayrimüslimleri küfür düşüncü ifadelerin kullanılması yasaklanmıştır.
- Gayrimüslimlere aştanlık yapma yükümlülüğü getirilmiştir.
- Gayrimüslimlere patikhanelerinde kendi meclislerini kurarak cemaatlerini ilgilendiren konularda karar alma ve hükümetin onayını aldıktan sonra uygulama hakkı verilmiştir.
- Belediye ve il meclislerine üye olabilmenin yolu açılmıştır.
- Osmanlı vatandaşları den herkese banka, şirket, ticarethane gibi kurumlar kurarak ekonomik girişimlerde bulunma serbestliği getirilmiştir.
- Yabancılar da Osmanlı topraklarında mülk edinebilme hakkı tanınmıştır.

Abd'lmecit D'nnemi İslahatları

- meclis-i Ali Tanzimat kurulmuştur.
- Tanzimat D'nnemi'nde Şer'îye Mahtemelerinin yanı sıra azaınlıkların Cemaat Mahtemeleri, Konsolosluk Mahtemeleri ve Ticaret Mahtemeleri faaliyet göstermiştir.
- Fransız kanunlarından yararlanılarak 1840 yılında Ceza ve Ticaret kanunları çıkarılmıştır.
- 1839'da J'ndarma Teşkilatı kurulmuştur.
- 1839'da Mekteb-i Rüştiye Nezareti kurulmuştur.
- 1840'ta yarı resmi gazete olan Ceride-i Havadis çıkarılmıştır.
- 1844'te Heybeliada Ruhban Okulu açılmıştır.
- 1845'te Dar'ülF'ın'ın temeli atılmış olsa da bina 1863'te tamamlanmış ve 1869'da resmen açılmıştır.
- 1846'da eğitimin d'zenlenmesi amacıyla Mehtab-i Umumiye Nezareti kurulmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin ilk müzesi olan Asar-ı Atika kurulmuştur.
- 1851'de Şirketi Hayriye adıyla Bazaazisi ugarıları işletilmeye başlanmıştır.
- 1851'de Ahmet Cevdet Paşa'nın d'ndirliğinde Osmanlı Devleti'nin ilk resmi bilim kurumu olan Enc'ümen-i Danış kurulmuştur.
- 1854'te hukukçu ihtiyacını karşılamak amacıyla muallim-i N'v'vab açılmıştır.
- 1855'te Telgraf müdürlüğü kurulmuştur. Osmanlı Devleti 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında telgrafı kullanmaya başlamıştır.
- Arazi Kanunnamesi çıkarılmıştır. Kaimi adı verilen t'ğit parçaları, meci diye madeni para çıkmıştır.
- 1856'da merkezi Londra İngiliz teşebbüsü olarak Bank-ı Osmani kurulmuştur.
- 1857'de Maarif-i Umumiye Nezareti kurulurak medreseler bu bakanlığa bağlanmıştır.
- 1860'ta Şinasi ve Agah Efendi tarafından ilk özel gazete olan Ter'üm'ı Ahval, 1861'de Tasvir-i Efkâr gazetesini yayına hayatına başlamıştır.

Abd'laaziz D'nnemi (1861-1876)

- ✦ 1861 yılında padişah Abd'lmecit ölünce yerine Abd'laaziz tahta çıkmıştır.
- ✦ Girit'teki Rumlar ayablanarak Yunistan'a bağlanmak istemişlerdir.
- ✦ Avrupalı devletlerin duruma müdahalesiyle Osmanlı Devleti Halepa Fermanı'nı ilan etmiş ve Giritlilere vergi muafiyeti getirmiştir.
- ✦ Mısır valisi İsmail Paşa'nın gayretleri ve Fransa'nın desteğiyle 1869 yılında Süveyş Kanalı açılmıştır.
- ✦ Abd'laaziz Osmanlı tarihinde seyahat amacıyla yabancı 'lketleri ziyaret eden ilk ve son padişahdır.

Abdülaziz Dönemi İslahatları

- 1863'te Mithat Paşa tarafından Memleket Sandıkları adıyla Ziraat Bankası'nın temelleri atılmıştır.
- 1863'te yetim müslümanların eğitimi için Darüşşafaka Cemiyeti açılmıştır.
- 1863'ten itibaren mektuplara pul yapıştırılmaya başlanmıştır.
- Vilayet Nizamnamesi çıkılarak Ülke ; vilayet, liva, kaza ve kaday diye birimlere ayrılmıştır.
- Sayıştay, Danıştay ve Diyan-ı Ahkam-ı Adliye (Yargıtay) oluşturulmuştur.
- Mecelle adı verilen bir medeni kanun hazırlanmaya başlanmıştır.

NOT

Başkanlığını Ahmet Cevdet Paşa'nın yaptığı bir heyet tarafından Mecelle hazırlanarak 1868'de yürürlüğe girmiştir ve 1926 yılında kaldırılmıştır.

- Yeni yasaları bildiren Düstur Dergisi yayınlamaya başlamıştır.
- Bahriye Nezareti kurulmuştur. Deniz Ticaret Kanunu çıkılarak büyük ve modern bir donanma oluşturulmuş Osmanlı donanması gemi sayısı açısından dünyanın 3. büyük filosu haline getirilmiştir.
- İzmir - Aydın arasında yapılan demir yolu 1866'da hizmete girmiştir.
- 1866'da Güllü Agop Gedikpaşa Tiyatrosu adıyla ilk Osmanlı tiyatrosunu kurmuştur.
- 1868'de Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım ve Destek Cemiyeti kurulmuş 1877'de Hilal-i Ahmer Cemiyeti adı verilmiştir.

UYARI

Hilal-i Ahmer Cemiyeti 1935'te Atatürk tarafından Türkiye Kızılay Cemiyeti adını almıştır.

- 1868'de ilk Osmanlı icadisi olan Galatasaray Sultanisi açılmıştır.
- 1868'de eğitim sistemimize ilişkin ilk yasal düzenleme olan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarılmıştır.
- 1869'da Süveyş Kanalı açılmıştır.
- 1869'da Terakki Muhadderat adıyla ilk kadın dergisi çıkarılmıştır.
- 1870'de Theodor Kasp ilk mizah dergisi olan Dişjen'i çıkarmıştır.
- Beylerbeyi ve Çırağan sarayları yapılmıştır.

II. Abdülhamit Dönemi (1876-1909)

II. Abdülhamit, Osmanlı Devleti'nin en buhranlı döneminde 1876 yılında padişah olmuş ve imparatorluğu 33 yıl boyunca yönetmiştir.

1. Meşrutiyet'in İlanı (1876)

- II. Abdülhamit meşrutiyet yolcusu Mithat Paşa'yı sadrazam olarak görevlendirmiş ve Mithat Paşa zorunlu kaybetmeden meşrutiyet yönetimine uygun bir anayasa için çalışmalarına başlamıştır.
- İstanbul (Tersane) Konferansı'nın toplanmasından önce Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan Kanunuesasi İstanbul (Tersane) Konferansı'nın topladığı 23 Aralık 1876'da ilân edilerek yürürlüğe konmuştur.

NOT

Osmanlı Devleti Kanunuesasi'nin yürürlüğe girmesiyle anayasal düzene geçmiş ve mutlak monarşik yönetim biçimini yenini meşrutiyete bırakmıştır.

- Kanunuesasi'ye göre;
- Kararlarını padişaha sunma yetkisine sahip bir meclis kurulacaktır.

Padişah

Âyan meclisi

- Âyanlar ömür boyu görevde kalmak kaydıyla padişah tarafından tayin edilmişlerdir.

→ Anayasa'da devletin resmî dili Türkçe'dir.

→ Resmî din olarak İslam kabul edilmeyle birlikte din ve vicdan özgürlüğüne yer verilmiştir.

→ Kanunuesasi'ye göre basın yayın özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

Osmanlı parlamentosunun ilk günlerinde 93 Harbi adıyla bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlamasıyla meclis-hükümet ilişkisi bozulmuştur.

Gayrimüslim mebuslardan bazıları Girit ve Teselya'nın Yunanistan'a baskı yapılması üzerine ve toprakların bu devlete bırakılması konusunda ısrarcı davranmışlardır.

II. Abdülhamit Kanunuesasi'ye dayanarak 1878 yılında mebusan meclisini kapatıp Anayasayı askıya almıştır. Böylece 1. Meşrutiyet Dönemi sona ermiştir.

Mebusan meclisi

- Mebuslar dört yıllık süre için seçilmişlerdir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)

- ♥ Rusya 1877'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Rusya'nın görüşündeki amaç İstanbul (Tersane) Konferansı kararlarını Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek, Balkanlardaki Türk hâkimiyetine son vermek ve Boğazlara sahip olmaktır.
- ♥ Osmanlı - Alman yakınlaşmasından rahatsız olan İngiltere bu savaşta Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır.

NOT

Rumi takvime göre 1293 yılında savaş çıktığı için 93 Harbi olarak da adlandırılmaktadır.

- ♥ Ruslar, Osmanlı Devleti'ne karşı iki cepheden saldırıya geçmiştir. Rus kuvvetleri Balkanlarda Bulgaristan topraklarını işgal ederek Edirne'ye doğru ilerlemişlerdir. Pleune Şeninde Gazi Osman Paşa'nın başarılı savunmasıyla karşılaşmışlardır.
- ♥ Rus kuvvetleri Doğu Cephesi'nde ise Ardahan ve Dağubeyazıt'ı ele geçirdikten sonra Kars'ta Ahmet Muhtar Paşa tarafından durdurulmuşlardır. Ruslar Kars'ı aldıktan sonra Erzurum'a kadar ilerlemişlerdir. Erzurum halkı Nene Hatun adlı kahraman Türk kadınının etrafında toplanarak Rusları Asazije topraklarında durdurmayı başarmışlardır.

Türk açuğu döküle kalır,
Yurtsuz kalmaz!

Nene Hatun

- ♥ Balkan Cephesi'nde Gazi Osman Paşa Pleune'yi 5 ay savunduktan sonra teslim olmak zorunda kalmıştır. Bu durum Üsküdar Sırpları ve Karadağlılar Rusya'nın yanında savaşa girmiştir. Ruslar daha kolay ilerleme imkânı bulmuş ve Edirne'yi almışlardır.
- ♥ Bu durum Üsküdar II. Abdülhamit ateşkesi istemiştir. İki taraf arasında 1878'de Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalanmıştır. 1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı sona ermiştir.

**İnancın Korkularından
Güçlü Olsun...**

Berlin Antlaşması (1878)

- Ayastefanos Antlaşması'na göre, Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlığını kazanırken Karadeniz kıyılarından Ege'ye varan bir akıde Bulgaristan Krallığı'nın kurulması kararı alınmıştı.
- Osmanlı Devleti; Kars, Ardahan, Batum ve Dağubeyazıt'ı Rusya'ya bırakıyordu ve savaş tazminatı ödemeye mecbur edılmışti.
- Ayastefanos Antlaşması'nın şartları başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletleri tarafından teptikle karşılanmıştı.
- 1878 Berlin Kongresi'ne Osmanlı Devleti ile birlikte İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Almanya ve Avusturya katılmıştır. Bu devletler arasında yapılan görüşmeler sonucunda 1878 yılında Berlin Antlaşması imzalanmıştır.

Berlin Antlaşması ile bağımsız olan devletleri S a K a R olarak kodlayabilirsiniz;

Sırbistan
O
Karadağ
O
Romanya

- Büyük Bulgaristan Krallığı üçe ayrılmıştır;

Bulgaristan'ın kuzeyinde → Osmanlı Devleti'ne vergi veren Bulgar Prenslığı

Bulgaristan'ın güneyinde → Doğu Rumeli adıyla idari dâireliğe sahip bir vilayet

Makedonya ise → Doğudan Osmanlı yönetimine bağlanmıştır.

1878 Berlin Antlaşması'nın Önemi;

- Osmanlı Devleti'ne bağlı pek çok ulus bağımsızlığını kazanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde göküş dönemi başlamıştır.
- Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakları zedelenmiştir.
- 1878 Berlin Antlaşması ile ilk kez Ermeni sorunu başlamıştır.
- Rusya'nın Baltıklerde güçlenmesi ve Akdeniz'e inmesi engellenmiştir.
- İngiltere ve Fransa Osmanlı toprak bütünlüğünü korumaktan vazgeçmiştir.
- Osmanlı - Alman yakınlaşması başlamıştır.

DİKKAT ET

İstibdat Dönemi (1878-1908)

- ✖ 11. Abdülhamit'in meşvîti yönetimi takdirinden sonraki 30 yıllık döneme İstibdat Dönemi denilmiştir.
- ✖ 11. Abdülhamit bu dönemde devleti Yıldız Sarayından yönetmiştir.
- ✖ Hâfîyetik teşkilatı (istihbarat) kurmuş ve bu amaçla jurnakiler yetiştirilmiştir.
- ✖ Kırım Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti gideret artan dış borçlarını ödeyemez hâle gelince 1875'te iflasını ilân etmiştir.
- ✖ 1881'de dış borç miktarının yarıya indirilmesi şartıyla Muharrem Kararnamesini çıkarmıştır.
- ✖ Borçların düzenli ödenmesini sağlamak ve devletin ekonomik faaliyetlerini kontrol etmek üzere Düyûn-u Umumiye İdaresi (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur.
- ✖ Bu dönemde 11. Abdülhamit İslamcılık (Panislamizm) siyasetini izlemiştir.
- ✖ Bu dönemde ilk kez Ermeniler Erzurum'da isyan etmiş 11. Abdülhamit bu olay üzerine isyanı bastırmak için Hamidiye Alaylarını kurmuştur.
- ✖ 1889 yılında Ertuğrul Fırkateyni bu dönemde Japonya'ya gönderilmiş ve Japonya dönüşü batmıştır.
- ✖ İlk tramvay hatları bu dönemde kurulmuştur.
- ✖ Bu dönemde büyük bir telgraf ağı kurulmuş bununla birlikte öğrenci yetiştirmek için Telgraf mektebi kurulmuştur.

İstibdat Dönemi'nin toprak kaybıları:

- Kıbrıs İngilizler tarafından işgal edilmiştir.
- Tunus Fransızlar tarafından işgal edilmiştir.
- Mısır İngilizler tarafından işgal edilmiştir.

DİKKAT ET

II. Meşrutiyet Dönemi (1908)

- II. Abdülhamit 'in mebusan meclisini kapatmasının ardından Jön Türkler adıyla bilinen Osmanlı aydınları Abdülhamit yönetimine karşı siyasi mücadeleğe başlamışlardır.
- Jön Türkler'e göre, dağılmayı önlemek için Anayasası'nın yeniden yürürlüğe konularak meşrutiyet yönetimine geçilmesini savunmuşlardır.
- Osmanlı aydınları meşrutiyetin yeniden ilanıni sağlamak amacıyla İstanbul'da İttihat-ı Osmanî adında gizli bir cemiyet kurmuşlardır. 1889'da İttihat ve Terakki adını alacak olan bu cemiyet ırk, dil ve din farkı gözetmeksizin bütün Osmanlı vatandaşlarının birleşmesi idealini savunmuştur.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti çıkardığı gazete ve dergiler aracılığıyla görüşlerini yaymaya çalışmışlardır. II. Abdülhamit tutuklamalar ve sürgün yoluyla Jön Türk hareketini engellemeye çalışmıştır.
- Bu dönemde Doğu Anadolu'daki Ermeni ayaklanmaları devam ediyordu. Osmanlı Devleti içte ve dışta büyük sorunlarla uğraşmıştır.
- 1908 'de Rus Çarı ile İngiliz Kralı Edward'de bir araya gelmişlerdir. İttihat ve Terakki üyeleri İngiltere ve Rusya'nın buluşmasını Osmanlı teokratlarını paylaşma konusunda ortaklığı şartlarında yorumlamışlardır.
- Sonuçta bu gelişmeler üzerine Kalağası Niyazi Bey Rasne'de, Binbaşı Enver Bey Selânik'te II. Abdülhamit yönetimine karşı ayaklanmışlardır.
- II. Abdülhamit isyonların yayılmasını önlemek için 1908 yılında meşrutiyeti ikinci kez ilan etmiş ve parlamento toplentıya çağırmıştır.
- II. Meşrutiyet 'in ilanı Osmanlı Devleti'nin dağılışıını önleyemediği gibi tam tersine isyonlar ve bağımsızlıklar olmuştur. Bulgaristan meşrutiyetin ilan süreci içinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Avusturya - Macaristan Bosna - Hersek'i topraklarına katmıştır. Girit Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Yunanistan'a bağlanma kararı almıştır.

II. Meşrutiyet 'in ilan edildiği sırada kaybedilen toprakları BGG olarak kodlayabilirsiniz;

- ☒ Bulgaristan
- ☒ Bosna - Hersek
- ☒ Girit

31 Mart Olayı (1909)

✎ Mesrutiyet karsılıklarının propagandaları en fazla ordu içindeki askerler arasında etkili olmuştur. Bu askerler 13 Nisan 1909'da bir ayaklanma çıkmışlardır.

✎ 31 Mart isyanının bastırılması üzerine Selânik'te bulunan Hareket Ordusu'nun başında mahmut Şekret Paşa'nın bulunduğu ordunun turmay başkanı - Ğını Jübaşı Mustafa Kemal yapmıştır. İstanbul'a gelen Hareket Ordusu 1909'da başkentle kontrolü ele geçirerek ayaklanmayı bastırmıştır.

31 Mart Olayı mevcut anayasal düzeni değiştirme ye yönelik ilk isyandır.

✎ 31 Mart isyanının bastırılmasından sonra İttihat ve Terakki Şltesi yönetimi ele alarak yeni dönemde kanunvesasi'de değişiklikler yapmıştır.

1909 Kanunvesasi Değişiklikleri;

- ✓ Padişahın ve sadrazamın yetkileri kısıtlandı.
- ✓ Padişahın meclisi açma, toparma, sürgüne gönderme ve bakanları atama yetkileri elinden alınmıştır.
- ✓ Padişahın yasaları veto etme hakkı elinden alınmıştır.
- ✓ Hükümeti değiştirme ve denetleme yetkileri meclise verilmiştir.
- ✓ Mebusan meclisinin kararı olmadan milletlerarası antlaşmaların imzalanmayacağı, hükme bağlanmıştır.

1918 yılının sonlarına kadar süren II. Mesrutiyet Döneminde Türk demokrasi tarihinin ilk siyasi partileri kurulmuştur.

- Hürriyet ve İtilaf Fırkası
- Osmanlı Ahrar Fırkası
- Fedekârcı-ı Millet Cemiyeti
- İttihad-ı Muhammediye Fırkası
- Osmanlı Demokrat Fırkası

DİKKAT ET

✎ Türksülük politikası izleyen İttihat ve Terakki yönetimi Osmanlı Devleti'nin siyasi ve ekonomik bağımsızlığını güçlendirmeye çalışmıştır.

II. Abdülhamit Dönemi İslahatları

- Bu dönemde Yıldız Sarayı yönetim merkezi hâline getirilmiştir.
- Yıldız İstihbarat Teşkilatı kurulmuştur.
- İdareyi sağlamlaştırmak için Hafiye Teşkilatı (jurnalçiler) kurulmuştur.
- 1881'de Ticaret Okulu açılmıştır.
- 1883'te mülkiye mühendis mettebi açılmıştır.
- 1883'te Osman Hamdi Bey Sarayı Nefise mettebini açmış ve güzel sanatlar alanında öğrenci yetiştirilmeye başlamıştır.
- 1888'de İstanbul'u Avrupa'ya bağlayan demir yolu açılmıştır.
- 1888'de Menleket Sıdıkları Ziraat Bontası'na dönüştürülmüştür.
- 1892'de Halkalı Ziraat mettebi açılmıştır.
- 1895'te Baytar mektebi açılmıştır. 1897'de Veteriner Okulu açılmıştır.
- 1899'da Şişli Etfal Hastanesi kurulmuştur.
- 1904'te Hacıospaşa Rıhtımı işletmeye açılmıştır.
- 1906'da yerli sermaye ile kurulan ilk bota itibar-ı millî'dir.
- 1908'de Selim Sırrı Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'ni kurmuştur.
- Osmanlı Devleti ilk kez 1912 Stockholm Olimpiyatlarına katılmıştır.
- Mustafa Kemal 1906'da Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurmuştur.
- Bu dönemde danışma Hâlis'e çekilmiştir.
- Bağdat ve Hicaz demir yolları işletmeye açılmıştır.
- Tarih araştırmaları için Tarih-i Osmani Encümeni kurulmuştur.
- II. Abdülhamit kaybedilen topraklardan gelirler artmaya başlınca idare-i umumiye muhacirin Komisyonu ile umum muhacirin Komisyonu'nu kurmuştur.

NOT

Döneminde aştığı idadilerin fazlalığından dolayı Maarif Perver unvanını almıştır.

Cevizin kabuğunu kırıp özüne inmeyen
Cevizin hepsini kabuk zanneder.

II. Abdülhamid

Doğılmayı Önemeye Yönelik Fikir Akımları

Osmanlıcılık

- ✓ 1860'lı yıllarda Genç Osmanlılar adıyla bir orça gelmişlerdir.
- ✓ Temsilcileri; Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa'dır.
- ✓ Osmanlıcılığa göre devleti parçalamaktan kurtarmak için bir Osmanlı milleti olgusuna dayanır.
- ✓ Osmanlıcılık düşüncesi konusundaki en güçlüğe girmesiyle uygulanması bulunur.
- ✓ Osmanlı - Rus Savaşı Osmanlıcılık fikrini hayata geçirmenin zorluğunu ortaya koymuştur.
- ✓ Osmanlılık fikri II. Meşrutiyet'in ardından sonra yeniden gündeme gelmiştir.
- ✓ Balton Savaşları ve I. Dünya Savaşlarının ardından etkisini kaybetmiştir.

İslamcılık

- ✓ İslamcılık, I. Meşrutiyet'in başarısızlıkla sonuçlanması üzerine gelişmeye başlayan bir düşünce akımıdır.
- ✓ En önemli temsilcisi II. Abdülhamit'tir.
- ✓ II. Abdülhamit "İslam Birliği" düşüncesini benimseyerek bu düşüncenin iç ve dış politika temel ilkesi haline getirmiştir.
- ✓ II. Abdülhamit İslamcılık düşüncesini hayata geçirmek amacıyla bütün dünyadaki müslümanları Osmanlı yönetimi altında toplamaya çalışmıştır.
- ✓ Bu düşünce akımı da Osmanlılık gibi devletin yıkılış sürecini durdurmaya yönelmiştir.
- ✓ Balton Savaşları sırasında müslüman Almanlar ve I. Dünya Savaşı sırasında Araplar İngilizler ile iş birliği yapmıştır.

Türkçülük

- ✓ Türkçülük düşüncesi 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'daki müslüman Türkler arasında belirmeye başlamıştır.
- ✓ Panislavizm siyasetine tepki olarak çıkan bu düşünce akımının öncüsü Rusya'da yaşayan Türkler arasında din ve dil birliğini korumak için Rus baskısı ile Anadolu'ya göç eden Türklerin etkisiyle Osmanlı Devleti'nde yayılmıştır. Amaçları Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türklerle millet olma bilinci oluşturmak.
- ✓ Temsilcileri; Yusuf Akşura, Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Fuat Köprülü ve Halide Edip'tir.
- ✓ Türkçülük düşüncesini İttihat ve Terakki Fırkası da benimsemiştir ve devlet politikası haline getirmiştir.

Batıcılık

- ✓ Avrupa uygarlığını içine alan ve onun benimsenmesi gerektiğini savunan bir düşünce akımıdır.
- ✓ Batıcılık düşüncesi Osmanlı Devleti'nde Late Devri'nde başlamıştır.
- ✓ III. Selim ve II. Mahmut gibi ıslahatçı padişahlar modern eğitim kurumlarının açılmasını sağlamışlardır.
- ✓ Tanzimat Fermanı ve Kanun-ı Esasi'nin ilaıyla batılılaşma devlet yapısı da etkilenmiştir.
- ✓ Batıcılık II. Meşrutiyet'ten sonra sistematik bir düşünce akımı haline gelmiştir.
- ✓ Temsilcileri; Zevkî Fikret ve Celâl Münî gibi şairlerdir.

1. Osmanlı Devleti'nin 19. yy. da izlediği genel politika aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Topraklarını genişletmek
- B) Denge siyaseti izlemek
- C) Ticaret yollarını ele geçirmek
- D) Orta Asya'da egemenlik kurmak
- E) Avrupa'nın işlerine doğru ilerlemek

2. Osmanlı Devleti, olası bir Rus saldırısına karşı 1878 yılında Kıbrıs'ı geçici olarak aşağıdaki ülkelerden hangisine vermiştir?

- A) Fransa B) İtalya C) Avusturya
- D) İngiltere E) Almanya

3. Osmanlı tarihinde 1. meşrutiyetin sona ermesinden 11. meşrutiyetin ilanına kadar geçen dönemde verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fetret Dönemi
- B) Geçiş Dönemi
- C) İstibdat Dönemi
- D) Yıkılma Dönemi
- E) Duraklama Dönemi

4. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde Fransız ihtilali'nin etkisiyle görülen gelişmelerden biri değildir?

- A) Sened-i İttifat'ın imzalanması
- B) Tanzimat Fermanı'nın ilanı
- C) Islahat Fermanı'nın ilanı
- D) Meşrutiyet'in ilanı
- E) Azınlık isyanlarının yaşanması

5. Aşağıdakilerden hangisi II. Mahmut dönemi ıslahat hareketlerinden biri değildir?

- A) Eskiinci Ocak'ının kurulması
- B) Nizam-ı Cedid ordusunun kurulması
- C) Sekb-i Cedid ordusunun kurulması
- D) Yeniçeri Ocak'ının kaldırılması
- E) Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun kurulması

6. Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl ıslahatlarının özellikleri arasında;

- I. bir halk hareketi olarak ortaya çıkmıştır,
 - II. devleti kurtarma amacı taşımaktadır,
 - III. her akıdlati düzenlemeleri içermektedir.
- durumlarından hangileri yer almaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) I ve III

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
B	D	C	A	B	E
E	A	B	E	E	C
A	B	D	C	C	A
C	C	E	B	D	B
D	E	A	D	B	D
B	D	B	A	C	B

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyip, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

B, D, C, A, B, E

20. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

Trablusgarp Savaşı (1911)

Nedeni: 1870 yılında siyasi birliğini tamamlayan İtalya Avrupa'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmış ve sömürge arayışına girmiştir. Hem madde ve pazar ihtiyacını karşılamak amacıyla 1911'de Osmanlı Devleti'ne Trablusgarp'a asker çıkarmıştır.

- ✓ Osmanlı Devleti, Mısır'ın İngilizlerin elinde bulunması, deniz yolunun da İtalyan denetiminin kontrolünde olması nedeniyle Trablusgarp'a yardım göndermemiştir.
- ✓ Mustafa Kemal, Enver Paşa ve Ali Fuat Paşa birlik değiştirerek gönüllü katılma ve Osmanlı subayları olarak gıllıce Trablusgarp'a gitmişlerdir.
- ✓ Derne ve Tobruk'ta üstün başarılar göstermesine rağmen Osmanlı Devleti destek bulamamıştır.

Sonucu: Savaş sonunda Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Uşi (Uchey) Antlaşması imzalanmıştır (1912).

- ✓ Rodas ve On İki Ada geçici olarak İtalya'ya verilmiştir.

NOT

Trablusgarp İtalya'ya verilmiş, dinî bakımdan ise Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmıştır. Trablusgarp ile kültürel bağlar koparılmamış ve geliştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprak parçası kaybedilmiştir.

DİKKAT ET

Dömeke Meydan Savaşı (1897)

Nedeni: Edirne Antlaşması ile bağımsızlığını kazanan Yunanistan sınırlarını genişletmek için Girit halkını kızdırarak isyan çıkarmasına neden olmuştur. Yunanistan bölgeye asker çıkınca Osmanlı-Yunan Savaşı başlamıştır (1897).

- ✓ Dömeke Meydan Savaşı'nda Osmanlı Devleti Yunanlıları ağır bir başarıyla yğratmıştır.
- ✓ Rusya ve Avrupalı devletlerin araya girmesiyle İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

Sonucu: Taraflar savaş öncesi sınırlarına geri çekilecek ve Girit'e özerklik verilecektir.

1. Balkan Savaşı (1912 - 1913)

- ✓ Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta güçsüz olduğunun anlaşılması
- ✓ Rusya'nın Balkanlardaki Panславизм politikasının sürmesi
- ✓ Fransa ihtilali'nin etkisi
- ✓ Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ bir araya gelip Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmişlerdir.

Balkan Savaşı'nın Nedenleri

1. Balkan Savaşı'na katılan ülkeleri BÜYÜŞEK olarak kodlayabiliriz;

B

ulgaristan

Y

unanistan

S

ırbistan

K

aradağ → Savaş başlatan devlet

- ✓ Osmanlı Devleti dört cephede savaşmak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti bu cephelerde başarıyla olmuştur.

1. Balkan Savaşı'nın Kaybedilmesi;

- Avrupalı devletlerin Balkan Devletlerini desteklemesi,
- Osmanlı Devleti içerisinde orduya siyasetin karışması,
- Orduyu genişletmek için savaş öncesi askerlerin tahsis edilmesi etkili olmuştur.
- ✓ İngiltere Savaşı bitirmek amacıyla Londra'da bir konferans düzenlenmesini sağlamıştır. Londra Konferansı sırasında Osmanlı Devleti ve Balkan devletleri arasında 1913'te Londra Antlaşması imzalanmıştır.

Londra Antlaşmasına göre;

- Edirne, Kırklareli, Dedeağaç ve Trakya'nın tamamı Bulgaristan'a verildi.
- Güney Makedonya, Selanik ve Girit Yunan yönetimine bırakıldı.
- Orta ve Kuzey Makedonya Sırbistan'a verildi.
- Osmanlı Devleti'nin Trakya sınırı Edirne'ye dışarıda bırakarak şekilde "Midye Enez Hattı" olmuştur.
- Ege adalarının durumuna ise büyük devletler karar verecektir. Ege adaları kaybedilmiştir.

Londra Görüşmeleri devam ederken İttihat ve Terakki Cemiyeti 1. Balkan Savaşı'nı bahane ederek yönetime el koymuştur (Babı Ali isyanı)

DİKKAT ET

II. Balkan Savaşı (1913)

- ✓ I. Balkan Savaşı sonrasında yapılan antlaşmaya göre en fazla toprağı Bulgaristan aldığı için Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya Bulgaristan'a savaş ilan etmiştir.

- ✓ Osmanlı Devleti II. Balkan Savaşı'ndan yararlanarak I. Balkan Savaşı'nda kaybettiği Edirne ve Kırklareli'ni geri almıştır.
- ✓ II. Balkan Savaşı sonucunda Bulgaristan ve Balkan Devletleri arasında Bükreş Antlaşması imzalanmıştır (1913).
- ✓ Osmanlı Devleti bütün devletlerle ayrı ayrı antlaşma imzalamak zorunda kalmıştır.
 - Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.
 - Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Atina Antlaşması imzalanmıştır.
 - Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

Balkan Savaşları'nın Sonuçları:

- ✓ Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı Devleti Kim Makedonya, Arnavutluk, Batı Trakya ve Ege Adalarını kaybetmiş ve Balkanlardaki varlığı Doğu Trakya ile sınırlı kalmıştır.
- ✓ Batı Trakya'nın kaybedilmesiyle burada yaşayan Türkler azınlık durumuna düşmüştür.
- ✓ Osmanlılık fitri sayılmış Türkçülük akımı güçlenmiştir.

I. Dünya Savaşı (1914 - 1918)

Savaşın Genel Nedenleri

- Sarayî İhtilali'nin ortaya çıkardığı hem madde ve pazar açığı
- Sömürgecilik yarış
- Fransız İhtilali'nin yaptığı milliyetsilik akımı
- Devletler arası gruplaşma ve silahlanma yarış

- ✓ I. Dünya Savaşı Sırp milliyetsizinin Avusturya-Macaristan veliahdını öldürmesi ile başlamıştır.

Savaşın Özel Nedenleri

- Almanya ve Fransa arasındaki Alsas-Loren mücadelesi
- ABD'nin liderlik mücadelesi
- Bulgaristan'ın Balkan Savaşlarındaki kaybının intikamını almak istemesi
- Rusya'nın Pan Slavizm, Almanya'nın Pan Germanizm Osmanlı Devleti'nin Pan Türkizm politikası

İttifak Devletleri

- İngiltere
- Fransa
- Rusya
- Sırbistan
- İtalya

İttifak Devletleri

- Almanya
- Avusturya - Macaristan
- Bulgaristan
- Osmanlı Devleti
- İtalya

İtalya savaş sırasında taraf değiştirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme Nedenleri

- Kaybettiği toprakları geri almak
- Almanya'nın yanında yer almıştır ve İttihatçılar Almanya'nın savaşı kazanacağına inanıyordu.
- Osmanlı Devleti'nin siyasi yahrızlıktan kurtulmak istemesi
- Turancılık idealini gerçekleştirme.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesini İsteme Nedenleri

- Osmanlı padişahının halifelik gücünden yararlanarak Müslümanları yanına toplanma düşüncesi;
- İngiltere ile sömürgeleri arasındaki bağı kesmek istemesi;
- Cepheledeki yitimi hafifletmek, Kafkasya'da Ruslara, Surijs'te İngilizlere karşı tampon bölge oluşturma isteğidir.

✓ Osmanlı Devleti Almanya'dan iki savaş gemisi almıştır. Goeben ve Breslau adı verilen ve bu gemiler Rus limanlarına saldırmıştır. Osmanlı Devleti resmen savaşa girmiştir.

CEPHELER**Taarruz Cephesi**

- Kafkasya Cephesi
- Kanal Cephesi

Savunma Cephesi

- Çarattale Cephesi
- Irak Cephesi
- Hicaz - Yemen Cephesi
- Suriye - Filistin Cephesi

Müttefiklere Yardım

- Makedonya Cephesi
- Galisya Cephesi
- Romanya Cephesi

Taarruz Cepheleri

Kafkasya Cephesi

- > Osmanlı Devleti'nin ilk cephesi Doğu Anadolu'da Ruslara karşı açılmıştır.
- > Osmanlı kuvvetlerinin komutanlığını Enver Paşa üstlenmiştir.
- > Enver Paşa'nın amacı, Kafkasya üzerinden Orta Asya'ya geçerek PanTürkizm idealini gerçekleştirme için 1914'te Şarkî Harekâtı'nı başlatmıştır.
- > Van, Muş, Bitlis ve Erzurum gibi Doğu illerimiz ve Trabzon Rus işgaline uğramıştır.
- > Hükûmet, Ermeni saldırılarını ve katliamlarını önlemek amacıyla 1915'te Tehcir (adı) kararını almıştır.
- > Mustafa Kemal'in 16. Kolordunun başına atılmasıyla Muş ve Bitlis geri alınmıştır.
- > Rusya'da çıkan ihtilal sonucunda ittifak Devletleri ile 1918'de Brest Litovsk Antlaşması imzalanmıştır.

Kanal Cephesi

- Osmanlı Devleti Kanal Cephesi'ni İngilizlerin elinde bulunan Mısır'ı geri almak ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek İngilizlerin sömürgeleri ile bağlantısını kesmek amacıyla açmıştır.
- > Cemal Paşa 1915 yılı başlarında Sina Çukuk'u aşarak Süveyş Kanalı'na taarruz etmiştir.
- > Çöl şartları ve İngilizlerin Süveyş Kanalı'nı çok iyi savunmaları nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmıştır.
- > 1917 yılında İngilizlerin karşı taarruza geçmeleri üzerine Sina Garıması'nı ve Filistin'i biratarak Suriye'ye taktir çekilmiştir.
- > Mustafa Kemal'in bu cephede görevlendirilmesi ile İngilizlerin ilerleyişi durdurulmuştur.

Savunma Cepheleri

Hicaz Yemen Cephesi

Irak Cephesi

Suriye Filistin Cephesi

- > Osmanlı Devleti'nden ayrılma isteyen Arapların İngilizlerin yardımıyla ayaklanması sonucunda açılmıştır.
- > Irak petrollerine sahip olmak isteyen İngilizlere karşı açılmıştır.
- > Kanal Harekâtı'nın başarısızlığından dolayı çekilmiştir.
- > Mustafa Kemal Suriye Cephesi'nde 7. Ordunun komutanlığına atanmıştır.
- > Mustafa Kemal Osmanlı ordularının komutasını devralmasından hemen sonra 1. Dünya Savaşı sona ermiştir.
- > Bu cephede elde edilen birliklerimizle bir toprak parçası almışlardır.
- > Irak'taki Türk ordusu İngilizlerle karşılaşmıştır.
- > İngilizler bu durum üzerine önce Bağdat'ı mandıra son. Osmanlı Devleti'nden önemli bir toprak parçası almışlardır.
- > Mustafa Kemal Suriye Cephesi'nde 7. Ordunun komutanlığına atanmıştır.
- > Mustafa Kemal Osmanlı ordularının komutasını devralmasından hemen sonra 1. Dünya Savaşı sona ermiştir.
- > Bu cephede elde edilen birliklerimizle bir toprak parçası almışlardır.

Ganakkale Cephesi

- İngiltere ve Fransa İstanbul'a ulaşarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakarak müttefikleri Rusya ile doğrudan bağlantı kurmak istiyorlardı.
- Ganakkale Savaşları İngiliz-Fransız ortak donanmasının 1915'te Boğaz'ın iki yakasını bombalamasıyla başlamıştır. 18 Mart 1915 günü müttefik donanmaları Ganakkale Boğazı'ndan geçme girişiminde bulunmuşlardır. Ancak Nusret Mayın Gemisi'nin döşediği mayınlar ve Türk topçusunun isabetli ateşle ağır kayıplar vererek geri çekilmişlerdir.
- müttefiklerin denizde uğradıkları başarısızlık üzerine Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmışlardır. Avustralya ve Yeni Zelanda'dan getirilen Anzakların da bulunduğu İngiliz ve Fransız birlikleri bu kez Türk askerinin metanetsizliğine destansı savunmasıyla karşılaşmışlardır. Budanın millî kahramanı Mustafa Kemal Anburnun'da Anafartalar'da çıkarma yapan birlikleri geri püskürtmüşler. müttefikler Ganakkale'yi geçemeyenleri anıyarak geri çekilmişlerdir.

Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum!

Mustafa Kemal

Ganakkale Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ 1. Dünya Savaşı'nın seyiri değişmiştir.
- ✓ müttefiklerinden yardım almayan Rusya'da Çarlık rejimi yıkılmıştır. Rusya'dan çekildiğini ilan etmiştir.
- ✓ Ganakkale Savaşı'nın ardından İtalya İttifak Devletleri'nin, Bulgaristan İttifak Devletleri'nin safına katılmıştır.
- ✓ Türk ordusu ağır kayıplar vermiştir.
- ✓ Ganakkale'nin geçilemeyeceği tüm dünyaya duyuruldu. Bu durum milletin moralini yükseltmiştir ve millî mücadele ruhunu ortaya çıkarmıştır.

NOT

Mustafa Kemal, Anafartalar kahramanı unvanını alarak Türk milletinin sevgisini ve güvenini kazanmıştır.

Müttefiklere Yardım Amacıyla Açılan Cephele

Galiya - Romanya ve Makedonya Cephele

- ✓ Osmanlı birliken bu cephelede müttefikleri olan Almanya, Avusturya - Macaristan imparatorluğu ve Bulgaristan ordularına yardım amacıyla açılmıştır.
- ✓ Osmanlı birliken Rusya, Romanya ve Fransa kuvvetlerine karşı başarılar kazanmıştır.

Mustafa Kemal'in 1. Dünya Savaşı'nda Savaşığı Cepheleleri SAĞAK olarak kodlayabilirsiniz;

Ş unye - Filistin Cephesi

o

G anakkale Cephesi

o

K aftas Cephesi

1. Dünya Savaşı Sırasında imzalanmış Gizli Antlaşmalar

Londra Antlaşması (1915): İngiltere ve İtalya arasında imzalanmıştır. On iki Ada ve Antalya ceuresi İtalyanlara bırakılmıştır.

Boğazlar Antlaşması (1915): İngiltere ve Fransa Boğazlar ve ceuresinin Rusya'ya ait olduğunu kabul etmiştir.

Saint Jean de Maurienne Antlaşması (1917): İngiltere ve İtalya arasında imzalanmıştır. İtalya bu antlaşmaya göre; İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılmış tüm antlaşmaları kabul etmiş buna karşılık Antalya, Konya, Aydın ve İzmir İtalyanlara bırakılmıştır.

Sykes - Picot Antlaşması (1916): İngiltere ve Fransa arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Suriye'nin Zeytun dâhil bütün kıyı bölgesi Adana ve Mersin Fransa'ya ; Atka ve Kerkük hattının güneyi İngiltere'ye ait olacaktır.

Mac Mahon Antlaşması (1916): İngiltere ile Metke Emiri Şerif Hüseyin arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Şerif Hüseyin Irak , Suriye ve Filistin Cephelelerinde İngilizleri desteklerse İngilizler Arapların bağımsızlık mücadelesine destek verecektir.

Petrograd Protokolü (1916): Doğu Anadolu Rusya'ya verilmiştir.

ABD'nin Savaşa Girmesi ve Wilson İlkeleri

✓ 1917'de ABD'nin savaşa girmesi savaşın seyrini değiştirmiş ve İttihat Devletleri'nin lehine tısa sürede sonuçlanmasına neden olmuştur.

Wilson İlkeleri (1918): ABD Başkanı Wilson'un savaş bittikten sonra barış antlaşmalarının içeriğini belirlemek için yayınladığı 14 maddelik bildiridir.

- Her millet kendi geleceğini kendisi belirleyecektir.
- Yenilen devletler yenilenlerden toprak almayacaktır. Yenilen devletler savaş tazminatı ödemeyecektir.
- Uluslararası sorunların çözümünü sağlamak amacıyla Cemiyet-i Atvam (Milletler Cemiyeti) kurulacaktır.
- Devletler arasında gizli antlaşmalar yapılmayacaktır.
- Türk egemenliğinde yaşayan diğer milletler kendi geleceğini kendisi belirleyecektir.
- Osmanlı Devleti'nde Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerde Türk hakimiyeti sağlanacaktır.
- Boğazlar ticaret gemilerine açıktır.
- Ülkeler silahlanma yarışına girmeyecektir. "Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını sınırlandırmaktadır."
- Almanya Alsas-Loren bölgesini Fransa'ya geri verecektir.

UYARI

Wilson ilkeleri ile beraber sömürgecilğin yeni moda ve himaye almıştır.

İttihat Devletleri'nin Wilson ilkelerine uymaması üzerine ABD Monroe Doktrini'ne dayanarak dünya siyasetinden çekilmiştir.

DİKKAT ET

NOT

1. Dünya Savaşı'nı bitiren ateşkes antlaşmaları;

Bulgaristan → Selânik Ateşkesi (1918)

Osmanlı Devleti → Mondros Ateşkesi (1918)

Almanya → Rethondes Ateşkesi (1918)

Austurya - Macaristan → Villa Giusti Ateşkesi (1918)

Bu antlaşmalar 1. Dünya Savaşı'nı fiilen bitirmiştir. Savaşın resmen sona ermesi 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'nda belirtilen barış antlaşmalarının imzalanması ile gerçekleşmiştir.

1. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ Avrupa'nın siyasi yapısı değişmiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti, Austurya - Macaristan ve Çarlık Rusyası parçalanmıştır.
- ✓ Çekoslovakya, Polonya, Letonya, Litvanya, Estonya, Macaristan, Türkiye, Ukrayna ve Yugoslavya gibi devletler kurulmuştur.
- ✓ Sömürgecilik yeni moda ve himaye almıştır.
- ✓ Araplar İtilaf Devletleri'nin sömürgeci attına girmiştir. İslamcılık anlayışı sona ermiştir.
- ✓ Dünya barışını sağlamak için uluslararası teşkilat olan Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulmuştur.
- ✓ Sınırlar çizildikten milliyetsizlik esasının gözden alınması çarlık sorununu devon etmesine neden olmuştur.
- ✓ Kimyasal silah, tank ve denizaltı ilk kez 1. Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır.
- ✓ 1. Dünya Savaşı sonunda iki buçuk milyon insan ölmüştür.

Bu dünyada en büyük savaş

insanın kendisiyle olan savaşıdır.

Bencilliğini yenen insan en büyük
savaş kazanmış demektir.

Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918)

- ✓ 1918'de Bulgaristan'ın savaşın çabılması Trakya ve İstanbul'u saldırıya açık hâle getirmesi,
- ✓ Suriye - Filistin Cephesi'nde İngilizlerin ilerlemesi Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakması üzerine
- ✓ Osmanlı Devleti Wilson ilkelene güvenerek Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır (30 Ekim 1918).

UYARI

Ege'de Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda başlayan görüşmelere Osmanlı Devleti adına Rauf Bey, İtilaf Devletleri adına Amiral Calthorpe katılmıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın belli maddeleri;

1. Çanakkale ve Karadeniz Boğazları açılacak, geçişler serbest olacak ve Çanakkale ve Karadeniz istihkâmı İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecektir.
5. Osmanlı orduları derhâl terhis edilecek.
- ✱ 7. İtilaf Devletleri güvenliklerini tehlikeye düşürecek bir durum ortaya çıkması hâlinde Osmanlı Devleti'nin herhangi bir stratejik noktasını işgal hakkına sahip olacaklardır.
8. Osmanlı demir yollarından İtilaf Devletleri serbestçe yararlanabilecektir.
10. Ülkedeki geçitler, demir yolları, limanlar ve taşıt araçlarının kulbunı İtilaf Devletleri'ne bırakılacaktır.
12. Hükümet haberleşmesi dışındaki telsiz, telgraf ve kabloları İtilaf Devletleri tarafından denetlenecektir.
- ✱ 24. Vilayet-i Sitte (Altı vilayet) adı verilen yerlerde (Erzurum, Van, Elâzığ, Diyarbakır, Sivas ve Bitlis) bir anlaşlık çıkarsa İtilaf Devletleri bu vilayetlerin herhangi bir kısmının işgal hakkına sahip olacaktır.

Vilayet-i Sitte illerini BESDUAN olarak kodlayabilirsiniz;

B
E
S
D
U
A
N
E
R
Z
U
R
U
M
-
E
L
A
Z
I
Ğ
-
S
I
V
A
S
-
D
I
Y
A
R
B
A
K
I
R
-
V
A
N
-
B
I
T
L
I
S

UYARI

mondras Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.

mondras Ateşkes Antlaşması'na göre ilk işgal edilen yer musul'dur (İngiltere).
İşgale karşı ilk tepki flatay (Dörtöl) 'dır. (Fransa)

DİKKAT ET

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

✓ 1. Dünya Savaşı sonrasında mağlup den devletlerin durumunu belirlemek ve barış antlaşmalarının esaslarını tespit etmek amacıyla toplanmıştır.

Paris Barış Konferansı'nın Önemli maddeleri;

- wilson ilkelerinin sömürgecilik yapılmayacak maddesine karşı monda ve himaye fikri ilk kez ortaya çıkmıştır.
- ABD'nin isteği ile Cemiyet-i Akum (Milletler Cemiyeti) kurulacaktır.
- Gialli antlaşmalarda italya'ya verilmesi gereken lamir ve seuresi İngiltere'nin isteği doğrultusunda Yunistan'a bırakılmıştır.

NOT

İtilaf Devletleri arasındaki ilk görüş çynlikleri burada ortaya çıkmıştır.

- Almanya'nın yeniden toparlanmaması için ağır şartlar iseren antlaşma haair lanmıştır.
- Dağı Anadolu'da bir Ermeni Devleti'nin kurulması kararlaştırılmıştır.
- İtilaf Devletleri Osmanlı devleti dışında diğer ittifak Devletleri ile imalabilecek barış antlaşmaları konusunda anlaşmış ancak Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşma konusunda ulaşma sağlayamamışlardır.

NOT

1. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Barış Antlaşmaları;

- Almanya → Versay Antlaşması
- Austurya → Saint Germain Antlaşması
- Bulgaristan → Nöyü Antlaşması
- macaristan → Trianon Antlaşması
- Osmanlı → Seur Antlaşması

İzmir'in işgali (15 Mayıs 1919)

- ✓ Yunanlar, Paris Barış Konferansı'nda kendilerine verilen İzmir'de Rum nüfusunun Türk nüfusundan fazla olduğunu ve Rumlara katliam yapıldığını iddia ederek İzmir'e asker çıkarmışlardır.
- ✓ 14 Mayıs gecesi halk işgali öğrenmiş ve protestolara başlamıştır. Keddî İhtak Cemiyeti işgali Erayon bildiriler yayınlamıştır.

NOT

Hukuk -u Beşer gazetesinin başyazarı Hasan Tahsin İzmir'e giren Yunan askerlerine karşı ilk kurşunu atarak şehit olmuştur.

Amiral Bristol Raporu: Yunanların İzmirli işgalinden sonra başlayan karışıklıklar üzerine bölgeye ABD'li Amiral Bristol başkanlığında bir heyet gönderilmiştir. Bu heyet Paris Barış Konferansı'nda sunmak üzere bir rapor hazırlanmıştır. Rapora göre; millî mücadelenin haldı olduğu, işgallerden ve katliamlardan Yunan Hükûmeti'nin sorumlu olduğunu belirtmiştir.

Kuvayimillîye

- ✓ Mondras Ateşkes Antlaşması'nın 7.maddesi gereği İtilaf Devletleri Anadolu'nun çeşitli yerlerini işgal etmiştir. İşgallere karşı İstanbul Hükûmeti sessiz kalmış ve teslimiyetsi bir tutum izlemiştir.
- ✓ Anadolu halkı ise bu işgallere karşı bölgesel, sivil ve düzensiz gönüllü direniş örgütleri oluşturmuştur. Bu yerel direniş örgütlerine Kuvayimillîye (millî kuvvetler) adı verilmiştir.
- ✓ Kuvayimillîye hareketi düzenli ordunun kurulmasıyla ortadan kalmış ancak Kuvayimillîye nihai millî mücadele boyunca devam etmiştir.
- ✓ İşgallere karşı ilk halk direnişi Hatay Dört Eylül'de Fransızlara karşı yapılmıştır. Daha sonra Urfa, Antep ve Maraş gibi illerde de Fransızlara karşı direniş başlamıştır.
- ✓ Kuvayimillîye hareketi Batı Anadolu'da ise Yunanların İzmir'i işgali ile başlamıştır.

NOT

Demirci Mehmet Efe, Parti Pehlivan, Halil Efe, Şahin Bey, Kara Fatma, İpsiz Recep halk arasında en çok bilinen Kuvayimillîyecilerdendir.

İzmir'in işgalinin Sonuçları

- Anadolu halkında millî bilincin uyanmasına neden olmuş, işgal bir yerde protesto ve mitinglerle kınanmış, Kuvayimillîye birlikleri oluşmuştur.

Kuvayimilliyenin özellikleri;

- ✓ Milis güç adı verilen düzensiz birliklerdir.
- ✓ Bölgesel olarak kurulmuşlardır.
- ✓ Gayrimillî harp tekniği ile savaşmışlardır.
- ✓ Emir-komuta zincirine sahip değillerdir.
- ✓ İhtiyaçları halk tarafından karşılanmıştır.
- ✓ Düşmanı ayakta tutarak millî mücadeleye zaman kazandırmışlardır.
- ✓ Düzenli ordunun kurulmasıyla düzenli ordunun çatısına girmişlerdir.
- ✓ Düzenli orduya tahliyat istemeyen bazı Kuvayimillîyeciler TBMM'ye karşı işyon etmişlerdir.

DİKKAT ET

UYARI

Osmanlı Devleti mücadelesinin hatırlığını dile getirmek için Doktor Esat 1516 raporunu hazırlamıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Kurulan Cemiyetler

Millî Cemiyetlerin Özellikleri

Azınlıkların kurduğu Cemiyetlerin Özellikleri

- Bölgesel kuruluşu amaçlamışlardır.
- İşgallerin haksızlığını duyurmak için basın yayın yoluyla çalışmalar yapmışlardır.
- Siyas kongresi'nde bu cemiyetler Anadolü ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.
- Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti ve Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum kongresi'ni toplamıştır.
- Kuvayimillîye kavramını ilk kullanan cemiyet Millî Kongre Cemiyeti'dir.
- İtilaf Devletleri tarafından desteklenmişlerdir.
- Osmanlı Devleti'nin parçalanması için faaliyet göstermişlerdir.
- Bulundukları bölgedeki kargaşadan yararlanarak talimatlarda bulunmuşlardır.
- Türk halkını göçe zorlama politikası izlemişlerdir.
- Azınlık okulları ve cemaatler tarafından desteklenmişlerdir.
- Wilson ilkelerine dayanarak Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde bağımsız devletler kurmayı amaçlamışlar.

CEMİYETLER

millî varlığa yararlı Cemiyetler

• Trakya - Paşaeli Cemiyeti

Jurda işgaline karşı kurtarılt cemiyettir.

• İsmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

İsmir'de Jurda işgaline karşı kurulmuştur.

• Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti

Trabzon'da Pontus Rum Cemiyetine karşı kurulmuştur.

• Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesini önlemek için İstanbul'da kurulmuştur.

• Kilikyalılar Cemiyeti

Adana'da Ermenilerin faaliyetlerine karşı kurulmuştur.

• Millî Kongre Cemiyeti

Jurda işgalinin hatıra okuluğunu bütün dünyaya duyurmak için kurulmuştur. Bâhusus değil kim yurdu ilgilendirmektedir.

• Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Sivas'ta işgalleri protesto etmek ve ardıya yardım etmek amacıyla kadınlar tarafından kurulmuştur.

• Millî Karaket Cemiyeti

İstanbul'un işgalinden sonra millî uyusı getirelmetmek amacıyla kurulmuştur.

millî varlığa zararlı Cemiyetler

Azınlıkların kurduğu Cemiyetler

• Mauri Mira Cemiyeti

Bizans'ı yeniden kurmak amacıyla kurulmuştur.

• Etnik-i Eterya Cemiyeti

Megali ideyası (Büyük Yunanistan) getirelmetmek.

• Pontus Rum Cemiyeti

Trabzon'daki Pontus Rum imparatorluğunu kurmak

• Kardos Cemiyeti

İstanbul'da Rum göçmenleri tarafından kurulmuştur.

• Nyans İsrail ve Mocasî Cemiyeti

Jahudiler tarafından kurulmuştur. Jahudilerin ticari ve ekonomit şartlarını kurmak amacıyla kurulmuştur. Filistin'de bağımsız bir İsrail devleti kurmak.

Türklerin kurduğu Cemiyetler

• İngiliz Muhafaza Cemiyeti

Kuruluşu İngiliz himayesinde geçen kişiler tarafından kurulmuştur.

• Wilson Prensipleri

Kuruluşu Amerikan himayesinde geçen kişiler tarafından kurulmuştur.

• Kûrd Tece Cemiyeti

Şuhayiplağı'da Kûrd devleti kurmayı amaçlamışlardır.

• Tece İslam Cemiyeti

Kuruluşu halifeğe bağlanıltta geçen kişiler tarafından kurulmuştur.

1. Trablusgarp Savaşı sonunda aşağıdaki antlaşmalardan hangisiyle Trablusgarp, İtalya'ya bırakılmıştır?

- A) Ayastefanos Antlaşması
- B) Berlin Antlaşması
- C) Uşi Antlaşması
- D) Londra Antlaşması
- E) Paris Antlaşması

2. İttihat ve Terakki Hükûmeti'nin yönetime el koyduğu gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 31 Mart Olayı
- B) Babı Ali Bastını
- C) I. meşrutiyet'in ilanı
- D) Vaka-yı Hayriye
- E) Vaka-yı Vakıtiye

3. Osmanlı Devleti'nden en son ayrılan Balkan Devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yunanlar
- B) Bulgarlar
- C) Sırpalar
- D) Macarlar
- E) Arnavutlar

4. I. Çanakkale Cephesi

II. Kafkas Cephesi

III. Kanal Cephesi

Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı sırasında yurandaki cephelerin hangilerinde mücadele etmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) II ve III

5. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra kurulan;

I. İngiliz Muipleri Cemiyeti

II. Wilson Prensipleri Cemiyeti

III. Aiyans israilit ve macabi Cemiyeti

cemiyetlerden hangileri Osmanlı Devleti'nin güçlü bir devletin himayesine girmesi düşüncesini savunmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

6. Dünya'da kalıcı barışı sağlamak amacıyla örgütlenen Milletler Cemiyeti'nin kurulması hangi konferansta karara bağlanmıştır?

- A) Londra Konferansı
- B) Paris Barış Konferansı
- C) Jalta Konferansı
- D) Kahire Konferansı
- E) Berlin Konferansı

Cevap

1	2	3	4	5	6
C	B	E	D	C	B
A	A	A	E	E	A
B	C	C	B	D	D
D	D	B	C	B	E
E	E	D	A	A	C
A	B	A	D	E	A

Performansı

Performansını görmek için cevapları işaretleyin, aralarnı çizgi ile birleştirin.

Doğru Cevaplar

C, B, E, D, C, B

MİLLÎ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ

Mustafa Kemal'in Samsun'a Gıışı (19 Mayıs 1919)

- ✓ Mondras Ateşkes Antlaşması'nın imalandığı sırada Mustafa Kemal Suriye Filistin Cephesi'nde Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak görev yapıyordu.
- ✓ İstanbul'a geliğinde Kurtuluşun Anadolu'ya geçmekle olacağını anlamıştır.
- ✓ İstanbul Hükümeti bu sırada başlayan Karadeniz ve çevresindeki asayişsizliğin gidenilmesi için Mustafa Kemal'i 9. Ordu müfettişliği görevine atamıştır.
- ✓ 9. Ordu müfettişi olarak Mustafa Kemal'in görevleri;

- Görev bölgesinde asayişin sağlanarak,
- Türk ordusunun terhisini önlenerek,
- Bölgedeki asayişsizliğin nedenini tespit etmek,
- Türk halkının elindeki silah ve cephaneleri toplamak,
- İç karışıklık çıkmasını engellemektir.

Verilen bu görevleri tamamlamak üzere Mustafa Kemal 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Bandırma vapuru ile ayrılmış 19 Mayıs'ta Samsun'a ulaşmıştır.

Samsun Raporu (22 Mayıs 1919): 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gelen Mustafa Kemal 22 Mayıs 1919'da Samsun Raporu'nu yazmıştır. Samsun Raporu'na göre; bölgedeki karışıklığın nedeni Rumlar'dır. Rumlar çoğunluğu sağlanarak öncelikle Rusya'dan göçmenler getirmiştir. Bölgede bulunan İngilizler Ateşkes şartlarına uymamaktadır. Mustafa Kemal Samsun Raporu'nu hazırladıktan sonra İstanbul'a göndermiştir.

UYARI

Mustafa Kemal'in Samsun'a gıışıyla birlikte millî mücadele başlamıştır.

Hauza Genelgesi

(28 Mayıs 1919)

- ✓ işgallere karşı 15 m yurttan protesto ve mitingler yapılmıştır.
- ✓ İstanbul Hükûmeti'ne ve İtilaf Devletleri'ne işgalleri Emayıcı Tevratlar getirilmelidir.
- ✓ Hristiyan halkta sokun ve dışmanlık yapma çabalarına başlanmıştır.

Hauza Genelgesi'nin "Önemi"

- ✓ Hauza Genelgesi ile millî bilinç güçlendirilmiştir.
- ✓ Hauza Genelgesi'nden sonra ilt miting izmir'in işgalini tiramat emacıyla Hauza'da yapılmıştır.

- ✓ Jurdun dört bir yanında protesto gösterileri ve mitingler yapılmıştır.
- ✓ Japken bu mitinglerden rahatsız olan İtilaf Devletleri İstanbul Hükûmeti'ne bazı minî acıtlomıştır.

- ✓ Kuruluş Savaşının onca, geretçe ve çabaları yapılmıştır. İstanbul Hükûmeti Mustafa Kemal'i İstanbul'a çağırması Mustafa Kemal İstanbul'a geri dönmemiştir.

Amasya Genelgesi

(22 Haziran 1919)

- ✓ İstanbul Hükûmeti tarafından İstanbul'a çağırılan Mustafa Kemal bu çağırışı reddederet Hauza'dan Amasya'ya geçmiştir burada halkın uyandırılması ve örgütlenmesi amacıyla halkın çabalarına başlanmıştır.

- ✓ Mustafa Kemal Amasya'ya giden sabah orta doşları Reket Bey, Rauf Bey, Ali Fud Paşa ile beraber Amasya Genelgesi'ni hazırlamıştır.
- 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir ve Jildırım Kıraba mülkçisi Cera Paşa'nın da orğını almıştır.

- ✓ Amasya Genelgesi 22 Haziran 1919'da 15 m ailerî ve sivil matomlara gönderilmiştir.

Amasya Genelgesi'nin Önemi

- ✓ Amasya Genelgesi millî mücadelelerin progra- minî acıtlomıştır.
- ✓ Kuruluş Savaşının onca, geretçe ve çabaları belirtilmiştir.
- ✓ 3 Temmuz'da Erzurum'a gelen Mustafa Kemal 8-9 Temmuz gecesi asterikten alına- ğını öğrenmiş ve asterikten işifa ettirğini acıtlomıştır.

Amasya Genelgesi'nde Alınan Kararlar

- Jatonun bilmülgü! milletin bağımsızlığı tehliktededir.
- Kuruluş Savaşının onca ve geretçesi acıtlomıştır.
- Onanlı Hükûmeti İtilaf Devletleri'nin denetimi altına girmiş olduğundan üzerine düşen görevi yerine getirememektedir.
- Bu madde ile Jilkenin temsilcisinin İstanbul Hükûmeti'ne değil, Tüt milleti obluğu belirtilmiştir.

- Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı tutacaktır.
- millî mücadelelerin çabaları acıtlomış, ilt tez ulusal egemenlik fiktinden söa edilmiştir.

- Her türlü bastı ve denetinden uzak millî bir turl kurulmalıdır.
- Temsil Heyeti'nin oluşulması fiktinden ilt tez bahsedilmiştir.
- Anadolu'nun her kotundan en güçlü yeni olan siyasiya millî bir kongre toplanmalıdır. Siyas'ı tati kongreye her ilden halkın güvenebileceği 3 delege tahliacaktır. Bu delegeleri müdafaa-i hukuk Cemiyetleri ve belediyeler vesmelidir.

- Doğu illeri adına Erzurum'da bir kongre düzenlenmelidir.

"

Amasya Genelgesi'nden sonra Mustafa Kemal İstanbul'a getirdiği tevratı "Ank, İstanbul Anadolu'ya egemen değil, tabi olat zındadır" denmiştir.

DİKKAT

Erzurum Kongresi (23 Temmuz - 7 Ağustos 1919)

- Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 24. maddesine dayanarak vilayet-i Sittile adı verilen Elâzığ, Erzurum, Siivas, Bitlis, Diyarbakır ve Van'da bir Ermeni Devleti kurulmasını önlemek amacıyla Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti ve Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin desteği ile Erzurum'da bir kongre toplanmıştır.
- Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinden Cevat Dursunoğlu ve Kâzım Yurdalan istifa etmiş yerlerine Mustafa Kemal ve Rauf Bey delege olarak seçilmiştir. Böylece Mustafa Kemal'in kongreye katılması mesuliyet kazanmıştır.

NOT

Erzurum Kongresi toplantı bakımından bölgesel, alınan kararlar bakımından ulusaldır.

- Erzurum Kongresi'nde Mustafa Kemal oy çokluğu ile kongreye başkan seçilmiştir. Mustafa Kemal'in kongre başkanı seçilmesinde 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir'in büyük etkisi olmuştur.

Erzurum Kongresi'nde Alınan Kararlar

- Millî sınırlar işerisinde vatan bir bütündür, parçalanamaz.
- Millî sınırlardan ilk kez bahsedilmiş olup bu madde misatimillî'nin temelini oluşturmuştur.
- Her türlü yabancı işgal ve tehdide karşı milletse direnilecektir.
- Millî mücadeleyi halta mal etmek amaçlanmıştır.
- İstanbul Hükûmeti üzerine düşen sorumluluğu yerine getiremece geçici hükûmet kurulmalıdır.
- İlk defa geçici bir hükûmet fiinden bahsedilmiştir.
- Kuuyimilliyeyi etkin millî iradeyi egemen kılmak esastır.
- Yeni kurulacak devletin millî iradeye dayalı bir devlet olacağının rejimin değişeceğinin sinyalleri verilmiştir.
- Monda ve himaye kabul edilemez.
- Monda ve himaye ilk kez reddedilmiş, tam bağımsızlığın amaçlandığı vurgulanmıştır.
- Millî güçler halifelik ve saltanat makamını kurtaracaktır.
- Saltanat ve hilafet kurumunun iptisini çözümlenmesi için böyle bir maddeye yer verilmiştir.

UYARI

Doğu Anadolu'daki tüm direniş cemiyetleri Şartı Anadolu müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla birleştirilmiştir.

Sivas Kongresi (4-14 Eylül 1919)

- Amasya Genelgesi'nde Sivas'ta bir kongre toplanacağı belirtilmişti bu durum üzerine Mustafa Kemal 2 Eylül 1919'da Sivas'a gelmiştir.
- Kongre öncesinde işgal devletleri ve Hıfz Devletleri kongrenin toplanmasını engellemek istemişlerdir.

NOT

Elâzığ Valisi Ali Galip İstanbul Hükûmeti tarafından kongreyi engellemekle görevlendirilmiştir. Bu girişim Mustafa Kemal tarafından önlenmiştir. İngiliz Binbaşı Edward Noe'in kongreyi kasacağını haberi yayılmış, kongreye katılım engellenmeye çalışılmıştır.

- Sivas Kongresi 4 Eylül 1919'da 38 delegenin katılımıyla toplanmıştır.

Sivas Kongresi'nde Alınan Kararlar

- Millî sınırlar içerisinde vatan bir bütündür, parçalanmaz.
- Her türlü yabancı işgal ve tehdidine karşı milletçe direnilcektir.
- İstanbul Hükûmeti görevini yerine getiremezse yeni bir hükûmet kurulacaktır.
- Manda ve himaye asla kabul edilemez.
- Bu fikir kesin olarak reddedilmiştir.
- Hristiyan azınlıklara siyasi dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.
- Kuvayimilliyeyi etkin millî iradeyi tatmin etmektir esastır.
- Mebusan meclisi toplanmalı ve hükûmet gibi işleri kontrol altına almalıdır.

UYARI

Tüm yararlı cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla birleştirilecektir.

- Temsil Heyeti sadece doğu illerini değil tüm yurdu temsil edecektir.
- Bağımsızlığımıza sağgi duyulması şartıyla dış devletlerden yardım alınabilir.

NOT

Temsil Heyeti meclis gibi görev yaptığını, meclisin yürütme gücünü kullandığını Ali Fuat Paşa'yı Bah Cephesi Komutanlığı'na atayarak göstermiştir.

Sivas Kongresi'nin Önemi

- ✓ Millî bir kongredir. Hem toplanış hem de aldığı kararlar bakımından ulusaldır.
- ✓ Mustafa Kemal'in millî mücadele'nin lideri olacağı belli olmuştur.
- ✓ Misakımillî'nin esasları belirlemiştir.

NOT

Halkı bilgilendirmek ve millî mücadele etrafında toplanmak için millî mücadele'nin ilk yayın organı olan İrade-i Milliye Gazetesi çıkarılmıştır.

- ✓ Sivas Kongresi'nden sonra Temsil Heyeti İstanbul ile olan tüm iletişimi ve haberleşmeleri kesmiş, bu durum üzerine Donat Ferit Paşa hükümeti istifa etmiş, yeni hükümeti millî mücadeleye daha ilimli bakan Ali Rıza Paşa kurmuştur.

UARI

Donat Ferit Paşa'nın istifası Temsil Heyetinin ilk siyasi başarısıdır.

- * Temsil Heyetinin oluşulması fitri → Amasya Genelgesi
- * Temsil Heyetinin ilk kez oluşulması → Erzurum Kongresi
- * Temsil Heyetinin tüm vatanı temsil etmesi → Sivas Kongresi
- * Temsil Heyetinin ilk siyasi başarısı → Donat Ferit Paşa'nın istifası
- * Temsil Heyetinin görevinin sona ermesi → TBMM'nin açılması

DİKKAT

General Harbord Raporu: Ermenilere karşı hatırlığımızı gösteren belgedir. Ermenilerin Amerika mandasını istemeleri üzerine rapor hazırlayan General Harbord Wilson ilkelatine göre, devlet kuramayıcaklarını ve Ermenistan'ın himaye altına alınması'nın uygun olmayacağını belirtmiştir. Ermeni iddiaları uluslararası alanda ilk kez reddedilmiştir.

Edirne Kongresi: Trakya-Paşaeli müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Edirne'de kurulmuştur. Sivas Kongresi kararları doğrultusunda hareket etmişlerdir.

Wileburgaz Kongresi: Trakya mebusları ve Trakya'daki vatansever direnişçiler arasında toplanmıştır.

Balıkesir Kongresi: Başkanlığını Hocam Muhittin Bey yapmıştır. Yunan işgali üzerine toplanmıştır. Celal Bayar'da kongreye başkanlık yapmıştır.

Alaşehir Kongresi: Batı Anadolu'da direniş örgütlemek amacıyla toplanmıştır.

Nazilli Kongresi: Yunan saldırılarından korunmak amacıyla kurulmuştur.

DİKKAT ET

Amasya Görüşmeleri (20 - 22 Ekim 1919)

- Siyasal kongresi'nden sonra Damat Ferit Paşa Hükümeti istifa etmiş, yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştur.
- Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a Anadolu'da kurulan millî teşkilatı saygılı okunmasını bildirmiştir. Ali Rıza Paşa Temsil Heyetine görüşme talebinde bulunmuş Temsil Heyeti bu teklifi kabul etmiştir.
- İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa, Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında Amasya'da Amasya Görüşmeleri'ni yapmışlardır.
- Amasya Görüşmeleri'nde Temsil Heyetinin amacı, varlığını İstanbul Hükümeti'ne kabul ettirmek ve ülkenin bütünlüğü için iş birliği yapmaktır. İstanbul Hükümeti'nin amacı ise Temsil Heyetini kontrol altında tutmaktır.

Amasya Görüşmeleri'nde Alınan Kararlar

- Manda ve himayenin kabul edilmemesi, Türk yurdunun bağımsızlığının ve bütünlüğünün sağlanması,
 - Müslüman olmayan topluluklara siyasi ve sosyal dengeyi bozacak ayrıcalıkların verilmemesi,
 - Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerin işgaline izin verilmemesi,
 - Osmanlı Devleti ve ittifak Devletleri arasındaki barış görüşmeleri için Temsil Heyetinin uygun gördüğü kimselerin katılması,
 - Meclisin Anadolu'da uygun bir yerde toplanması gerektiği,
 - Mebusan meclisinin İstanbul'da toplanmasının uygun olmadığı gibi kararlar alınmıştır.
- ⇒ Amasya Görüşmeleri sonucunda mebusan meclisinin açılması için hükümet ile edilmiştir.

Komutanlar Toplantısı (16-28 Kasım 1919): Amasya Görüşmelerinden sonra Sivas'a gelen Mustafa Kemal komutan arkadaşlarıyla bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmelerde alınan kararlar;

- Mebusan meclisinin İstanbul'da toplanması sorumluluğu doğduğu için İstanbul'a gidecek olan milletvekillerinin önce Ankara'ya uğramaları ve kurulus mücadelesi için görüş birliğine varmalarını istemiştir.
- Mecliste millî mücadeleyi savunacak güçlü bir grubun oluşturulmasını
- Mebusan meclisinin güvenli bir şekilde Galatasaray'da Temsil Heyetinin Ankara'da kalmasını istemiştir.

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelmesi (27 Aralık 1919)

- Amasya Görüşmeleri'nden sonra Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti üyeleri 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmişlerdir.

NOT

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya geldiği günden itibaren Ankara millî mücadelenin merkezi olmuştur.

Temsil Heyeti'nin Ankara'yı merkez Olarak Seçmesinde;

- Ankara'nın güvenli olması ve düşman işgaline uğramamış olması
- Yurdun her yeryle demir yolu bağlantısının olması ve ulaşım-haberleşme ağlarının gelişmiş olması
- Ali Fuat Paşa Komutasındaki 20. Kolordunun burada olması
- İstanbul'daki Mebusan Meclisinin çalışmalarını yakından takip etmek amacıyla Ankara merkez olarak seçilmiştir.

Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Toplanması (12 Ocak 1920)

- İstanbul Hükûmeti Amasya Görüşmeleri'nde Temsil Heyetinin isteği doğrultusunda seçimler yapılmasını kabul etmiş ve Son Osmanlı mebusan meclisi için tüm yurttan seçim yapılmıştır.

NOT

Mustafa Kemal Erzurum milletvekili seçilmiştir.

- Son Osmanlı mebusan meclisi seçimlerin ardından 12 Ocak 1920'de İstanbul'da açılmıştır. Mustafa Kemal güvenlik sebebiyle İstanbul'a gitmemiştir. İstanbul'a giden milletvekillerinden;

- Kendisinin meclis başkanı seçilmesini,
- Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulmasını,
- Misakımillî'nin kabul edilmesini istemiştir.

- Mustafa Kemal'in bu isteklerinden sadece Misakımillî kararları kabul edilmiş, Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine Felah-ı Vatan Grubu kurulmuştur.

- Felah-ı Vatan Grubu ülkenin bütünlüğü ve bağımsızlığı ile ilgili olarak Misakımillî kararlarını Son Osmanlı mebusan meclisine kabul ettirmeyi başarmıştır.

UYARI

Son Osmanlı mebusan meclisinin en önemli kararı Misakımillî kararlarının kabul edilmesidir.

Misakımillî Kararları (Millî Ant) (28 Ocak 1920)

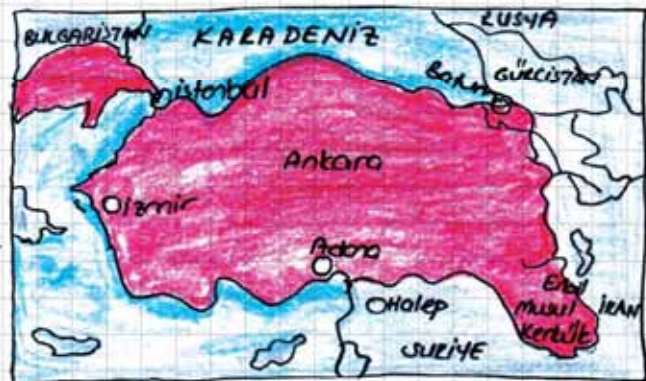
- ✖ Mondras Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada düşman ordularınca işgal edilmiş olan Arap memleketlerinin durumu halkan vereceği karara göre belirlenecektir.
- ✖ Sınırlarımız Mondras Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı sırada elimizde kalan topraklardır.
- ✖ Elviye-i Selase 'de (Kars, Ardahan ve Batum) halk oylaması yapılmalıdır.
- ✖ Batı Trakya'da halk oylaması yapılmalıdır.
- ✖ Boğazların güvenliği sağlandığı takdirde dünya ticaretine açılabilir.
- ✖ Ülkemizdeki azınlıkların hakları komşu ülkelerdeki müslümanların haklarının korunması şartıyla kabul edilecektir.
- ✖ Ekonomik, siyasi ve adli gelişmemizi engelleyen her türlü sınırlandırmalar (kapitülasyonlar) kaldırılmalıdır.

Misakımillî kararlarını KARSAR olarak kodlayabilirsiniz;

Kapitülasyonlar
Azınlıklar
Boğazlar
Sınırlar
Araplar
Referandum

Misakımillî'nin Önemi

- ✓ Misakımillî'nin belirlemesindeki ölçüt Mondras Ateşkes Antlaşması'dır.
- ✓ Misakımillî'nin evrensel dayanağı Fransız ihtilali gösterilebilir.
- ✓ Misakımillî ile millî mücadelelerin yol haritası tüm dünyaya duyurulmuştur.
- ✓ Misakımillî ile Türk vatanının sınırları çizilmiştir.

İstanbul'un işgali ve Son Osmanlı mebusan meclisinin dağıtılması

- ✗ Misakımillî kararlarının kabul edilmesi üzerine İtilaf devletleri baskı yapmaya başlamış ve bu baskı üzerine Ali Rıza Paşa Hükûmeti istifa etmiştir. Yerine yeni hükûmeti Salih Paşa kurmuştur.
- ✗ Misakımillî kararlarını iptal ettiremeyen İtilaf Devletleri 16 mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmişlerdir.
- ✗ İstanbul'u işgal eden İtilaf devletleri resmi daireleri ele geçirmiş, telgraf merteklerine el koymuş, Son Osmanlı mebusan meclisini dağıtmış ve milletvekillerinin bir kısmını tutuklamış bir kısmını ise Malta'ya sürgüne göndermiştir.
- ✗ İtilaf devletlerinin Salih Paşa'ya yönelik baskısını artırması üzerine Salih Paşa hükûmeti istifa etmiş yerine yeni hükûmeti Damat Ferit Paşa kurmuştur.

NOT

Padişah 11 Nisan 1920'de Son Osmanlı mebusan meclisinin hututı varlığını son vermiştir.

- ✗ Mustafa Kemal işgalin ardından vali, komutan ve müdafaa-i Hukuk cemiyetini durumdan haberdar etmiştir. İtilaf devletlerine ve yabancı ülke temsilcilerine kırana telgrafları göndermiştir.

UYARI

İstanbul'un işgali üzerine İtilaf devletlerinin yayınladığı genelge;

- ➔ işgal geçicidir.
- ➔ İtilaf devletlerinin amacı saltanat matoninin nüfuzunu kırmak değil, bilhassa güçlendirmektir.
- ➔ Hertesein saltanat matoninin emirlerine uyması gereklidir.

İstanbul'un işgaline karşı alınan önlemler;

- ✓ İstanbul Hükûmeti ile olan tüm iletişim ve haberleşmeler kesilmiştir.
 - ✓ İstanbul'dan Anadolu'ya düşman sevgisini önlemek amacıyla Gayne ve ulutisla demiryolları tahrip edilmiştir.
 - ✓ Tutuklanan milletvekillerine misilleme olarak Anadolu'da bulunan İtilaf devletlerinin subayları tutuklanmıştır.
 - ✓ Anadolu'da bulunan resmi kuruluşların para, mal ve kıymetli eşyalarına el konulmuştur.
- ➔ İstanbul'un işgal edilmesi ve Son Osmanlı mebusan meclisinin dağıtılması Mustafa Kemal'e Ankara'da millî bir meclis açma fikrini vermiştir.

1.78mm'nin Açılması (23 Nisan 1920)

- ✓ 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi ve son Osmanlı mebusan meclisinin dağıtılması üzerine Mustafa Kemal Antara'da bir meclis açılması için çalışmalarına başlamıştır.
- ✓ Mustafa Kemal 19 Mart 1920'de valilere ve kolordu komutanlarına bir genelge göndererek seçimlerin yeniden yapılmasını istemiştir.

NOT

Mustafa Kemal, Antara milletvekili seçilmiştir.

- ✓ 1.78mm 23 Nisan 1920'de en yaşlı üye olan Sinop milletvekili Serif Bey'in açılış konuşması ile açılmıştır.
- ✓ 24 Nisan 1920'de yapılan toplantıda Mustafa Kemal'in meclisin yetkilerini ve hükûmetin kurulması konusundaki önergesi meclis tarafından kabul edilmiştir.

24 Nisan Önergesi;

- Hükûmet kurmak zorundadır.
- Geçici olarak bir hükûmet başkanı veya padişah vekili atamak doğru değildir.
- Jansona ve yürütme yetkileri Büyük millet meclisine aittir.
- Meclis başkanı hükûmetin de başkanıdır.
- Büyük millet meclisi üstünde bir güç vardır.
- Padişah ve halifenin durumu ilte içinde bulunduğu durumdan kurtulduğu zaman meclis tarafından belirlenecektir.

1.78mm'nin Özellikleri

- 1.78mm kurucu meclistir.
- 1.78mm ulusal meclistir, azınlık milletvekilleri yoktur.
- Güçler birliği ilkesini benimsemiştir.
- 1.78mm'de sınıfsal partilere yer verilmemiştir.
- 1.78mm'nin açılmasıyla yeni Türk Devleti'nin temelleri atılmıştır.
- Çatı sesli bir meclistir.
- Saltanat makamı yok sayıldığı için ihtilalkidir.
- Temsil Heyetinin görevi ve yetkileri sınırlanmıştır.
- Demokratik meclistir.
- 1.78mm ulusun bağımsızlığını her şeyin üstünde tutmuştur.
- İnkılapçı değil, savasçı meclistir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR!

1. TBMM'nin Çıkardığı Kanunlar

- > **Resmî Ağırın Kanunu (24 Nisan 1920):** 1. TBMM'nin çıkardığı ilk kanundur. Bu kanun ile kışkırtış hayvanlardan alınan vergi dört katına çıkarılmıştır.
- > **Hıyanet-i Vatanıye Kanunu (29 Nisan 1920):** TBMM'nin otoritesini tanımayanlara karşı çıkarılan bir kanundur.
- > **Nisab-ı Müzakere Kanunu (5 Eylül 1920):** Bu kanun ile meclisin toplanma zamanı ve karar yeter sayısı belirlenmiştir.
- > **Men-i Müstirat Kanunu (10 Eylül 1920):** Bu kanun ile işçi Alketilmesi ve satış yasaklanmıştır.
- > **Firaniler Kanunu (11 Eylül 1920):** Bu kanun ile asker tasatlarını önlemek amaçlanmıştır.
- > **İstiklal mahkemeleri Kanunu:** Bu kanun ile TBMM'ye karşı isyan edenleri yargılamak amaçlanmıştır.
- > **Men-i İsrifat Kanunu (25 Kasım 1920):** Bu kanun ile lüks ve israf önlemek TBMM için teynak oluşturmak amaçlanmıştır.
- > **İstiklal Madalyası Kanunu (29 Kasım 1920):** TBMM'ye ydhetik hizmetlerin ödüllendirilmesi amacıyla çıkarılmıştır.
- > **Düzenli Ordunun Kurulmasına Dair Kanun**
- > **Teşkilatı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1924):** Yeni Türk Devleti'nin ilk anayasasıdır.
- > **İstiklal Marşının Kabulü Kanunu (12 Mart 1924)**
- > **23 Nisan'ın Ulusal Bayram ilan edilmesi Kanunu (23 Nisan 1924)**
- > **Başkomutanlık Kanunu (5 Ağustos 1924):** Kütahya - Estişehir Savaşlarındaki yenilginin ardından Mustafa Kemal'i ordunun başına geçirmek amacıyla çıkarılmıştır.

NOT

Tekalif-i Milliye Emirleri (millî yükümlülükler) 1. TBMM tarafından çıkarılmıştır. Tekalif-i Milliye Emirleri Kütahya - Estişehir Savaşlarındaki yenilginin ardından meclisin bütün yetkilerini ve Başkomutanlık yetkisini üstlenen Mustafa Kemal tarafından çıkarılmıştır.

1. TBMM'ye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar

Ayaklanmaların Nedenleri:

- ✓ İstanbul Hükümeti'nin TBMM otoritesinden rahatsız olması
- ✓ İstanbul Hükümeti'nin halkın dinî duygularını istismar etmesi
- ✓ İtilaf devletlerinin TBMM otoritesinden rahatsızlık duyması
- ✓ Bazı çıkar gruplarının (şeyhler, aşiretler) TBMM otoritesinden rahatsız olup nüfusunu korumak istemesi
- ✓ Azınlıkların İtilaf devletlerinin kışkırtması sonucu bulundukları yerlerde bağımsız devlet kurmak istemeleri
- ✓ Önceden Kuvaymillîye yollısı olan bazı kimselerin TBMM'nin düzenli orduya geçmesinden rahatsız olmaları
- ✓ Şeyhülislam Dürriyade Abdullah Efendi'nin Mustafa Kemal ve arkadaşları için fetua yayımlanması

TBMM'nin Ayaklanmalara Karşı Aldığı Önlemler

- 29 Nisan 1920'de Hıyaret-i Ubbaiye Konunu Çıkarılmıştır. TBMM bu konuyla otoritesini korumayı ve isyancıları yargılamayı amaçlamıştır.
- Asker kaçaklarını önlemek amacıyla Firanler Konunu'nu çıkarmıştır.
- İstiklal mahkemeleri kurulmuştur.
- İstanbul Hükümeti ile ilişkiler kesilmiş, İstanbul Hükümeti'nin yaptığı k'ın işlemler yok sayılmıştır.
- Düzenli orduya geçiş süreci hızlandırılmıştır.
- İç ayaklanmaları bastırmak amacıyla Seyyer Jandarma Müfrezeleri kurulmuştur.
- Millî mücadele için halkı duyurmak amacıyla Hatimiyet-i Milliye Gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- Mustafa Kemal'in talimatıyla Anadolu Ajansı kurulmuştur.
- Ankara'ya müftü olarak oturan Rifat Börekçi Şeyhülislam Dürriyade Efendi'nin fetuasına karşılık fetua yayımlanmıştır.

1. TBMM'ye Kory Çıkan Ayaklanmalar ve İsyanlar

Değİrden İstambul Hükümetİ
Tarafrndan Çıkarılan
İsyanlar

- Kuvaçınzıbatıye İsyarı
- Ahmet Anzaur İsyarı

NOT

Kuvaçınzıbatıye İsyarına İngİlİzler destek vermiştir. İsyarın amacı, millî mücadelejı yot etmektir.

NOT

İstambul Hükümetİ'nde generalİt yapmış olan Ahmet Anzaur tarafrndan çıtarılmıştır. İsyarın amacı, millî mücadelejı yot etmektir.

İstambul Hükümetİ ve
İhtİlaf Devletlerİnİn
Kışkırtmasıyla Çıkan
İsyanlar

- Bolu, Dİğİce, Hendek ve Adopazarı İsyanları

- Afyon İsyarı

- Dİğİfat İsyarı

- Konya İsyarı

- Millî Asireti İsyarı

- Kocğİnİ İsyarı

- Alİ Batı İsyarı

- Seyhİ Esref İsyarı

- Cemil Çeto İsyarı

NOT

Anadolı'da çıkan bu İsyarların amacı, millî mücadelejı engellemektir.

Kuvayımİllİye
Yarılı Olup
Sonradan
Ayaklanırlar

- Çetaz Ethen İsyarı
- Demirci Mehmet Efe İsyarı

NOT

Önce İstambul'da İsyar yapıp, İsyarı dİğİlİ orduya tahrikat İsteyen Çetaz Ethen ve Demirci Mehmet Efe tarafrndan çıtarılmıştır.

Azınlıklarm Çıtarıldığı
İsyanlar

- Pontuscu Rumlar
- Ermenİ Ayaklanmaları

NOT

TBMM otanesini tanımayan Rum ve Ermenİler çıtarılmıştır.

millî mûcadelede basın

millî mûcadele yonlusu basın organları

minber: Mondras Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Mustafa Kemal ve Ali Fethi Okyar tarafından çıkarılmıştır.

irade-i milliye: Siyas Kongresi'nde çıkarılmasına karar verilen bir gazetedir.

Hakimiyet-i Milliye: Temsil Heyeti'nin Ankara'ya gelmesinden sonra Mustafa Kemal Temsil Heyeti'nin yayın organı olarak bir gazete çıkarılmaya karar vermiştir. Hakimiyet-i Milliye Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin yayın organıdır.

Ceride-i Resmiye: TBMM'nin resmî yayın organı olarak haftada bir kez çıkarılan gazetedir. Cumhuriyet'in ikinci sonra Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazetesi adıyla çıkarılmıştır.

Anadolu Ajansı: Millî mûcadeleyi halka duyurmak, doğru ve düzenli bilgiler vermek amacıyla Mustafa Kemal'in talimatı doğrultusunda Halide Edip ve Yunus Nadi tarafından kurulmuştur.

Öğüt: Afyon merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

Açıksöze: Kastamonu merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır. İstikbal marşı ilk kez bu gazetede yayınlanmıştır.

Albayrak: 1919'da Erzurum'da kurulmuştur. Doğu Anadolu Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin basın organıdır.

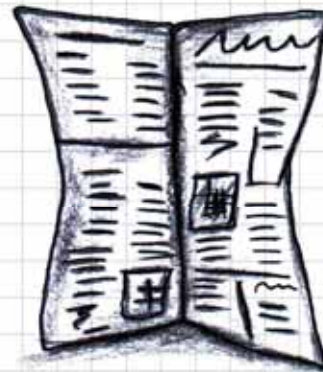
İzmir'e Doğru: Balıkesir merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

Yeni Adana: Adana merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

İstikbal: Trabzon merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

Emel: Amasya merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

Ahali: Edirne merkezli millî mûcadele yonlusu bir basın organıdır.

İstanbul başında millî mücadele yanlısı den gazeteler;

- Tasviri Eftâr
- Vakit
- itdam
- İleri
- Yenigün

DİKKAT ET

Millî Mücadele Karşın Basın Organları

• Peyon-ı Sabah	• irşad
• Alemdar	• Tan
• Ümit	• Yeni Dünya
• Aydede	• Şarkın Sesi
• Gülleryüzü	• Zafer
• Türtse İstanbul	• Zindirband

İstiklal Mahkemeleri: Millî mücadele döneminde TBMM otoritesinin sağlanması, iç güvenliğin düzeltilmesi, isyanların bastırılması ve asker kaçaklarının önlenmesi amacıyla kurulmuştur. 1927 yılında resmî olarak kapatılmıştır.

İstiklal Mahkemelerinin Özellikleri

✓ Olağanüstü mahkemelerdir.	✓ Mahkemeler halka açık yapılmıştır.
✓ Kararları kati olup temyiz merci yoktur.	✓ Seyyar mahkemelerdir.
✓ Üyeleri milletvekilleridir.	✓ Yasanın uygulanmasında TBMM sorumludur.
✓ Mahkemeler üçer kişiden oluşur.	✓ İhtilal mahkemeleridir.

NOT

İstiklal mahkemelerinin açıldığı yerler;

- ✦ İstiklal mahkemeleri ilk olarak TBMM'ye karşı çıkanlar isyanları sırasında açılmıştır.
- ✦ Kütahya - Eskişehir savaşlarından sonra çıkanlar Tekalif-i Milliye Emirlerini uygulamak amacıyla açılmıştır.
- ✦ Şeyh Salt isyanı sırasında açılmıştır.
- ✦ İstiklal mahkemeleri son olarak Mustafa Kemal'e suikast girişiminde açılmıştır.

Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920)

- ✓ İtilaf Devletleri 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yenilen devletlerde yapılacak olan barış antlaşmalarının taslağını görüşmet üzere 18 Ocak 1919'da Paris'te toplanmışlardır.
- ✓ İtilaf Devletleri Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşma konusunda wlaşonmuşlardır.
- ✓ İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ni kendi istekleri doğrultusunda barış yapmaya zorlamışlardır. İtilaf devletleri temsilcileri San Remo Konferansı'nda Osmanlı Devleti ile yapılacak olan barış antlaşmasının taslağını görüşmüşlerdir. Teufik Paşa başkanlığında Paris'e giden Türk heyeti barış şartlarını "Bağımsız devlet anlayışına uygun değil" diyerek kabul etmemiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin barış şartlarına itirazı üzerine İtilaf devletleri Yunan birliklerini saldırıya geçirmişlerdir. Yunan orduları Balıkesir, Nazilli, Karamürsel ve Mudanya'yı ele geçirmesi üzerine Osmanlı Devleti antlaşma yapmayı kabul etmiştir.
- ✓ Son Osmanlı mebusan meclisi kapalı olduğu için padişah ve Damat Ferit Paşa komutan, nazırlar ve devlet adamlarından oluşan bir saltanat şurası toplanmışlardır. Saltanat şurası adına Rıza Teufik, Reşat Halis ve Hacı Paşa Fransa'ya gönderilmişir.
- ✓ Türk heyeti Paris'in Sevr (seures) kasabasında 433 maddeden oluşan Sevr Barış Antlaşması'nı imzalamıştır.

NOT

Sevr Antlaşması Osmanlı Devleti'ni kayıtsız şartsız yek seyen bir antlaşmadır. Antlaşmadan sonra Damat Ferit Paşa Hükûmeti istifa etmiş yerine yeni hükûmeti Teufik Paşa kurmuştur. Teufik Paşa Hükûmeti Sevr Antlaşmasını onaylamıştır.

NOT

Sevr Barış Antlaşması Osmanlı mebusan meclisinin onayından geçmediği için hukuken geçersiz bir antlaşmadır.

1. İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal Paşa'yı 3.Ordu müfettişi olarak Samsun'a göndermesinin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Bölgedeki Rum-Türk çatışmasını önleme
- B) Türklerin elindeki silahları toplama
- C) Türk ordusunun terhis işlenlerini toparlama
- D) Bölgenin asayiş ve güvenliğini sağlama
- E) Bölgedeki Ruslarla iş birliği yapma

2. Sivas Kongresi,

- I. aldığı kararların niteliği
 - II. İstanbul Hükümeti'ne karşı tutumu
 - III. toplantı şekli
- yukarıda verilen özelliklerin hangileriyle Erzurum Kongresi'nden ayrılır?
- A) Yalnız I
 - B) Yalnız II
 - C) Yalnız III
 - D) I ve II
 - E) II ve III

3. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin toplanmasında Mustafa Kemal hangi ilden milletvekili seçilmiştir?

- A) Sivas
- B) Antep
- C) Muş
- D) Erzurum
- E) İstanbul

4. Kurtuluş Savaşı'nda "Vatanın bütünlüğünü milletin azim ve kararı kurtaracaktır," diyerek ulusal mücadelelerin yöntemini belirleyen belge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Samsun Raporu
- B) Hama Genelgesi
- C) Amasya Genelgesi
- D) Erzurum Kongresi
- E) Sivas Kongresi

5. I. TBMM Dönemi'nde çıkarılan konular arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) İstiklal Mahkemeleri Kanunu
- B) Hiyet-i Vatanîye Kanunu
- C) Firaniler Kanunu
- D) Nisab-ı Müdatere Kanunu
- E) Mecelle

6. Kuvayimillîye birliklerinin Kurtuluş Savaşı'nda düzenli orduya katılmak amacıyla çıkardığı ayaklanma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuvayinazadîye Ayaklanması
- B) Ermeni Ayaklanması
- C) Demirci Mehmet Efe Ayaklanması
- D) Millî Aşireti Ayaklanması
- E) Cemil Şeto Ayaklanması

Cevap

1	2	3	4	5	6
E	C	D	C	E	C
A	D	B	B	C	B
C	B	A	D	B	A
D	A	C	C	D	E
B	C	E	A	A	D
A	E	B	E	C	B

Performansı

Performansını görmek için cevaplarını işaretle, oralarını şizi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

E, C, D, C, E, C

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER

Doğu Cephesi

- ✓ Sevr Barış Antlaşması'na dayanarak Doğu Anadolu'yu ele geçirmek için harekete geçen Ermeniler Van, Bitlis, Kars, Erzurum ve Nahçıvan'a saldırmışlardır.
- ✓ Gümri, Iğdır ve Oltu'ya kadar ilerleyen Ermeniler Türk halkına yönelik katliamlara başlamışlardır.
- ✓ Bu durum üzerine TBMM XIV. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir'i Doğu Cephesi Komutanlığına atamıştır. Kâzım Karabekir komutasındaki Türk ordusu Ermenilere karşı taarruza geçmiştir.
- ✓ Türk ordusu Doğu Cephesi'nde Sarıkamış, Kars ve Gümri'yi ele geçirmiştir.
- ✓ Ermenilerin barış tetlişi üzerine TBMM ile Ermenistan arasında Gümri Antlaşması imzalanmıştır (3 Aralık 1920).

Gümri Antlaşması

- Ermeniler Misakımilliyi tanımıştır.
- Misakımilliyi tanıyan ilk devlet Ermenistan'dır.
- Ermeniler Anadolu'daki isteklerinden vazgeçmişlerdir.
- Kars, Kağızman, Sarıkamış ve Iğdır işgalden kurtarılmıştır.
- Kâzım Karabekir korgeneralliğe yükselmiştir.
- Sovyet Rusya'dan gelecek olan yardımların önü açılmıştır.

Gümri Antlaşması'nın Önemi

- ✓ Büyük millet meclisinin ilk askeri ve siyasi başarısıdır.
- ✓ TBMM'nin uluslararası alanda imzaladığı ilk antlaşmadır.
- ✓ TBMM'ye duyulan güven artmıştır.
- ✓ TBMM'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan olmuştur.
- ✓ Doğu cephesi kapanmış buradaki birlikler batıya aktarılmıştır.
- ✓ Ermenistan hükümeti Sevr Barış Antlaşması'nın geçersizliğini tanımıştır.
- ✓ Uluslararası alanda Ermeni sorunu sona ermiştir.

UYARI

Türkiye ifadesi ilk defa bu antlaşmada geçmiştir.

NOT

5 Aralık 1920'de Sovyetler Ermenistan'ı işgal edince Ermeni Hükümeti devrilmiş yerine Ermeni Sovyet Hükümeti kurulmuştur. Bu antlaşma onaylanamamış ve yürürlüğe girmemiştir. Bu antlaşmanın yerine 16 Mart 1921'de Sovyet Rusya ile TBMM arasında Moskova Antlaşması imzalanmıştır.

İzlecik Görüşmesi (5 Aralık 1920)

- ✓ Damat Ferit Paşa'nın istifa etmesi üzerine yeni hükümeti Tevfik Paşa kurmuştur. Tevfik Paşa Hükümetinin Anadolu hareketine ve millî mücadelede ilimlı babması sonucu iki taraf görüşme kararı almıştır.

UYARI

İzlecik Görüşmesi ile İstanbul Hükümeti TBMM'yi resmen tanımıştır.

Güney Cephesi

- ✓ Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Urfa, Antep ve Maraş İngilizler tarafından Adana ve Çeşuresi de Fransızlar tarafından işgal edilmiştir.

Maraş Savunması: Türk kadınına yönelik ahlaksız eylemler üzerine Sütsü'l İman isminde bir Kuvaymilliyeci Fransız askerini öldürmüş ve Maraş halkı topyekûn bir direniş mücadelesi başlatmıştır. Maraş halkının kahramanca direnişi sonucunda Fransızlar ve Ermeniler şehri boşaltmak zorunda kalmışlardır.

UYARI

TBMM, tarafından bu kahramanca direnişten ötürü Maraşla önce istiklal madalyası verilmiş 1973 tarihinde de "kahraman" unvanı verilmiştir.

Urfa Savunması: Urfa Jandarma Komutanı Ali Saip Bey Mustafa Kemal'in emri üzerine Kuvaymilliyeler birliği kurmuştur. Ali Saip Bey liderliğinde başlayan Urfa direnişi Kuvaymilliyeler birlikleri ve Urfa halkı tarafından Fransızların yenilmesi ile sonuçlanmıştır.

UYARI

TBMM, Urfa iline bu başarılı mücadelesinden dolayı 1984 tarihinde "şanlı" unvanını vermiştir.

Antep Savunması: Antep işgalinin ardından Üsteğmen Said "Şahin" Tabra adıyla Kuvaymillîye komutanlığına atanmıştır. Antep halkı uzun bir direnişin ardından destek alamayınca teslim olmak zorunda kalmıştır.

UYARI

TBMM, Antep iline direnişleri başarısından ve caminden dolayı "Gazi" unvanını vermiştir.

Adana Savunması: Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra işgal edilen illerimizden biri de Adana'dır.

- ✓ Batı Cephesi'nde TBMM ile Yunanlar arasında yapılan Satorya Meydan Muhaberesi'ndeki başarının ardından TBMM ile Fransa arasında Antora Antlaşması imzalanmıştır (1921). Bu antlaşma ile Güney Cephesi kopmuş ve güneydeki birlikler Batı Cephesi'ne atılmıştır.

Adana'nın kurtuluşu için Fransızlarla yapılan savaşların sürdüğü sırada Mustafa Kemal ve Fevzi Çakmak'ın katılımıyla Pazantı Kongresi toplanmıştır. Mustafa Kemal kongrede Kuvaymillîye birliklerine moral vermiştir. Pazantı Kongresi millî mücadelelerin son kongresidir.

DİKKAT ET

Batı Cephesi

- ✓ Kurtuluş Savaşı'nda batıda açılan ilk cephe Ayvalık cephesidir. Bu cephekte Kuvaymillîye birlikleri Ayvalık'ı işgal eden Yunanlara karşı savaşmıştır.
- ✓ Aydın'da Kuvaymillîye birliklerinin direnişi başarılı olmuş Yunanlar Aydın'dan çekilmiştir. Yunanlar Gıtarlıklıkları yerleri tekrar işgal etmişler. Çerkez Ethem bu bölgede Salihli Cephesini oluşturmuştur.

NOT

Sivas Kongresi'nden sonra Temsil Heyeti Batı Cephesi Kuvaymillîye komutanlığına Ali Fuat Paşa'yı atanmıştır. Güney bölgesine Refet Bek atanmıştır.

- ✓ Bütün bu görevlendirmelere rağmen Kuvaymillîye birlikleri Yunan ilerleyişini durduramamıştır. Uşak üzerinden sabırlı geçen Yunanlar Bursa'yı işgal etmişlerdir.

Düzenli Ordunun Kurulma Nedenleri

- ✓ Kuvaymillîye birliklerinin emir komuta zincirinden yoksun olması
- ✓ Kuvaymillîye birliklerinin ihtiyaçlarını halatları zorla temin etmesi
- ✓ Kuvaymillîye birliklerinin Yunan ilerleyişini durdurmada yetersiz kalması
- ✓ Kuvaymillîyenin bölgesel direniş gerçekleştirilmesi

1. İnönü Savaşı (6 - 10 Ocak 1921)

- ✦ TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun İsmet Paşa komutasındaki 15.000 kişilik Yunan keşif birliği ile İnönü mevzilerinde yaptığı savaşır.
- ✦ Bu gelişmeler üzerine Yunan birlikleri geri çekilmiştir.
- ✦ 1. İnönü Savaşı TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun ilk savaşı ve ilk zaferidir.

Nedenleri;

- TBMM'ye Sevr'i kabul ettirmek
- Düzenli orduyu henüz kuruluş aşamasında iken dağıtmak
- Çerkez Ethem ve Kuvayiseyyare güçlerini dengelemek
- Millî mücadeleye son vermektir.

1. İnönü Savaşı'nın Sonuçları;

- Düzenli Ordunun güveni artmıştır.
- İtilaf Devletleri Sevr Barış Antlaşması'nı yeniden görüşmek üzere Londra Konferansı'nı düzenlemişlerdir.
- Yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (1921 Anayasası) kabul edilmiştir.
- İstiklal Marşı kabul edilmiştir. (12 Mart 1921)
- Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması imzalanmıştır.
- Kuvayimillîye tamamen sona ermiştir.
- Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa generalliğe yükselmiştir.
- Afganistan ile dostluk antlaşması imzalanmıştır.

1. İnönü Savaşı'nın sonuçlarını TALİM olarak toplayabilirsiniz;

Teshkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi.

Afganistan ile dostluk antlaşması imzalandı.

Londra Konferansı toplanmıştır.

İstiklal Marşı kabul edilmiştir.

Moskova Antlaşması imzalanmıştır.

İstiklal Yolu: Kuruluş Savaşı sürecince inebolu'ya tetanelerde getirilen lojistik malzemeler Anadolu'ya geçirilmiştir. İstiklal yolu inebolu'dan başlar Antora'da biter.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (1924 Anayasası)

- 1. İnönü Savaşı'nın kazanılmasından sonra TBMM 20 Ocak 1921'de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu kabul etmiştir.
- 1924 Anayasası kabul edilene kadar yürürlükte kalmıştır.

Maddeleri;

- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- Yasama ve yürütme gücü milletin tek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisine aittir.
- Büyük Millet Meclisinin Başkanı hükümetin de başkanıdır.
- Seçmen yaşı 18'dir.

1921 Anayasasının Özellikleri

- Bu anayasa ile Türk tarihinde ilk kez egemenlik yetkisi millete verilmiştir.
- 1921 Anayasası'nda Güçler Birliği ilkesi benimsenmiştir.
- Meclis Hükümeti sistemi benimsenmiştir.
- Gitt dereceli seçim sistemi benimsenmiştir.
- Rejim adı dâimî şartlarından dolayı belirlenmemiştir.
- İhtilâlcî bir anayasadır.
- Dinî hükümlerin yerine getirilmesi TBMM'ye verilmiş olduğundan laik bir anayasa değildir.

Londra Konferansı (23 Şubat - 12 Mart 1921)

- 23 Şubat 1921'de toplanan Londra Konferansı'na İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Osmanlı Hükümeti ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti katılmıştır.
- İtilaf Devletleri konferansa her iki Türk hükümetini birlikte davet ederek iki hükümet arasındaki görüş ayrılıklarından yararlanmak ve sevr'i kabul ettirmek amacı taşımışlardır.
- Londra Konferansı'nda TBMM Hükümetini Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, Osmanlı Hükümetini ise Sadrazam Tevfik Paşa temsil etmiştir.
- Osmanlı Hükümeti temsilcisi Tevfik Paşa "Ben sâad Türk milletinin hakiki temsilcisi olan TBMM baş delegeğine bırakıyorum." diyerek büyük bir vatanseverlik örneği sergileniş ve itilaf devletlerinin ikilik yaratma planını boşa çıkarmıştır.

Londra Konferansı'nın Önemi;

- TBMM Hükümeti İtilaf devletleri tarafından resmen tanınmıştır.
- Misakımillî ilkeleri dünya kamuoyuna duyurulmuştur.
- Türkler barışa yanaşmıyor propagandası etkisiz hâle getirilmiştir.
- TBMM'nin tanınması sağlanmıştır.

DİKKAT

Türk - Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

- ✖ TBMM Hükümeti'nin Doğu'da Ermenilere karşı kazandığı zafer, 1. İnönü Savaşı'nda Yunanlara karşı kazandığı zafer sonrasında Afgan heyeti ile TBMM arasında dostluk antlaşması imzalanmıştır.
- ✖ Türk heyetinin başkanlığını Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa yapmıştır. Türk - Afgan Dostluk Antlaşması'nı Yusuf Kemal Bey ve Rıza Bey imzalamıştır.

NOT

TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman devlet Afganistan'dır.

İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

- ✖ TBMM'nin bulunduğu düzenli ordu 1. İnönü Savaşı'nda Yunanlı yenince TBMM tarafından millî marş yapma fikri gündeme getirilmiştir.
- ✖ Dönemin millî Eğitim Bakanı Hıdudullah Suphi Tanrıöver'in girişimiyle bir millî marş yapma yarışması düzenlenmiştir.
- ✖ İstiklal Marşı ilk kez 11. İnönü Savaşı'nda okunmuştur.
- ✖ İstiklal Marşı ilk kez Asıközü gazetesinde yayımlanmıştır.
- ✖ 1930'a kadar Ali Rifat Çığatay bestesiyle okunan millî marşımız 1930'dan itibaren Osman Zeki Üngör bestesiyle okunmuştur.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

- ✖ Türk Hükümetini Yusuf Kemal Bey, Rıza Nur ve Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa temsil etmiştir.

NOT

TBMM'yi tanıyan ilk Avrupa Devleti Sovyet Rusya'dır.

Moskova Antlaşması'nın Maddeleri;

- Her iki taraftan birinin tanımadığı uluslararası bir antlaşmayı diğer tarafda tanımayacaktır.
- Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasındaki tüm antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.
- Sovyet Rusya Misakımillî'yi tanıyacaktır.
- Sovyet Rusya Epiklasyonların kaldırıldığını kabul edecektir.
- Sovyet Rusya TBMM'nin Gürcistan ile Ermenistan ile imzalanan antlaşmaları Batum'un Gürcistan'a verilmesi şartıyla kabul etmiştir.

UYARI

Batum'un Gürcistan'a verilmesi Misakımillî'den verilen ilk tavizdir.

II. İnönü Savaşı (23 Mart - 1 Nisan)

Nedenleri;

- Yunanların I. İnönü Savaşı'nın intikamını almak istemesi,
- TBMM'nin Londra Konferansı'nda Sevr'i'nin hafifletilmiş hükümlerini kabul etmemesi,
- TBMM'ye Sevr'i kabul ettirmek ve millî mücadeleyi sona erdirmek amacıyla yeniden savaş başlamıştır.

23 Mart'ta Bursa ve Uşak'ta başlayan Yunan saldırısı Afyon'a kadar genişlemiştir. Yunan ordusu ile Türk birlikleri İnönü Çeşmesi'de karşı karşıya gelmiş iki kez yapılan saldırı düzenli ordu tarafından durdurulmuştur. Yunanların geri çekilmesiyle savaş sona ermiştir.

Sonuçları;

- ✓ TBMM'ye ve düzenli orduya duyulan güven artmıştır.
- ✓ İngilizler Malta'da tutuklu bulunan 40 Türk'ü serbest bırakmıştır.
- ✓ Fransa TBMM ile barış yollarını aramaya başlamıştır. işgal ettiği Tangulabat ve Çeşmesini boşaltmıştır.
- ✓ İtalyanlar Anadolu'da işgal ettikleri yerleri boşaltmaya başlamışlardır.
- ✓ İstanbul'da ittifak devletleri Türk-Yunan Savaşı'nda taraf olmadıklarını açıklamışlardır.

II. İnönü Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal, İsmet Paşa'ya çektiği tel-
gratta "Siz orada yalnızca düşmanı değil, milletin mâvî talihini
de yendiniz!" demiştir.

Kütahya - Eskişehir Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

Nedenleri;

- Yunanlar İnönü Savaşları'nın intikamını almak için Eskişehir, Kütahya ve Afyon'ı ele geçirerek Ankara'ya gelerek TBMM'yi dağıtmayı planlamıştır.
- ✓ İngiltere'nin desteklediği Yunan ordusu 10 Temmuz 1921'de taarruza geçmiş Afyon, Kütahya ve Eskişehir'i Yunanlar işgal etmiştir.
- ✓ Türk ordusu bu işgallerin ardından 24 Temmuz'da başlattığı karşı taarruza başarılı olmuştur.
- ✓ Türk ordusu Mustafa Kemal'in emriyle Sakarya Irmağının doğusuna çekilmiştir.
- ✓ Türk ordusunun geri çekilme nedenleri;
 - zaman kazanmak,
 - Asker kayıplarını önlemek,
 - kendilerine doğal bir savunma hattı oluşturmak için geri çekilmiştir.

NOT

Kütahya - Eskişehir Savaşları TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun ilk ve tek yenilgisidir.

Sonuçları;

- ✓ Afyon, Eskişehir ve Kütahya gibi stratejik iller kaybedilmiştir.
- ✓ Yunan ordusu Paktiya kadar ilerlemiştir.
- ✓ Fransa, TBMM ile yapacağı itili görüşmeleri erteleme kararı almıştır.
- ✓ Bu savaşların kaybedilmesi TBMM'de sert tartışmalara yol açmış ve meclisin Kayseri'ye taşınması gündeme gelmiştir.
- ✓ İsmet Paşa Genelturmay Başkanlığı görevinden alınmış yerine Fevzi Paşa atanmıştır. TBMM'nin tüm yetkileri ve Başkomutanlık yetkisi 3 ay süreyle Mustafa Kemal'e verilmiştir.

Maarif Kongresi'nin Toplanması (16-21 Temmuz 1921)

- ✦ Kütahya - Eskişehir Savaşları devam ederken 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara'da Erkek Öğretmen Okulunda bir eğitim kongresi toplanmıştır.

Mustafa Kemal'e Başkomutanlık Yetkisinin Verilmesi (5 Ağustos 1921)

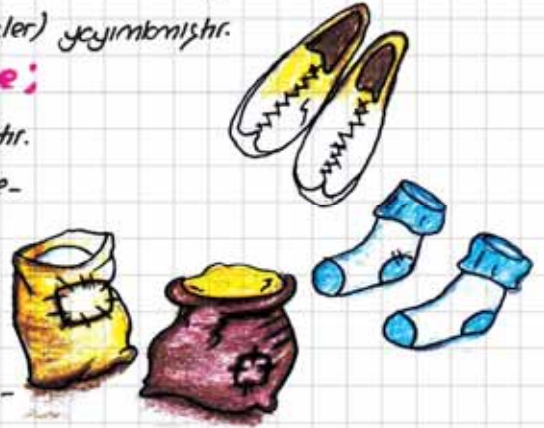
- ✦ Kütahya - Eskişehir Savaşları'ndaki yenilginin ardından mecliste sert muhalefetler olmuştur ve bu durum üzerine meclisin tüm yetkileri ve Başkomutanlık yetkisi Mustafa Kemal'e verilmiştir.

Tekalifi Milliye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

- ✦ Mustafa Kemal Başkomutanlık yetkisine dayanarak ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Tekalifi Milliye Emirlerini (millî Yüklümüllükler) yayımlamıştır.

Tekalifi Milliye Emirlerine Göre;

- ✓ Her ilçede bir Tekalifi Milliye Komisyonu kurulacaktır.
- ✓ Her aile orduda birer çamaşır, şorap ve çanta verecektir.
- ✓ Tekalifi Milliye Komisyonları Başkomutanın emriyle halkın ve ticaretin elinde bulunan askerin ihtiyacına yarayacak malların %40'ına bedeli sonradan ödenmek üzere el konulmuştur.
- ✓ Taşıt sahipleri ayda bir kez ücretsiz askeri nakliyat yapacaktır.
- ✓ Ülkenin sahipsiz bütün mallarına el konulacaktır.
- ✓ Halk elindeki silah ve cephaneyi üç gün içinde bu komisyonlara teslim edecektir.
- ✦ Tekalifi Milliye Emirlerini uygulamak amacıyla istisla mahkemeleri açılmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)

- ✦ Kütahya - Eskişehir savaşlarından sonra Türk ordusu Sakarya ırmağının doğusuna çekilmeyi fırsat bilen Yunan kuvvetleri 23 Ağustos 1921'de Sakarya ırmağının doğusuna geçerek Türk ordusuna saldırıyı başlatmışlardır.
- ✦ Yunan ordularının Polatlı yatırımlarına doğru ilerlenesi üzerine Mustafa Kemal; "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sathtan bütün uatordur. Vatanın her kış toprağı, vatanın kışıyla ıslanmadıkça düşmana terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden ahtabilir. Fakat küçük büyük her birlik, ilk durabildiğı noktada yeniden düşmana karşı cephe kumş savaş devam eder." tarihî sözlerini söylemiştir.
- ✦ 22 gün 22 gece süren muharebelerde Yunan orduları büyük kayıplar vererek geri çekilmişlerdir (13 Eylül 1921).

UYARI

Sakarya Meydan Muharebesi'nde çok sayıda subay şehit olduğu için bu savaş "Subaylar Savaşı" adı da verilmektedir.

Sakarya Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ Yunanlar savunmaya çekilmiş, Türk ordusu taarruz gücüne ulaşmıştır.
- ✓ Mustafa Kemal'e medis kararı ile "Gazilik" unvanı ve "mareşallik" rütbesi verilmiştir.
- ✓ Sovyet Rusya, Türk millî mücadelesini desteklediğini açıklamıştır.
- ✓ İngiltere ile Esir Mübadelesi Antlaşması imzalanmıştır (23 Ekim 1921).
- ✓ Kafkas Cumhuriyetleri (Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan) ile Kars Antlaşması imzalanmıştır (13 Ekim 1921).
- ✓ Fransa ile Ankara Antlaşması imzalanmıştır (20 Ekim 1921) Güney Cephesi kapanmıştır.
- ✓ Ukrayna ile Dostluk Antlaşması imzalanmıştır (20 Ocak 1922).
- ✓ İtalyanlar Anadolu'da işgal ettikleri yerleri tamamen boşatmışlardır.
- ✓ Fevzi Çakmak'a "mareşallik" rütbesi verilmiştir.
- ✓ TBMM'ye ve düzenli orduya duyulan güven artmıştır.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

- Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan TBMM'nin tanımadığı uluslararası bir antlaşmayı tanımayacaktır.
- Ardahan Türkiye'de, Batumi Gürcistan'da kalacaktır.
- Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan Epitülasyonların kabulünü kabul edecektir.

Doğu sınırımızın çizildiği Antlaşmaları Gazi Mustafa Kemal (Gmk) olarak kodlayabilirsiniz;

G ümrü Antlaşması

M oskova Antlaşması

K ars Antlaşması

Antara Antlaşması (20 Ekim 1921)

- Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasının ardından Fransa ile TBMM arasında yapılmıştır.
- Antara Antlaşması'na göre;
 - İki taraf arasında savaş sona erecek, savaş esirleri karşılıklı olarak teslim edilecektir.
 - Fransızlar güneyde işgal ettikleri yerleri boşatacak ancak Hatay'da özel bir yönetim kurulması şartıyla Fransız mandasındaki Suriye yönetimine bırakılacaktır.
 - Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Cabel Kalesi Türk toprağı sayılacak, Türk asteri nöbet tutacak ve Türk bayrağı dalgalanacaktır.

NOT

Antara Antlaşması ile Güney Cephesi kapmış, güneydeki birlikler Batı Cephesi'ne atılmıştır.

UYARI

Hatay'ın kaybedilmesiyle Misakımillî'den ikinci taviz verilmiştir.

TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa olmuştur. Böylece İtilaf bloku parçalanmıştır.

DİKKAT ET

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26 Ağustos - 30 Ağustos 1922)

Taarruz için Yapılan Hazırlıklar

- Doğu ve Güney Cephelerindeki birlikler Batı Cephesine aktarılmıştır.
- İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephaneler kaçırmıştır.
- Sovyet Rusya'dan yardım alınmıştır.
- Kısa süreli subay yetiştirme kursları düzenlenmiştir.
- Orduya taarruz eğitimi verilmiştir.
- ✓ 25 Ağustos'ta Kocatepe'ye gelen Mustafa Kemal 26 Ağustos sabahı Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile birlikte taarruza geçmiştir.
- ✓ Dumlupınar'da yapılan çatışmalarda Yunan savunma hatları etkisiz hale getirilmiştir.
- ✓ 30 Ağustos'ta yapılan Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nde yenilen Yunanlar geri çekilmeye ve taşınmaya başlamışlardır.

Mustafa Kemal, işgal altındaki yerlerin kurtarılması amacıyla orduya;

"Ordular ilt hedefiniz Atkdeniz'dir, ileri!" tahi emrini vermiştir.

- ✓ 1 Eylül'de Uşak kurtarılmış ve General Trihopis esir alınmıştır. Eskişehir, Nazilli, Sıma, Aydın ve Manisa kurtarılmış 9 Eylül'de İzmir'e giren Türk ordusu coşkuyla karşılanmıştır. 10 Eylül 1922'de Bursa kurtarılmış, 18 Eylül 1922'de Kım Batı Anadolu işgalden kurtarılmıştır.

Büyük Taarruz'un Sonuçları

- Büyük Taarruz sonrasında millî mücadele sürecinde verilen silahlı mücadele sona ermiştir.
- İlerleyen ve büyük bir tehdit hâlini alan Yunan işgali taarruz sonrasında sona ermiştir.
- Büyük Taarruz sonrasında büyük bir zafer ekle eden Türk ordusunun, itilaf devletleri ateşkes talebinde bulunmuştur.
- Batı Anadolu işgalden tamamen kurtarılmıştır.
- Türk millî mücadelesinin askerî safhası sona ermiş, diplomatik safhası başlamıştır.
- Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması'na zemin hazırlanmıştır.

Mudanya Ateşkes Antlaşması (3-14 Ekim 1922)

- ✦ Ateşkes görüşmelerine İngiltere, Fransa, İtalya ve TBMM Hükümeti temsilcileri katılmıştır. Yunan delegeleri ateşkes görüşmelerine doğrudan doğruya katılmamış bir gemiden diplomatik süreci izlemişlerdir.
- ✦ Mudanya Ateşkes Görüşmelerinde TBMM Hükümeti'ni Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa temsil etmiştir. İngiltere'yi General Harrington, Fransa'yı General Charpy ve İtalya'yı General Manbelli temsil etmiştir.
- ✦ 3 Ekim 1922'de başlayan görüşmeler 14 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ile sona ermiştir.

NOT

Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Doğu Trakya'yı teslim alan Refet Bele'ye "Trakya Ülkeler Komiseri" unvanı verilmiştir.

Önemi;

- Mudanya Ateşkes Antlaşması ile Türk Kurtuluş Savaşı'nın sıcak savaş dönemi sona ermiş, diplomasi süreci başlamıştır.
- İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya savaşıyla kurtarılmıştır.

UYARI

Mudanya Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı Devleti hükümen yetiştirilmiştir.

Saltanat'ın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- ✓ Lozan Barış Konferansı'na TBMM'nin yanında Osmanlı Hükümeti'nin de davet edilmesi,
- ✓ Ülkedeki çift başlılık önlenmek,
- ✓ TBMM'yi yurdun tek temsilcisi yapmak,
- ✓ Ulusal egemenliği pekiştirmek

amacıyla 1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırılmıştır.

Saltanat'ın kaldırılmasıyla;

- Ulusal egemenlik yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Ülkedeki çift başlılık sona ermiştir.
- TBMM yurdun tek temsilcisi olmuştur.
- Devletin laikleşmesindeki ilk aşamadır.
- Saltanat'ın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti resmen sona ermiştir.
- 1. TBMM'nin gerçekleştirdiği tek inkılap Saltanat'ın kaldırılmasıdır.

Lozan Barış Konferansı (24 Temmuz 1923)

- ✓ Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından itilaf devletleri TBMM Hükümetini barış görüşmelerine davet etmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal, İzmir'de yapılan katliamları dünya kamuoyuna yatından göstermek amacıyla barış görüşmelerinin İzmir'de yapılmasını istemiştir.
- ✓ Mustafa Kemal'in bu isteği kabul edilmeden barış görüşmelerinin tarafsız bir yer olan İsviçre'nin Lozan kentinde yapılması kararlaştırılmıştır.

Konferansa Taraf Olarak Katılan Ülkeler: İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve TBMM

Boğozlarda ilgili olarak katılan Ülkeler: Sovyet Rusya, Bulgaristan

Gözetimci Olarak Katılan Ülke: ABD

- ✓ Lozan Barış Konferansı'na TBMM adına İsmet İnönü, Rıza Nur ve Hasan Saka gönderilmiştir.
- ✓ Konferansın toplanmasının ardından çalışmalar yapmak amacıyla 3 komisyon kurulmuş bu komisyonlar İngiltere, Fransa ve İtalya başkanlığında çalışmaya başlamıştır.
- ✓ Türk Heyeti ise esit şartlarda barış yapılmasını istemiştir.
- ✓ Lozan Barış Görüşmeleri toplandığı günden itibaren sert tartışmalara neden olmuş birçok konuda uzlaşma sağlanamamıştır.
- ✓ Başdelegemiz İsmet İnönü konferansta misalimillî'den taviz vermeyeceğimizi dile getirmiştir.
- ✓ İsmet Paşa'nın bu sözü konferansta tepki görmüş ve yeni sorunların çıkması üzerine Lozan Barış Görüşmeleri 4 Şubat 1922'de dağılmıştır.

NOT

Lozan Barış Görüşmelerinin yarıda tesilmesi üzerine Mustafa Kemal İzmir İktisat Kongresini toplayış ve kongrede misal-ı İktisadi (Millî Ekonomi) kararlarının alınmasını sağlamıştır.

- ✓ Lozan Barış Görüşmeleri 23 Nisan 1923'te yeniden başlamış, 3 ay süren müzakereler sonucunda 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Konferansta Görüşülen Konular

Batı Sınırı: menç İrmâğı Türtiye ile Yunoniston arasında sınır kabul edilmiştir.

Adalar: Gölçeada, Bozcaada ve Taşın adası Türtiye'ye ; Rodas ve Oniki Ada İtalya'ya diğerk Ege Adaları silahsızlandırılarak Yunoniston'a vermiştir.

Şuriye Sınırı: Fransa ile imzabın 20 Etim 1921 tarihli Antarc Antkaması'na göre belirlenmiştir.

Irak Sınırı: Lazın'da çözümlenemeyen konular arasındadır. Türtiye ile İngiltere arasında Gay işerisinde çözümlenmesine karar vermiştir.

Kapitülasyonlar: Lazın Barış Konferansı'nda teşh obrat kaldırılmıştır.

Boğazlar: Boğazlar başkını Türt okon uluslararası bir komisyonun jöhetine bırakılmıştır.

Azınlıklar: Tüm azınlıklar Türt vatandaşları olarak kabul edilecek, konun önünde Türt vatandaşları ile eşit şartlara sahip olacak mal, mülk edinme ve ibadet hürriyetleri olacaktır.

Borçlar: Düyün-u Umumiye idaresi (Genel Borçlar idaresi) kaldırılacak, Osmanlı borçları Osmanlı Devleti'nden cınlon devletler arasında paylaşılacak Türtiye payına düşen borçları ödeyecektir. Taksitide bağlon Osmanlı borçları kâğıt para ve Fransız Frangı ile ödenecektir.

Askerî Güş: Boğazların her iki yatasının askerden arındırılmasının dışında Türt ordusu ile ilgili herhangi bir kısıtlama olmayacaktır.

Savaş Taaminatı: Yunoniston TBmm'ye Karaağas ve Basnakdy'ü savaş taaminatı olarak verecektir.

Ermeni Yurdu: İtilaf Devletleri Ermeni Devleti kurulması konusundaki isteklerinden vazgeçmişlerdir. Doğu Anadolu Türt vatını olarak kabul edilmiştir.

Yabancı Okullar: Tüm yabancı okullar Türt okullarının konun ve jöhetsmelitlenine uymak şartıyla varlıklarını sürdürebileceklerdir.

Patrikhane: Tüm çabalara rağmen İstanbul dışına patrik çıkartılamadı. Fatat siyasi yettileri ve etümenlik (eurensellik) vassı kaldırılmıştır.

İstanbul'un Boşaltılması: Antlaşmanın TBmm tarafından onaylanmasından sonraki 6 hafta içinde İtilaf Devletleri İstanbul'u boşaltacaktır.

Nüfus mübadelesi: Türtiye'deki Rumlar ile Yunoniston'daki Türtler karşılıklı yer değıştirecektir. Fatat İstanbul Rumları ile Bah Tratyâ Türtleri etabli (yerleşik) kabul edilerek bu değışimin dışında kalacaktır.

Lozan Barış Konferansı'nda sorun olan maddeleri DAYANBE olarak kodlayabilirsiniz;

Dış Barışlar

O

Yabancı Okullar

O

Nüfus mübadelesi

Bağcılar

Ege Adaları

Lozan Barış Antlaşması'nın Önemi

- TBMM'nin imzaladığı ilk uluslararası barış antlaşmasıdır.
- Şart meselesi sona ermiştir.
- Yeni Türk Devleti'nin varlığı tüm dünya tarafından kabul edilmiştir.
- Misakımillî büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.
- Yeni Türk Devleti'nin bağımsız bir devlet olarak kabul edilmesi ülke içinde yapılacak diğer inkıplara zemin hazırlamıştır.
- 1. Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Sevr Barış Antlaşması hükümsüz kalmıştır.
- Sömürge altındaki uluslara önetilen evrensel bir antlaşmadır.
- Lozan Barış Antlaşması'nda Musul, Bağcılar, Hatay, Patkhore, Ege Adaları ve Batı Trakya konularında Türkiyenin istekleri gerçekleştirilmiştir.
- Günümüze kadar geçerliliğini sürdüren uluslararası bir antlaşmadır.

Lozan'da çözülen meseleleri ASKİ olarak kodlayabilirsiniz;

Azınlıklar

Savaş Tazminatı

Kapitülasyonlar

İstanbul'un Durumu

MİLLÎ MÜCADELENİN SANAT VE EDEBİYAT YANSIMALARI

Atıştan Çökme

- Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınmıştır.
- Millî mücadeleyi anlatan en önemli eserlerden biridir.
- Eser, İzmir'in işgali sırasında esini ve savaşını kaybeden Ayşe'nin önce İstanbul'a gelip ardından Anadolu'ya geçerek Kuvayimillîye'ye katılıpını anlatmaktadır.

Türkün Neşe İnşihani

- Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınmıştır.
- Halide Edip Adıvar'ın Kurtuluş Savaşı yıllarında anbaşı, savaş, başkası nitelelerinde ordu hizmetinde çalıştığı dönemde yaşadıklarını topladığı anı kitabıdır.

Yaban

- Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından kaleme alınmıştır.
- Yakup Kadri 1932'de yazdığı bu romanında bir Anadolu köyü üzerinden millî mücadeleyi anlatmıştır.

Millî Savaş Hikâyeleri

- Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından kaleme alınmıştır.
- Kısa tesc hikâyelerden oluşan kitap İktisadî düşünce, işgali, alındaki savaş yılları ve düşünce mezarlarını çarpıcı hikâyelerde anlatmaktadır.

Çankaya

- Fahir Rıfkı Atay tarafından yazılmıştır.
- Atatürk'ün hayatı ve etkileri anlatılmıştır.

İstiklal Harbini

- Kâzım Karabekir tarafından kaleme alınmıştır.
- Kâzım Karabekir'in millî mücadele anlamı özellikle Dağı cephesinde yaşanan gelişmeleri anlattığı anı kitabıdır.

Millî Mücadele Hatıraları

- Ali Fuat Cebesay tarafından kaleme alınmıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nı belgelere dayalı olarak anlatan bir anı kitabıdır.

Nutuk

- Mustafa Kemal tarafından kaleme alınan bu eser 1919 - 1927 yılları arasında kın gelişmeleri ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Millî mücadelenin en önemli eseridir.

Kuvâ-i Ağa

- Târik Buğra tarafından kaleme alınmıştır.
- Bir Anadolu kasabası olan Atşehir'den Kuvayimillîye çıktıkları yolculuğu anlatır.

Zeybetler Tablosu

- İbrahim Galî'ye ait olan bu eser millî mücadelelerin tuvalde yansımasıdır. En önemli eseridir.

Zafer Anıtı

- Afyonkarahisar'da Heinrich Krippel tarafından yapılan anıttır.

1. Kurtuluş Savaşı'nda TBMM Hükümeti;

- I. Kars
- II. Kağırman
- III. Batum

bölgelerinden hangilerini Gümnü Antlaşması ile topraklarına katmıştır?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. I. İnönü Savaşı'nın kazanılmasında;

- I. TBMM'nin düzenli orduyu kurması
 - II. Mustafa Kemal'in, Tekalif-i Milliye Emirlerini yayınlaması,
 - III. Sovyet Rusya'nın Moskova Antlaşması ile millî mücadeleyi desteklemesi
- yukarıda verilen gelişmelerden hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

3. Mustafa Kemal Paşa'nın "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emrini verdiği savaş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I. İnönü Savaşı
B) II. İnönü Savaşı
C) Sakarya Savaşı
D) Kütahya - Eskişehir Savaşları
E) Büyük Taarruz

4. Kurtuluş Savaşı'nda Ekim 1920'de Gediz'de bulunan Yunan kuvvetlerine karşı taarruza geçilmiştir.

Bu taarruzun sonucunda;

- I. Tekalif-i Milliye Emirlerinin yayınlaması,
- II. Başkomutanlık Kanunu'nun çıkarılması,
- III. Batı Cephesi'nin ikiye ayrılması

yukarıda verilen gelişmelerden hangileri yaşanmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi Sakarya Savaşı sırasında yaşanan gelişmelerden biridir?

- A) İstiklal Marşı'nın kabul edilmesi
- B) Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun çıkarılması
- C) Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması'nın imzalanması
- D) Moskova Antlaşması'nın imzalanması
- E) Türk - Afgan Dostluk Antlaşması'nın imzalanması

6. Mudanya Ateşkes Antlaşması ile;

- I. Doğu Trakya
- II. Karaağaç
- III. Kars, Ardahan ve Batum

bölgelerinden hangileri yeniden Türk topraklarına katılmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
B	A	E	C	C	A
C	D	B	A	B	C
D	E	A	D	D	E
A	B	C	B	A	A
E	C	D	E	E	D
C	D	B	A	C	B

Performansını görmek için cevaplarını işaretle, arabını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

B, A, E, C, C, A

TÜRK İNKILABI

Türk inkılabının Aşamaları

- ✓ Fikri hazırlık (-)
- ✓ Siyasi hazırlık (Kongreler)
- ✓ Askerî hazırlık (Savaş, düzenli ordu)

İnkılap: Mevcut düzeni daha iyi bir hâle getirmek için yapılan köklü değişikliklerdir.

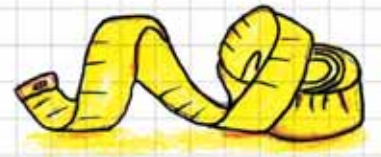
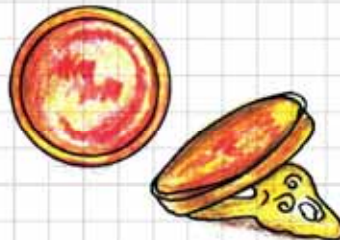
Türk inkılabının Özellikleri

- ✓ Türk inkılabının fikri aşaması yoktur. Doğal bir olayın sonucudur.
- ✓ Hazırlık, ihtilal ve düzenlemeyi yapan tek bir kişi değil, aynı zamanda toplumdur.
- ✓ Türk inkılabı hem millî hem de millî bağımsızlık mücadelesidir.
- ✓ Türk inkılabı sonucunda yeni bir devlet ortaya çıkmıştır.
- ✓ Türk inkılabı akıl ve bilime dayanır.
- ✓ Türk inkılabı bireylerin ve aynı zamanda toplumun gelişimini ister.
- ✓ Türk inkılabı modernidir ve millî şuuru uyandırır.
- ✓ Türk inkılabı tutsak milletlere bağımsızlık yolunu açmıştır.

Türk inkılabını Hazırlayan Gelişmeler

1808 Sened-i İttifak → 1839 Tanzimat Fermanı → 1856 Islahat Fermanı

1876 I. Meşrutiyet ← 1908 II. Meşrutiyet

Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar

Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafette Değişiklik (25 Kasım 1925)

- TBMM 25 Kasım 1925'te çıkardığı bir tavanla "Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun" ile şapka giymesini zorunlu hâle getirmiştir.
- 3 Aralık 1934'te TBMM "Bazı Tisvelehin giyilemeyeceğine dair tavan" ile din görevlilerinin ibadet yerleri hariç dinsel giysi giymelerini yasaklamıştır.
- Şapka Kanunu ile Türk toplumunu çağdaş ve modern bir görünüme kavuşturmuştur.

— NOT —

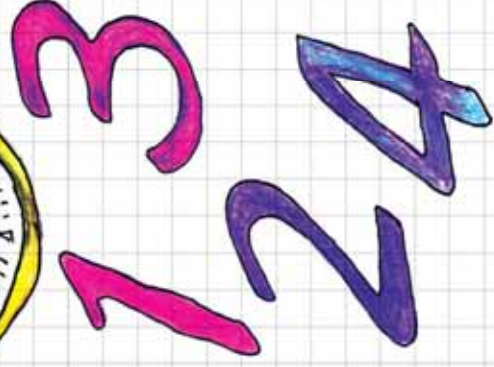
Mustafa Kemal Şapka'yı ilk kez Kastamonu'da takmıştır.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

- Tekke ve zaviyeler sonradan dinsel toplumların yapıldığı yer olma özelliklerini kaybetmiştir. Bu durum üzerine Atatürk İslam dininin dışıyca uyumadığı gerekçesiyle kapatılmasını istemiştir. TBMM tarafından 30 Kasım 1925'te kapatılmıştır.
- Atatürk, "Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler ve meczuplar memleketi olmaz. En doğru en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır." demiştir.

Miladi Tatvim, Uluslararası Saat Öküş ve Tarihlerin Değişmesi

- Türkiye Cumhuriyeti'nde toplumsal kalkışına son vermek ve uluslararası ilişkileri düzenlemek amacıyla 26 Aralık 1925 yılında TBMM kararıyla Hicri ve Rumi Tatvim kaldırılarak Miladi Tatvim kabul edilmiştir.
- Miladi Tatvim 1 Ocak 1926'dan itibaren uygulanmıştır.
- Miladi Tatvime birlikte ilke sınırlarında saat birliğini gerçekleştirilerek amacıyla uluslararası saat sistemi kabul edilmiştir (1 Ocak 1926).
- 20 Mayıs 1928 tarihinde Arap rakamları tablolarla uluslararası rakamlar kabul edilmiştir.
- TBMM 1 Nisan 1931'de kabul ettiği bir tavan ile eski ağır ve uzunluk ölkelerini tabiri misis yene uluslararası ölkeleri kabul etmiştir. Böylece uluslararası ticaret kalkışını yurdun her yerinde ölkü birliği sağlanmıştır.
- 1935 yılında Batı dünyası ile olan ilişkileri kolaylaştırmak amacıyla hafta sonu tatili değiştirilmiş Cuma olan hafta sonu tatili cumartesi öğleden sonra ve pazar günü olarak değiştirilmiştir.

Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

- Osmanlı Devleti'nde kişiler baba adlarıyla çağınılmışlardır (Hüseyin oğlu Mehmet gibi). Bu durum resmî işlemlerde çeşitli atışıklıklara yol açmıştır.
- Bu atışıklıkları önlemek amacıyla TBMM 21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu'nu kabul etmiştir.
- Soyadı Kanunu'na göre;
 - ✓ Her Türk adından başka soyadını taşımayı mecburdur.
 - ✓ Ad önce soyad artada kullanılmalıdır.
 - ✓ Rütbe, memuriyet, aşiret, yabancılık ırk ve millet isimleriyle genel ahlaka uygun olmayan ve gülünç olan soyadları alınmaz.
- Soyadı Kanunu'ndan sonra her aile mutlak ve mahallî bir soyadı almıştır.
- İsmet Paşa'ya "İnönü" soyadı Atatürk tarafından verilmiştir.

NOT

24 Kasım 1934'te İsmet Paşa'nın önerisiyle Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı TBMM tarafından verilmiştir. Atatürk soyadı sadece Mustafa Kemal'e ait olmuş başkalarının kullanılması yasaklanmıştır.

- Soyadı Kanunu'nun ardından 26 Kasım 1934 tarihinde TBMM'de kabul edilen Latıp ve Unvanların Kaldırılmasına dair Kanun ile bazı unvanlar yasaklanmıştır.
- Ağâ, hacı, hoca, molla, hâzreti, bey, efendi ve paşa gibi unvan ve latıplar yasaklanmıştır.
- Soyadı Kanunu ile;
 - ✓ Osmanlı yöneticilerinin verdiği kîm rütbe ve nişanları taşımak yasaklanmıştır.
 - ✓ Türklerin yabancı devlet nişanlarını taşımaları yasaklanmıştır.
 - ✓ Toplumsal eşitlik sağlanmıştır.
 - ✓ Resmî işlemler kolaylaşmıştır.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

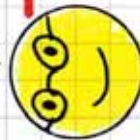
Saltanat'ın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni Türk Devleti kurulmuş ve kişisel egemenlik sarsa ermiştir.

- Lozan Barış Antlaşması'na TBMM'nin yanında İstanbul Hükümeti'nin de sağlanmasıyla Saltanat'ın kaldırılma süresi hızlanmıştır.

Büyükce

- ✓ Jönhehimdeki iki başlık sarsa ermiştir.
- ✓ millî egemenliğin önlü açılmıştır.
- ✓ Devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıkmıştır.

— NOT —

Osmanlı Devleti resmen sarsa ermiştir.

Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923)

- TBMM'nin açılması, 1921 Anayasası ve Saltanat'ın kaldırılması Cumhuriyet rejiminin habercisidir.

Cumhuriyet'in İlan Edilmesi:

- ✓ Devletin rejimini belirlemiştir.
- ✓ Ulusal egemenlik göstermiştir.
- ✓ Devlet başkanı ve rejim sorunu çözülmüştür.

Halkîliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

- Saltanat'ın kaldırılmasından sonra halkîliği kurulmuş olarak geçen saltanat yıllarının huzursuzluk çıkarmaya başlaması halkîliğin kaldırılmasını hızlandırmıştır.

Halkîliğin Kaldırılması:

- ✓ Gâğdaşlaşma yolundaki en büyük engel kaldırılmıştır.
- ✓ Laikliğin en büyük aşaması göstermiştir.
- ✓ İnkılaplar için gerekli ortam hazırlanmıştır.

1924 Anayasası

- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- Devletin yetkileri şetli Cumhuriyet'tir.
- Devletin dini İslam, bağımsızlık, dilli Türkçe'dir.

- Seçme ve seçilme hakkı erteler tarafından kullanılır.

Çok Partili Hayata Geçiş

- Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle halkın egemen olduğu rejimlerde halkın kendi temsilcilerini kendisinin seçmesi gerektiği oldu.
- Mustafa Kemal Cumhuriyet rejimine uygun olarak çok partili hayatı geçiş denemelerine başlamıştır.

- Cumhuriyet Halk Fırkası
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- Serbest Cumhuriyet Fırkası

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

1924 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler

- 1924 yılında "Devletin dini İslam'dır." maddesi anayasadan çıkarılmıştır.
- 1928 yılında Cumhuriyetin ve milletveillerinin ulusal ve bizzatı ile başbağıyının ibaresi değıştirilmiştir.
- Türt kadınına 1930'da belediye seçimine katılma, 1933'te muhtarlık seçimine katılma ve 1934'te milletveilli serme ve seçime hakları verilmiştir.

Türt kadınına verilen hakları BMV

olarak kodlanabiliriz;

Belediye

Muhtarlık

Vekillik

- 1934 yılında seçmen yaşı 18'den 22'ye yükselmiştir.
- 1937 yılında Atatürk ilkeleri Anayasası'ya girmiştir.
- 1945 yılında Anayasasının dili Türtçeleştirilmiştir.
- 1946 yılında Tet Dereceli Seçim sütenine geçmiştir.

Türt Medeni Konunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926)

- İsviçre medeni konunu önet alınarak 17 Şubat 1926'da TBMM'de Türt medeni konunu kabul edilmiştir.

medeni konun ile;

- ✓ Tet eşle eşlilik
- ✓ Resmi nikah zorunluluğu
- ✓ Kadına boşanma hakkının verilmesi
- ✓ Kadına mahkemede şahitlik hakkı
- ✓ Boşanma hâlinde tadin ve çocukların hakkının güvence altına alınması
- ✓ Eşlilikte yaş sınırının getirilmesi
- ✓ Boşanmanın şartlara bağlanması
- ✓ Azınlıkların özel hukuka ilişkin ayrıcalıklarının sona ermesi
- ✓ Patrikhanein abığıuı gettilenme son verilmesi kabul edilmiştir.

Yeni Türt Devleti;

- ✓ 1926'da İtalya'dan Türt Ceza Konunu'nun
- ✓ 1926'da İsviçre'den Ticaret Konunu'nun
- ✓ 1929'da Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Konunu ve Deniz Ticaret Konunu'nun
- ✓ 1929'da Fransa'dan İdare Hukuku'nun
- ✓ 1929'da İsviçre'den İcra ve İflas Konunu'nun alınmıştır.

NOT

Atatürk Dönemi'nde hukuk alınırdı; 1924 yılında Şenye ve Eukaf vekâletleri kaldırılmıştır. 1924 yılında Şenye mahkemeleri kaldırılmıştır. 1925 yılında Ankara Hukuk Mektebi açılmıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası

- 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal tarafından Halk Fırkası kurulmuştur.

NOT

Tabanını Anadolu ve Emeleli müdafaa-i hukuk Cemiyeti üyelerinin oluşturduğu bu parti Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partileridir.

- Genel başkanı Mustafa Kemal'dir. 1924'te "Cumhuriyet Halk Fırkası" adını almıştır.

- Türk Devleti'nde yapılan bütün yenilik ve irtibat hareketleri bu partinin programı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

- 1934 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası kurulduğunda Atatürk ilkeleri doğrultusunda partinin programı yeniden düzenlenmiştir.

UYARI

1935 yılında Atatürk ilkeleri partinin resmi programı olmuştur.

- Cumhuriyet Halk Fırkası 1950 yılına kadar iktidarda kalmış, 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'et başarıyla iktidarı almıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

- Türkiye'nin ilk muhalefet partisidir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın tunculları

KARAR olarak toplanabilirsiniz;

Kâzım Karabekir

Adnan Adıvar

Refet Bele

Ali Fuat Cebesoy

Rauf Orbay

- Terakkiperver Fırkasına üye olanlar arasında eski iktidarcılar ve hilafet yanlıları da vardı.

- İşleri millet üyelerinin konuşmaları genç ve sahterat yanlısı olmuştur.

- Parti politikası liberal ekonomiden yarıdır.

- Mustafa Kemal Terakkiperver Cumhuriyet

- Fırkasının kurulmasını memnuniyetle karşılamıştır.

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşundan cesaret alan rejim karşıları Seyh Sait

- Ayıklaması'nı başlatmışlardır.

- NOT**

Seyh Sait işleri Cumhuriyet rejimine karşı çıkmış ilk işyandır.

Seyh Sait Ayıklaması

- Diğirbatır'da Seyh Sait önderliğinde "Din elden geliyor" sloganıyla başlayan bir işyandır.

- Muallı sarınının çabırında başlayan bu işyın işte ve dehta etkili olmuştur.

- Muallı'u elinde kılmat işyın İngiltere işyını desteklemiştir.

Sonuçları;

- İşyın bastırılmıştır ancak Muallı'nın kaybedilmesinde işyın etkili olmuştur.

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.

- Çok partili hayata geçiş denemesi başarısız olmuştur.

- Ülkede tekrar huzun sağlandı için Talat-ı Şâhın konunu çıkartılmıştır.

- Ali Fethi Okyar Hükümeti işyın etnis ismet indü yeni hükümeti kurmuştur.

- İstikbal Mahtemeleri yeniden kurulmuş işyın çıkaran kişiler bu mahtemelerde yorgunmuşlardır.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasına tepki gösteren bir grup gençler Mustafa Kemal'e İzmir gezisi sırasında suikast girişiminde bulunmuşlardır. Suikastçiler yakalanarak istiklal mahkemelerinde yargılanmıştır.

Mustafa Kemal suikast girişimi sırasında; "Benim nasır vücudum elbet bir gün toprak olacak ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." demiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- Medisetti muhalefet açığını kapatmak,
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi'ne çözüm üretmek amacıyla

} Mustafa Kemal'in teşvikiyle
Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.

- Cumhuriyetçi ve Milliyetçi esaslara bağlı kalınacaktır.
- Serbest ekonomi politikası izlenecektir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası açıldıktan kısa bir süre sonra rejim karşıtlarının dolduğu bir parti hâline gelmiş, bunun üzerine partinin kurucusu Ali Fethi Okyar 1930'da kendi partisini kapatmıştır.

NOT

Yeni Türk Devleti'nde ikinci kez çok partili hayata geçiş denemesi başarısız olmuştur.

Menemen Olayı

- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla meydana gelen demokratik ortamdan yararlanan rejim karşıtları Cumhuriyet rejimine karşı çeşitli olaylar çıkarmışlardır.
- Bu olayların en önemlisi İzmir'de çıkan Menemen olayıdır.
- Derviş Mehmet etrafında toplanan rejim karşıtlarına "Şariat isteriz, din eklen gidiyor." propagandaları ile büyük bir isyan başlatmışlardır.
- İsyarı bastırmakla görevlendirilen öğretmen Asağmen Kubik isyancılar tarafından öldürülmüştür.
- İsyancılar Divan-ı Harp'te yargılanmıştır.

UYARI

Menemen olayı Cumhuriyet rejimine yönelik ikinci isyandır.

CUMHURİYET DÖNEMİ İŞ İSYANLARI

Nasrî isyanı (1924)

- Gölhuydu Anadolu'da Hristiyanların bağımsızlık için başlatılan bir isyandır.
- Musul'u elinde tutmak isteyen İngilizler isyanı desteklemişlerdir.
- İsyarı bastırılmış Nasrîler Irak'a sığınmıştır.

Ağrı isyanları (1926-1930)

- Ağrı'da Cumhuriyet Hükümeti'nin faaliyetlerinden rahatsız olan aşiretler ve bazı ekşiya grupları tarafından çıkarılmış isyanlardır.
- Cumhuriyet Hükümeti isyanları bastırmıştır.

Bursa Olayı (1933)

- Bursa Ulu Camii'nde Ezanın Türkçe Okunması üzerine başlayan isyandır. Kısa sürede bastırılmıştır.
- Mustafa Kemal Bursa Olayı üzerine, "Bu olay bir din meselesi değil, dil meselesidir." demiştir.

vagon - Li Olayı (1933)

- İstanbul'da yataklı vagon üreten vagon - Li adlı bir Fransız demiryolu şirketi Naci Bey isiminde bir Türk memuru Türtsetonşluğu gereksizlikle isten alınması sonucunda İstanbul'da başlayan protesto olaylarıdır.
- Millî Türk Talebi Birliği düzenlediği olayı çeşitli protestolarla kronislerdir.
- vagon - Li Olayı Türk tarihinde millî şuurun geliştiğinin göstergesidir.

Razgrad Olayı (1933)

- Bulgaristan'ın Razgrad kentinde müslüman Türk mezarlarının Bulgarlar tarafından tahrip edilmesi üzerine İstanbul'da başlayan protesto olayıdır.
- Razgrad Olayı millî Türk Talebi Birliği tarafından protesto edilmiştir.
- İstanbul'daki yabancı mezarların çiçek ve çelenk bırakılmıştır.

Tunceli - Dersim Olayı

- Tunceli'de bazı aşiretlerin Cumhuriyet Hükümeti'nin polisinin kısıtlama korusu çıkardığı isyanlarıdır.

Ekonomi Alanında Yapılan İntikâplar

İzmir İktisat Kongresi

(17 Şubat - 4 Mart 1923)

- Lozan Barış Gelişmeleri'ne ara verildiği sırada Mustafa Kemal'in isteği doğrultusunda ülkenin ekonomi politikasını belirlemek amacıyla 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanmıştır.

- Kâim Karabekir'in başkanlığını yaptığı Kongrede Misal-ı İktisadi (Millî Ekonomi) kararları kabul edilmiştir.

Misal-ı İktisadi Kararları;

- ✓ Her maddesi yurt içinde olan serayi dâhîi kabulmalıdır. Yabancı sermayeden yararlanılmalıdır.
- ✓ Küçük işletmelerden fabrikalara geçilmelidir.
- ✓ Demir yolu yapımına önem verilmelidir.
- ✓ İşçiye sendikal haklar verilmelidir.
- ✓ Arz ve talep "işçi" dâhîi kabulmalıdır.
- ✓ Arz vergisi kaldırılmalıdır.
- ✓ Sanayi teşviit edilmelidir. Anonim şirketler kurulmalıdır.

- ✓ Millî bankalar kurulmalıdır.

- ✓ Tüccarlar Kâbîrî Hakkı sağlanmalıdır.

Tarım Alanındaki Gelişmeler

- Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren tarımsal üretimi artırarak önceliğe devlet tarafından önemli girişimler yapılmıştır.
- 1925 yılında toprak reformu ile arazi vergisi kaldırılmıştır. Gırtlî rahatlama ve üretimi artırılmıştır.

- 1925 yılında Atatürk Orman Çiftliği kurulmuştur.

- 1929 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur.

- 1929'da "Toprak Kâbîrî Toprak Verilmesi Hakkında Kanun" çıkarılmış ancak uygulanamamıştır.

- 1932'de Ziraî Derneği kurumu açılmıştır.

- 1933'te Ziraat Enstitüsü açılmıştır.

- 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi açılmıştır.

- Tarım kurumları önceliğe toprak islah işleri yerleştirilmiştir, tarımsal hastalıklara karşı mücadele başlatılmıştır.

Sanayi Alanındaki Gelişmeler

- 1925 yılında Sanayi ve Maadî Bankası açılmıştır.
- 1927 yılında Teşviit-i Sanayi Kanunu kabul edilmiştir.

- ✓ Halkın elinde yeterli sermayenin olmaması gibi nedenlerden dolayı başarılı sonuç alınmamıştır.

- ✓ Teşviit bîlgi ve eleman etkililiği

- ✓ 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı

- ✓ 1926 yılında inşaat sektörüne devlet sağlama ve

- yerim haklarını korumak amacıyla Emek ve Eşitlik Bankası açılmıştır.

- ✓ Çel sektörüne ait ilk işletme Alpallı Çel Fabrikası'dır. Daha sonra Üçtepe Çel Fabrikası açılmıştır.

- ✓ 1929 yılında Tüccarlar Kurumunu Kurma Kanunu kabul edilmiştir.

- ✓ 1931 yılında Merkez Bankası kurulmuştur.

- ✓ 1933 yılında Sanayi ve Maadî Bankası yeniden

- Şirketleştirilmiştir.

- ✓ 1935 yılında MTA açılmış aynı yıl Etibak kurulmuştur.

- ✓ 1933 yılında 1. Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır.

- ✓ 1934 yılında uygulanmıştır.

- ✓ 1937 yılında 11. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

- ancak 11. Dünya Savaşı tehlikesinden dolayı uygulanmamıştır.

Ticaret Alanındaki Gelişmeler

- 1923'te imzalanan Lozan Barış Konferansında kapitülasyonlar kaldırılmış böylece ticaretin önündeki en önemli engel kaldırılmıştır.
- Atatürk'ün çağatörlüyle 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur.

NOT

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk özel serbest borsası İş Bankası'dır.

- 1925 yılında Ticaret ve Sanayi Bakanlığı kurulmuştur.
- 1926 yılında Emlak ve Eyalet Bankası kurulmuş ve kredi kredisi verilmiştir.
- Deniz ticaretimizi geliştirmek ve denizlemeden yararlanarak yarımlama hakkı elde etmek için Kabotaj Kanunu çıkarılmıştır.

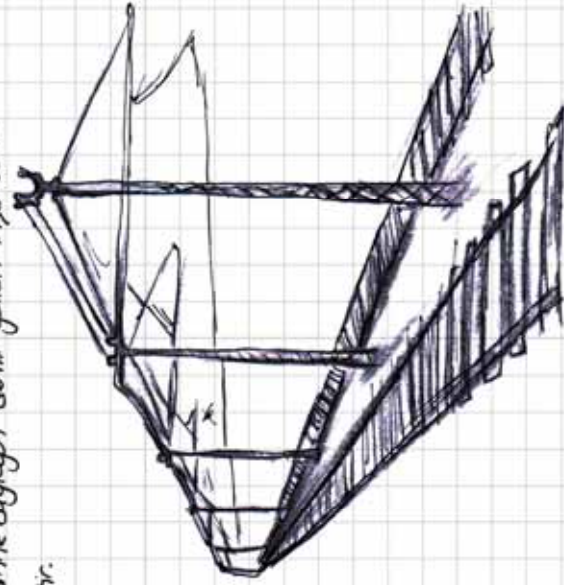
Atatürk Döneminde Açılan Bankalar:

- ✳ İş Bankası ✳ Merkez Bankası
- ✳ Emlak
- ✳ Denizbank
- ✳ Halkbank
- ✳ Sınai Bank
- ✳ Sanayi ve Maaş Bankası
- ✳ Emlak ve Eyalet Bankası
- ✳ Türkiye Tüccarlar Bankası

DİKKAT

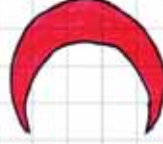
Ulaşım Alanındaki Gelişmeler

- Yeni Türk Devleti'nde 1934 yılında çıkarılan bir karar ile demir ve kara yolu yapımına hız verilmiştir.
- 1935 yılların sonlarında vatan demir yollarına yeni yollar eklenmiştir.
- Sivas'ta vagon fabrikası kurulmuştur.
- Ankara'da Devlet Demiryolları Okulu hizmete açılmıştır.
- Antakya - Kayseri, Samsun - Havaşa, Samsun - Sivas, Afyon - Antalya, Konya - Balıkesir, Antakya - Erzurum, Sivas - Erzurum, İstanbul - Edirne, Samsun - Amasya gibi şehirleri birbirine bağlayan demir yolları inşa edilmiştir.

Sağlık Alanındaki Gelişmeler

- 1920 yılında Sağlık Bakanlığı kurulmuştur.
- 1924 yılında çeşitli illerde Numune Hastahaneleri açılmıştır.
- Antakya'da Hıfzıssıhha Enstitüsü kurulmuştur.
- 1921 yılında hizmete açılan Soğut Esirgeme Kurumunun şubeleri açılmıştır.
- Sağlık personeli ihtiyacını karşılamak amacıyla okullar açılmıştır.
- Hilali Akmer Cemiyetine 1923 yılında Atatürk tarafından "Türkiye Kızılay Cemiyeti" adı verilmiştir.

TÜRK KIZILAYI

1868

Tevhid-i Tedrisat Kanunu
(3 Mart 1924)

- Bu konuyu ile;**

- ✓ ilt dğretim sonucu hâle getinilmiřtir.

1 Kasım 1928'de Yeni Tercüme Harfleri kabul edilmiştir.

Yeni Tür köşerleri ile baylan ilk greek martini
gözetilidir.

ettimet onaylaya Halk Memnusi adıyla
bir dergi çıkartılmıştır.

Halkteveleri (1932)

- Yeni Türk Devleti'nde Türk Ocaklarının kapatılması üzerine 1932 yılında Halkteveleri açılmıştır.
- Halkteveleri Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda eğitim, kulak ve sanat faaliyetlerini ilmiyada yapmak amacıyla açılmıştır.
- Halktevelerinin yayın organı "Ülkü" dır.
- Halkteveleri Demokrat Parti Dönemi'nde kapatılmış, 1988 yılında yeniden açılmıştır.

Üniversite Reformu (1933)

- Osmanlı Devleti'nde faaliyet gösteren Danışkılara bağlı hukuk, tıp, edebiyat ve fen fakülteleri eğitim vermemekteydi.
- Yeni Türk Devleti'nde çağdaşlaşma ve batılaşma doğrultusunda kurumların düzenlenmesine ve yeni kurumların açılmasına ihtiyaç doğmuştur.
- Atatürk'ün isteğiyle 1932 yılında istisnai Albert Malche Türkiye'ye gelmiş ve rapor hazırlamıştır.
- Albert Malche'nin hazırladığı rapor doğrultusunda 1933 yılında "Üniversite Reformu" yürürlüğe girmiştir.
- Danışkının kapatılarak İstanbul Üniversitesi açılmıştır.

Türk Tarih Kurumu (1931)

- Türk Tarih Kurumu, Türk milleti ağırlıklı olarak düşünülere cevap vermek, millî bilinci güçlendirmek amacıyla kurulmuştur.
- 1930'da Türk Ocakları çatısı altında yapıldıkları kurum 1931'de Türk Tarih Kurumu adını almıştır.

Görevleri;

- ✓ Türk tarihini araştırarak ve elde edilen sonuçları yayımlamak
- ✓ Bilimsel toplantılar düzenlemek, bilimsel araştırmalar yapmak
- ✓ Türk tarihinin kaynaklarını aydınlatmak
- ✓ Tarih şuurunu ve sevgisini geliştirmek

NOT

Türk Tarih Kurumunun yayın organı Zillet'tir.

Türk Dil Kurumu (1932)

- Kasım 1928'de Harf İnkılabının ardından Türk dilinin zenginleştirilmesi amacıyla;
- ✓ Türk dilini Arapça ve Farsça dillerinin etkisinden kurtarmak
- ✓ Halk ile aydınlar arasında konuşulan dilin farklılıklarını gidermek
- ✓ Türkçenin zenginliğini ortaya koyarak çalışmalar yapmak amacıyla

Atatürk 1932'de Türk Dili Tektik Cemiyetini (Türk Dil Kurumu) kurduğunu;

- 1932'de 1. Türk Dil Kurultayı düzenlenmiş Türkçe Sözlük hazırlanmış ve Güneş Dil Teorisi ortaya çıkmıştır.
- 26 Eylül 1933'ten itibaren "Dil Bayramı" kutlanmaktadır.
- Türk Dil Kurumunun çalışmalarını ile Türkçeye yerleşmiş yabancı kelimelerin alınması ve yerine Türkçe kelimelerin bulunması kararlaştırılmıştır.

Atatürk Dönemi Eğitim ve Kültür Alanındaki Diğer Gelişmeler;

- 1924'te musiki ve muallim mektebi açılmıştır.
- 1925'te Antara Hukuk Mektebi açılmıştır.
- 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü açılmıştır.
- 1927'de Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır.
- 1928'de Sanayi Nefise Mektebi Güzel Sanatlar'a dönüştürülmüştür.
- 1930'da Yüksek Ziraat Enstitüsü açılmıştır.
- 1930'da Devlet Konservatuvarı açılmıştır.
- 1933'te Antara Yüksek Ziraat Fakültesi açılmıştır.
- 1933'te Cumhuriyet tarihli ilk sergisi olan İnkılap Sergisi açılmıştır.
- Antara Devlet Konservatuvarı açılmıştır.
- 1936'da Eğitim Kurulları açılmıştır.
- 1933'te Darülfünun İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür.
- 1934'te mübîye mektebi Siyasal Bilgiler Fakültesine dönüştürülmüştür.
- 1934'te Darülbeydi yerine İstanbul Şehir Tiyatrosu açılmıştır.
- 1934'te Antara Millî Müsiki ve Temsil Akademisi açılmıştır.
- 1936'da Antara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi açılmıştır.
- 1937'de Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır.
- 1937'de Köy Eğitim Kurulları açılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Sanat ve Spor

- ♥ 1927 yılında Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır.
- ♥ 1933 yılında İnkılap Sergisi açılmıştır.
- ♥ Sanayi Nefise Mektebi Güzel Sanatlar Akademisine dönüştürülmüştür.
- ♥ Mustafa Kemal ilk Türk operasının hazırlanması için müzisyen Adnan Saygun'u görevlendirmiştir. İlk Türk Operası Özsoy Operası'dır.
- ♥ Cemal Reşit Rey Atatürk'ün talimatıyla ilk konservatuvarı kurmuştur. Cemal Reşit Rey aynı zamanda Onuncu Yıl Marşı'nın da bestecisidir.
- ♥ Ulvi Cemal Erkin Cumhuriyet Dönemi müzisyenlerindendir. 1936'da Antara Devlet Konservatuvarının kurulması üzerine bu kurumun piyano bölümü başkanı olmuştur.
- ♥ Atatürk gençlerde spor bilincinin ve kültürünün yerleşmesine de önem vermiştir. Beden eğitimi, spor ve jimnastik alanlarında gençlerin eğitilmesini sağlamak amacıyla Selim Sırrı Tarcan'ın çalışmalarını da desteklemiştir.
- ♥ Atatürk, 1922'de Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı adlı teşkilatın kurulmasıyla devlet spor faaliyetlerini desteklemiştir.

ATATÜRK İLKELERİ

Atatürkçü Düşünce Sistemi

Atatürkçülük: Türk halkının tam bağımsızlığa sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve bilimin ışığında Türk kültürünün çağdaş uygarlık seviyesine çıkartılması amacıyla Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına, fikir hayatına ve ekonomik hayata toplumun temel kurumlarına ilişkin görüşleri ve ilkeler Atatürkçülük denir.

Atatürk ilkelerinin Ortak Özelliği

- ✓ Atatürk İlkeleri Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuştur.
- ✓ İnkılaplar ve ilkeler birbirini tamamlayıcı niteliğe sahiptir.
- ✓ Akla ve mantığa uygundur.
- ✓ Türk toplumunun çağdaşlaşmasını amaçlamıştır.

Temel ilkeler

- Cumhuriyetçilik
- Milliyetçilik
- Halkçılık
- Laiklik
- Devletçilik
- İnkılapçılık

Bütünleyici ilkeler

- Ulusal egemenlik
- Ulusal birlik ve beraberlik
- Ülke bütünlüğü
- Özgürlük ve bağımsızlık
- Yurtta sulh Cihanda sulh
- Çağdaşlaşma ve batılılaşma
- İnsan ve insanlık sevgisi
- Atıcılık ve bilimsellik

Atatürk ilke ve inkılaplarının Dayandığı Temel Esaslar

- ✓ Ulusal Tarih Bilinci
- ✓ Çağdaş Uygarlık Seviyesine Çıkarma
- ✓ Ulusal Dil Bilinci
- ✓ Ordunun Tüm Politikaların Dışında Tutulması
- ✓ Vatan ve millet sevgisi
- ✓ Ulusal Birlik ve Beraberlik
- ✓ Ulusal Egemenlik
- ✓ Millî Kültürün Gelişmesi

Atatürk ilkelerini C A H İ L A D A M olarak kodlayabiliriz;

C umhuriyetçilik
A halkçılık
İ nkılapçılık
L aiklik
D evletçilik
M illiyetçilik

Atatürk'ün İnkılabı

Cumhuriyetçilik

- ✓ Halkın kendi kendisini yönetmesidir.
- ✓ Hem devlet hem hükümet şerhettir.
- ✓ Cumhuriyet yönetim şekli olarak egemenliğin millete ait olması demettir.

Anahtar Kelimeler

- Milli Egemenlik
- Demokrasî
- Seçim
- Yönetim
- Siyasî Parti

✓ TBMM'nin Kuruluşu

✓ Saltanat'ın kaldırılması

✓ 1921 ve 1924 Anayasaları

✓ Cumhuriyet'in ilanı

✓ Çat Partili Hayata Geçiş Denemeleri

Milliyetçilik

- ✓ Atatürk'e göre, millet ortak bir hatıra mirasına sahip devinir, tasada, tekerdeğani duyguları paylaşan insan topluluğudur.
- ✓ Din ve irtk esasına dayanmaz. millî birlik ve bütünlüğü esas alır.

Anahtar Kelimeler

- Vatan
- Millet
- Bayrak
- Dil birliği
- Kültür birliği

✓ Kuruluşunun kaldırılması

✓ Misat - i itisadi tarikatları

✓ Kabotaj Kanunu

✓ Tarih Tarih Kanunu

✓ Tarih Dil Kanunu

Halkçılık

- ✓ Bireyler arasında hiçbir fark gözetilmez. sığın herkesin eşit olması, hiçbir kişi veya zümreye ayrıcalık tanınmamasına ve sınıf farkının reddini öğreten ilkedir.

Anahtar Kelimeler

- Eşitlik
- Adalet
- Sosyal devlet
- Sosyal dayanışma

✓ Aşar vergisinin kaldırılması

✓ Şapka Kanunu

✓ Medeni Kanun'un kabulü

✓ Soyadı Kanunu

✓ Seçme ve seçilme Hakkı

Laiklik

- Laiklik devlet işleriyle din işlerinin birbirinden ayrılmasıdır.
- Laikliğe göre, resmi bir devlet dini yoktur.
- Devlet işlerinin din, inanç ve ibadet hüviyetlerini sağlamatı sağlamadadır.

Anahtar Kelimeler

- İnanç dağılımı
- Din ve vicdan hürriyeti
- Bilimsellik
- Ateizm
- Gelişimsellik

- Saltanat'ın kaldırılması
- Halifeliğin kaldırılması
- Şeriat ve hukuk vekaletinin kaldırılması
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu
- Medreselerin kapatılması
- Tetkik, tüzim ve tahririnin kaldırılması

Devletçilik

- Devletçilik ekonomik hayatta, yatırımcı, üretici, denetleyici, tüketici ve yardım edici olarak çeşitli şekillerde müdahale etmesini güçsüz bir ekonomi için gerekli görmüştür.

Anahtar Kelimeler

- Devlet yatırımları
- Ekonomi
- Bekalar
- Konulaştırma
- Karma Ekonomi

- 1. ve 2. Beş Yıllık Sanayi Planları
- Konu İktisadi Teşebbüsleri
- Yabancıdan alınmış malların millileştirilmesi
- Ehliyet'in kurulması
- Denizbank'ın kurulması
- Synetbank'ın kurulması

İnkılapçılık

- Bu ilke ile Türk inkılabının oluşum ve gelişim safhalarının taranıp benimsenmesi, geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması amaçlanmıştır.
- İnkılapçılık Atatürk'ün ifadesiyle Türk milletini geniş bir tabanla müesseselerden yitirerek yine milletin en yüksek en ileri müesseseleri kurmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

- Yenilik
- Devrim
- Değişim
- Medeniyet
- Dinamik yapı

- Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan tüm yenilikler inkılapçılık ilkesi ile ilgilidir.
- Sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik alanda Türkiye baştan aşağı yenilenmiştir.

1. Yeni Türk Devleti'ndeki;

- I. Saltanatın kaldırılması
 - II. Cumhuriyetin ilan edilmesi
 - III. Halifeliğin kaldırılması
- inkılaplarından hangileri ulusal egemenlik anlayışıyla ilişkilidir?
- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

2. Türkiye'de toplumsal hayattaki kadın-erkek eşitliği;

- I. Medeni Kanun
 - II. Çok partili seçim sistemi
 - III. Eşit oy ilkesinin benimsenmesi
- gelişmelerden hangileriyle sağlanmaya çalışılmıştır?
- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

3. Atatürk Dönemi'nde, halkın okuma-yazma seviyesini yükseltmek ve halka Latin harflerini öğretmek için açılan eğitim kurumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) millet mektepleri
- B) Köy Enstitüleri
- C) Halkevi
- D) İstanbul Üniversitesi
- E) Türk Dil Kurumu

4. I. Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılması
 - II. Kılık ve Kıyafet Kanunu'nun kabul edilmesi
 - III. Sıyacı Kanunu'nun kabulü
 - IV. Takvim, Saat ve Ölçülerde değişiklik yapılması
 - V. Türk Tarih Kurumu'nun açılması
- Yukarıda verilenlerden hangisi toplumsal alanda yapılan inkılaplar arasında yer almaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Yeni Türk Devleti'ndeki;

- I. İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması
 - II. Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesi
 - III. Demir yollarının yaygınlaştırılması
- yeniliklerden hangileri ulusal ekonominin oluşumlarıyla ilgilidir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

6. Mustafa Kemal Atatürk'ün hiçbir toprakta taviz vermediği iki ilke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) milliyetsilik - Halkçılık
- B) Laiklik - Cumhuriyetsilik
- C) Laiklik - Halkçılık
- D) milliyetsilik - Devletçilik
- E) Devletçilik - İnkılapçılık

Cevap

Performansı

1	2	3	4	5	6
D	A	A	E	E	B
C	B	E	A	D	B
B	C	A	D	E	A
C	B	D	E	A	B
B	D	A	C	E	C
A	C	D	E	B	C

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyin, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru cevaplar

D, A, A, E, E, B

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DİŞ POLİTİKASI

Türk Dış Politikasının Özellikleri

- ✓ Millî bağımsızlıktan ödün vermemek ve millî gücümüze dayanmak
- ✓ Millî sınırlarımıza bağlı kalmak
- ✓ Misakımillî'den taviz vermemek
- ✓ Devletler arası anlaşmazlıkları ve iş sorunları barış yoluyla çözmek

Yurtta Sulh, Cihanda Sulh

- ✓ Dünya barışına katkıda bulunmak
- ✓ Ulusun hıyphı tenitede olmadıkça savaşa girmemek
- ✓ Diğer devletlerin iş işlerine konyonmat ve kendi iş işlenimize konyılmasına fırsat vermemektir.

Türk Dış Politikasının İlkeleri

milliyetsizlik: Atatürk Türk milletine ve Türklüğe olan bağlılığını ve inancını her fırsatta dile getirmiş ve milliyetsizlik ilkesini işte olduğu gibi dış politika da da ön plana çıkarmıştır.

Bağımsızlık: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde her yünden dışa bağımlı hâle geldiğini gören Mustafa Kemal için bağımsızlık en başta gelen amaçlardan biri olmuştur.

Batılılaşma ve Çağdaşlaşma: Atatürk yeni Türkiye'ye batılı bir yapı kazandırmanın adeta bir gulanlık gereğı olduğu inancıyla hareket etmiştir.

kendi Gücüne Dayanma: Atatürk millî mücadeleği başlatırken içinde bulunduğu çok ağır şartlarda bile kendi gulanhe dayanmayı esas almıştır.

Aktif ve Gerçekçi Olma: Hayalci ve maceracı daaronışlardan çile seçen Türk milletinin ızdıraplarını çok iyi bilen Atatürk senüencilikten uzak birdış politika izlerken aynı zamanda aktif olmayı da ihmal etmemiştir.

Barışçılık: Atatürk Dönemi'nin Türk dış politikasında en çok gulan çarpon özelliklerinden biri barışçılıktır. Yurtta Sulh, Cihanda Sulh politikası Atatürk sonrasında da benimsenen temel bir dış politika ilkesidir.

Gerçekçilik ve Diyalogo Açık Olma: Atatürk'ün Türk dış politikası dogmatik değil gerçekçidir. Sabit fikirlere göre hareket etmez daima gerçeği arayan Atatürk gulan'ın sınırlarını çok iyi bilip hedefini de gerçekçi bir biçimde tespit etmiştir. Atatürk 1930'lu yıllarda ileri gulanlılığı sonucunda yeni bir dünya savaşının çıkacağını ortaya koymuş ve Avrupa'daki gelişmeleri açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Nüfus Mübadelesi

- Etabli antlaşmazlığı olarak bilinen yer değişimini Türkiye'de talan Rumlarla Yunanistan'da kalan Türklerin yer değişimidir.
- Lozan Barış Antlaşması'nda çözümlenmesine rağmen uygulanmamıştır.
- Lahey Adalet Divanına başvurulmuş fakat sonuç alınmamıştır.
- Yunan başbakanının Türkiye'ye gelmesiyle sorun Lozan'a uygun olarak çözülmüştür.

NOT

Yunan başbakanı Venizelos Mustafa Kemal'i Nobel'e aday göstermiştir.

Irak Sınırı ve Musul Sorunu

- Lozan Barış Antlaşması'nda çözümlenmeyen konular den biri de Musul sorunudur.
- Türkiye ile İngiltere arasında çözümlenmesine karar verilmişti fakat İngiltere Irak'a maddeler yönetime ilan etmiştir.
- Türkiye Musul'a girme için ordu hazırlamış fakat Şeyh Said ayaklanması'nın çıkması üzerine harekete geçememiştir.
- Türkiye ile İngiltere arasında Ankara Antlaşması imzalanmıştır.
- ✓ Musul ve Kerkük Irak'a bırakılmıştır.
- ✓ Irak Hükümeti 25 yıl süreyle petrol üzerine konulan verginin %10'unu Türkiye'ye vermeyi kabul etmiştir. Türkiye 500.000 sterlin karşılığında bu hissedarı vooğemiş ve Musul sorunu kapamıştır.

Yabancı Okullar Sorunu

- Osmanlı Devleti'nde açılan bu okullar zamanla denetimsizleşmiş ve devlet aleyhinde propagandalar yapmaya başlamıştır.
- Türk Hükümeti'nin yabancı okullara yönelik düzenlemelere bağlı devletler tepki göstermiştir.
- Türkiye bu durumun bir iş mesele olduğunu belirterek hiçbir devletin bu soruna müdahale edemeyeceğini belirtmiştir.
- Yabancı Okullar Tethid-i Tedrisat Konusu ile Millî Eğitim Bakanlığına bağlamıştır.

Osmanlı Borçları

- Fransa ile Türkiye arasında sorun olmuştur. Türkiye payına düşeni ödemeyi kabul etmiştir.
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin yaşanmasıyla Türkiye zor duruma düşmüş ve borçları tahsiltilendirerek 1953 yılında borçları tamamen bitirmiştir.

Bozkurt-Lotus Davası

- Fransa'ya ait Lotus gemisiyle Türk bayrağı taşıyan Bozkurt yul gemisinin Ege Denizi'nde çarpışmasıyla başlayan sorundur.

NOT

Bozkurt-Lotus davasında Türkiye'yi savunan Mahmut Esat Bozkurt saygı verilmmiştir.

Milletler Cemiyetine Üye Olma (18 Temmuz 1932)

- 1928 yılında Avrupa Silahsızlama Konferansına katılan Türkiye, 1929 yılında milletler arası ilişkilerde savaşı kullanmaktan vazgeçen Briand-Kellogg Paktı'na üye olmuştur.
- Mustafa Kemal, Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üyeliğin ancak devlet edilmesi yoluyla mümkün olacağını dile getirmiştir.
- Türkiye 1932'de İspanya tansikisinin önerisiyle ve Yunistan tansikisinin desteğiyle Milletler Cemiyetine üye olmuştur.

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

- 1930 yılında Türk-Yunan arasındaki yakınlaşmanın ortaya çıkması Balkan Antantı'nın kurulmasına yol açmıştır.

- Şubat 1934'te Türkiye, Yunistan, Yugoslavya ve Romanya'nın bir araya gelmesiyle Balkan Antantı imzalanmıştır.

Balkan Antantına üye olan devletleri
TAYYAR olarak hatırlayabilirsiniz;

Türkiye Yunistan
Yugoslavya Romanya

Montreğ Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- Lozan Antlaşması'nda Türkiye'nin Boğazların iki yakasında asker bulundurmaması tartışılmış bu durum Türkiye'nin egemenlik hatlarını sınırlandırmıştır.
- Türkiye 1935'te Milletler Cemiyetine başvurarak Boğazlarda asker bulundurma hakkına sahip olmak istediğini bildirmiştir.
- Balkan devletleri Türkiye'yi desteklemiş ve İtalya'nın dışlatı devletler görüşmeyi kabul etmişlerdir.
- 1936'da Boğazların statüsünü belirlemek üzere İsveç'in Montreğ kentinde konferans toplanmış ve Montreğ Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.

- ✓ II. Dünya Savaşı öncesi silahsızlama
- ✓ Almanya'nın Ben bulgesine asker çıkarması
- ✓ İtalya'nın Habesistan'a saldırması
- ✓ Japonya'nın Mançurya'ya saldırması

Montreğ Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasını hızlandırmıştır.

Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)

- 1935'te Türkiye, İran ve İran temsilcileri bir araya gelerek üçlü bir anlaşma imzalamıştır. Bu üçlü anlaşmaya daha sonra Afganistan da katılmıştır.

- Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında 1937'de Sadabat Paktı imzalanmıştır.

- Suriye, Türkiye ve Irak ile olan sınır sorunları nedeniyle bu pakte katılmamıştır.

- Türkiye, Sadabat Paktı ile doğu sınırını güvence altına alınmıştır.

- 1979'da İran-İrak Savaşı'nın çıkması ile Sadabat Paktı sona ermiştir.

Sadabat Paktı'na üye olan devletleri
AİİT olarak hatırlayabilirsiniz;

Afganistan
İran
Irak
Türkiye

Aralık ilke
intikalleri Tarihi

Akdeniz Paktı (1936)

- İtalya'nın Akdeniz'de oluşturduğu tehlike karşısında İngiltere ve Fransa arasında imzalanan antlaşmadır.
- Akdeniz Paktı'na daha sonra Türkiye, Yunistan ve Yugoslavya katılmıştır.
- Türkiye'nin Akdeniz Paktı'na üye olması Türk-İngiliz ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur.

Nyon Konferansı (1937)

- İngiltere, Bulgaristan, Mısır, Fransa, Yunistan, Romanya, Türkiye, SSCB ve Yugoslavya arasında imzalanan antlaşma dır.
- Akdeniz'in güvenliğini sağlamak amacıyla imzalanmıştır.
- Türkiye İtalya'nın yayılmacı politikasına karşı İngiltere ile birlikte hareket etmiştir.

Hatay'ın Ana Vatana Katılması

- Mondros Ateşkes Antlaşması ile Fransızların işgaline uğrayan Hatay son Roma Konferansı'nda istikrarın bölgesini de içine alarak Şam ve onun bir parçası sayılan Lübnan'ın Fransa'ya verilmesi kararlaştırılmıştır.

- TBMM ile Fransa arasında yapılan 1921 Antares Antlaşması ile Hatay dairet olmuştur.

Sandier Raporu: Türkiye'nin Hatay sorununu Milletler Cemiyetine taşıması sonucu cemiyet tarafından hazırlanan rapordur. Bölgedeki nüfusun 70-75'unun Türk olduğunu savunan cemiyet Hatay'ın Fransa'nın Şam mandasından ayrı birim olduğu sonucuna varılmış ve Bağımsız Hatay Cumhuriyeti kurulmuştur.

- Mustafa Kemal, "Kırk yıllık Türk yurdu düşman elinde kalmaz." sözleriyle Misakımillî doğrusunda Hatay ve istikrarın'un Türkiye'ye ait olduğunu dile getirmiştir.
- 1939 yılında Hatay Cumhuriyeti'nde yapılan halk oylamasıyla Hatay il statüsünde Türkiye'ye katılmıştır.

UYARI

Hatay, Türkiye'ye katılan son toprak parçasıdır.

- Hatay Cumhuriyeti'nin kurulması Atatürk Dönemi'ne ait bir gelişmedir fakat Hatay'ın ana vatana katılması ise Atatürk sonrası yaşanan bir gelişmedir.

Hatay Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen, ilk başkanı Abdurrahman Melek ve ilk meclis başkanı Abdülkadir Türtmen'dir.

DİKKAT ET

1. Atatürk Dönemi Türk dış politikasının temelini oluşturan ilke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dış devletlerden her türlü ekonomik yardımı almak
B) Komşu ülkelerle her konuda anlaşmalar yapmak
C) Yurtta barış, dünyada barış ilkesini benimsemek
D) millî bağımsızlığımızın ödün vermemek
E) Doğu yönünde yayılmacı politika izlemek

2. Aşağıdaki devletlerden hangisi Balkan Antantı'na katılan ülkelerden biri değildir?

- A) Türkiye B) Yunanistan C) Yugoslavya
D) Romanya E) Macaristan

3. Aşağıdaki ülkelerden hangilerinin saldırgan politikaları, 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasının nedenlerinden birisi olmuştur?

- A) İtalya - Rusya
B) Almanya - İngiltere
C) Almanya - İtalya
D) Fransa - Rusya
E) İtalya - İngiltere

4. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında;

- I. Musul Sorunu
II. Hatay Sorunu
III. Nüfus mübadelesi sorunu

yukarıda verilen sorunların yaşandığı devletler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

I	II	III
A) Fransa	İngiltere	Bulgaristan
B) İngiltere	Rusya	Yunanistan
C) İngiltere	Fransa	Yunanistan
D) Fransa	İtalya	Arnavutluk
E) Rusya	Fransa	Macaristan

5. 1926 yılında, Türk ve Fransız gemilerinin çarpışması neticesinde ortaya çıkan ve Kabotaj Kanunu'nun çıkmasında etkili olan gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Vagon Li Olayı
B) Razgrad Olayı
C) Bursa Olayı
D) Bozurt-Lotus Olayı
E) Ege Adaları meselesi

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
C	E	C	C	D
D	B	B	A	E
A	C	D	B	E
B	D	E	C	A
E	A	D	B	C

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyip, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

C, E, C, C, D

İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA

1. DÜNYA SAVAŞI

Genel Nedenler

- Fransız ihtilali (milliyetçilik)
- Sanayi inkrabı (Ekonomik rekabet)

İttifak Devletleri: Almanya, Avusturya-Macaristan,

İtalya

İtilaf Devletleri: İngiltere, Fransa, Garlik Rusya

Özel Nedenler

- Silahlama yarışı
- Hanebalar arasındaki mücadele
- Kültürel yayılmacılık
- Bloşmalar
- Almanya ve Fransa arasındaki Alsas-Loren mücadelesi

NOT

Savaş başladıktan sonra 1914'te Osmanlı imparatorluğu, 1915'te Bulgaristan İttifak Bloğuna; Sırbistan, Japonya, Belçika, ABD (1917), Yunistan gibi devletler de İtilaf Bloğuna dâhil olmuştur.

- ✓ Savaş başlatan olay 1914'te Sırbistan'ın Saraybosna şehrinde Avusturya-Macaristan veliahtı Ferdinand'ın Sırp bir milliyetçi tarafından öldürülmesidir.
- ✓ Savaş kısa sürede üç kıtaya yayıldı. Rusya'da ihtilal yaşandı ve savaştan çekilmek zorunda kaldı. ABD'nin savaşa girmesiyle İtilaf Devletleri savaşı kazandı.

ABD'nin savaşa girmesi 1823 yılından itibaren izlediği Monroe Doktrini'ne (yabancılık politikasına) aykırı hareket ettiğini gösterir.

DİKKAT ET

1. Dünya Savaşı Sonunda imzalanan Ateşkes Antlaşmaları

- Bulgaristan → Selvik Mütarekesi (1918)
- Avusturya-Macaristan → Villa Giusti Mütarekesi (1918)
- Osmanlı imparatorluğu → Mondros Mütarekesi (1918)
- Almanya imparatorluğu → Rethondes Mütarekesi (1918)

1. Dünya Savaşı Sonunda imzalanan Barış Antlaşmaları

- Bulgaristan → Nöyü Antlaşması
- Avusturya-Macaristan → St. Germain Ant.
- Osmanlı imparatorluğu → Sevr Antlaşması
- Almanya imparatorluğu → Versay Antlaşması
- Macaristan → Trianon Antlaşması

UYARI

1. Dünya Savaşı sonrası düzeni sağlamak amacıyla 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Konferansı yönetenler devletler, ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'dır.

1. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ Garlik Rusya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Alman İmparatorluğu yıkılmıştır.
- ✓ Avrupa'nın siyasi haritası değişmiştir. Macaristan, Yugoslavya, Türkiye ve Çekoslovakya gibi devletler kurulmuştur.
- ✓ Manda ve himaye Akri sömürgecilik yeni almıştır.
- ✓ Sömürge retabeti uzak Doğu'dan Orta Doğu'ya kaymıştır. Orta Doğu'da modater yönetimler kurulmuştur.
- ✓ Dünya barışını sağlamak amacıyla milletler Cemiyeti kurulmuştur.
- ✓ milliyetçilik düşüncesi yayılmıştır. Komünizm, Faşizm ve Nazizm gibi rejimler ortaya çıkmıştır.
- ✓ milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir.
- ✓ Sürrealizm (Gerçeküstçülük) 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan sanat akımıdır. Temsilcisi Salvador Dali'dir.

1. Dünya Savaşı'ndan Sonra Dünya'daki Gelişmeler

Bolşevik İhtilali

- 1917'de Bolşevikler Etim Devrimi ile yönetimi ele geçirmişlerdir.
- Bolşevik Lider Lenin 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşmasını imzalatarak savaştan çekilmiştir.
- Lenin 1921'de Bolşeviklerin güçlenmesi için Novaya Ekonomikestaya Politika (NEP) adı verilen yeni ekonomi politikasını ilan etmiştir.
- Devlet 1923'te SSCB adını almıştır.
- 1924 yılında Lenin'in ölmesi üzerine yeni Sovyet lideri Stalin olmuştur.
- Stalin 1928'de 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı uygulamaya başlamıştır. Halk tepki gösterse de tarım alanında kolektifleştirme politikası izlemiştir. Ağır sanayi hızla gelişmiştir.

Basmacı Hareketi: Hareketin amacı, Türkistan'ı Ruslardan kurtarmak ve bağımsızlığını kazandırmaktır. Basmacı Hareketi Garlik Dönemi'nde başlamış Sovyet Rusya Dönemi'nde de devam etmiştir. Hareket başarılı sonuçlanmıştır. 1936'da Batı Türkistan'da SSCB'ye bağlı Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan Cumhuriyetleri kurulmuştur.

UYARI

Yusuf Akçura, İsmail Gaspirali ve Zeki Velidi Togan'ın yanında Enver Paşa Basmacı Hareketi'ni desteklemişlerdir.

Uzak Doğu'da Japonya

- ✖ XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Japonya'da derebeylik sistemi hakimdi ve dışarıya kapalı bir ülkedeydi.
- ✖ 1867 yılında İmparator Mutsuhito batı tarzı yenilikleri içeren Meiji Restorasyonu'nu başlatmıştır.
- ✖ Meiji Restorasyonu ile yapılan yenilikler;
 - ✓ Feodal düzen yıkılmıştır. Yeni bir anayasa oluşturularak hukuk sistemi değiştirilmiştir.
 - ✓ Eğitim sisteminde yapılan reformla okuma yazma oranı artırılmıştır.
 - ✓ Batı örneği alınarak takvim ve giyim kuşam değiştirilmiştir.
 - ✓ Bankacılık sistemi kurulmuştur.
 - ✓ Deneme oluşturulmuş ve ulaşım, haberleşme ağları kurulmuştur.
- ✖ Meiji Restorasyonu sayesinde kısa sürede gelişen Japonya hem maddi açıyla gelişmiş.
- ✖ Çin'e ve Rusya'ya karşı elde ettiği başarılarla XX. yüzyılda Uzak Doğu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmıştır. "Asya Asyalıkarındır." diyerek Batılılar ile ilişkileri kasmıştır.

Orta Doğu'nun Durumu

- ✖ İngiltere ve Fransa I. Dünya Savaşı sırasında imzaladıkları Sykes-Picot adlı gizli antlaşma ve ardından Versay Konferansı'nda aldıkları kararlar doğrultusunda Orta Doğu'da manda yönetimini kurmuşlardır.
- ✖ 1927'de İngiltere Suudi Krallığı'na tommıştır. Bu krallık 1932'de Suudi Arabistan adını almıştır.
- ✖ İngiltere 1922'de Mısır'ın, 1930'da Irak'ın, 1934'te Yemen'in, 1946'da Ürdün'ün ve 1948'de İsrail'in bağımsızlığını tommıştır.
- ✖ Fransa 1926'da Lübnan'ın, 1930'da Suriye'nin bağımsızlığını tommıştır.

1929 Dünya Ekonomik Krizi (Kara Perşembe)

- ✖ 1929'da Amerikan New York Borsası'nın dibe vurmasıyla başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizdir.
- ✖ Çok sayıda banka batmıştır. Değiş tokuş ekonomisine geri dönmüştür. Tarım ürünlerinin fiyatlarında büyük düşüşler yaşamıştır.
- ✖ Kriz sonucunda Türkiye'de Merkez Bankası kurulmuştur. Türkiye korumacı-devletçi ekonomi politikasına yönelmiştir.

NOT

John Steinbeck "Gozep Üzümleri" adlı romanında 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonra ABD'nin durumunu anlatmıştır.

Avrupa'nın Durumu

İTALYA'DA FAŞİZM

✓ İtalya, I. Dünya Savaşı sonunda ekonomik ve sosyal sorunlarla karşılaşmıştır.

✓ Benito Mussolini liderliğindeki Faşist Parti yükselişe geçmiştir.

✓ 1922 yılında işçi grevleri ve ekonomik sorunlar artmış ve ülke kargaşamıştır.

✓ Faşist Partisi'nin Kralı Gönüllükleri Roma'ya gelmiş ve hükümet işiyle etmiştir.

✓ İtalya kralı bir başkanlığa Benito Mussolini'yi getirmiştir.

Her şey devlet içinde ve devlet işi, hiçbir şey devlet dışında ve başka bir şey işi değildir.

Benito Mussolini

✓ Mussolini iktidarı ile Roma imparatorluğunun yeniden kuruluşu millî bir ideal hâline gelmiş ve Akdeniz işi "Bizim Deniz" denilmiştir.

ALMANYA'DA NAZİZM

✓ Almanya'da 1919 yılında Weimar Anayasası ilan edilerek demokratik düzene geçilmiştir.

✓ Weimar Anayasası ile sorunlar çözülmüştür.

✓ Alman irtinin istikrarlılığı ve verimliliği Alman'ın yitilmesini savunur Nazist sosyalist

Alman İşçi Partisi (Nazi Partisi) 1924 seçimlerinde ilk kez meclise girmiştir.

✓ 1932 seçimlerinde en güçlü parti olarak ortaya çıkmıştır.

✓ 1933'te Führer (Lider) kaptanı Adolf Hitler

Alman şansölyesi (başbakanı) olarak diktatörlüğünü ilan etmiştir.

Heglot Sahası: Almanya'nın üzerinde bulunduğu toprakların Alman irtina yeteri olacağını savunan Hitler tarafından Avrupa'da uygulanması tasarısı olarak ortaya çıkan kavramdır.

İSPANYA'DA FRANCO DÖNEMİ

✓ 1931 yılında İspanya'da Cumhuriyet ilan edilmiştir.

✓ Cumhuriyet hükümetlerinin reformları ülkeyi iç savaşla sonuçlanmıştır.

✓ 1936-1939 yılları arasında Cumhuriyetçiler ve milliyetçiler arasında gerçekleşen iç savaşta General Franco Franco liderliğinde milliyetçiler kazanmıştır.

✓ Avrupa'da devletler İspanya iç savaşında taraf olmamıştır. Almanya ve İtalya General Franco'yu desteklemişlerdir.

✓ Franco yönetimi bazı devletler tarafından dışlanmıştır.

NOT

Picasso "Guernica" adlı tabloda İspanya iç savaşını anlatmıştır.

İki Savaş Arası Dönemde Barışın Sürekliliğini Sağlama Çabaları Milletler Cemiyeti'nin Kurulması:

1. Dünya Savaşı'nın galipleri tarafından 10 Ocak 1920'de merkezi Cenevre olmak üzere kurulmuştur. ABD Senatosu onaylamadığı için Milletler Cemiyetine üye olmamıştır. Türkiye 1932 yılında Yunanistan ve Japonya'nın daveti üzerine cemiyete üye olmuştur.

Locarno Antlaşması (1925): 1 Aralık 1925'te Londra'da imzalanmıştır.

İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalanmıştır.

UYARI

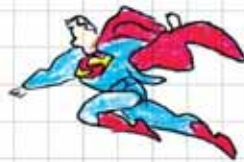
İki Savaş Arası Dönemde altın yılları başlatan antlaşmadır (1925-1930)

Briand - Kellogg Paktı (1928): 1928'de Paris'te imzalanmıştır. ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Çekoslovakya ve Belçika arasında imzalanmıştır. Türkiye pakta 1929'da üye olmuştur.

Briand - Kellogg Paktı'nda "Savunmaya dayanmayan savaş, korun dışı sayılmış ve devletler arası ilişkilerde barışçı yollara başvurulması." esas alınmıştır.

İki Savaş Arası Dönemde Dünya'daki Gelişmeler

- ✓ Eulerde kullanılan elektrikli araçlarda artış görüldü. 1923'te elektrikli trafik ışıkları geliştirildi.
- ✓ Petrol ve elektrik gücü hızla yayıldı.
- ✓ Avrupa'da kara ve deniz yolu yapımı hızlandı. ulaşım daha kolay hale getirildi.
- ✓ Şehircilik ve mimarlık büyük bir gelişme göstermiştir. Almanya'da Bauhaus tasarım okulu kuruldu.
- ✓ ABD'de 1931'de Empire State Building gibi büyük gökdelenler artmaya başladı.
- ✓ Radyo önem kazandı. ABD'de ilk radyo yayını yapıldı (1920).
- ✓ Amerika'da Hollywood film endüstrisi ortaya çıktı. Avrupa'da Tintin (Tenten), Amerika'da Süpermen, Popeye (Temel Reis) gibi çizgi film karakterleri doğdu.

- ✓ Almanya'da Nazi yönetiminden kaçan bilim insanları arasında olup ABD'ye sığınan Albert Einstein'ın "İzafiyet Teorisi" bu dönemde ortaya çıktı.
- ✓ 1921'de Tübertülör (verem) karşı BCG aşısı bulundu.
- ✓ 1929'da Alexander Fleming penisilini keşfetti.

1. Sovyet yönetimine karşı Orta Asya da 1917'de başlayıp 1921'e kadar süren ayaklanma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kürşad Ayaklanması
- B) Basmacı Hareketi
- C) Kırım Olayı
- D) Ahıska Olayı
- E) Bolşevik İhtilali

2. John Steinbeck'in 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonra ABD'nin durumunu anlattığı roman aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kenar Mahalle
- B) Bitmeyen Kavgı
- C) Fareler ve İnsanlar
- D) Sardalya Savaşçı
- E) Gazap Üzümleri

3. Roma İmparatorluğu'nun yeniden kuruluşu ve millî bir ideal için Akdeniz'e "Bizim Deniz" adını veren lider aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Adolf Hitler
- B) Mussolini
- C) General Francisco
- D) Mutsihito
- E) Churchill

4. "Savunmaya dayanmayan savaş, kanun dışı sayılmış ve devletler arası ilişkilerde barışçı yollara başvurulması." esas alınan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Milletler Cemiyeti
- B) Locarno Antlaşması
- C) Briand - Kellogg Paktı
- D) Monroe Doktrini
- E) Birleşmiş Milletler

5. Picasso'nun İspanya iç savaşını anlattığı tablosunun adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maternidad
- B) Ağırlıklı Kadınlar
- C) Guernica
- D) Yitkenler
- E) Sarı Hırta

6. 1. Dünya Savaşı'nın özel nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Silahlanma yarışı
- B) Devletler arası bloklaşmalar
- C) Almanya ve Fransa arasındaki Alsas-Loren mücadelesi
- D) Handedonlar arasındaki mücadele
- E) Sanayi İhtilali

SORUÇALI

Cevap

Performansı

1	2	3	4	5	6
B	E	B	C	C	E
A	C	E	A	B	A
C	B	C	B	A	B
E	D	D	D	D	C
D	A	A	E	B	D
B	D	E	C	E	A

Performansı görmek için cevaplarını işaretleyin, aralarını çizgi ile birleştirin.

Doğru Cevaplar

B, E, B, C, C, E

II. DÜNYA SAVAŞI

Savaşın Nedenleri

- ✓ Almanya'da iktidara gelen Nazi Partisi'nin Versay Antlaşması'ndan kurtulmak istemesi ve "Hayat Sahası" adlı altında sınırları belli olmayan yayılmacı bir politika izlemesi.
- ✓ Savaşa giden dönemde İngiltere Başbakanı Chamberlain'in izlediği "Yatıştırma Politikası"nın Nazi Partisini güçlendirmesi
- ✓ İtalya'nın "Bizim Deniz" dediği ve Akdeniz searesinde Roma İmparatorluğunu yeniden kurmak amacıyla yayılmacı siyaset izlemesi
- ✓ Uzak Doğu'da hızla saraylaşan Japonya'nın yayılmacı bir siyaset izlemesi ve Batılı devletleri bu coğrafyadan çıkarmak istemesi
- ✓ Sovyetler Birliği'nin Brest-Litovsk Antlaşması ile çekildiği toprakları tekrar ele geçirme düşüncesi ve komünist rejimi yayma hedefi
- ✓ 1929 Dünya Ekonomik krizi'nin etkisi
- ✓ Fransa'nın Alman yayılmacılığı karşısında güvenlik endişesi duyması
- ✓ İngiltere'nin denizlerde etkinliğini koruyup ekonomik istikrarını sürdürmek istemesi
- ✓ Milletler Cemiyeti'nin banısı koruyamaması gibi nedenler etkili olmuştur.

Savaşın Başlaması

- 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile savaş başlamıştır.
- 3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etmiştir.
- Savaş Avrupa, Kuzey Afrika ve Pasifik olmak üzere üç cepheye yayılmıştır.

Mihver Devletler

- Almanya → Adolf Hitler
- İtalya → Benito Mussolini
- Japonya → İmparator Hirohito
- Bulgaristan
- Romanya
- Macaristan

Müttefik Devletler

	(1940)	(1945)
• İngiltere	→ Chamberlain + Churchill	
• ABD	→ Roosevelt + Harry Truman (1945 sonrası)	
• SSCB	→ Joseph Stalin	
• Fransa		• Kanada
• Çin		• Norveç
• Polonya		• Hollanda
• Yugoslavya		• Belçika
		• Brezilya

11. Dünya Savaşı Öncesi Gelişmeler

Japonya

- 1. Dünya Savaşı sonrasında Uzat Doğu'nun en güçlü devleti hâline gelen Japonya, Mançurya ve Çin'i ele geçirip Asya içlerine kadar yayılmak istemiştir.
- 1922 yılında Washington Deniz Silahlanma Konferansı yapılarak Japonya'ya tarışı önlemler alınmıştır.
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonra yayılan politika, österi güçle dayandırarak Japonya 1933'te Milletler Cemiyetinden çıkmıştır.

→ "Asya Asgınlıktır." sloganıyla Batılı devletlerin Çin ile ilişkilerini kasmalarını istemiştir.

- 1938'de Doğu Çin topraklarını ele geçirdi. Japonya'nın emperyalist tutumu nedeniyle Uzat Doğu 11. Dünya Savaşı'nın cephelelerinden biri olmuştur.

İtalya

- İtalya'nın uzun vadedir gerçekleştirmek istediği sömürgecilik emelleri Mussolini ile birlikte "Roma İmparatorluğu'nun Yeniden Kurulması" millî bir ideal hâline gelmiştir.
- 1924 yılında serbest şehir statüsüne sahip Fiume Mussolini'nin süğütüğü'ne katılması sonucunda İtalya'ya tahminler.
- 1926'da Anararklık İtalya'nın nüfuzu altına alınmıştır. Mussolini Doğu Akdeniz ve Anadolu'yu yayılma alanı seçmiştir.
- Avrupa'da güçlenen Fransa'ya karşı İtalya'ya bir cenge usunu olarak gören İngiltere 1935 yılında kadar İtalya ile ilişkileri iyi tutmuştur.
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi İtalya'da yaşanan ekonomik sıkıntıyı artırmıştır.
- Habsburgların doğu sömürgelemlerine götüren İtalya buraya yönelik işgalini 1936'da tamamlamıştır.

Almanya

- 1933'te iktidara gelen Hitler ile birlikte Alman dış politikası yeniden şekillenmiştir.
- ✓ Weimar Antlaşması'nın sınırlayıcı maddelerinden kurtulmak
- ✓ Almanya dışında Almanların yaşadığı ve çoğunlukta olduğu toprakları almak
- ✓ Hayat Sahası politikasıyla topraklarını sınır tolmadan genişletmek
- Hitler dış politikasını üç temel üzerine inşa etmiştir.
- Locarno Antlaşması'nı fesh eden Almanya 1933'te Silahsızlanma Konferansı ve Milletler Cemiyetinden çekilmiştir.
- 1936'da österden anndırılmış olan Ren Bölgesi'ne öster göndermiştir.
- 1937'de İtalya'nın da katılımıyla Berlin-Roma-Tokyo Mihveni kurulmuştur.
- Almanya 1938'de Avusturya ile birleştiğini ilan ederek burayı ilhak etmiştir.
- 1938'de Münih Konferansı toplanmıştır. Südet bölgesi Almanya'ya bırakılmıştır.
- Almanya 1939'da Prag'a girerek Getulavakya'yı işgal etmiştir.

Avrupo Cephesi

- Almanya; Danimarka, Norveç, Hollanda ve Belçika'yı kısa sürede ele geçirmiştir.
- Fransa'nın Almanya'ya karşı oluşturdığı Maginot Savunma Hattı Alman orduları tarafından aşılmuştur.

NOT

Maginot Hattı, Fransa'nın dünyanın en güçlü savunma bölgesini kurmak amacıyla oluşturduğu askeri savunma hattıdır.

- Fransa'nın büyük bir bölümünü işgal eden Almanya topraklarında kendi kontrolünde Vichy Hükümeti'ni kurmuştur.

- Naziler Avrupa'da yavaş taktik İngiltere'ye karşı 1940 yılında "Kartal Hücümü" adı verilen hava saldırısını başlatmıştır fakat başarılı olamamıştır.

- Baltıkta gelen Naziler Romanya ve Bulgaristan ile ittifak anlaşmaları yapmıştır. Yugoslavya ve Yunanistan'ı ele geçirip Türkiye ile 1941 yılında Saldırımaşlık Antlaşmasını imzalayarak SSCB'ye yönelmiştir.

- Naziler SSCB'ye saldırarak "Barbarossa Harekâtı"nı başlatmışlardır.

- SSCB'nin 1942'de Stalingrad'daki savunması itlim şartlarından dolayı Almanların yenilgisine sona ermiştir.

- Stalingrad yenilgisi Mihail Devletleni için bir dönüm noktası olmuştur.

Kuzey Afrika Cephesi

- Fransa'nın savaş dışı kalması, İtalya'nın Savaş girmesi İngiltere'yi Akdeniz ve Doğu Afrika'da zor durumda bırakmıştır.

- Stratejik ve ekonomik yönleriyle Kuzey Afrika savaşın tarafları için önemli bir alandı ve savaşın genel seyirini etkileyecek nitelikteydi.

- İtalya bu cephede Almanya'dan sağladığı destekle başlangıçta başarılı oldu ama de İngiltere başarılı bir direniş göstermiştir.

- ABD'nin Savaş girmesiyle 1942'de Kuzey Afrika Cephesi'nde Alman Almani ve İtalyan birlikleri teslim olmuştur.

Pasifik Cephesi

- ABD, savaşın Almanya lehine dömesiyle tarafına yasalarını değiştirmiştir.

- 8-9 Ağustos 1941'de Pearl Harbor saldırısı gerçekleşen ABD İngiltere ile bir araya gelerek Atlantik Bildirisi'ni yayınlamıştır.

- Japonya 7 Aralık 1941'de ABD'nin Pasifik Üstünlüğünü simgeleyen Hawaii topraklarından Pearl Harbor'a saldırmıştır. ABD Savaş girmiştir.

- ABD 1942'de İngiltere, SSCB ve 22 devletle Kahramanlık Birleşmiş Milletler ittifakını kurmuştur.
- 1942'de Almanya Avrupa'da, Japonya Pasifik'te üstünlüğünü elinde tutmaktaydı.

- Pearl Harbor saldırısından sonra Japonya ABD'nin Manila ve İngiltere'nin Singapur ve Hong Kong üslerini ele geçirmiştir.

- Japonya 1942'de Avustralya'da durdurulmuştur.
- Japonya'nın 1942'de ABD'nin Midway üssüne gerçekleştirdiği hava saldırısı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Savaşın Sonu Ermesi

- ✓ Ocak 1943'te ABD ve İngiltere Casablanca Konferansı'nda aldıkları kararlar mihver Devletlerinin kayıtsız şartsız teslim olması için harekete geçmiştir.
- ✓ Kuzey Afrika'da denetimi sağlayan Müttefikler Avrupa'ya yönelmiştir. İtalya'ya yapılan çıkarma başarılı olmuştur.
- ✓ Mussolini iktidardan düşmüştür. 3 Eylül 1943'te İtalya teslim olmuştur.
- ✓ Haziran 1944'te Müttefik Devletlerin Normandiya Çıkarması başarılı olmuştur. Fransa, Belçika ve Hollanda Alman işgalinden kurtarılmıştır.

NOT

Dünya tarihinin en kanlı savaşlarından biri olan ve II. Dünya Savaşı'nın akıbetini belirleyen Normandiya Çıkarması Fransa'nın Normandiya bölgesinde müttefik kuvvetlerin Almanya'nın batı cephesindeki direncini kırdığı saldırı hareketidir.

- ✓ 4-11 Şubat 1945'te ABD, İngiltere ve SSCB arasında barışın esaslarını sepmek için Yalta Konferansı yapılmıştır.
- ✓ SSCB batıya doğru ilerleyerek Doğu Avrupa ve Baltık'ın büyük bir kısmını ele geçirmişlerdir. 1945 yılında SSCB Berlin'e girmiştir.
- ✓ 1945 yılında Almanya San Francisco Konferansı'nda kayıtsız şartsız teslim olmuştur.
- ✓ ABD, İngiltere ve SSCB arasında savaş sonrası kurulacak düzenin belirlenmesi için 1945 yılında Potsdam Konferansı yapılmıştır.
- ✓ ABD 1945'te ilk olarak Hiroşima'ya 3 gün sonra Nagazaki'ye kuküç çocuk ve Şişman Çocuk adını verdikleri atom bombalarını atmıştır.

- ✓ 8 Ağustos 1945'te SSCB Mançurya ve Kore'ye asker göndererek Japonya'ya savaş ilan etmiştir.
- ✓ Japonya 14 Ağustos 1945'te koşulsuz teslim olmuştur.

II. Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Yapılan Konferanslar

Atlantik Bildirisi (1941)

- 8-9 Ağustos 1941'de savaşa girmeyen ABD ve İngiltere bir arada gelecek için Wilson ilkelene benzeyen Atlantik Bildirisi'ni yayımlamışlardır.

Moskova Konferansı (1943)

- ABD, İngiltere, SSCB ve Çin daimi bir barış teşkilatının kurulması üzerinde anlaşmaya vardıkları konferanstır.

Washington Konferansı (1943)

- 12-26 Mayıs 1943'te ABD ve İngiltere arasında yapılan konferanstır.
- Savaş sonunda barışı korumak için ABD, İngiltere, SSCB ve Çin'e verilmesi kararlaştırılmıştır.

Gubec Konferansı (1943)

- ABD ile İngiltere arasında yapılmıştır.
- İtalya'da Mussolini hükümetinin devrilmesi üzerine Almanya ve İtalya'ya karşı Türkiye üzerinden yeni bir cephe açılması kararlaştırılmıştır.

Tahran Konferansı (1943)

- ABD, İngiltere ve SSCB arasında yapılmıştır.
- Konferans; Doğu'da Almanya'ya karşı ikinci bir cephe açılması ve bu surette Türkiye'nin de savaşa katılması görüşülmüştür.

San Francisco Konferansı (1945)

- Birleşmiş Milletler teşkilatı resmen kurulmuştur.
- Konferans sırasında Almanya'ya karşı teslim olmuştur.
- Avrupa'da savaş sona ermiştir.

Casablanca Konferansı (1943)

- Ocak 1943'te ABD ve İngiltere arasında yapılmıştır.
- Mihver devletlerin kayıtsız şartsız teslim alınmasına kadar mücadele edilmelidir.

Yalta Konferansı (1945)

- 4-11 Şubat 1945'te ABD, İngiltere ve SSCB arasında yapılmıştır.
- Mart 1945'te kadar Mihver Devletlere savaş ilan eden devletlerin BM'ye üye olarak kabul edilmesine karar verilmiştir.

Paris Barış Konferansı (1947)

- 1947'de İtalya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan ve Finlandiya ile barış antlaşmaları imzalandı.
- İtalya Paris Antlaşması ile Oniki Ada yı Yunanistan'a bırakıldı. Almanya bu sefer antlaşma imzalanmadı.

Potsdam Konferansı (1945)

- ABD, İngiltere ve SSCB arasında yapılmıştır.
- Savaş sonrası yapılacak olan barış antlaşmalarının temel esaslarını belirlemek amacıyla toplanmıştır.
- Konferans sonrasında, Almanya ve Avusturya dört işgal bölgesine ayrılarak ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB'nin yönetimine bırakılmıştır.
- Alman savaş endüstrisinin tıstıtılması kararı alınmıştır.
- Farklı ülkelerde bulunan Almanların Almanya'ya götürülmesi kararlaştırılmıştır.
- Savaş suçlularının tutuklanmasına karar verildi.
- Savaş resmen girmemesine rağmen Mihver Devletlerine destek veren Japonya'nın Birleşmiş Milletlere alınmasına karar verilmiştir.
- İran'ın işgali güçler tarafından boşaltılmasına karar verilmiştir.

NOT

Potsdam Konferansı'nın önemi; Dünya'nın iki nüfus bölgesine, iki bloğa ayrılmasına ortam hazırlanmıştır.

UYARI

Potsdam Konferansı İngiltere, ABD ve SSCB'nin düzenlediği son konferanstır.

Büyük insanların hayat hikâyelerini
okurken, ilk zaferlerini kendilerine
karşı kazandıklarını görmüşümdür.
Hepsinde de öze disiplin başta
geliyor.

Harry Truman

II. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ Almanya, Japonya ve İtalya'nın oluşturduğu Mihver Devletler yenilmiştir.
- ✓ ABD ve SSCB süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırılan dönem başlamıştır.
- ✓ 60 milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir.
- ✓ 1944'te merkezi Washington olan Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası kurulmuştur.
- ✓ Dünya barışını korumak ve insan haklarının evrensel ilkelerini yaşama geçirmek amacıyla 1945'te San Francisco Konferansı'nda Birleşmiş Milletler kurulmuştur.
- ✓ 1948 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilatı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni kabul etmiştir.
- ✓ Almanya Doğu ve Batı Almanya olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

NOT

Kore ve Vietnam gibi ülkelerde savaş sonrasında Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

- ✓ Faşizm ve Nazizm gibi totaliter rejimler yıkılmıştır.
- ✓ Komünizm yayılarak Doğu Avrupa'da komünist yönetimler kurulmuştur.
- ✓ İngiltere ve Fransa'nın sömürge devletleri üzerindeki etkisi azalmaya başlamıştır.
- ✓ Hindistan, Mısır, Pakistan, Libya, Tunus, Cezayir ve Fas gibi devletler bağımsız olmuştur.
- ✓ 1948 yılında İsrail Devleti kurulmuştur. Arap-İsrail Savaşları başlamıştır.
- ✓ Savaş sırasında Naziler dünyanın en büyük soykırımlarından birini yapmıştır.
- ✓ Almanya'da kurulan Nürnberg Mahkemelerinde ve Japonya'da kurulan mahkemelerde savaş suçluları yargılanmıştır.

"insanların öldüğü hiçbir dava haklı değildir..."

The Pianist

Birleşmiş Milletler Teşkilatı (1945)

- ✓ Merkezi New York'tur.
- ✓ 1941 ABD ve İngiltere'nin hazırladığı Atlantik Bildirisi'nde temeli atılmıştır.
- ✓ 1943 Moskova Konferansında teşkilatın kurulması konusunda anlaşılmıştır.
- ✓ 1944'te ABD, İngiltere, SSCB ve Çin Washington'da teşkilatın taslağını ve görev yetkilerini belirlemişlerdir.
- ✓ 1945 Yalta Konferansı'nda mihver devletler'e savaş ilan eden devletlerin teşkilata üye olarak kabul edileceğini açıklamışlardır.

NOT

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurul, Vaseyet Konseyi, Güvenlik Konseyi, Sebretlerlik, Uluslararası Adalet Divanı ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'den oluşur.

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü ya da Ülkelerdeki çalışma yasalarında ve bu alana ilişkin uygulamalar da standartları geliştirmek ve ileri götürmek gibi bir amaçla kurulan kuruluştur.

WHO: Dünya Sağlık Örgütü'dür. Toplum sağlığıyla ilgili uluslararası çalışmalar yapan örgüttür.

IBRD: Merkezi Washington'dur. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasıdır. 1944 yılında Bretton Woods Antlaşması'nda Uluslararası Para Fonu ile birlikte kurulmuştur. Dünya Bankası'na borç veren kuruluştur.

UN-HABITAT: Bm İnsan Yerleşimlerini ve faaliyetlerinin eş güdümünü sağlamayı sürdürülebilir insan yerleşimleri ve istikrar programları konularında bilgi sunmayı ve kentlerdeki sorunların çözümünde ülkelere teknik yardım ve finansman desteği sağlamayı amaçlar.

UNESCO: 1945 yılında Cendra'da kurulmuştur. Eğitim, bilim ve kültür örgütüdür.

UNICEF: Dünya Çocuk Fonu olarak 1946 yılında kurulmuştur. Dünya'da çocuk haklarının başlıca savunucusudur.

UNEP: Çevre Sorunları Programıdır. Çevre etkinliklerini eş güdümlü olarak geliştirmekte olan ülkelere çevre politikası konusunda yardımcı olan çevreye duyarlı eğitim ve yönetimleri öneren kuruluştur.

UNFPA: Bm Nüfus Hareketleri Fonudur. 1967 yılında sosyal alanda çeşitli çalışmalar yapan kurumdur. Merkezi New York'tur.

IMF: Uluslararası Para Fonu'dur. Küresel finansal düzeni tatip etmek, borsa, döviz kurları ve ödeme planları gibi konularda denetimi yapan kurumdur.

II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye

- ✓ II. Dünya Savaşı İsmet İnönü Dönemi'nde yaşanmıştır. Savaş yıllarında Türkiye'de iktidarda Refik Saydam ve Şükrü Sarıcaoğlu başkanlığında CHP Hükümetleri vardı.
- ✓ Türkiye II. Dünya Savaşı'nda savaşın dışında kalmayı amaçlayan bir politika izlemiştir.
- ✓ Türkiye savaş döneminde müttefik ve Mihver Devletler tarafından coğrafi konumundan dolayı savaşa sokulmak istenmiştir. Bu durumdan dolayı Türkiye'nin savaş yıllarında izlediği politika değişken olmuştur.
- ✓ Türkiye Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile Üç Taraflı Yardım Antlaşması imzalamıştır. Savaş yıllarında İngiltere ve Fransa'nın yardım taahhütlerini yerine getiremediğini gösteren Türkiye antlaşmadan tagnatlanan sorumluluğunu üstlenmemiştir.
- ✓ Almanya ile Türkiye arasında Haziran 1941'de Saldırmasızlık Antlaşması imzalanmıştır.
- ✓ Almanların Stalingrad yenilgisinin ardından müttefik Devletlerin ikinci cephe açmak için Türkiye'yi savaşa sokma çabaları hız kazandı.

Adana Konferansı: 1943'te Türkiye ve İngiltere arasında yapılan konferanstır. Churchill ve İsmet İnönü arasında yapılan görüşmelerde müttefik Devletler Türkiye'nin savaşa girmesini istemişlerdir. Görüşmelerde Türk-Sovyet ilişkileri, Balkanların durumu ve Türk silahlı kuvvetlerinin güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

II. Kahire Konferansı: 1943'te ABD, İngiltere ve Türkiye devlet başkanları bir araya gelmiştir. İnönü ilk kez bu konferansta Türkiye'nin ihtiyacının karşılanması şartıyla savaşa katılmayı prensip olarak kabul etmiştir.

- ✓ Türkiye 1945 yılında Yalta Konferansı kararlarına, BM Teşkilatının üyeleri arasında yer alabilmek ve San Francisco Konferansı'na katılabilmek için 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Türkiye'nin bu eylemi simgesel bir hareket olarak kalmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri

- ✓ Türkiye, savaşa filen katılmamasına rağmen savaşın getirdiği ekonomik olumsuzlukları tümüyle yaşamıştır.
- ✓ Savaş sona erdiğinde ülke ekonomisi 1934'teki gelişme düzeyinin altına düşmüştür.
- ✓ Hedeflenen ekonomik planlar ve sanayi yatırım programları ertelendi.
- ✓ Tarım ve sanayi sektörü çok sayıda insanın silah altında tutulmasından dolayı geniledi.
- ✓ Devlet fiyat artışlarını önlemek, karaborsa ile mücadele etmek gibi hedeflere yöneldi.

Türkiye Kamu Güvenliğini Sağlamak İçin:

- Ekonomik sıkıntıları aşmak amacıyla yeni vergiler konmuştur.
- Tahıl stoklarına el konulmuştur. Ekmek karneye bağlanmıştır.
- Karadeniz gemi seferleri durduruldu.
- Tüm illerde hava saldırısı tehlikesine karşı karantina uygulaması başlatılmıştır.

NOT

1940'ta Millî Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla üretim, dağıtım ve tüketim işleri tümüyle devlet kontrolü altına alındı. İşse müstehzarlığı kuruldu. Millî Koruma Kanunu çerçevesinde Petrol Ofisi, Et Balık Kurumu gibi kurumlar oluşturuldu.

- ✓ Hükümet ve parti çalışmalarını denetlemek için CHP bünyesinde müstatil grup kurulmuştur.
- ✓ 1942'de Varlık vergisi ve Toprak mahsulleri vergisi olmak üzere iki doğrudan vergi uygulaması getirildi.
- ✓ Tartışmalara konu olan Varlık vergisi 1944'te, Toprak mahsulleri vergisi 1946'da kaldırılmıştır.
- ✓ 1940'ta çıkarılan bir kanunla köylüleri kendi yörelerinde pratik bilgilerle eğitecek nitelikli köy öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Köy Enstitüleri kurulmuştur.
- ✓ İlkokul yapımına hız verilmiştir. Mesleki ve teknik okul sayısı üç kat artmıştır.

Sosyal Kültürel Yaşam

- Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday önderliğinde Garip Akımı ortaya çıktı.
- İstanbul Radyosu 1943'te sürekli yayına geçmiştir. Safiye Ayk, Mübeyyen Serar, Hançiyet Yüceses ve Penhan Altındağ sözleri radyo programları ve plakalarıyla kendilerini halka tanıttılar.
- 1940'ta Köy Enstitüleri, 1940'ta İstanbul Konservatuarı ve 1944'te Antarya Üniversitesi kurulmuştur.

1. II. Dünya Savaşı'nın başlamasında;

I. İtalya'nın Doğu Akdeniz'e egemen olma isteği

II. devletler arasındaki ham madde ihtiyacı ve pazar arayışı

III. Almanya'nın Versay Antlaşması'nı tanıması

Yukarıda verilen gelişmelerden hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

2. II. Dünya Savaşı'nda yapılan aşağıdaki konferansların hangisinde Müttefik Devletler ile Türkiye arasında Türkiye'nin savaşta girme durumu görüşülmüştür?

A) Yalta Konferansı

B) Kahire Konferansı

C) Lozan Konferansı

D) Londra Konferansı

E) San Francisco Konferansı

3. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye;

I. Varşova Paktı

II. Kuzey Atlantik Paktı (NATO)

III. Birleşmiş Milletler

Yukarıda verilen örgütlerden hangilerine üye olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) II ve III E) I, II ve III

4. Müttefik devletlerin, işgal altındaki Fransa topraklarını kurtarmak amacıyla düzenledikleri çıkartma aşğıcılıkilerden hangisidir?

A) Kartal Hılcumu

B) Normandiya Çıkartması

C) Maginot Hattı

D) Çabmak Hattı

E) Barbarossa Harekâtı

5. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de;

I. Ekmet Karnesi uygulamasının başlatılması

II. Varlık vergisi konunu'nun çıkarılması

III. Millî Güvenlik Kurulunun oluşturulması

Gelişmelerinden hangileri yaşanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

Cevap Performansı

1	2	3	4	5
E	B	D	B	D
C	E	A	E	B
D	C	B	A	C
B	D	C	D	D
A	A	E	C	E

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

E, B, D, B, D

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

- ✓ II. Dünya Savaşı'nın ardından ABD ve SSCB'nin başını çektiği devletler arası gergin ilişkiler dönemi Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırılmıştır.

Doğu Bloğu

- Uydu Ülkelerde Moskova arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmek ve komünizmi bir merkezden idare etmek amacıyla 1947 yılında Cominform kurulmuştur.
- Marshall Planı'na karşılık SSCB ile uydu lar arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmek amacıyla 1947 yılında Molotov Planı uygulanmaya konulmuştur.
- Ekonomik iş birliğine dayalı dayanışma sağlamak amacıyla 1949 yılında Comecon kurulmuştur.
- NATO'ya karşı kolektif savunma ve iş birliğini sağlamak amacıyla 1955 yılında Varşova Paktı kurulmuştur.
- ✓ Demirperde Ülkeleri adıyla bilinen SSCB ve müttefikleri bu blok içerisinde yer almıştır.

Batı Bloğu

- Sovyet tehdidi karşısında Türkiye ve Yunanistan gibi ülkelere askeri destek vermek amacıyla 1947 yılında Truman Doktrini ilan edildi.
- Avrupa ülkelerine mali yardımda bulunmak amacıyla 1947 yılında Marshall Planı uygulanmaya konuldu.
- Birleşik Krallık (İngiltere), Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'nın bir araya gelmesiyle Avrupa güvenlik ve savunma örgütü olan Batı Avrupa Birliği (BAAB) 1948 yılında kurulmuştur. Bu kuruluş 2011 yılında Avrupa Birliği ile birleştirilmiştir.
- Kolektif savunma ve iş birliğini sağlamak amacıyla 1949 yılında NATO kurulmuştur.
- ✓ ABD ve müttefiklerinin bir araya gelip oluşturdukları bloktur.

Bağılantısızlar Bloğu (Üçüncü Dünya Ülkeleri)

- Doğu ve Batı blokları dışında kalan Asya ve Afrika'nın bağımsızlığını yeni kazanmış devletlerin oluşturduğu bloktur.
- Amaçları ABD ve SSCB gibi büyük nükleer güçler karşısında varlıklarını korumak, birlik ve dayanışmalarını sağlamak ve belki de en önemlisi sömürgeciligi sona erdirmektir.
- Bağlantısızlar Bloğu 1955 yılında Endonezya'da Bandung Konferansı ile temellerini atmıştır.
- Bağlantısızlar Bloğu'nun önce gelen ülkeleri Hindistan, Yugoslavya ve Mısır'dır.
- Bağlantısızlar Bloğu 1963'te OAU (Afrika Birliği), 1967'de ASEAN (Güneydoğu Asya Milletleri Birliği) teşkilatlarının kurulmasında etkili olmuştur.

Doğu Bloğu'ndaki Gelişmeler ve Sarsıntılar

- 1924'ten beri SSCB'yi yöneten Stalin 1953'te ölmüştür. Stalin ölmeyen önce baş gösteren çatışmalar ve onun ölümüyle ortaya çıkan iktidar mücadelesi bloktaki sarsıntıları iyice artırmıştır.
- Tito liderliğinde yönetilen Yugoslavya Doğu Bloğu'na dâhil olmakla beraber SSCB ile bazı konularda anlaşmazlık içindeydi. Bu durum üzerine Yugoslavya 1948'de Cominform'dan çıkarılmıştır.
- Gin Halk Cumhuriyeti Mao Zedong liderliğinde 1949 yılında kurulmuştur. 1960'a kadar SSCB ile ilişkileri iyi olan Çin sonradan büyük bir güç haline gelerek SSCB'den bağımsız bir politika izlemeye başlamıştır.
- 1960'tan sonra iki ülke arasında artan anlaşmazlık Doğu Bloğu'nun güç kaybmesine yol açmıştır.
- Çin 1965 yılında Kültür İhtilali'nden sonra ABD ile ilişkilerini düzeltmiş BM'ye tekrar üye olmuştur.
- 1953 yılında Doğu Bloğu ülkelerinde görülen ekonomik sıkıntılar ve siyasi bastılar Macaristan ve Çekoslovakya'da özgürlük isteklerini harekete geçirmiştir. Halk meucut yönetimi ve SSCB'yi protesto etmiştir.
- 1956 yılında Macaristan Varşova Pakti'nden ayrılma kararını açıklarak BM'den koruma istemiştir. SSCB bu gelişme üzerine Budapeşte'yi işgal etmiştir.

NOT

1967'de Çekoslovakya'da Aleksander Dupçet liderliğinde "İnsanal Komünizm" hareketi başlamıştır. Hareketin amacı insan hümiyetini esas alan bir komünist sistemi uygulamaktır.

Avrupa'daki Gelişmeler

- Yunanistan'da 1944-1946 yılları arasında iç savaş yaşanmıştır. Gelişmelerin sona ermesinde Truman Doktrini etkili olmuştur.
- 1948 yılında Almanya'da Berlin Bölgesi yaşanmıştır. 1949 yılında Almanya Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır. 1961 yılında Berlin Duvarı'nın yapımına başlanmıştır.
- 16 Nisan 1948'de Marshall Planı'ndan yararlanan 16 Avrupa Ültesi Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı (OEEC) kurmuşlardır.

- 1949 yılında Avrupa Konseyi kurulmuştur.

NOT

1948 yılında kurulan Avrupa Konseyi ile Avrupa Birliği'nin temel amaç ve yasama organı olan Avrupa Konseyi ile karıştırılmamasıdır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Kurulması (AET)

- Avrupa devletleri arasında düşmanlığı ortadan kaldırarak bir birlikleşme sağlanarak Avrupa devletlerinin ekonomik potansiyellerini birleştirmek.
- Bir Avrupa pazarı oluşturmak.
- Savaşın tehlikesine engel olmak.
- ✓ Birliğin temel amacı 1950'de Fransız Disiplin Bakanı Schumann'ın yayımladığı bildiri ile alınmıştır.
- ✓ Fransa, Federal Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Hollanda'nın katılımıyla 1951 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur.
- ✓ 1957 yılında Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur.

Orta Doğu'daki Gelişmeler

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu'daki gelişmelerin etkileyen önemli faktörler;
- ✓ Bölgenin zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması
- ✓ manda yönetiminden dolayı bölge topraklarının birliği etnik ve dini parçalanmışlık
- ✓ 1946'da İsrail Devleti'nin kurulmasıdır.

NOT

İsrail Devleti'nin kurulması ile günümüze kadar var olan Arap-İsrail Savaşları başlamıştır.

- 1956'da Mısır'da iktidarı ele geçiren Cemal Abdül Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme isteği krize neden olmuştur.
- İngiltere, Fransa ve İsrail Mısır'a saldırarak Süveyş Kanalı'nı ele geçirmişlerdir.
- ABD ve SSCB'nin baskısıyla işgal güçleri bölgeden geri çekilme zorunda kalmıştır.
- Orta Doğu ülkelerinin bağımsızlık süreçinde Batı Karışıklığının artması ve sosyalist bloktan gelen destek Mısır, Suriye ve Irak'ın Doğu Bloğu ile ilişkilerinin gelişmesini sağlamıştır.

1957 yılında Orta Doğu Ülkeleri'ne askeri ve ekonomik yardım yaparak bölgenin SSCB kontrolüne girmesini engellenen amaçla Eisenhower Doktrini ABD tarafından kabul edilmiştir.

DİKKAT

Uzak Doğu'da Hâkimiyet Mücadeleleri

Kore Savaşı (1950-1953)

- 1948 yılında güneyde ABD kontrolünde Güney Kore Cumhuriyeti; 1948 yılında kuzeyde SSCB kontrolünde Kuzey Kore Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.
- Maoizm'in talimatıyla 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırmasıyla savaş başlamıştır.

✓ Türkiye bu savaşa Tahsin Yavaş Ağayla katılmıştır.

✓ 1953'te savaşa eren taraflar birliğine ulaşarak savaşı bitirmiştir.

✓ Kore Savaşı Pannunjom Antlaşması ile sona ermiştir.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarına asker gönderdiği ilk ülke Güney Kore'dir.
- Kore Savaşı sırasında Kore'deki Türk askerleri "Kutup Yıldızı" adında Türkiye bir gazete çıkarmışlardır.

- Türkiye Kore Savaşı sırasında 1952 yılında Yunanistan ile birlikte NATO'ya üye olmuştur.

Dikkat!

ANZUS Paketi'nin Kurulması (1951)

- ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın 1951'de imzaladığı bir güvenlik antlaşmasıdır.

- Bu antlaşmaya göre;

✓ Bülent Atayus bölgesinde herhangi bir saldırıya uğranırsa hâlinde birbirlerine yardım edeceklerdir.

SEATO'nun Kurulması (1954) (Güneydoğu Asya Antlaşma Teşkilatı)

- II. Dünya Savaşı sırasında Kore gibi Vietnam'da ikiye ayrılmıştır.

- Kuzey Vietnam'da komünistlerin güçlenişi artması ve Kore Savaşı ABD'yi tedbir almaya yöneltmiştir.

- ABD Uzak Doğu'da etkinliğini artırmak için bölgede yeni bağımsız olan ülkelere asten güçlerini uygulamıştır. SEATO'yu kurmuştur (1954).

- Teşkilat ABD, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Tayland, Avustralya, Filipinler ve Pakistan oluşmuştur.

NOT

ABD bu teşkilatlarda SSCB'yi ve Çin'i Batı Avrupa kıyılarında Pasifik'e kadar uzanan bir çember içine almıştır.

Güney Asya'daki Gelişmeler

- 1763'ten beri İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da Hindular Mahatma Gandhi önderliğinde, Müslüman Pakistanlılar da Muhammed Ali Cinnah önderliğinde bağımsızlık için harekete geçmişlerdir.

- Milliyetçilik hareketlerinin hız kazanması sonucunda;

✓ 1947'de Pakistan Devleti

Muhammed Ali Cinnah önderliğinde kurulmuştur.

✓ 1947 yılında da Hindistan bağımsızlığını kazanmıştır. İlk

başbakanı Jawaharlal Nehru'dur.

Kaşmir Meselesi:

Hindistan ve Pakistan arasında Kaşmir bölgesinin hâkimiyeti kin yaşanan meseledir. SSCB aracılığıyla taraflar arasında Tüketim deklarasyonu imzalanmıştır. Sonuç günümüzde de devam etmektedir.

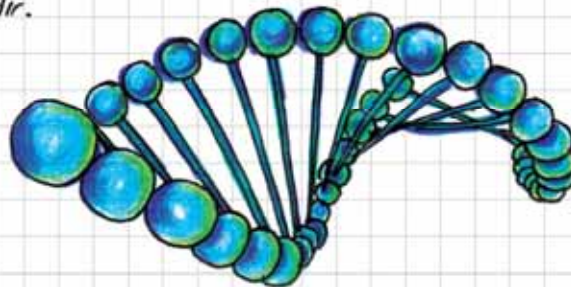
→ 1967'de Güneydoğu Asya Milletleri Birliği (ASEAN) kurulmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Dünya'daki Gelişmeler

- Dünya nüfusunda hızlı artış olmuştur. Şehirler hızla genişlemiştir.
- Bloklar arasındaki rekabet askeri harcamaları artırmıştır.
- Radyo ve sinemanın önemi televizyonun icadıyla azalmaya başlamıştır.
- Müzik alanında Amerikan yaşam tarzını sorgulayan Rock And Roll müziği ortaya çıkmıştır.
- 1956-1958 yılları arasında Elvis Presley büyük çıkış yakalamıştır.
- II. Dünya Savaşı yıllarında Amerikalı bilim insanları tarafından ENIAC adlı ilk bilgisayar yapılmıştır.
- 1957 yılında ilk uydu (Sputnik-1) SSCB tarafından uzaya gönderilmiştir.
- Devletler arası rekabette nükleer olgu teknik ilerlemenin temel alanlarından biri haline gelmiştir. Bu alandaki ilk aşamada daha sonra da elektrik üretiminde kullanılmıştır.
- Biyoloji alanında DNA'nın kimyasal yapısı çözülmüştür.
- Tarım alanında ilaçlar yapılmıştır. Sonuçta ileriye ülkelerde tarım hayatı tamamen değişmiştir.
- Şehirlerde tük ve gökdelenler gelişmişlik sembolü olarak görülmeğe başlamıştır.
- Sporda Akdeniz'e kıyası den ülkelerin katıldığı Organizasyon den Akdeniz Oyunları ilk kez 1951'de Mısır'ın İskenderiye kentinde düzenlenmiştir.
- 1955-1956'da Avrupa UEFA Şampiyon Kulüpler Kupası ilk kez düzenlenmiştir. Kupanın ilk sahibi İspanya'nın Real Madrid takımı olmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye'deki Gelişmeler

- 1947 Yaşar Doğu güreşte Avrupa şampiyonu olmuştur.
- Zeki Müren, Neşet Ertaş ve Müzeyyen Şenar dönemin ünlü sanatçıları arasındadır.
- 1949 yılında Ömer Lütfi Akad'ın yönetmenliğini yaptığı Vurun kahpeye filmi bu dönemde ilgi görmüştür.
- Edebiyat alanında Garipçilere karşı İtina Gençler Sini konuşmacılarından uzaklaşmışlardır. 1950'lerde Hısarcılar Grubu ortaya çıkmıştır. Bu grubun temsilcileri toplumsal değerleri korumayı amaçlamışlardır.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye Dış Politikadaki Gelişmeler

- ✓ Türkiye Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB'nin baskılarına karşı ABD ve Batılı devletlerle iş birliği yaparak kendi güvenlik alanını genişletmeye yönelik bir siyaset izlemiştir.

UYARI

Türkiye Soğuk Savaş Dönemi'nde;

- 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatına,
- 1949'da Avrupa Konseyine,
- 1952'de NATO'ya üye olmuştur.
- 1953'te Balkan Paketi'nin kurulmasında aktif rol oynamıştır.
- 1955'te Bağdat Paketi'nin (CENTO) kurulmasında aktif rol oynamıştır.

Balkan Paketi'nin Kurulması (28 Şubat 1953)

- Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanarak Balkan Paketi kurulmuştur.
- Bu antlaşma ile üç devlet aralarında ekonomik ve kültürel iş birliği yapacaklar, sorunlarını barışçıl yollarla çözecekler ve ortak savunma konusunda iş birliğini sürdürme kararını almışlardır.
- 1945'ten sonra Yugoslavya'nın tekrar SSCB'ye yakınlaşması ve Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs meselesinden dolayı ittifakta bozulmalar meydana gelmiştir ve Balkan Paketi dağılmıştır.

Bağdat Paketi'nin Kurulması (CENTO) (1955)

- Arap-İsrail gerginliği, İngiliz-Mısır anlaşmazlığı Orta Doğu'da gergin bir hava oluşturmuştur.
- Bağdat Paketi'nin temeli Türkiye-İrak arasında atılmış daha sonra pakta İran, İngiltere ve Pakistan katılmıştır.
- 1958 yılında Irak'ta iktidar değişikliğinden dolayı 1959'da Irak pakten çekilmiş ve merkezi Ankara olmuştur.
- 1959'da Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO) olarak değiştirilmiştir. Pakistan ve İran'ın da ayrılmasından sonra paket fiilen sona ermiştir.

- ✓ Bu dönemde Türkiye'nin NATO'ya üyeliği Sovyet Rusya ve Bulgaristan tarafından tepkiyle karşılanmıştır.
- ✓ Bu dönemde Türkiye'nin de içinde bulunduğu Orta Doğu Ülkeleri 1957'de ilanı edilen Eisenhower Doktrini'ni kabul etmişlerdir.

İç Politikadaki Gelişmeler

- Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayata geçiş denemelerinde bulunulmuş fakat şartlar yeterince olgunlaşmadığından başarılı olunamamıştır.
- Türkiye'de II. Dünya Savaşı'nın ardından yeniden çok partili hayata geçilmiştir.

NOT

Türkiye'de ilk muhalefet partisi Temmuz 1945'te Nuri Demirağ tarafından kurulan Millî Kalkınma Partisi'dir.

Demokrat Parti Dönemi

- Bir grup CHP milletvekili Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü CHP Meclis Grubu başkanlığına sundukları Dörtlülük Taktik'in reddedilmesi üzerine partiden ayrılarak 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuşlardır.

Demokrat Parti kurucularını CAFER olarak kodlayabilirsiniz;

Celâl Bayar
Adnan Menderes
Fuat Köprülü
E
Refik Koraltan

- Türk tarihinde ilk kez uygulanan tek dereceli seçim sistemiyle 1946 seçimlerine birçok parti ile gidilmiştir.
- Seçim sonunda Demokrat Parti muhalefet partisi olarak Meclise girmiştir.
- 1948 yılında bir grup milletvekili Fevzi Çabuk ve Osman Bölükbaşı Demokrat Parti'den ayrılarak Millet Partisini kurmuşlardır.

NOT

14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanan Demokrat Parti iktidara gelerek CHP'nin 23 yıllık tek partili yönetimine son vermiştir.

Demokrat Parti Dönemi Gelişmeleri

- ✓ Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Celâl Bayar Cumhurbaşkanı seçilerek hükûmeti kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir.
- ✓ Adnan Menderes başbakan, Fuat Köprülü Dışişleri bakanı ve Refik Koraltan meclis başkanı seçilmiştir.
- ✓ Adnan Menderes uyguladığı sosyal politikalar, 1947'de başlayan ABD yardımıyla bu dönemde artmasına bağlı olarak ekonominin hareketlenmesi gibi gelişmelerle başarılı olmuştur.
- ✓ Demokrat Parti Liberal ekonomi modelini benimseyerek 10 yıl iktidarda kalmıştır.

NOT

Türkiye 1952 yılında NATO'ya Demokrat Parti Dönemi'nde üye olmuştur.

- ✓ 1951 yılında Halkevi'ni kapatılmıştır.
- ✓ Eski dili tekrar Arapça yapılmıştır.
- ✓ Anayasahın dili Osmanlıca'ya çevrilmiştir.
- ✓ 1953'te Anıtkabir tamamlanmıştır. Atatürk geçici kabri olan Etnografya Müzesinden 10 Kasım 1953'te Anıtkabir'e defnedildi.
- ✓ Devlet dairelerinde sadece Atatürk'ün resminin asılmasına ilişkin yasa çıkarılmıştır.
- ✓ Bazı Rum vatandaşların evlerinin ve dükkânlarının yağmalandığı 6-7 Eylül olayları yaşanmıştır.
- ✓ Marshall yardımıyla desteklenen tarım hızlı bir gelişme göstermiştir.
- ✓ 1950-1954 yılları arasında yatırımlar kara yolu, inşaat, sanayi ve tarım alanlarında yoğunlaşmıştır.
- ✓ 1956'da ODTÜ ve 1957'de Erzurum Atatürk Üniversitesi açılmıştır.
- ✓ 1958'de IMF'den dış borç alınmıştır.

1. Soğuk Savaş yıllarında, SSCB öncülüğünde kurulan ve Doğu Bloğu Ülkelerinin katıldığı savunma örgütü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varşova Paktı
- B) Kuzey Atlantik Paktı
- C) Akdeniz Paktı
- D) Sadabat Paktı
- E) Litvinov Paktı

2. ABD'nin uyguladığı Marshall Planına karşılık olarak SSCB'nin uydu Ülkeleri arasında ekonomik iş birliği için uyguladığı plan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Litvinov Planı
- B) Salt Planı
- C) Moskova Planı
- D) Molotov Planı
- E) Enosis Planı

3. I. Vietnam Savaşı

II. Kore Savaşı

III. Yom Kippur Savaşı

Türkiye yukarıdaki savaşlardan hangilerine fiilen katılmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) II ve III

4. Demokrat Parti Dönemi'nin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı aşağıdakilerden hangisidir?

Cumhurbaşkanı

Başbakan

A) Cemal Gürsel	Nihat Erim
B) Cevdet Sunay	Recep Peker
C) Fahri Korutürk	Şükrü Sarıcaoğlu
D) İsmet İnönü	Hasan Saka
E) Celal Bayar	Adnan Menderes

5. Doğu ve Batı Blokları dışında kalan Asya ve Afrika'nın bağımsızlığını yeni kazanmış devletlerin kurduğu bağlantıların Bloğu hangi konferans sonucunda kurulmuştur?

- A) San Francisco Konferansı
- B) Jalta Konferansı
- C) Bandung Konferansı
- D) Washington Konferansı
- E) Moskova Konferansı

6. Kore Savaşı'nda, Türkiye adına savaşan kahran "Türk Tugayının" komutanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tahsin Şahinkaya
- B) Ragıp Gümüşpala
- C) Cemal Tural
- D) Tahsin Yozıcı
- E) Menduh Tâğıması

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
A	D	B	E	C	D
B	B	C	A	B	A
D	C	A	B	D	E
E	A	D	C	A	B
C	E	E	A	E	C
B	D	A	D	C	A

Performansını görmek için cevaplarını işaretleyip, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

A, D, B, E, C, D

YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI

- ✓ Doğu ve Batı Bloğu ilişkilerinde gerginliğin azaldığı döneme "Yumuşama Dönemi" denilmiştir. Bu dönemde karşılıklı bloklar arası görüşmeler artmış, çatışma ve gerginlik nispeten azalmıştır.
- ✓ ABD Başkanı Kennedy ve SSCB Başkanı Kruşçev 1961 yılında bir araya gelerek yumuşama sürecini başlatmışlardır.
- ✓ Yumuşama Dönemi'nin başlamasında nükleer retöbetin tehlikeli bir hâl alması (Konvansiyonel (klasik, alışlagelmiş) silahlardan nükleer silahlara geçilmesi ve bloklar içinde yaşanan siyasi gelişmeler etkili olmuştur.

U2 Olayı: 1960'ta Sovyet Rusya kendi topraklarında U2 ABD casus uçağını düşürmüştür. Bu uçağın Türkiye'den havalandığı anlaşılmıştır. Olay Türk-Sovyet ilişkilerinde gerginliğe neden olmuştur.

1962 KÜBA BUHRANI (Etim Füzeleri Krizi)

Nedeni: Küba'da Fidel Castro'nun 1959'da Batista diktatörlüğünü yıkıp yönetimi ele geçirmesi ve ekonomiyi millileştirme kararını alması, ekonomisi olumsuz etkilenen ABD'nin Fidel Castro yönetimini yıkmak amacıyla muhalifleri desteklemeye başlaması Küba Buhranı'nın çıkmasına neden olmuştur.

- Küba SSCB ile yakınlaşarak SSCB Küba'ya füzeler yerleştirmiştir.
- ABD Küba'yı bu durum üzerine ablukaya almıştır. SSCB denemesi bölgeye yönelmiştir.

Nükleer savaş ihtimali karşısında ABD ve SSCB geri adım atmıştır.

- SSCB Türkiye'deki ABD'ye ait Jüpiter Füzeleri'nin sökülmesi karşılığında Küba'daki füzelerini sökmeyi teklif etmiştir. Karşılıklı füzelerin sökülmesiyle kriz çözülmüştür.

Sonuçları

- ✗ ABD ve SSCB politik ve askeri alanda dengeye ulaşılmamı anlamışlardır.
- ✗ Doğu-Batı Blokları arasında diyalog süreci başlamıştır. Silahsızlanma konusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır.

UYARI

Küba Buhranı nükleer silahların sınırlandırılmasına başlangıç olmuştur. 1963'te ABD, SSCB ve İngiltere arasında Moskova'da ilk kez Nükleer Denemelerin Kısımları Yasaklanması Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmadan sonra da devletler nükleer alanda yarışa devam etmişlerdir.

SALT-1 ANTIKAŞMASI

- 1972 yılında ABD ve SSCB arasında Moskova'da imzalanmıştır.
- Sadece savunma füzelerinin sınırlanmasını kararlaştırmıştır.
- ABD-SSCB ilişkilerinin temel esastarı belirlemiştir.

SALT-II ANTIKAŞMASI

- 1979 yılında ABD ve SSCB arasında Viyana'da imzalanmıştır.
- Uzun menzilli nükleer silahlar sınırlanmıştır.
- SSCB'nin Afganistan'ı 1979'da işgali üzerine ABD Kongresi SALT-II AntiKAŞ-masını onaylamıştır.

Helsinki Konferansı (1975)

- 80'ten fazla ülkenin katılımıyla yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nda Helsinki Nihai Sıradı imzalanmıştır.

Vietnam Savaşı (1964-1973)

- Dünya'da Fransa sınırlaması durumunda olan Vietnam 1954 yılında imzalanan Cenevre AntiKAŞması ile Kuzey ve Güney Vietnam adı altında bağımsız devletler olmuştur.
- Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'a saldırması üzerine Güney Vietnam ABD'den yardım istemiştir.
- 1965 Şubatında ABD Kuzey Vietnam'ı bombalayarak savaşı başlatmıştır.
- Vietnam'da hedeflediği başarıyı gös-teremeyen Batılı müttefiklerinden de destek bulamayan ABD başarısız olmuştur.
- Vietnam Savaşı 1973'te Paris AntiKAŞması ile sona ermiştir.
- 1975'te Kuzey Vietnam'ın Güney Viet-nam'ı ele geçirmesiyle 1976'da iki de-let birleşerek Vietnam Sosyalist Cumhu-riyeti adını almıştır.
- Muhammed Ali, Vietnam Savaşı'na tepki gösterip askere alınmayı reddettiği için Şampiyonluğu elinden almıştır.

SSCB'nin Afganistan'ı işgalı (1979)

- SSCB Afganistan'ı ele geçiret Basra Körfezi'ne dolayısıyla Orta Doğu petrollerine ve HİT Akınsı'na ulaşmayı istiyordu.
- Sovyet Rusya Afganistan'da yasa-nın iş barışından yararlanarak 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmiştir.
- Afgan mülhahilleri SSCB'ye karşı direnişe başlamıştır.
- Gin ve Pakistan meseleyi BM'ye taşımıştır.
- ABD Kongresi SALT-II AntiKAŞmasını onaylamıştır.
- ABD ve 30'dan fazla Ülke Moskova'da yapılacak 93 Olimpiyatlarına katılma mıştır.
- 1982'de 80 Afganistan meselesini gündemine alarak 1988 Cenevre AntiKAŞması ile çözümlenmiştir. Sovyetler 1989'da Afganistan'dan çekilmiştir.
- Sovyet Cumhuriyetleri'nin bağımsızlık istekleri onaylanmıştır.

Yumuşama Dönemi'nde Orta Doğu İsrail Devleti'nin Kuruluş Süreci

- ♥ Filistin'de bir Yahudi Devleti'nin kurulması çalışmalarını Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlamıştır.
- ♥ 1. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere Hükûmeti Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulmasını resmen kabul etmiştir (1917). Bu gelişme sonrasında İngiltere Hükûmeti mandası altındaki Filistin'i Yahudi yerleşimine açmıştır.

Arap - İsrail Savaşları

1948 Arap - İsrail Savaşları

- Mısır, Ürdün, Suriye, Irak ve Lübnan İsrail'e karşı savaşmıştır.
- Savaşın nedeni BM kararıyla Filistin topraklarında İsrail Devleti'nin kurulmasıdır.
- Bu savaşta İsrail başarılı olmuştur. 1949'da BM aracılığıyla ateşkes sağlanmıştır.
- Mülteci sorunu ortaya çıkmıştır.

1967 Arap - İsrail Savaşları

- Altı Gün Savaşları olarak da bilinir.
- Mısır, Suriye ve Ürdün İsrail'e karşı savaşmıştır.

Savaşın nedeni Filistin kurulus ögütünü kurmak ve Ürdün'e yerleşmek. Mısır'ın Akabe Körfezini İsrail'e kapatmak.

İsrail; Doğu Kudüs, Galon Tepeleri, Sina Yarımadası ve Gazze'yi ele geçirerek topraklarını 4 kat genişletmiştir. Süveyş Kanalı'na ulaşmıştır.

1956 Arap - İsrail Savaşları

- Mısır, İngiltere, İsrail ve Fransa'ya karşı savaşmıştır.
- Savaşın nedeni Mısır Lideri Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmek istemesidir.
- Bu savaşta Mısır yenilmiştir.
- BM kararıyla İngiltere ve Fransa Mısır topraklarından çekilmiştir.

1973 Arap - İsrail Savaşları

- Mısır ve Suriye İsrail'e karşı savaşmıştır.
- Savaşın nedeni 1967 Arap - İsrail Savaşları'nda Mısır ve Suriye'nin kaybettiği toprakları geri almak istemesidir.
- Savaş sonucunda İsrail başarılı olmuştur.
- 1974 Sina Antlaşması ile Süveyş Kanalı Mısır'a bırakılmıştır.
- Sina'daki toprağın bir bölümünü İsrail'den geri almıştır.

Arap - İsrail Savaşları'nın Genel Sonuçları

- ✓ Arap devletlerinin yenilgisi ile sonuçlanmıştır.
- ✓ Savaşlarda galip gelen İsrail topraklarını genişletmiştir.
- ✓ 1973 Savaşı'nda Arap Ülkelerinin Batılı devletlere petrol ambargosu kayması petrol krizine yol açmıştır.
- ✓ SSCB'nin Orta Doğu'da etkinliği artmıştır.
- ✓ İsrail yanlısı politika isteyen ABD Orta Doğu'da üstünlüğü SSCB'ye kaptırmamak için başarı sağlamada aktif rol almıştır.

İslam Konferansı Teşkilatı (1969)

- İsrail işgali altındaki Kudüs'te 1969'da Mescid-i Aksa'nın bir Avustralya vatandaşı tarafından yakılmak istemesinden sonra 1969'da aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 57 ülke İslam Konferansı Teşkilatını kurmuştur.
- Teşkilat ilk zirvesini 1969'da Kahire'de, ikincisini 1974'te Lahor / Pakistan'da yapmıştır.
- Teşkilatın Genel Sekreterliğini 2005'ten günümüze kadar Emeleddin insanoglu yapmıştır.
- Günümüzde Teşkilatın Genel Sekreteri Suudi Arabistanlı Yusuf El-Useymin'dir.

OPEC'in Kuruluşu

- 1960 yılında Petrol ihraç Eden Ülkelerin kurduğu teşkilattır.
- Amacı, petrol fiyatlarını yüksek seviyede tutmak, üye ülkeler arasında teknik konular da işbirliği yapmaktır.
- Kurucu Üyeler; Suudi Arabistan, İran, Irak, Kuveyt ve Venezuela'dır.

OAPEC'in Kuruluşu

- 1967 Arap - İsrail Savaşı'ndan sonra kurulmuştur.
- Amacı, petrole ABD ve İsrail'e karşı bir silah olarak kullanmaktır.

1973 Petrol Krizi

- 1973 Arap - İsrail Savaşı'nın çımasıyla beraber OAPEC; İsrail, ABD ve Batılı ülkelere karşı petrol ambargosu uygulamıştır. yaşanan petrol kriziyle petrol fiyatları 4 katına çıkmıştır.
- Batı'nın sanayileşmiş ülkeleri krizi kolay atlattır. Güney petrol üreten ülkeler kazançlarını Batı bankalarında değerlendirmişlerdir.
- Batılı ülkeler bu durumu sanayi makinelerine ve teknolojilerine fiyat artışlarını yansıtmışlardır.

1978 Camp David Antlaşmaları ve Mısır-İsrail Barışı

- ABD Dışişleri Başkanı Henry Kissinger'in Medet Diplomasisi neticesinde Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında Filistin meselesi ve iki ülke arasındaki barış esaslarını içeren Camp David Antlaşmaları imzalanmıştır (1978).
- İsrail Sina Yarımadası'nı çekilerek Mısır-İsrail sınırı çizilmiştir.
- İsrail işgal ettiği Filistin toprakları üzerinde meşruiyet kazanarak güneyde güvenliğini garantilemiştir.
- Mısır ABD'den ekonomik yardım almıştır.

NOT

Mısır Camp David Antlaşması'nı imzaladığı için Arap Ülkelerinden büyük tepki almıştır ve Arap Birliğinden çıkarılmıştır.

İran-İrak Savaşı (1. Körfez Savaşı) (1980-1988)

- İran-İrak çatışmalarının temelinde Şatt'ül-Arap su yolu problemi yatmaktadır.
- 1979'da İran'da Şah Rıza Pehlevi'nin devrilerek Şii Humeyni rejiminin iktidara gelmesi savaşın nedeni olmuştur.
- 1979'da Irak'ta iktidara gelen Saddam Hüseyin'in Orta Doğu'da Mısır'dan başlayan güçler dengesini kendi lehine değiştirmek istemesi ve yayılmacı bir politika benimsemesi.

NOT

1963'te Irak'ta iktidara gelen Baas Partisi 1968 Darbesi ile yönetime tam hakim olmuştur. 1979'da ise Saddam Hüseyin yönetime gelmiştir.

Baas Partisi: Yeniden doğuş anlamına gelen "Baas" hareketinin amacı sosyalist bir sistemle yönetilen birleşik laik bir Arap toplumu kurmaktır.

- İran'da yaşanan iç karışıklıklardan yararlanmak isteyen Irak 1980'de saldırıya geçmiştir.
 - Suriye ve Libya İran'ı diğer Arap devletleri ise Irak'ı desteklemiştir. SSCB İran'ı desteklerden Avrupa Ülkeleri Irak'ı desteklemiştir. ABD tarafsız kalmıştır.
 - Irak kimyasal silah kullanarak Kuzey Irak'a özellikle Halepse katliamını gerçekleştirmiştir.
 - İran'ın Basra Körfezi'ne hakim olması üzerine petrol krizi yaşayan ABD ve Batılı ülkeler müdahalede bulunmuştur.
 - İki taraf birbirine üstünlük sağlayamamıştır. BM'nin çağrısı ile 1988'de ateşkes imzalanmıştır.
- İrangate Olayı:** Savaş sırasında Humeyni rejimi İsrail aracılığıyla ABD'den silah satın alması olayıdır.

Yumuşama Dönemi'nde Dünya'daki Gelişmeler

- Kadınların eğitim düzeyi artmıştır ve kadınlar sosyal hayata aktif olarak katılmıştır.
- Bilim ve teknikte ulaşılan düzey ve gelecek konusundaki bilinmezlik edebiyatta postmodern anlayışın hakim olmasına yol açmıştır.
- Müzik alanında 1950'lerde ortaya çıkan Rock And Roll tarzı bu dönemde de etkisini sürdürmüştür. Dönemin politik gelişmelerini savaş, göç vb. toplumsal sorunları dile getirmek amacıyla Heavy Metal gibi yeni müzik türleri ve grupları ortaya çıkmıştır.
- 1960 - 1980 yılları arasında yapılan olimpiyatlarda ABD, SSCB, Japonya ve Doğu Almanya maddiyle sıralamalarda önde gelen ülkeler olmuştur.
- 1960 - 1980 yılları arasında FIFA Dünya Kupası'nda Japonya ile 1962 Brezilya, 1966 İngiltere, 1970 Brezilya, 1974 Almanya ve 1978 Arjantin şampiyon olmuştur.
- Avrupa Futbol Şampiyonası UEFA tarafından 1960'tan itibaren 4 yılda bir organize edilecek şekilde düzenlenmiştir. Türkiye 1960-1980 yılları arasında finallere katılma şansını elde edememiştir.
- 1951 yılından itibaren yapılan Akdeniz Oyunları'nın tamamına katılan Türkiye 1971'de düzenlenen 6. Akdeniz Oyunları'na İzmir'de ev sahipliği yapmıştır.
- 1960 - 1980 yılları arası UEFA Şampiyon Kulüpler Kupası'nda Bayern München ve Ajax üçer kez kupayı kazanarak diktat çıkmıştır.
- Fiba Uluslararası Basketbol Federasyonunun düzenlediği Dünya Basketbol Şampiyonası'nda ise bu dönemde SSCB ve Yugoslavya üçer kez şampiyon olarak diktat çıkmıştır.

Bilim - Teknik

- Uydu teknolojisi ve TV kullanımı yaygınlaştı.
- ABD NASA'yı kurarak ilk uydusunu uzaya göndermiştir.
- 1961'de Rus kozmonot Yuri Gagarin Vostok -1 adlı uzay aracılığıyla uzaya giden ilk insan olmuştur.
- 1969'da Amerikalı Astronot Neil Armstrong Ay'a inmiştir.
- 1969'da ARPANET kurulmuştur.
- 1970'de kişisel bilgisayar üretilmiştir.

Geriçekleşen icat ve keşifler

- 1953 DNA'nın kimya yapısının çözülmesi
- 1953 Rentli televizyon yayınının başlaması
- 1954 Çocuk felci aşısının geliştirilmesi
- 1956 İlk video kayıt aygıtının geliştirilmesi
- 1958 Kalp pili'nin icat edilmesi
- 1960 Lazerin icat edilmesi
- 1961 İlk insanlı uzay uçuşu
- 1965 İlk kalp nakli
- 1972 İlk video disk üretimi
- 1974 Hafıza kartı üretimi
- 1975 Hepatit B aşısı
- 1979 PC ev bilgisayarı

Yumuşama Dönemi'nde Türkiye Kıbrıs Sorunu ve Türk-Yunan ilişkileri

- ✦ Rumların 1950'lerin başında Yorgo Grivas liderliğinde kurduğu EOKA'nın (Kıbrıs mücadelesi Rum Örgütü) Enosis'i (Kıbrıs'ı Yunanistan'a katma fikri) gerçekleştirmek istemesi üzerine Kıbrıs Türkleri 1955'te Türk Mukavemet Teşkilatını kurmuşlardır.
- ✦ Zürih ve Londra Antlaşmaları doğrultusunda 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Cumhurbaşkanı Makarios, yardımcısı Fazıl Küçük seçilmiştir.
- ✦ Cumhurbaşkanı Makarios 1963'te anayasa değişikliği teklifinde bulunmuştur. Bu durum Türkler tarafından kabul edilmeyince Rum yetkileri Türk köylerini yakıp yıtarak 25 bin Türkü göçe zorlamışlardır.
- Akritis Planı:** Kıbrıs Türk halkı ani bir saldırı ile yok edilecek ve Ada Yunanistan'a bağlanacaktır.
- ✦ Kanlı Noel denilen olay üzerine Türk savaş uçakları ada üzerinde uyan uçuşu yapmıştır.
- ✦ Kıbrıs Türkleri 1968'de Kıbrıs Geçici Türk Yönetimini kurmuşlardır. Bu yönetimin başkanlığına Dr. Fazıl Küçük, yardımcılığına Rauf Denktaş seçilmiştir.
- ✦ 1974 EOKA'nın Kıbrıs Eten Cumhuriyeti'ni ilan etmesi üzerine Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleştirilmiştir.

"AÇŞE TATİLE ÇIKTI" **Bülent Ecevit**

- ✦ Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Yunanistan 1974'te NATO'nun asteni konusundan çekilmiştir. 1977'de tetarr dönmek istese de tetarr 1980'de kabul edilmiştir.
- ✦ 1975'te Rauf Denktaş'ın liderliğinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur.
- ✦ BM'nin 1983'te Kıbrıs Rumlarını Kıbrıs Hükûmeti olarak tanıması üzerine 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Ege Adalarının Silahlandırılması: Yunanistan 1963'te gizlice 1974'ten sonra adaları Lozan Antlaşması'na aykırı olarak gizlice silahlandırmıştır.

Kara Sularının 12 mile Çıkarılması: Yunanistan önceden 6 mil olarak kabul ettiği kara sularını 12 mile çıkarmak istemiştir.

Kıta Sahanlığı Sorunu: Yunanistan'ın Ege Denizi'nde petrol arama ruhsatını Doğu Ege'yi de içine alacak şekilde genişletmesi ve Türkiye'nin de buna karşılık vermesiyle başlayan sorundur. Gölçmeler sonunda imzalanan Bern Deklarasyonu ile taraflar Ege Denizi'nde kıta sahanlığı ile ilgili hiçbir faaliyette bulunmayacağı kabul etmiştir.

Hava Sahası (Fır Hattı): Yunanistan'ın 1974'te Ege'de Fır Hattı hizmetlerini durdurması ile başlayan sorundur.

Türkiye'nin Orta Doğu Politikası

- ✦ 1950-1960 yılları arasında Türkiye Batı'ya paralel bir politika izlemiştir.
- ✦ Türkiye, Kıbrıs meselesinden dolayı Orta Doğu ülkeleriyle yakınlaşma politikasına ağırlık vermiştir.
- ✦ 1967 Arap-İsrail Savaşları'nda ABD'nin Türkiye'deki üslerini kullanarak İsrail'e yardım etmesine izin vermemiştir.
- ✦ 1969 İslam Konferansı'nın kurucu üyeleri arasında yer almıştır.

Asala Terör Örgütü

- ✦ Ermeni diasporasının amaçları; meseleyi çatlı tutarak iddialarını dünyaya taşıtmak, Türkiye'den toprak ve tazminat almak ve Büyük Ermenistan hayalini gerçekleştirilmiştir.
- ✦ Diaspora ve politik amaçlarla onları destekleyen bazı devletler bu amaçlar doğrultusunda ASALA adlı terör örgütünü kurmuşlardır.
- ✦ ASALA terör eylemlerinde genellikle Türk diplomatlarını hedef almıştır. 1973-1994 yılları arasında çoğu diplomat 35 Türk şehit edilmiştir.

Türk - ABD İlişkileri

- ✦ 1945-1960 yılları arasında sıcak ve fon dayanışma vardı. 1960-1978 Kıbrıs sorunu gölgesinde gerginlikler yaşanmıştır.
- ✦ 1962 Kuba Krizi sırasında ABD'nin Türkiye'deki üsleri Füzelemleri satın alması ilk ciddi güven bunalımıdır.
- ✦ 1964 ABD Başkanı Johnson'un Kıbrıs meselesine yönelik tehditkar mektubu Türk - ABD ilişkilerine gölge düşürmüştür. Bu yıllarda ABD Türkiye'ye ekonomik yardımı keserek silah ambargosu uygulamıştır. İlişkiler 1978'den sonra normale dönmeye başlamıştır.

Türk-Sovyet ilişkileri

- ✖ 1964 Johnson mektubu Türk-ABD ilişkilerinde güven bunalımı yarattı ve Türk-Sovyet ilişkileri gelişmiştir.
- ♥ Özellikle ekonomik ve teknik alanda yoğunlaşan ilişkiler çerçevesinde İzmir Alüminyum Rafinesi, İskenderun Demir-Çelik Sanayisi, Seydişehir Alüminyum tesislerinin kurulmasında Sovyetlerden yardım alınmıştır.
- ♥ Türk-Sovyet ilişkileri Kıbrıs Bağı Harekâtı'ndan dolayı gerginleşmiştir.

27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi

- Türk Silahlı Kuvvetlerinden bir grup Albay ve daha alt rütbedeki subaylar tarafından Adnan Menderes Hükûmeti (Demokrat Parti)'ne karşı yapılmış askerî bir darbedir.
 - ✓ Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk askerî darbedir.
 - ✓ Demokrat Parti iktidardan son verilmiştir.
 - ✓ Darbe sonrasında Millî Birlik Komitesi ülke yönetimine el koymuştur.
- Demokrat Parti'nin üyelerinin yargılandığı yasa Adalet Bakanlığı tarafından başlatılmıştır. Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmiştir.
- Hazırlanan Anayasa 9 Temmuz 1961'de halkoyuna sunulmuş ve kabul edilmiştir.
- 1961 yılında yapılan seçimler sonucunda oluşan meclis 4. Cumhurbaşkanlığına Cemal Gürsel seçilmiştir.

1960 Sonrası Siyasî Gelişmeler

- 1965'e kadar koalisyon hükûmetleri iktidarda olmuştur. 1965'te Süleyman Demirel liderliğinde Adalet Partisi iktidara gelmiştir.
- 1966'da Cüdet Sungu 5. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 1968 Dünya Gençlik Hareketi Türkiye'deki gençlik hareketlerine ilham kaynağı olmuştur. Özellikle üniversite gençliğinin (68 Kuşağı) eylemleri buna örnek olmuştur.
- 12 Mart 1971 Askerî müdahale yapılmıştır. Siyasetin ilanı edilmiştir. Süleyman Demirel başkanlıktan istifa etmiştir.
- Bağımsız milletvekili Nihat Erim başkanlığında geniş tabanlı bir koalisyon hükûmeti kurulmuştur.
- 1972'de Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edilmiştir.
- 1972'de 5. CHP Kurultayında Bülent Ecevit (Karaoğlu) genel başkanlığa seçilmiştir.
- 1973'te 6. Cumhurbaşkanı Fahri Kocutürk olmuştur.
- 1973 yılında İsmet İnönü vefat etmiş ve Anıtkabir'e defnedilmiştir.
- 1974-1980 yılları arasında kısa süreli koalisyonlar iktidarda kalmıştır.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi

- Ülke'deki ekonomik ve sosyal bunalımlar ve buna bağlı olarak yaşanan siyasi gruplaşmalar, çatışmalar ve suikastler hızla artmıştır. Bu nedenlere dayanarak Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 Askeri Darbesini gerçekleştirmiştir.
- 12 Eylül 1980 - 24 Kasım 1983 yılları arasında Cunta yönetimi kurulmuştur.
- 1961 Anayasası yürürlükten kaldırılmıştır. Parlamento dağıtılmıştır. Siyasi partiler dernek ve sendikalar kapatılmıştır. Çok sayıda insan işlenmiş ve işten çıkarılmıştır.
- Kuvvet Komutanlarından Millî Güvenlik Konseyi kurulmuştur.
- Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı başkanlığında bir komisyonun hazırladığı Anayasa 7 Kasım 1982'de halka sunulup kabul edilmiştir.
- Darbeyi gerçekleştiren Genelkurmay Başkanı Kenan Evren 7. Cumhurbaşkanı olmuştur. Bülent Ulusu başkanlığında Bakanlar Kurulu oluşturulmuştur.
- 1983 seçimleri sonrasında ANAP (Anavatan Partisi) Turgut Özal liderliğinde tek başına iktidar olmuştur.
- Ülke yönetiminde siyasi, ekonomik ve sosyal alanda köklü işlemler yapılmıştır.

1961 Anayasası

- ⇒ Türkiye'de halka sunulmuş ilk anayasa 1961 Anayasası'dır.
- ⇒ En önemli özelliği devlet yönetimi ve toplum yaşamında bireye önem vermesidir.
- ⇒ Güçler ayrılığı ilkesi benimsenmiş, ton monarşiyli parlamenter sisteme geçilmiştir.
- ⇒ Yasa organı millet meclisi ve Cumhuriyet Senatosu şeklinde iki ayrı meclisten oluşmuştur.
- ⇒ Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu oluşturulmuştur.
- ⇒ Yargının yasa ve yürütme güçleri üzerindeki etkisi artırılmıştır.
- ⇒ Demokratik sosyal hukuk devleti anlayışı güçlenmiştir.
- ⇒ Devlet planlama teşkilatı, TRT ve üniversiteler geliştirilmiştir.

1982 Anayasası

- ⇒ Halk ve özgürlükler açısından bireye değil devlete ağırlık veren bir anayasadır.
- ⇒ Cumhuriyet Senatosu kaldırılmıştır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu'dur.
- ⇒ Bütün halk ve özgürlüklerin tonu kısıtlanabileceği anlayışı vardır.
- ⇒ Kanun Hükmünde Kararnome (KHK) ve olağanüstü hâl ilanı Bakanlar Kurulu kararıyla çıkarılmaya başlanmıştır.
- ⇒ Cunta yönetiminde çıkarılmış yasaların ve uygulamaların Anayasa'ya uygunluğunun denetimine yasak getirilmiştir.
- ⇒ 1982 Anayasası 1982 yılında halka sunulmuş ve kabul edilmiştir.

1960 - 1980 Yılları Arasında Türk Ekonomisi

- ✖ 1960 yılında devletin, ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmak ve belirlenen amaçlar için kalkınma planları hazırlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.
- ✖ 1960 - 1970 yılları arasında İthal İktisadi Sanayileşme politikası uygulanmıştır.
- ✖ 1961 yılında Eskişehir Devlet Demir Yolları Fabrikasında Türk mühendisler tarafından ilk yerli otomobil üretilmiştir. Bu otomobile "Devrim" adı verilmiştir.
- ✖ 1970'lerde ise ileri İthal İktisadi model ile beyaz eşya ve otomobil üretimine geçilmiştir.
- ✖ 1960'lı yıllarda Avrupa'ya giden işçilerin döviz transferleri ekonomiye önemli katkı sağlamıştır.
- ✖ 1973 Petrol Krizi, 1974 Amerikan ambargosu ve işçi dövizielerindeki azalma Türk ekonomisinde gerilemeye neden olmuştur.
- ✖ Ülkede birçok temel tüketim malında kıtlıklar, karaborsa ve aşırı fiyat artışı görülmüştür.
- ✖ Türk parası değer kaybetmiştir.
- ✖ 1980'de mimarın Turgut Özal olduğu 24 Ocak Kararları ile tarıma ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir.

1960 - 1980 Yılları Arasında Sosyal ve Kültürel Hayat

- ✖ Sanayileşme sonucunda köyden kente göç artmış ve çarpık kentleşme meydana gelmiştir.
- ✖ İkinci Yenikiler Oluşumunun temsilcileri arasında Edip Cansever, İlhan Berk ve Cemal Süreya gibi isimler yer almıştır.
- ✖ Bu dönemde köy romanlığı Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü ve Şekdet Süreyya Aydemir'in Toprak Uyanınca gibi eserleriyle ön plana çıkmıştır.
- ✖ 1960'ların ortalarından itibaren "toplumculuk" edebiyatta bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Şiir alanında Nazım Hikmet ve Ahmet Arif bu tarzın temsilcileridir.
- ✖ 1962'de TÜBİTAK kurulmuştur.
- ✖ 1968'de TRT televizyonda ilk yayın akışını gerçekleştirmiştir.
- ✖ 1964 yılında Antalya Film Festivali düzenlenmiştir.
- ✖ 1970'lerde Anadolu Rock adında bir müzik tarzında ilk kez bahsedilmiştir. Moğollar ve Banş Manço geniş bir dinleyici kitlesine kavuşmuştur.
- ✖ 1990'lı yıllarda MFO müzik grubu halbin yoğun ilgisini çekmiştir.

1. Yumuşama Dönemi'ni başlatan liderler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Truman - Chamberlain
- B) Monroe - Schuman
- C) Kennedy - Kruşçev
- D) Johnson - Churchill
- E) Marshall - Mutsuhito

2. Nükleer silahların sınırlandırılmasına başlangıç olan olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) U2 Olayı
- B) Küba Buhranı
- C) Vietnam Savaşı
- D) Helsinki Konferansı
- E) Akritas Planı

3. Vietnam Savaşı'na tepki gösterip askere alınmayı reddeden boksör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Jack Dempsey
- B) Rocky Marciano
- C) Muhammed Ali
- D) Joe Frazier
- E) George Foreman

4. Aşağıdaki kauramlardan hangisi Kıbrıs Sorunu ile ilgili yaşanan gelişmeler arasında yer almaz?

- A) Annon Planı
- B) Akritas Planı
- C) Kanlı Noel
- D) ENosis
- E) Tahran Konferansı

5. Türkiye ile Yunistan arasındaki "Bern Deklarasyonu" aşağıdaki sounlardan hangisiyle ilgili olarak imzalanmıştır?

- A) Nüfus Mübadelesi
- B) Ege Adalarının Silahlandırılması
- C) Kıta Sahranlığı
- D) Hava Sahası (Fır Hattı)
- E) Kara Sularının 12 mile Gıtanılması

6. Arap sosyalizminin yöntemleriyle Arap dünyasında bir yeniden doğuş gerşetleştirmeye çalışan siyasî anlayış ve partilere verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arap Baharı
- B) İslam Konferansı Teşkilatı
- C) Baas Hareketi
- D) İron Devrimi
- E) Basımcı Hareketi

Soru

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
C	B	C	E	C	C
B	A	B	C	D	B
D	E	D	B	B	A
A	D	A	D	A	E
E	C	E	A	E	D
C	A	D	C	D	B

Performansını görmek için cevaplarını işarette, aralarını çizgi ile birleştir.

Doğru Cevaplar

C, B, C, E, C, C

KÜRESELLEŞEN DÜNYA

SSCB'de Politika Değişikliği

- ✗ Sosyalist blok içerisinde özgürlük ve bağımsızlık isteğiyle ayaklanmalar başlamıştır.
- ✗ 1987'de Sovyet Rusya Başkanı Mihail Gorbaçov Glasnost (Açıklık) ve bir süre sonra da Perestroika (Yeniden yapılanma) politikasını açıklayarak politika değişikliğinin sinyallerini vermiştir.
- ✗ Bu politikalarla devlet yönetimi daha demokratikleşecek, ülke ekonomisi düzeltilecek ABD ile rekabet edebilecek hâle gelecektir.

SSCB'nin Dağılması

- ✗ Gorbaçov, SSCB içindeki Estonya, Letonya ve Litvanya gibi cumhuriyetlerde başlayan bağımsızlık hareketlerine solum bulmak için 1990 yılında Egemen Devletler Birliği Antlaşması fikrini ortaya atmıştır.
- ✗ Gorbaçov'un politikalarına karşı olan ordu içindeki bazı komutanlar, bakanlar ve devlet emniyet komitesi liderlerinin aralarında bulunduğu bir grup 1991'de darbe yapmıştır. Darbeciler halktan destek bulamamıştır. Karşıtlıktan yararlanan SSCB'ye bağlı Cumhuriyetlerin tamamına yakın bağımsızlığını ilan etmiştir.
- ✗ Devlet başkanlığını bir süre yerine getiren Gorbaçov 1991'de istifa etmiştir. Gorbaçov'un yerine Boris Yeltsin geçmiştir.

SSCB'nin Dağılmasının Avrupa'ya Etkileri

- Doğu Avrupa'daki Sovyet etkisindeki ülke lerde sosyalist yönetimler yıkılmıştır.
- Çekoslovakya kadife Devrim denilen bir halk hareketiyle hiçbir çatışma olmadan Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye ayrılmıştır.
- Romanya'da halk Çauşesku iktidarına ayaklanarak son vermiştir.
- Doğu Bloğu yıkılırken önce Comecon ardından Varşova Paktı'na son verilmiştir.
- 1990'da Berlin Duvarı yıkılmıştır.
- 3 Ekim 1990'da Doğu ve Batı Almanya birleşmiştir.

SSCB'nin Dağılmasının Dünya Güçler Dengesi Üzerindeki Etkisi

- 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla Doğu Bloğu çölmüştür.
- 1991'de Almatı Zirvesi'nde bir araya gelen devletler Rusya Federasyonu önderliğinde Bağımsız Devletler Topluluğunu (BDT) kurmuşlardır.
- ABD dünyanın tek lider ülkesi ve tek süper güç olarak gözülmeye başlamıştır.
- Avrupa Birliği ABD'ye karşı dengeleyici bir güç unsuru olarak gelişmeye de İngiltere'nin ABD'nin yanında yer almasıyla başarılı olmuştur.

Songhay Şişlisi: 1996'da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan tarafından kurulmuştur. 2001'de Özbekistan'ın da katılımıyla Songhay İşbirliği Örgütü adını almıştır.

Azerbaycan

- Ebuľfeyz Elkıbey Ördetliliginde bağımsızlığını ilan etmiştir.
- Azerbaycan SSCB'den bağımsızlığını ilan eden ilk Türt Cumhuriyeti'dir.
- Azen petrollerinin Bahlı Öltelere ulıstırmasında Öhemli bir gürerqış olan Batılı - Triflis - Ceyhan Boru Hattı. İron, Rusya ve Ermeniston'ın tarısı cıtmalarına rağmen hayta geçirilmiştir.
- Azerbaycan Mehmet Emin Resulzade, Bahıyır Vahıpaade gibi Önlü birşat şair ve yazar yetiştirmiştir.

Doğılık - Karabağ Sorunu: Azen-

Ermeni ilıstıbleminen Öhemli meselesi "Doğılık - Karabağ" sorunudur. Nüfusunun çoğunluğu Türt olan ve Azerbaycan toprakları içinde yer alan Doğılık Karabağ'ı, Ermeniler 1990'ların başında işgal etmiştir. 1993 yılında Ermeniler Hocalı Katliamında birşat sivili Öldürmüş birşatınuda göçe zorlamıştır. BM ve birşat uluslararası kuruluşun çağırına rağmen Karabağ'daki Ermeni işgali halledem etmemektedir.

Kazakistan

- 1991'de Nursultan Nazarbayev liderliğinde bağımsız olmuştur. Başkenti Astana'dır.
- Kazakistan yeraltı kaynakları bakımından Orta Asya'nın en zengin Öltelerinden biridir.
- 1993'te Türtiye ve Kazakistan'ın ortak kafehları ile Türtiston'da Ahmet Yesevi Uluslararası Türt - Kazak Üniversitesi kurulmuştur.
- 2005'te AB benzeri Orta Asya Birliği kurulması fikrini ortaya atan Kazakistan gürüllü olarak 1991'de Şemey Nükleer deneme alanını kapatmıştır.

Kırgızistan

- 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Başkenti Bişket'tir.
- Lıclerleni; Alkar Atayev ve Kurımbek Batıyev'dir.
- Kırgızistan - Türtiye arasında 1995'te üpülen protokol ile Bişket'te Kırgızistan - Türtiye Manas Üniversitesi kurulmuştur.
- Cengiz Aytmatov, Kırgızistan'ın yetiştirildiği ve bütün dünyada tanınan Önemli bir yazardır. Toprak Ana, Selvi Baygum Al Yaşamalı, Cengiz Han'ın Küşen Bulut en Öhemli eserleridir.

Türkmenistan

- Saparmurat Niyozov lıclerliğinde 1991'de bağımsız olmuştur. Başkenti Aşkabat'tır.
- Türkmeniston Orta Asya Türt Cumhuriyetleri arasında en büyük doğal gaz rezervlerine sahiptir. Lahnı alfabesine geçmiştir.

Özbekistan

- 1991'de bağımsızlığını ilan etti. Başkenti Taşkent'tir.
- İlk Cumhuriyetini İslam Kemaüder Gürnümadeti Cumhuriyetini Şevket Mirziyoyev'dir.

Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi'nin Kurulması (TİKA)

- ✓ 24 Ocak 1992'de Türkiye'nin öncülüğünde kurulmuştur.
- ✓ Başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, üye ülkelerle iş birliğini geliştirmek amaçlanmıştır.
- ✓ 1993'te TİKA'nın girişimleriyle Türk Cumhuriyetleri'nin tek bir alfabeyle birleşmesi için Alfabe İmla Konferansı yapılmıştır.

Aurupa Ekonomik Topluluğundan Aurupa Birliği'ne

- ✗ 1951 yılında kurulan Aurupa Kömür ve Çelik Topluluğu 1957'de Roma Antlaşması ile Aurupa Ekonomik Topluluğu adını almıştır.
- ✗ 1968'de topluluk üyeleri arasında gümrük birliği sağlanmıştır.
- ✗ 1992'de imzalanan 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Aurupa Ekonomik Topluluğu Aurupa Birliği adını almıştır.

Maastricht Kriterleri: Üye ülkelerin ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilmesi için belirlenen kriterlerdir.

- ✗ 1993 Kopenhag Kriterleri adaylık için başvuru da bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden karşılanması gereken kriterlerdir.

- ✗ Kopenhag Kriterlerine göre aday ülkelerde;
 - ✓ Demokrasi, hukukun üstünlüğü
 - ✓ İnsan ve azınlık hakları
 - ✓ İşleyen piyasa ekonomisi alanlarında belirli bir seviyeye gelmiş olmaları gerekmektedir.

Aurupa Birliği'nin Organları

AB Komisyonu: Aurupa Birliği'nin yürütme organıdır.

Aurupa Parlamentosu: Aurupa Birliği'nin denetim organıdır.

Aurupa Konseyi: Aurupa Birliği'nin yasama organıdır. Birliği şetillendiren yöneten ve dış politikasını belirleyen organdır.

Adalet Divanı: Birliğin en yüksek nihai hukuksal organıdır.

Soyistay: Aurupa Birliği'nin ve bağlı kuruluşların gelir ve harcamalarını incelemekle görevlidir.

Ekonomik ve Sosyal Komite: Bir danışma organıdır.

UYARI

Schuman Bildirgesi, bugünkü Aurupa Birliği'nin temelini oluşturan ve 1950'de yayınlanan belgedir.

Türkiye ve Avrupa Birliği

- Türkiye ilk olarak 1959'da o anortki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğına ton üyelik için başvurmıştır.
- Avrupa Ekonomik Topluluğı Türkiye'nin kalkınmışlık seviyesini yeterli bulmamış, Türkiye ton üyelik için 1957 Roma Antlaşması şartlarını yerine getirene kadar geçerli olacak bir ortaklık antlaşması önermiştir.
- Avrupa Ekonomik Topluluğı ve Türkiye arasında 1963'te Antara Antlaşması imzalanmıştır.

NOT

Türkiye - AB Senüveni 1963 Antara Antlaşması'nın imzalanması ile başlamıştır.

- Antara Antlaşması'nda Türkiye için belirlenen 1. Hazırlık Dönemi, 2. Geçiş Dönemi ve 3. Katma Protokol Süreci öngörüldüğü şekilde uygulanmıştır.
- AB ile başlangıçta ekonomik olan sorunlar Yunistan'ın topluluğına ton üye olması ile siyasi bir boyut kazanmıştır.
- Türkiye'de yaşanan askeri müdahaleler ve sosyoekonomik krizler 1980-1987 yılları arasında Türkiye - AB ilişkilerini duraganlaştırmıştır.
- 1987 yılında Türkiye tekrar ton üyelik başvurusunda bulunmuştur.
- 1993 Kopenhag Zirvesi'nde AB Orta ve Doğu Avrupa'da yeni üye tahlimları ile genişleme kararı alınmıştır. Ancak Türkiye bu sürece dölhil edilmemiştir.
- Türkiye 1996 yılında AB 'ye üye olmadığı hölde AB ile Gümmük Birliği Antlaşması'nı imzalanmıştır.
- 1997'de AB'nin Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin ton üyeliğıe ehliyeti teyit edilmiştir. Buna karşılık Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi ve AB ile ilişkileri yetersiz görölmüştür. Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs sorunu gündeme taşınmıştır.
- 1999'da Helsinki'de yapılan AB Zirvesi'nde Türkiye ay birliği ile AB'ye aday ölte olarak kabul edilmiştir.
- 2001 AB ilerleme Raporu'nda; Türkiye'nin gerçekleştirdiğı reformlara rağmen Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirememiş tet aday ölte olduğu belirtilmiştir.

Balkanlarda Durum

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

- Federal Cumhuriyetler; Slovenya, Bosna Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan ve Makedonya'dır.

- Özellikler; Kasova ve Vojvodina'dır.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılması

Nedenleri: Tito'nun ölümü, ekonomik sıkıntılar ve Sırpların diğer ulusların varlığından rahatsızlığı ve irticiliği.

- Miloseviç kontrolündeki Sırp Parlamentosu Federal Anayasa'nın Kasova ve Vojvodina'ya tanıdığı özerklik hakkını iptal etmiştir.

- 1990 yılında Slovenya bağımsızlığını ilan etmiştir. Ardından Hırvat Parlamentosu aynı kararı almıştır. Parçalanma süreci başlamıştır.

- Sırp - Hırvat çatışmasıyla iç savaş başlamıştır.

- 1991'de Makedonya ve Bosna Hersek de bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bosna Savaşı (1992 - 1995)

- 6 Nisan 1992'de Avrupa Topluluğu Bosna Hersek'in bağımsızlığını tanımıştır. Bu durumu kabullenemeyen Sırp milisleri Bosna'da kısırlı saldırıya geçmiştir.

- Saraybosna, Goražde, Srebrenica, Tuzla Zepa ve Bihaç 8m güvenli konseyi tarafından güvenli bölge ilan edilmiştir.

NOT

Bosna milisleri Bosna'da yaşayan bu sayımlı Avrupa'da yaşayan ikinci büyük sayımlı olarak tanıtı geçmiştir.

- NATO'nun "büyük birer" hava saldırısı sonunda Sırplar ateşkes istemiştir.

- 1995'te Bosna Hersek Hırvatistan ve Sırbistan arasında Dayton Antlaşması imzalandı. Savaş sona ermiştir.

Ve her şey bitkinde, hatırlayacağımız şey; dışmanlarımızın sözleri değil, davranışları sessizliği olacaktır.

Aliya İzzetbegović

Kasova meselesi

- Yugoslavya'nın özerk eyaletlerinden biri olan Kasova'da nüfusun büyük çoğunluğu Arnavut'tur. Buna rağmen yönetim azınlıkta olan Sırpların elindedir.

- Sırp baskısının artmasıyla Arnavutlar isyan etmiştir. Yugoslav polisler 1999'da NATO'nun müdahalesiyle sona ermiştir.

- Kasova 17 Şubat 2008'de tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir.

NOT

Kasova'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri de Türkiye'dir.

Arnavutluk ya Demokratiye

Süreç

- Arnavutluk II. Dünya Savaşı sonunda Enver Hoca liderliğinde Komünist Parti'nin yönetimine geçmiştir.
- Enver Hoca'nın 1985'te ölümünden sonra devlet başkanlığına gelen Ramiz Aliu Baltonlarda ve Avrupa'da meydana gelen gelişmeler üzerine sosyalist rejimi yumuşatmak sonunda totalitardir. Arnavutluk 1992'de ilk kez çok partili seçimler yapılarak demokrasiye geçişi sağlamıştır.

Orta Doğu ve Afganistan'daki gelişmeler

Filistin Sorunu ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FEO)

- ❖ Filistin davası için kurulan örgütler 1964'te Jaser Arafat önderliğinde FEO çatısı altında birleşmişlerdir.
- ❖ 28 1974'te FEO'nun Filistin halkının temsilcisi olarak tanınmıştır.
- ❖ 1987'de FEO'nun yönlendirmesiyle Filistin halkı israil'e karşı ayaklanmış (intifada hareketi).
- ❖ 1988'de Bağımsız Filistin Devleti ilan edilmiştir. Jaser Arafat devlet başkanlığına seçilmiştir.
- ❖ 1993 Oslo Gözleşmeleri sonucunda israil ve FEO birbiriyle karşılıklı olarak tanınmıştır.
- ❖ Refah Operasyonu adıyla israil'in başlattığı saldırılar Jaser Arafat'ın ölümünden sonra da devam etmiştir.
- ❖ Yeni Filistin Lideri Mahmut Abbas Dönemi'nde ateşkes ilan edilmiştir. Annapolis görüşmelerinden sonus alınmıştır.
- ❖ 2008 yılının sonlarında israil FEO'ya mütahlif Filistinli örgütlerin faaliyetlerini gerekçe göstererek Gazze Şerhine saldırılmıştır. Filistin sorunu hâlâ devam etmektedir.

Irak'ın Kuveyt'i işgali (1. Körfez Savaşı)

- ❖ Irak Devlet başkanı Saddam Hüseyin'in Körfez petrolüne egemen olma istemesi savaşın nedenidir.
- ❖ Irak'ın 1980-1988 İran-İrak Savaşında yaşadığı ekonomik baskı tetahi etmektedir.
- ❖ Irak'ın Orta Doğu'da güç tazarlamak istemesi.

NOT

Dünya petrol rezervinin 460'ünün Orta Doğu'da bulunması ve Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi karşısında ABD ve bazı devletler durumu tehdit olarak algılamışlar ve Körfez krizi'ni dünya sonunu hâline getirmişlerdir.

- ❖ 8m Güçlenik Kaseji Irak'ta embargo uygulanması toranını almıştır.

- ❖ Irak, dışlanan hava ve topra hareketleri sonrasında 1981'de ateşkes istemek sonunda başlamıştır.

Sonuçları

- ❖ Irak, işgalden önceki sınırlarına çekilmiştir.
- ❖ Savaş sırasında İran ve Türkiye sınırında mülteci sorunu yaşanmıştır. Türk ekonomisi zarar görmüştür.
- ❖ Irak'a uygulanan ekonomik ambargonun kaldırılması için Irak'ın nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan arındırılması şartı getirilmiştir.
- ❖ Mayıs 1991'de Irak'ın ateşkes koşullarına uyup uyumadığını kontrol etmek için melezli Adana (incirlik) oku "Çetiz Güç" kurulmuştur.
- ❖ **ABD'nin Irak'ı işgali (2003)**
- ❖ ABD 20 Mart 2003'te Irak'ın elinde bulunduğunu iddia ettiği kitle imha silahlarını barına ederek İngiltere ile birlikte Irak'a saldırı başlatmıştır.
- ❖ Saddam Hüseyin ve ocausu fuada direniş göstermemiştir.
- ❖ Irak'ta seçimler 2005'te yapılmıştır. Celal Talabani Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Türkmenlere temsil hakkı verilmiştir.
- ❖ Saddam Hüseyin yargılanıp süclü bulunmuştur ve idam edilmiştir. (2006).

Küreselleşen Dünya'da Türk Dış Politikası Türkiye ve Kafkasya

- SSCB'nin dağılmasıyla Türk dış politikasının esasları yeniden belirlenmiştir.
- Rusya Federasyonu ile Türkiye arasında Orta Asya ve Kafkasya üzerinde rekabet yaşanmaktadır.

Mavi Akım Projesi: Rus doğal gazını Karadeniz'den doğan bir boru hattıyla Samsun'a ulaştırılan boru hattıdır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı: 2005 yılında tamamlanan bu hat ile Azeri petrolü Batıya taşınması amaçlanmıştır.

Güney Kafkasya Boru Hattı Projesi: Azerbaycan doğal gazının Gürcistan ve Türkiye üzerinden dünyaya pazarlanması hedeflenmektedir.

Trans Hazar Boru Hattı Projesi: Türkmenistan doğal gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak olan boru hattıdır. Aştabat ile müzakerelerin sonucu gelmiştir.

Türkiye Gürcistan ilişkileri

- Ortak kültürel ve tarihî bağları olan Gürcistan ile Türkiye arasındaki ilişkileri ticaret enerji kaynaklarının Batıya açılma projeleri ile hem ekonomik hem de siyasi olarak geliştirmiştir.

Türkiye Ermenistan ilişkileri

- Türkiye Ermenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olmuştur.
- Türkiye, 1915 olaylarını sürekli gündemde tutması ve işgal ettiği Azerbaycan topraklarından çekilmesi nedeniyle Ermenistan ile kara sınırını kapatmış ve tümü embargo uygulamaktadır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ): Türkiye'nin kuruluşunda doğu olduğu teşkilat üye ülkeler arasında ticari, ekonomik, bilimsel ve teknik iş birliğini amaçlamaktadır. Teşkilatın merkezi İstanbul'dur.

Türkiye ve Orta Doğu

- 2003 yılında AB'nin Irak'a müdahalesi Türkiye için ekonomik kayıpların neden olmuştur.
- Türkiye, İsrail-Filistin sorununun müzakere yoluyla çözülmesini savunmaktadır.

NOT

Orta Doğu'da devletler arasındaki ilişkileri, güvenliği ve barışı etkileyen önemli olaylardan biri de su sorunudur.

Türkiye ve Balkanlar Türk Bulgar ilişkileri

- 1980-1990 yılları arasında Türk-Bulgar ilişkileri Bulgaristan'da yaşanan Türk cain-
liğin asimile edilmek istenmesi nedeniyle gerilmiştir.

Türk-Yunan ilişkileri

- Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerine destek olması, Kıbrıs sorunu,
Ege Denizi ile ilgili sorunlar ve azınlıklar nedeniyle düzensiz seyreden ilişkileri etkilemiştir.
- 1996'da Ege Denizi'nde Kardak Kaplıkları yüzünden Türkiye ve Yunanistan
savaşı eşiğine kadar gelmiştir.

Türk ordusunun dünya barışına katkıları; Türkiye BM, NATO,
Avrupa Birliği liderliğindeki çeşitli barış görevlerine destek
vermek için 1992-2006 yılları arasında Bosna Hersek, Kosova,
Arnavutluk, Afganistan, Somali ve Lübnan'a askeri kuvvet
göndermiştir.

DİKKAT ET

1980 Sonrası Türkiye Siyasi Gelişmeler

- 1983 yılında Turgut Özal liderliğinde Anavatan Partisi (ANAP) iktidara gelmiştir. ANAP
hükümeti ekonominin liberalleşmesi konusunda hızlı adımlar atmıştır. Bu dönemde
AB'ye tam üyelik için başvuru yapılmıştır.
- 1987'de yapılan referandum ile 12 Eylül Askeri müdahalesi sonunda siyaset yasağı
konan liderlerin siyasi yasakları kaldırılmıştır.
- 1989'da Turgut Özal 8. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Başbakan Yıldırım Akbulut'dur.
- 1991 seçimlerinde Süleyman Demirel başkanlığında DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur.
- 1993 yılında Turgut Özal'ın ölümüyle Süleyman Demirel 9. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

NOT

Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı seçilmesiyle Tansu Çiller DYP Genel Başkanı
ve Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olmuştur.

- 1996 yılında AB ile Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmıştır.
- 1995-2001 yılları arasında Türkiye'yi Necmettin Erbakan, Mesut Yılmaz ve Bülent
Ecevit başkanlıklarındaki koalisyon hükümetleri yönetmiştir.

- 28 Şubat 1997 Askerî muhtırası ile Refah ve Doğru Yol Partisi'nin kurduğu koalisyon hükûmeti dağılmıştır.
- 2000 yılında Ahmet Necdet Sezer 10. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 yılında yapılan seçimlerde tek başına iktidara gelmiştir.
- 2007 yılında görev süresi dolan Ahmet Necdet Sezer'in yerine 2007 yılında Abdullah Gül 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 10 Ağustos 2014 Pazar günü, Türk tarihinde ilk kez doğrudan halkın oylarıyla ve ilk turda Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Ekonomik Gelişmeler

- 24 Ocak 1980'de alınan kararlar Türk ekonomisi anlayışında bir dönüm noktası olmuştur.
- 1980'lerin sonuna gelindiğinde yabancı sermaye girişi ve ihracat artsa da dış ticaret açığı kapatılamamıştır. 1997, 1998, 2001 ve 2008 yıllarında yaşanan ekonomik krizler Türk ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için ve dış ticaret açığını kapatmak için IMF ile antlaşmalar imzalanmıştır.
- 2005 yılında Türk lirasından altı sıfır silinmiştir.

Toplumsal Sorunlar

- 1980'li yıllarda ağırlet kazanan terör Türkiye ekonomisine büyük yük olmuştur.
- 17 Ağustos 1999'da meydana gelen ve merkez üssü İzmit olan deprem pek çok ilde büyük çapta can ve mal kaybına yol açmıştır.

Küresel Sorunlar

- Küresel ısınma küresel sorunların başını çekmektedir. Bu sorun bütün dünya devletlerinin iş birliğiyle çözülebilecek bir sorundur.
- BM iklim değişikliği çerçevesinde sözleşmesine bir et niteliğinde 1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde bir protokol hazırlanmıştır.
- Kyoto Protokolü Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye 2009 yılında protokolü imzalamıştır.
- Çevre kirliliği, nüfus artışı ve işsizlik, yetersiz beslenme, uluslararası terör ve salgın hastalıklar (AIDS, Kırım Kongu, Kuş ve Domuz Gribi, SARS, Hepatit ve Sıtma) tüm dünyayı tehdit eden diğer küresel sorunlardır.

1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal ve Kültürel Hayat

- Tarım sektöründeki modernleşme ve sanayileşmeye bağlı iş gücü ihtiyacının artması şehirlerin nüfusunu artırmıştır.
- Türkiye 1975'ten beri katıldığı Eurovision Şarkı Yarışması'nda Sertab Erener 2003 yılında Türkiye'ye birincilik getirmiştir.
- Türkiye'de ilk renkli televizyon yayını 1984'te başlamıştır.
- 1990 yılında ilk özel televizyon kanalı açılmıştır. 1994 yılında Özel Radyo ve Televizyon Yasası çıkmıştır.
- 2006 yılında Orhan Pamuk Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır.
- 2008 yılında Nuri Bilge Ceylan'ın yönetmenliğini yaptığı Üç Maymun adlı film Cannes Film Festivalinde en iyi yönetmen ödülünü almıştır.
- 1993 yılında Türkiye'de ODTÜ'de ilk internet bağlantısı kurulmuştur.
- Naim Süleymanoğlu 1988 Seul Olimpiyatlarında altın madalya kazanmıştır.
- Türk millî futbol takımı 2002 yılında Dünya Futbol Şampiyonası'nda ve 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda 3. olmuştur.
- 2006 yılında Türk millî basketbol takımı dünya 6.sı olmuştur.

Küreselleşen Dünya'daki Gelişmeler

- Nanoteknoloji; tıp, tarım, tekstil ve madencilik başta olmak üzere pek çok alan ve sektörde başarı ile kullanılmaya başlanmıştır.
- Nanoteknoloji kullanılarak 1996 yılında "Dolly" adı verilen bir koyun kopyalanmıştır. Türkiye'de de 2007 yılında "Diyali" adı verilen bir koyun kopyalanmıştır.
- Amerikalı pop yıldızlar Madonna ve Michael Jackson elektronik müziğin öncülüğünü yapmışlardır.
- Askeri teknolojide tamuta hiyerarşisi yerine ağ kurumu öne çıkmıştır. Savaşlar cephe savaşı olmaktan çıkıp çok boyutlu bir hâl almıştır.
- Uzay araştırmaları hızlanmıştır. Antares adlı uzay aracı Mars gezegeninde hayat iziyle ilgili deliller bulmak amacıyla uzağa gönderilmiştir.
- 1986 yılında Ukrayna'nın Kiev şehrine bağlı Çernobil kentindeki nükleer güç reaktöründe meydana gelen kaza (Çernobil kazası) sonrası çevre sorunlarına dikkatlenilmiştir.
- Yeşil dostu politikalar izlenmeye başlanmıştır. Rüzgâr ve Güneş enerjisi kullanımı önemsenmiştir.